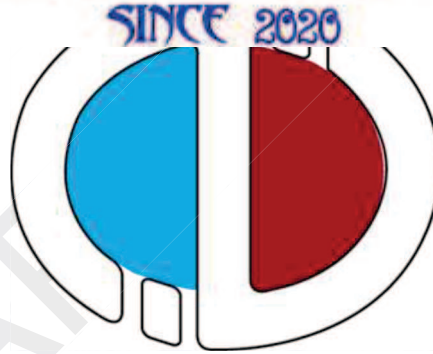

SKYMOON PDF KANALI :
<https://t.me/producerskymoonpdf>
ANADOLU PDF GRUBU:
<https://t.me/anadolupdfgrubu>

SKYMOON PDF
DON'T ASK QUESTIONS,JUST FOLLOW...

ÜNİTE ÖZETLERİ
ARA SINAV-FİNAL
ÇIKMIŞ VE GELEBİLECEK SORULAR
ONLINE DÖNEMDE NELER OLDU?

SKYMOON PDF

DON'T ASK QUESTIONS JUST FOLLOW...

MALİYE POLİTİKASI

M LY402U

SINCE 2020

ÜNİTE 1: MALİYE POLİTİKASI: KAVRAMLAR, ETKİNLİĞİ VE SINIRLARI

KISA TARİHSEL SÜREÇ

Ekonomi, bir bilim dalı olarak oluşum aşamasında dönemin hâkim bilim alanları olan biyoloji ve astronomiden etkilenecek denge kavramı üzerine inşa edilmiştir. 1929 Büyük Buhranı'na dek piyasanın işleyişinde fazla bir sorunla karşılaşılma, ekonomilerde gerek iç denge gerekse dış denge korunabilmiştir. Büyük Buhran'ın oluşturduğu olumsuz ekonomik koşullar ve o döneme dek görülmemiş yaygın işsizlik sorunları ekonomistleri, ekonominin işleyiş süreci içinde sistemin denge sağlamada yeterli mekanizmalara sahip olduğu kanaatinden uzaklaştırarak, kamusal müdahale araçları ile iradi denge oluşturma fikrine yöneltmiştir. Böylece Keynes'in 1936 tarihli *İstihdam, Para ve Faizin Genel Teorisi* adlı eserinde oluşturulmuş görüşler üzerinde yükselen yeni bir ekonomi teorii ve politika alanı açılmış oldu. Bu süreçte ekonominin makro işleyişini analiz eden ve ekonomide dengenin sağlanması amacıyla iradi müdahaleye yer veren makroekonomi alanı ve bu alanın iradi müdahale aracı olarak maliye politikası, ekonomi ve maliye yazınında özel yerini aldı.

Dar anlamda maliye politikası; devletin bütçe kanalıyla yaptığı harcama artışının milli gelir ve istihdam üzerindeki yükseltici etkisidir. **Geniş anlamda maliye politikası** ise devletin vergi ve harcama araçları ve kamu teşebbüsleri ile giriştiği ekonomik faaliyetlerdir.

Küreselleşme olarak tanımlanan sermayenin tüm yerküreye yayılması döneminde, kamusal müdahalenin şekli ve boyutları da değişiklik göstermiştir. 2008 ortalarında başlayan krizde bir kez daha devletin ekonomilere yoğun müdahalesi gündeme gelmiş bulunmaktadır.

KLASİK YAKLAŞIM

Ekonomide **iç denge kavramı** fiyat istikrarı ve istihdam üzerine; **dış denge kavramı** ise cari denge olguları üzerine oturtulur. Klasik ve neo-klasik dönem ekonomistleri, dönem koşullarına da dayandırdıkları varsayımlarla, sistemin işleyişinin otomatik dengeye yönelik olduğunu savunmuş, bundan dolayı ekonomiye devletin dışsal müdahalelerinin yerinde ve yararlı olmayacağı sonucuna ulaşmışlardır.

Klasik dönem ekonomi anlayışında piyasa varsayımı esastı ve tüm piyasalarda tam rekabete yakın işleyiş koşullarının varlığı ileri sürülmüştür. İhtisaslaşmanın henüz oluşmadığı

ve emek piyasalarında örgütlülüğün ortaya çıkmadığı klasik dönemde fiyatlar yolu ile hem ürün hem de faktör piyasalarında denge sağlanabilirdi. Günümüzde klasik dünyada, hiçbir devlet müdahalesine gerek kalmadan piyasaların iç ve dış ekonomik dengeyi sağlamada başarı olacağı savunulmuş, sistem de bu yönde çalışmıştır.

Klasik dönem ekonomisi nispi fiyatlar mekanizmasına dayandırılmıştır. Klasiklere göre paranın iki işlevi vardır:

- **Birinci işlevi** ürün ve faktör piyasalarında değişim aracı olması,
- **İkinci işlevi ise** servet biriktirme aracı olmasıdır.

Değerlerin parasal değişime uğrarken reel ilişkilerde değişim yaşanmaması, tüm ürün ve faktör fiyatlarının aynı yön ve şiddette değişime uğradığı anlamında **homojenite varsayımına** dayandırılmıştır. Para tabanının genişletilmesi genel fiyat artışına, yani enflasyona neden olurken, faktörler ve ürünler arasındaki değişim oranı değişmediğinden nispi fiyat değişiklikleri yaratmamakta ve ekonomik dengeler üzerinde etkili olmamaktadır. Klasik dönemin bu görüşü, parasal sektör ve reel sektör ayrımı şeklinde **ikili yapı (dikotomik yapı)** olarak bilinir. Ekonomide para tabanının genişletilmesi, homojenite varsayımı doğrultusunda reel fiyatlarda bir değişikliğe yol açmaması yanında, bireylerin para rezervlerine giden para miktarı ile piyasada kullanıma sunulan para miktarı arasındaki reel değerleri de korur. Tüm fiyat ve gelirlerin aynı yön ve şiddette hareket etmesi enflasyonun kaynak ve gelir dağılımı üzerindeki bozucu etki algılamasını ortadan kaldırmaktadır.

Klasik ve neo-klasik ekonomi temsilcilerince ekonomiye herhangi bir dış müdahalenin, ücret esnekliğini bozacağından, sistemin etkin çalışmasını engelleyeceği ileri sürülmüştür. Klasik ve neo-klasikler, John Baptiste Say tarafından kavramsallaştırılan ve **Say Yasası** olarak bilinen **"Her arz kendi talebini yaratır"** görüşüne dayalı olarak ekonomide arz ve talep dengesizliğinin oluşmayacağı görüşüne bağlı kalmışlardır.

Klasik görüşe göre, ekonomilerin büyüebilmesinin koşulu **tasarruftur**. Şöyle ki, ekonomik dengenin sağlanması açısından yatırımın tasarrufa eşit olması gerekmektedir. Denkliği de faiz oranı sağlar. Klasik dönemde iç istikrar alanında karşılaşılan en büyük güçlük **"zorunlu kötülük"** olarak algılanan devletin devreye alınmasında ortaya çıkmıştır.

Bütçe hacmi küçük tutularak zorunlu kamusal hizmetlerin görülmesine rağmen ekonomiye dış müdahalenin asgari boyutta tutulabileceği düşünülmüştür. Klasiklerin önerdiği şekli ile ekonomide nispi fiyatları bozmayacak, dolayısıyla ekonomik birimlerin kararlarını etkilemeyecek vergilere tarafsız vergiler anlamında **nötr vergiler** adı verilir. Nötr vergiye en tipik örnek **baş vergisidir**.

Klasik dönemde, dolaylı vergilerin piyasada nispi fiyatları bozarak, kaynak dağılımı bozukluğuna yol açacağı ileri sürülmüştür. Kamu gelir sistemi içinde borçlanma konusu da klasiklerce ilke olarak reddedilmiştir. Bunun nedeni, nispi fiyatların bozulmaması ve ekonomik dengenin sarsılmaması endişesi, ikinci nedeni de borçlanmanın nesiller arasında kaynak dağılımını bozacağı düşüncesidir. Klasik görüşe göre dış dengede otomatik düzenleyici faktör, o dönemlerde paranın, altın ya da gümüş veya bunların karışımından oluşan değerli madenlere bağlanmış olmasıdır. İthalat yapan ekonomide değerli maden stokları gerilemiş olduğundan para tabanı daralacak, buna karşın ihracat yapan ekonomide maden stokları yükselmiş olduğundan para tabanı genişlemiş olacaktır. Klasik dönemde devlet sadece küçük ve denk bütçe ile kamu hizmetlerini yerine getiren bir tür bekçi devlet ya da jandarma devlet işlevi ile sınırlı tutulmuştur. Ancak, 1929 Büyük Buhranı ile artık klasiklerin savunduğu devletin ekonomiye uzak durması görüşü geçerliliğini yitirmeye yüz tutmaya başlamıştır.

Klasik yaklaşım iki nedenden önemlidir:

- Kapitalist sistemi en saf hali ve ekonomik aktörlerin karşılıklı rol ve işleyişleri ile ele almasından;
- Birde son dönemde diğer akımlara ilham kaynağı olmasından dolayıdır.

KEYNESYEN YAKLAŞIM

1929 Büyük Buhran yıllarındaki ekonomik yapılar yakından incelendiğinde borsa işlemlerinin olağanüstü gelişmiş olduğu bir sürece girmiş olduğu görülür. ABD'nin batı kıyılarında ön ödeme sistemi ile yapılan yazlık tipi evlerin bir fırtınada yıkılması sonucunda finans dünyasında yaşanan sarsıntının oluşturduğu panik havasının üretici sektöre yansması ile piyasaların kilitlenmesi, stokların yığılması ve üretimin nerede ise durma noktasına gelmesi ile oluşmuştu. Serbest piyasa kuralı olarak bilinen "**bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler**" görüşü böylece yaşanan gerçeklerle yıkılmış oluyordu. Büyük Buhran Marksizm'in kapitalist sistemin kaçınamayacağı krizler

sonucunda son bulacağı görüşünü haklı çıkarır bir görüntü sergiliyordu.

Keynes böyle bir ortamda, sistemin kurtarıcısı olarak devreye girmiş ve böylece de maliye politikası kavramı ve uygulaması, sonraki dönemlerde alternatif görüşlerle günümüze dek sürmüştür. Keynes, 1936 yılında yayınlamış olduğu **İstihdam, Para ve Faizin Genel Teorisi** adlı ünlü eserinde, ana fikir olarak üzerinde durduğu ilk sorun işsizliktir ve İşsizliğin çözümü toplam talebi yükseltmede rol oynayabilen kamu müdahalesinde olarak görmüştür. İkinci olarak, parasal ve reel sektörler arasındaki etkileşimi vurgulamıştır. Keynes'in önemli teorik katkısı, makroekonomiyi mikroekonomi temellerinden anlatmak değil, tam tersine, ekonominin işleyişini makroekonomi temelinden açıklamak olmuştur. Ona göre, tasarruf yolu ile milli gelirin büyütülmesi doğru bir görüş olmayıp, yatırımların yükseltilmesi ile milli gelirin yükseltilip, böylece elde edilen yüksek gelirden yüksek tasarruf potansiyeli sağlamak sistemin işleyiş dinamikleri açısından daha doğru bir yaklaşımdır. faiz oranı yanında yatırımların marjinal etkinliğinin de dikkate alınması gerektiği ileri sürülmüştür.

Keynes'in makroekonomi alanında diğer önemli katkısı da toplam talebin toplam arzı eşit olduğu denge koşulunda ekonomide tam istihdam düzeyinin sağlanamıyor olmasını işaret etmesidir. Keynes'e göre devletin ekonomiye müdahalesi sistemin işleyişini bozmayıp tersine tam istihdamı sağlayıcı durumdadır. Tam istihdamın sağlanmasına yönelik olarak kamu talebi ile destekli toplam talebe **efektif talep** denir. Etketif talep tam istihdamı sağlayıp özel ile kamunun yatırım ve tüketim harcamalarının toplamı anlamına gelir.

O döneme kadar paranın işlem aracı ve servet aracı olarak iki işlevi varken birde spekülative işlev görevi de yüklenmiştir. Paranın spekülative işlevi, paranın da diğer metalar gibi kendi değişim değeri olan bir meta olarak algılanmasını ve işleme sokulması demektir.

Spekülative para talebinin para arzı ile kesiştiği noktada piyasa faiz oranının belirlendiği şeklindeki Keynesyen görüş, dönemin parasal ve borsa işlevlerini açıklamada geçerli teorik yapıyı oluşturmuştur. Piyasa faiz oranı, para talebinin sabit olduğu koşulda para arzının yükseltilmesi sonucunda da yükselir. Borsada işlem gören kâğıtların değeri faiz oranı ile ters ilişki içinde değişir.

Klasik görüşte yatırımları teşvik edebilmek için faiz oranının düşürülmesi gerekmektedir. Bu amaca yönelik olarak para arzının artırılması faiz

oranını düşürür, fakat bir noktadan sonra bireyler nakit tutmayı tercih ederek para tabanının genişlemesine rağmen faiz oranının daha fazla düşmesini engelleyebilir. Keynes'in "mutlak nakit tercihi" olarak ifade ettiği, ancak teoride, Robertson'un tanımı ile **likidite tuzağı** olarak bilinen bu nokta, para politikasının etki alanının bittiği yerdir. Likidite tuzağının bulunmadığı ve para talebinin faiz esnekliğinin yüksek olduğu alanlarda para tabanının genişletilmesi yoluyla faiz oranının düşürülebildiği koşulda da yatırım taleplerinin faiz karşısında esnekliği çok düşük veya sıfır olabildiğinden yatırımlar yapılmayabilir. Keynes borsaların işlevlerini öne çıkarmış olmakla beraber, her koşulda borsa işlemlerini benimsememektedir. Keynes'in ana görüşü tam istihdamı sağlayacak efektif talebi yüksek düzeyde tutmak olduğundan, toplumda gelir dağılımını olabildiğince düzeltici sosyal politikalar uygulamak Keynes politikalarına uygun düşüyordu.

Ekonomide Keynes'in önemi sadece maliye politikasının temellerini atarak, ekonomilere makro açıdan yaklaşımın önemini göstermekten ibaret olmamıştır. Keynes, ekonomilerin işleyiş mekanizmalarını bir bütünsellik içinde modelleyerek, kantitatif araştırma yapanlara altyapı hazırlamıştır.

MONETARİST YAKLAŞIM

Monetarist (parasalcı) olarak anılan bu görüş mensupları Keynes'in ekonomiye aktif müdahale fikrinin yanlış olduğunu, Keynesyen görüşe tam ters olarak, müdahalenin olmadığı durumda ekonominin kendi dengesini sağlayacağı fikrini savunmuşlardır. Monetaristler, ekonomik istikrarın sağlanabilmesi açısından para arzının üretim artışı ile sabit oranda tutulması gerektiği fikrini ileri atmışlardır. Üretim artışına koşut olarak para arzı devamlı olarak belirli bir oranda artırılabilir gibi, işsizlikle mücadele açısından hassas ayar (fine tuning) mekanizması olarak da kullanılabilir. KONUUYLA İLGİLİ OLARAK SAYFA 12'DEKİ ÖRNEK VE FORMÜL İNCELENEBİLİR.

Monetaristler Keynes'in önlemlerinin sadece kısa dönemde işe yarayacağını öne sürmüşlerdir. Ekonominin doğal dengesinden ancak kısa dönemde sapabileceği, uzun dönemde daima doğal dengesinde kalacağı görüşü Milton Friedman tarafından ileri sürülen doğal işsizlik ile açıklanmıştır. **Doğal işsizlik**, emek verimlilik artışının sıfır ve ortalama reel ücret haddinin sabit olduğu, sonuçta fiyat düzeyinin de sabit kalabildiği koşuldaki işsizlik oranıdır. Friedman'a göre doğal işsizlik, emek verimlilik artışının sıfır

ve ortalama reel ücret haddinin sabit olduğu, sonuçta fiyat düzeyinin de sabit kalabildiği koşuldaki işsizlik oranı olarak tanımlanır. Friedman doğal işsizlik oranı düzeyinde fiyat artışlarına karşı duyarsız Phillips eğrisi tanımlamasını geliştirmiştir. Friedman'ın tanımlamasına göre, Phillips eğrisi uzun dönemde negatif eğimli değil, doğal işsizlik oranında dikey görünümündedir.

İşçiler ücretlerinin geçmiş dönem enflasyon oranına göre ayarlanmasını talep ederken, yükselen enflasyon ortamında reel olarak geri plana düşerler. İşçilerin enflasyon karşısında reel ücret düzeyi ile ilgili net algılamayı yapamaması **para yansıması** olarak nitelenir.

Keynesyen görüşe göre ileri sürülmüş olan vergi indiriminin tüketim harcamalarını yükselterek milli geliri artıracığı tezi de monetaristlerce, devamlı gelir ya da yaşam boyu gelir kavramı ile reddedilmiştir.

Monetaristlerin Keynesyen maliye politikasına karşı geliştirdikleri diğer bir itiraz da devlet eli ile yapılan yatırımların piyasa faiz oranı üzerindeki yükseltici etkisi nedeniyle özel yatırımlarda caydırıcı etki yapmasıdır.

Dışlama etkisi; genişletici maliye politikası uygulanması sonucunda faiz oranının yükselmesine bağlı olarak özel yatırım harcamalarının azalması durumudur. Dışlama etkisi, kamu yatırımlarının borçlanma piyasasında faiz oranını yükselterek, marjinal getirisi, yükselen faiz oranının altında kalan firmaların piyasadan çekilmesi ile ortaya çıkarak, kamu yatırımlarının tam çarpan etkisi oluşumunu engeller.

SON DÖNEM YAKLAŞIMLARI

Ekonominin mikro temellerini araştırmaya yönelik talep yanlı görüşlerden bazıları; Yeni Klasik görüşler, Yeni Keynesyen görüşler ve Post Keynesyen görüşlerdir. Son dönemlerde neo-liberal akımla talep yanlı politikaların karşılığı olarak arz yanlı politikalar da teori alanında ve uygulamada yerini almıştır.

Yeni Klasik Akım

Robert Lucas, Frederic Miskin ve Edward Prescott gibi isimlerin temsil ettiği yeni klasik akım taraftarlarına göre, fiyat ve ücretlerin tam esnek varsayımı altında toplam arz fonksiyonu çeşitli nedenlere dayalı olarak oluşan şoklardan etkilenir. Şoklar, ekonomik aktörlerin yetersiz bilgiye sahip olmalarından kaynaklanıyor olabileceği gibi, teknolojik gelişmelerden de ileri gelebilir.

Yeni klasik akım taraftarlarının en temel varsayımına göre ekonomik birimler çıkarlarını

ençoklaştırmacı yönde davranış gösterirler. Bu amaca yönelik olarak bireyler tüm bilgilere ulaşmayı ve kararlarını bu bilgilere göre almayı hedeflerler. **Rasyonel beklentiler**; kişilerin ekonomik değişkenlere ilişkin tüm bilgileri kullanarak yaptıkları beklentilerdir. Yeni klasik akım taraftarlarına göre bireyler davranışlarını rasyonel beklenti ile oluşturdukları kararlarla gerçekleştirirler.

Bireylerin yararlarını ençoklaştırmacı davranış doğrultusunda tüm bilgilere ulaşarak yaptıkları rasyonel beklenti sonucunda aldıkları kararların piyasadaki sonuçları tüm piyasaların dengeye gelmesin yol açar.

Toplam arz fonksiyonunun dalgalanmalarına neden olan diğer faktör olarak da teknolojik gelişmelerin ekonomilerde yarattığı şoklar ileri sürülmektedir. **Schumpeter** yaklaşımı

bağlamında geliştirilen bu görüşte, teknolojik gelişmenin ekonomi içinde massedilebilmesine dek toplam arz fonksiyonunda ve istihdamda şoklar yaşanabilir.

Yeni klasik akımcılara göre, ekonomik aktörler bilgi sahibi olup çıkarları doğrultusunda rasyonel beklentilerle karar verdiklerinden kamu müdahalesine gerek yoktur, aksine kamunun ekonomiye aktif müdahalesi ekonomik dalgalanmalara ve istihdam sorununa neden olabilir.

Yeni Keynesyen Akım

Keynesyen akımın başlıca temsilcileri G. Mankiw, J.Yellen, G. Akerlof, D. Carlton ve J. Stiglitz gibi ünlü isimlerdir. Bu akımın temel dayanağı ücretler ve fiyatların katılığı ve yaşanan şoklar karşısında bu katılığın oluşturduğu dalgalanmalardır. Görüşe göre, bir talep şoku karşısında ücret ve fiyat katılığı kârları yükselterek üretimi ve istihdamı kamçılacaktır. Bu yaklaşıma göre, yükselen enflasyonlarda ücretler fiyat artışlarını geriden izleyici bir katılık gösterir.

Ücret katılığı, ücretlerin işçi sendikaları tarafından belirlenmesidir. Çünkü işçi sendikaları tarafından ücretler yüksek belirlenirken talepler yüzünden kısa sürede değiştirilemez. Ücret katılığına neden olan diğer bir neden ise işçilerin iş verimliliğini yüksek düzeyde tutmaya yönelik olarak piyasa düzeyinden yüksek ücret belirlenmesidir. Ücret ve fiyat katılığının bir diğer nedeni de katalog fiyatı olarak bilinen, piyasada fiyat değişmelerinin belirli eşiği aşmadığı sürece fiyatların sabit düzeyde tutulduğu durumdur.

POST KEYNESYEN AKIM

Ekonomik dalgalanmaları açıklamaya çalışan son dönem akımlar arasında yer alan post Keynesyen akım bireylerin ve firmaların rasyonel davranış kalıplarını dışladıklarından ekonomistler

arasında fazla rağbet görmemişlerdir. Post Keynesyen görüşte, kredi kurumlarının işleyişi ve kredi sınırlamalarının iş çevrimlerinin oluşumundaki rolleri öne çıkartılmıştır.

Neo-liberal Akım

Herbert Stein tarafından ortaya atılan arz-yanlı görüşlerin maliye politikası bağlamındaki önemi, Keynesyen talep yanlı görüşlere karşıt olarak, üretim ve istihdamın arz fonksiyonu üzerindeki faktörler tarafından belirlendiği savıdır. Tasarrufların oluşturulup yatırıma dönüştürülmesi aşamasında sağlanacak vergi avantajının ise iş hacmini artırması nedeniyle kamu gelirlerini azaltmayacağı, tam tersine, yükselteceği ileri sürülmüştür. Laffer eğrisi olarak bilinen fonksiyonda, belirli aralıkta vergi oranları ile faktör arzı arasında ters yönlü ilişki olduğu ileri sürülmüştü. Neo liberal açısından maliye politikalarını uygulama aracı olarak arz yanlı ekonomi politikalarının temeli vergi ve benzeri kamu yükümlülüklerinin üretim faktörleri üzerindeki olumsuz etkilerinin öne çıkarılması ve bu yükümlülüklerin hafifletilmesi görüşü doğrultusunda olmuştur.

MALİYE POLİTİKASININ AMAÇLARI

Maliye politikasının amacı ekonomide iç ve dış dengenin sağlanmasıdır.

İç Ekonomik Dengenin Sağlanması

Statik ve dinamik olarak iki alt bölüme ayrılır:

- İç istikrar alanı **statik olarak** fiyat istikrarı ve istihdam konularını kapsar. Fiyat istikrarı konusu, ekonominin enflasyonist ve deflasyonist eğilimlerden uzak tutulmasını sağlayan maliye politikası önlemlerini kapsar. Fiyat istikrarında bütçedeki denge göz önüne alınır. Denk bütçe uygulaması çarpan katsayısı ile ekonomide genişletici etki yaratıyor olmakla beraber, fiyat istikrarının sağlanması açısından asgari gereklilik olarak görülür. Keynesyen $Y = C + I + G$ eşitliğinde parasal gelir düzeyinin ayarlanmasında kamunun elindeki en etkili iradi seçeneğin G şıkkı olduğudur. Maliye politikasının diğer ekonomik amacı olan istihdam konusu da yine kamu harcamaları ve bütçe denkliliği konusu ile ilgili görülür. Kamunun yatırım veya diğer harcamalar yoluyla gerçekleştirilen açık bütçe politikasının ve harcama artışının istihdam üzerindeki etkisi **Philips eğrisi** ile açıklanır.

Maliye politikasının **DİNAMİK AMACI** arasında ise gelişmiş ekonomilerde ekonomik büyüme,

gelişmekte olan ekonomilerde ise ekonomik kalkınma amaçları yer almaktadır.

Dış Ekonomik Dengenin Sağlanması

Dış ekonomiden sağlanan kazançların dış ekonomilere yapılan ödemelere eşit olmasıdır. Cari denge içinde ithalat ve ihracat hareketlerini kapsayan ticaret dengesi ile sermaye hareketlerinin de kapsadığı para hareketleri bulunur.

MALİYE POLİTİKASININ ARAÇLARI

Kamu bütçesi çerçevesinde kamu harcama ve gelir kalemleri ve bu kalemler arasındaki denge ya da dengesizlik koşulları yoluyla sağlanır. Kamu gelir sistemi araçları olan vergi ve borçlanma hem miktar hem de nitelikleri itibarıyla ekonomilerde mikro ve makro düzeylerde etkili olur.

Vergiler, türlerine göre, gelir ve ikame etkileri ile faktör arzı üzerinde etkili olabilir. Vergilerin gelir etkisi üretim faktörü arzını yükseltme yönünde etki oluştururken, ikame etkisi faktörlerin sektörler arasında dağılımını değiştirebilir. Kamu borçları ekonomide toplam harcamalar yoluyla toplam talep, faiz etkisi ile toplam arz üzerinde etkilidir. Maliye politikasının çok önemli bir aracı da kuruluşlar eli ile yapılan otonom yatırımlardır. Yatırımlar yatırımın getirisi ile faiz oranı arasında ilişki kurmadan kamusal kararlar doğrultusunda iradi olarak yapılan harcamalardır.

MALİYE POLİTİKASININ ETKİNLİĞİ VE SINIRLARI

Maliye politikasının ekonomi üzerindeki toplam gelir ve istihdam düzeyini etkilediğinden bu etkinin nasıl belirleneceği önem kazanmaktadır.

Maliye Politikasının Etkinliği

Maliye politikası araçlarının milli gelir üzerindeki etkileri ile milli gelirdeki değişimlerin maliye politikası araçları üzerindeki etkilerinin karşılığı nedeniyle karmaşık bir konudur. Vergiler bütçe fazlası yaratma eğiliminde iken kamu harcamaları ise bütçe açığı oluşturma eğilimindedir. Tam istihdam bütçe fazlası, tam istihdam koşulunda otomatik olarak oluşan bütçe fazlası olup, aşağıdaki formülle gösterilir:

$$TIBF = T - G - TR$$

Formülde T vergi gelirini, G kamu cari ve yatırım harcamalarını; TR ise transfer harcamalarını göstermektedir. T ifadesini Y^* tam istihdam gelir düzeyini göstermek üzere, tY^* şeklinde yazılırsa, formül;

$$TIBF = tY^* - G - TR \text{ olur ve tam istihdam bütçe fazlası ile olağan dönem bütçe fazlası;}$$

$$TIBF - BF = t(Y^* - Y) \text{ şeklinde gösterilir.}$$

Bu formülün sonucuna **bütçe devresel bileşkesi** denir.

Bütçe devresel bileşkesinin fazla verdiği durumlarda yükselen vergi gelirleri gelir artış hızı önünde engel oluşturarak artış hızının gerilemesine neden olur. Bütçe devresel bileşkesinde görülen fazlanın ekonomide gelir artışını frenleme etkisine **mali sürüklenme** denir.

Maliye Politikasının Sınırları

Maliye politikası mutlak fiyat artışları veya azalışları üzerinde etkili olabilecek araçlar barındırdığı halde, bir veya birkaç sektörde görülebilen fiyat artış veya azalışlarına, yani nispi fiyat değişimlerine karşı selektif araçlara sahip bulunmamaktadır.

Maliye politikasının uygulanmasında karşılaşılan ve siyasi yönü ile aşılması oldukça güç olan bir diğer sorun da deflasyonist dönemlerde uygulamaya koyulan maliye politikası önlemlerinin siyasi olarak olumlu karşılanıyor olmasına karşın, enflasyonist dönemlerde alınabilecek daraltıcı politika önlemlerinin siyasi olarak sevimli olmama durumudur.

SORU-CEVAP

1. Soru

Klasik dönem ekonomisi işleyişi ve algılanışı kısaca nasıl açıklanabilir?

Cevap

Klasik dönem ekonomisi işleyişi ve algılanışı çerçevesinde; para tabanının genişletilmesi sonucunda

parasal değerlerin yükseleceği, ancak reel değişim

oranlarının, yani nispi fiyatların sabit kalacağı, bireylerin

satın alma gücünde bir değişiklik olmayacağı ve toplumun

tüketim kalıplarının da değişmeyeceği ileri sürülmüştür.

Bu durumda mutlak fiyat düzeyinin yükselmesine rağmen

nispi fiyatlar ve reel gelirler sabit kalacağından ekonomide

kaynak ve gelir dağılımında bir değişim söz konusu

olmayacaktır.

2. Soru

Borçlanma ile yatırım yapılması nasıl yorumlanabilir?

Cevap

Borçlanma ile yatırım yapıldığında, ileriki dönemde borçların itfası gündeme geldiğinde,

yatırımın üretim kapasitesi de devreye girmiş ve borç itfa maliyetini karşılamış olur. Bu iki koşulun bulunmadığı durumda ve klasiklerce tüketim olarak görülen bütçe açığının finansmanında devreye sokulan borçlanmaya, gelecek nesillerin üretim kapasitesini sınırlayacağı, dolayısıyla nesiller arası kaynak dağılımını bozacağı endişesi ile kuşkulu bakılmıştır.

3. Soru

Keynes'in ekonomiyle ilgili ünlü eseri nedir?

Cevap

Keynes'in 1936 tarihli ünlü İstihdam, Para ve Faizin Genel Teorisi (General Theory of Employment, Money and Interest) adlı eserinde oluşturulmuş görüşler üzerinde yükselen yeni bir ekonomi teori ve özellikle de politika alanı açılmış oldu.

4. Soru

Keynes'in yatırım işlemleriyle ilgili olarak klasik görüşten ayrıldığı temel nokta nedir?

Cevap

Keynes'de borsa işlemlerinin, yani parasal sektörün, yatırım işlemleri ile yani reel sektörle irtibatlandırılması ve yatırım ile faiz oranı arasındaki ilişki bağlamında klasik görüşten ayrıldığı ve teknik anlamda maliye politikasının oluşumuna yol açan temel nokta, yatırımların teşvik edilmesinde para politikasının tıkanmış yerde devletin devreye sokulmasıdır.

5. Soru

Rasyonel beklentiler neyi ifade eder?

Cevap

Rasyonel beklentiler, kişilerin ekonomik değişkenlere ilişkin tüm bilgileri kullanarak yaptıkları beklentilerdir.

6. Soru

Nötr vergi nasıl açıklanabilir?

Cevap

Klasiklerin önerdiği şekli ile ekonomide nispi fiyatları bozmayacak, dolayısıyla ekonomik birimlerin

kararlarını etkilemeyecek vergilere tarafsız vergiler anlamında nötr vergiler adı verilir. Nötr vergiler yükümlü üzerinde gelir etkisi oluşturan, fakat ikame etkisinin sıfır olduğu vergiler olarak tanımlanabilir. Nötr vergiye en tipik örnek baş vergisidir. Bireylerin ekonomik faaliyetleri ve gelirlerinden bağımsız olarak saptanan ve tahsil edilen baş vergisinin, bireylerin ekonomik kararları üzerinde etkili olmayacağı ileri sürülmüştür. Baş vergisinin bile mutlak anlamda nötr olduğu ileri sürülemez. Gelir düzeyi ortalamasının nispi olarak yüksek olduğu toplumlarda çok küçük miktarlarda uygulanan baş vergisinin bireysel ekonomik kararlarda bir etki yapmayacağı savunulabilir. Ancak belirli düzeydeki baş vergisinin düşük gelirli bireylerde oluşturacağı güçlü gelir etkisi bireyin boş durma ve çalışma arasındaki tercihini etkileyerek, ekonomik kararlarda davranış değişikliği yaratabilir.

7. Soru

Post Keynesyen Akım kısaca nasıl açıklanabilir?

Cevap

Ekonomik dalgalanmaları açıklamaya çalışan son dönem akımlar arasında yer alan post Keynesyen akım bireylerin ve firmaların rasyonel davranış kalıplarını dışladıklarından ekonomistler arasında fazla rağbet görmemişlerdir. Eklektik bir yapı sergileyen post Keynesyen görüş ekonomik dalgalanmaların nedeni olarak birtakım açıklamalarda bulunmuştur. Bunlardan en önemlisi ve ekonominin işleyiş dinamikleri nedenine dayanan açıklama, ücret ve kâr farklılığının zamanla açılması ve buna bağlı olarak yatırım ve tüketim dengesizliğinin oluşmasıdır. Bu akım içinde ekonomik

dengesizlik nedeni olarak getirilen bir başka açıklama da talebin fiyat değişikliklerinden kaynaklanan ikame etkisinden çok gelir etkisi altında olduğu şeklinde gelişmiştir.

8. Soru

Keynes, ekonominin işleyişini makroekonomi temelinden nasıl açıklamıştır?

Cevap

1929 Büyük Buhran dönemine gelene dek ağırlıklı olarak mikroekonomi alanı içinde kalan ekonomistler, fiyat mekanizması göstergelerini öne çıkarmışlar, makroekonomi alanına geçememiş olup, milli gelir düzeyi üzerinde etkili olduğu düşünülen tasarruf ve yatırım fonksiyonlarını dahi bir fiyat sürecine, faiz oranına bağlamışlardı. Bu konuda Keynes'in önemli teorik katkısı, makroekonomiyi mikroekonomi temellerinden anlatmak değil, tam tersine, ekonominin işleyişini makroekonomi temelinden açıklamak olmuştur. Ona göre, tasarruf yolu ile milli gelirin büyütülmesi doğru bir görüş olmayıp, yatırımların yükseltilmesi ile milli gelirin yükseltilip, böylece elde edilen yüksek gelirden yüksek tasarruf potansiyeli sağlamak sistemin işleyiş dinamikleri açısından daha doğru bir yaklaşımdır. Böylece, ekonomi alanında dikkatler makroekonomi alanına kaydırılıyor ve makro büyüklüklerin makro değişkenlerle yönlendirilmesi gündeme gelmiş oluyordu. Bu bağlamda, yatırımların belirlenmesinde klasik dönemde kabul edildiği üzere sadece faiz oranı değil, faiz oranı yanında yatırımların marjinal etkinliğinin de dikkate alınması gerektiği ileri sürülmüştür.

9. Soru

Bütçe açığının borçlanma ile finansmanının ekonomide faiz oranını dünya ortalamasının

üzerinde yükseltmesi neye neden olur?

Cevap

Bütçe açığının borçlanma ile finansmanının ekonomide faiz oranını dünya ortalamasının üzerinde yükseltmesi de sermaye hareketlerini canlandırarak ekonomiye döviz girişine ve ticaret dengesinin ihracat aleyhine ithalat lehine bozulmasına neden olur. Finanslaşan kapitalizmin küreselleşme döneminde bunun anlamı, bütçenin oldukça pasif konuma çekilmesi ve dış denge ile birlikte iç dengede fiyat istikrarının istihdam sorununa tercih edilmesidir.

10. Soru

Post Keynesyen akım hakkında kimler görüş bildirmişlerdir?

Cevap

Post Keynesyen akım hakkındaki görüşler şöyle sıralanabilir:

- Joan Robinson gibi bazı ekonomistler gelir dağılımı mücadelelerinin çağdaş ekonomik sorunların açıklanmasında önemli olduğunu düşünmüşlerdir.
- Michal Kalecki de tasarruf ve yatırımların dağılımını ekonomik dalgalanmaların açıklanması bağlamında incelemiştir.
- Keynes'in ileri sürmüştüğü hırslı davranış modellerinin yatırımlarda dengesizliğe yol açtığı da ileri sürülen fikirler arasındadır.
- Ekonomide yatırım ve tasarrufların dengesizliği yanında ekonomilerde ücret yüksekliklerinden dolayı görülen sürekli enflasyonun dengesizlik unsuru olduğu konusu ise Weintraub tarafından ileri sürülmüştür.

Post Keynesyen görüşte, ayrıca, kredi kurumlarının işleyişi ve kredi sınırlamalarının iş çevrimlerinin oluşumundaki rolleri öne çıkartılmıştır.

11. Soru

Dar anlamda maliye politikası neyi ifade eder?

Cevap

Dar anlamda maliye politikası, devletin bütçe kanalından yaptığı harcama artışının milli gelir ve istihdam üzerindeki yükseltici etkisidir.

12. Soru

Klasiklere göre paranın işlevi nedir?

Cevap

Klasik dönem ekonomisi nispi fiyatlar mekanizmasına dayandırılmıştır. Klasiklere göre paranın iki işlevi vardır:

- Birinci işlevi ürün ve faktör piyasalarında değişim aracı olması,
 - İkinci işlevi ise servet biriktirme aracı olmasıdır.
- Bu sistemde para dışsal bir unsur olarak görülmüş ve ekonomide kaynak ve gelir dağılımı üzerinde etkili olmadığı savunulmuştur. Paranın ekonomik ilişkilerde reel değişkenleri etkileyememesi sistemin işleyişinin parasal değerlere bağlı olmayıp reel değerlere (ürünlerin aralarındaki değişim oranına) bağlı olmasının bir sonucudur.

13. Soru

Birinci dönem maliye politikasının eksiği nedir?

Cevap

Klasikler ve neo-klasikler döneminde tanımlanan mikro ve makro amaçlar, ekonomik denge koşulları veri altyapı üretim ilişkileri bağlamında oldukça uygun şekilde sağlandığından, sistem mekanizmalarına bırakılmış idi. Böylece, henüz belirgin olarak makroekonomi anlayışının oluşmadığı birinci dönem maliye politikası, tanımlayıcı ve pasif yaklaşım olarak görülebilir.

14. Soru

İkili yapı (dikotomik yapı) nedir?

Cevap

Para tabanının genişletilmesi genel fiyat artışına, yani enflasyona neden olurken, faktörler ve ürünler arasındaki değişim oranı değişmediğinden nispi fiyat değişiklikleri yaratmamakta ve ekonomik dengeler üzerinde etkili olmamaktadır. Klasik dönemin bu görüşü, parasal sektör ve reel sektör ayırımı şeklinde ikili yapı (dikotomik yapı) olarak bilinir.

15. Soru

Klasiklerin kamu borçlarına karşı çıkışının nedenleri nelerdir?

Cevap

Kamu gelir sistemi içinde borçlanma konusu da klasiklerce ilke olarak reddedilmiştir.

- Kamu borçlanma sistemine klasiklerce karşı çıkılması da yine piyasada nispi fiyatların bozulmaması ve ekonomik dengenin sarsılmaması endişesinden kaynaklanmıştır. Şöyle ki, borçlanma bütçe açığını gösterdiği derecede ekonomide dengesizlik unsuru olarak görülmüştür. Henüz denk bütçe çarpanı kavramının netleşmediği dönemde, açık bütçe ya da fazla veren bütçe uygulamalarının aksine denk bütçe uygulamasının, talep kalıplarını farklılaştırmakla beraber, toplam talebi sabit tuttuğu, böylece ekonomide dengesizliğe yol açmayacağı düşünülmüştür.
- Klasiklerin kamu borçlarına karşı çıkışının ikinci nedeni de borçlanmanın nesiller arasında kaynak dağılımını bozacağı düşüncesidir. Bu düşünceye göre, borçlanma ile gelecek nesillerin birikimlerinin bir bölümü şimdiki neslin tüketimine katkı olarak kullanılacağından, gelecek nesillerin üretim ve tüketim kapasitesi zayıflatılmış olur. Durum böyle olunca borçlanma savaş ya da diğer benzeri zor toplumsal koşullarda acil finansman aracı olarak kullanılabilir ya da yatırımın finansmanında devreye alınabilir.

16. Soru

Klasik dönem ekonomi anlayışı neleri içerir?

Cevap

Klasik dönem ekonomi anlayışında tüm kural ve koşullarıyla piyasa varsayımı esastır. Bu varsayım da tüm piyasalarda tam rekabete yakın işleyiş koşullarının varlığı ileri sürülmüştür. Bu iddialar zamanın koşullarına da uygundu. Klasik dönemde faktör ve ürün fiyatlarında tam esneklik ve sektörler arası geçişlilik söz konusu idi. İhtisaslaşmanın henüz oluşmadığı ve emek piyasalarında örgütlülüğün ortaya çıkmadığı klasik dönemde fiyatlar yolu ile hem ürün hem de faktör piyasalarında denge sağlanabilirdi. Günümüzde görülen fiyat katılıkları ve sektörler arası geçişsizliklerin söz konusu olmadığı klasik

dünyada, hiçbir devlet müdahalesine gerek kalmadan piyasaların iç ve dış ekonomik dengeyi sağlamada başarı olacağı savunulmuş, sistem de bu yönde çalışmıştır.

17. Soru

Geniş anlamda maliye politikası neyi ifade eder?

Cevap

Geniş anlamda maliye politikası, devletin tüm vergi ve harcama araçları ve kamu teşebbüsleri ile giriştiği ekonomik faaliyetlerdir.

18. Soru

Keynes, toplam talebin toplam arza eşit olduğu dengede koşulunda ekonomide neyi işaret etmiştir?

Cevap

Keynes'in makroekonomi alanında diğer önemli bir katkısı da toplam talebin toplam arza eşit olduğu dengede koşulunda ekonomide tam istihdam düzeyinin sağlanamıyor olmasını işaret etmesidir. Keynes'e göre, mikroekonomi düzeyinde dengenin sağlandığı ve yatırım tasarruf eşitliğinin oluşturulduğu dengede durumunda tam istihdam sağlanamıyor olabilir. Tam istihdamın sağlanamamasının genel nedeni, klasiklerin aksine, fiyat ve ücret sertliğine bağlı olarak işsizlik koşulunda ücretlerin geriletilmesinin mümkün olmaması (kaldı ki ücretlerin geriletilmesi de arzu edilmemektedir), çünkü ücret baskılamasının talep kısılması yoluyla, milli geliri daha da gerileteceği düşüncesidir. Bu durumda, işsizlik durumunda ücret ayarlamaları ile istihdamı yükseltmek mümkün olmamaktadır. Eksik istihdam koşulunda da klasiklerin iddia ettiği gibi rekabetçi piyasanın dengeyi sağlaması söz konusu olmayacağından Keynesyen sistemde toplam talebin yükseltilmesi işlevi devlete verilir. Keynes'e göre, devletin ekonomiye müdahalesi sistemin işleyişini bozmayıp tersine, tam istihdamı

sağlayıcı işlev görür.

19. Soru

Klasik görüşe göre ekonomilerin büyüebilmesinin koşulu nedir?

Cevap

Klasik görüşe göre ekonomilerin büyüebilmesinin koşulu tasarruftur. Tasarruf yatırımı beslediği sürece hem üretim esnasındaki yıpranma ve aşınma maliyetlerini karşılar, hem de ekonominin gelişmesi için gerekli yatırımlara kaynak oluşturur. Klasik görüşün denge algılaması burada da karşımıza çıkar. Şöyle ki, ekonomik dengenin sağlanması açısından yatırımın tasarrufa eşit olması gerekmektedir. Klasiklere göre, yatırım ile tasarruf arasındaki denklığı faiz oranı sağlar. Yatırım ile tasarruf arasında eşitliği sağlayan fiyat olarak faiz oranı, zamanlar arası kaynak dağılımında optimum koşulu sağlayan bir tür fiyat olarak çalışır.

20. Soru

Klasik görüşe göre, dış denge hangi süreçlerle sağlanacaktır?

Cevap

Klasik görüşe göre, dış denge, yani cari denge hakkındaki görüşler de iç denge konularında olduğu gibi, otomatik süreçlerle sağlanacağı şeklindedir. Dış dengede otomatik düzenleyici faktör, o dönemlerde paranın, altın ya da gümüş veya bunların karışımından oluşan değerli madenlere bağlanmış olmasıdır. Söz konusu değerli madenlerin arzı sınırlı olduğundan ekonomilerde para arzı da sınırlandırılmış olmaktadır.

21. Soru

Say Yasası kısaca nasıl açıklanabilir?

Cevap

Klasik ve neo-klasikler, aynı ekonomi döneminden devraldıkları ve John Baptise Say tarafından

kavramsallaştırılan ve Say Yasası olarak bilinen "Her arz kendi talebini yaratır." görüşüne dayalı olarak ekonomide arz ve talep dengesizliğinin oluşmayacağı görüşüne bağlı kalmışlardır. Say Yasası olarak anılan yasanın işleyişi, piyasaya ürün arz eden ekonomik birimlerin aynı zamanda talep unsuru olarak devreye girdiği tezine dayanmaktadır. Say kuralı uyarınca ekonomide arz ve talep arasındaki dengenin sağlanabilmesi de ekonomiye dışarıdan herhangi bir müdahalenin yapılmaması koşuluna dayandırılmaktadır. Devletin arz miktarına ya da talep miktarına müdahale ederek araya girmesi koşulunda arz talep dengesinin sağlanamamış olacağı savunulmuştur.

22. Soru

Fiyat istikrarı konusu nasıl açıklanabilir?

Cevap

Fiyat istikrarı konusu, ekonominin enflasyonist ve deflasyonist eğilimlerden uzak tutulmasını sağlayan maliye politikası önlemlerini kapsar. Gerek enflasyon gerek deflasyon mutlak fiyat hareketleri ile ilgili olgu ve kavramlar olmakla beraber, kaynak ve gelir dağılımı açılarından önemi, söz konusu mutlak fiyat hareketlerinin, klasik görüşün aksine, nispi fiyatlar üzerinde de etkili olarak ekonomide statik ve dinamik gelir ve kaynak dağılımını bozuyor olmasından ileri gelmektedir. Fiyat istikrarına yönelik maliye politikası aracı olarak bütçe gelir ile giderleri arasındaki farkın ayarlanması dikkate alınır. Denk bütçe uygulaması çarpan katsayısı ile ekonomide genişletici etki yaratıyor olmakla beraber, fiyat istikrarının sağlanması açısından asgari gereklilik olarak görülürken, enflasyon durumunda fazla veren bütçe,

deflasyon ya da durgunluk dönemlerinde ise açık veren bütçe devreye sokulabilir. Görüldüğü gibi buradaki mantık, Keynesyen $Y = C + I + G$ eşitliğinde parasal gelir düzeyinin ayarlanmasında kamunun elindeki en etkili iradi seçeneğin G şıkkı olduğudur. Deflasyonist eğilimlerde açık bütçe yolu ile kamu otonom yatırımlarının yükseltilmesi çarpan etkisi ile gelir düzeyini yükseltir ve ekonomiyi durgunluktan çıkartır. Ters durumda da kamu yatırımları ve harcamaları kısılarak ekonomide toplam harcamalar kısılr ve gelir düzeyi geriletilerek, enflasyonist eğilim frenlenir.

23. Soru

Keynes'in teorik görüşleri maliye politikasını nasıl etkilemiştir?

Cevap

1929 Büyük Buhran'ını izleyen dönemde, Keynes'in teorik görüşleri üzerinde yükselen ve makroekonomi alanının belirgin şekilde oluşum ve gelişimine yol açan maliye politikası, hem ekonomik işleyişlerin algılanma hem de iradi müdahale biçimleri açılarından makroekonomi ve maliye politikasının ikinci aşaması olarak görülebilir.

24. Soru

Klasik ekonomistlerin, ekonomi dışı müdahaleler hakkındaki görüşleri nasıldır?

Cevap

Klasik ekonomistler bu dönem ekonomik alt yapının özelliği ve işleyişinin hem iç ekonomide hem de dış ilişkilerde optimum dengeyi sağlayacağı, bu nedenle ekonomi dışı müdahalelerin gereksiz olduğu, böylesi müdahalelerin sistemin işleyiş dinamiklerini bozarak, dengeden uzaklaşılmasına neden olacağını savunmuşlardır. Klasikler parayı sistemin üzerinde bir peçe olarak algılamış ve para tabanı değişikliklerinin milli gelir, istihdam ve gelir dağılımı gibi reel dengeler

üzerinde etkili olmadığı görüşünü savunmuşlardır.

25. Soru

Efektif talep nedir?

Cevap

Tam istihdamın sağlanmasına yönelik olarak kamu talebi ile destekli toplam talebe, efektif talep adı verilir. Tam istihdamı sağlayan efektif talep, özel kesimin tüketim ve yatırım harcamaları toplamı ile kamu kesiminin tüketim ve yatırım talebi toplamından oluşur.

26. Soru

Tam istihdam düzeyine ulaşma sürecinde hangi müdahalenin yapılmaması savunulmuştur?

Cevap

Klasik dönemde üretim sürecinde henüz yüksek düzeyde ihtisaslaşmaya ulaşılmamış olmasının doğal sonucu olarak üretim faktörlerinin fiyat esnekliği ve farklı alanlara geçişliliği oldukça yüksek idi. Esneklik ve geçişkenlik varsayımlarına dayalı olarak işsizlik konusu da klasik dönemde ciddi sorun olarak görülüyordu. İşsizliğin yükseldiği alanlarda ücretlerin düşeceği ve buna bağlı olarak emek talebinin yükselerek tam istihdam düzeyine ulaşılacağı düşünülmüştür. Sürecin muntazam işleyebilmesi için dışsal müdahalelerin, yani devlet müdahalesinin yapılmaması savunulmuştur.

27. Soru

Keynes, 1936 yılında yayınlamış olduğu "İstihdam, Para ve Faizin Genel Teorisi" adlı ünlü eserinde ana fikir olarak nelere ağırlık vermiştir?

Cevap

1929 Büyük Buhran'ından etkilenecek, ekonominin işleyişi üzerine yeni görüş getirmiş olan Keynes, 1936 yılında yayınlamış olduğu "İstihdam, Para ve Faizin Genel Teorisi" adlı ünlü eserinde ana fikir olarak şunlara ağırlık vermiştir:

- İlk olarak, Keynes'in üzerinde durduğu ilk sorun

işsizliktir. İşsizliğin çözümü ise klasik görüş sahiplerinin savunduğu gibi rekabetçi serbest piyasa güçlerinde değil, toplam talebi yükseltmede rol oynayabilen kamu müdahalesindedir.

- İkinci olarak, Keynes eserinde bir yanda istihdam

diğer yanda da para ve faiz konularını ele alarak,

yine klasik görüş sahiplerinin ekonomide dikotomi görüşünün aksine, parasal ve reel sektörler arasındaki etkileşimi vurgulamıştır. Böylece para sadece peçe işlevini gören dışsal ve yansız bir veri olmayıp ekonomik işleyişle organik bağ içinde bir meta konumuna getirilmiştir.

28. Soru

Klasik yaklaşım hangi bakımdan önemlidir?

Cevap

Klasik yaklaşım iki bakımdan önemlidir.

- İlk olarak klasik yaklaşım, kapitalist sistemi en saf hali ve ekonomik aktörlerin karşılıklı rol ve işleyişleri ile ele alması yönünden önemlidir. Sermayenin henüz büyük güce kavuşmadığı, ekonomik birimler arasında aşırı asimetrik güç ilişkisinin yaşanmadığı dönemde ekonomik işleyiş oldukça dengeli idi.
- Klasiklerin görüşlerinin bir başka açıdan önemi de son dönem görüşlere ilham kaynağı olması, hatta bazı durumlarda olduğu gibi günümüz politikalarının şekillendirilmesinde model işlevi görmeleridir. Yeni sağ görüşler ya da neo-liberal görüşlerin teorik temelleri klasik görüşlere dayanır.

29. Soru

Yatırımlar konusunda hangi noktaya dikkat etmek gerekir?

Cevap

Yatırımlar konusunda şu noktaya dikkat etmek gerekir. Yatırımın yapıldığı dönemde para tabanı genişlemesinin fiyatlarda oluşturacağı artış yönündeki hareketlilik, ileri dönemde meydana gelecek kapasite artışı tarafından emilerek etkisizleştirilir. Ekonomik büyümenin sağlanamadığı durumda kısa dönemde gerçekleştirilen fiyat istikrarı ve istihdamın sağlanması uzun dönemde tekrar sorun olarak karşımıza çıkar. Bunun nedeni, artan

nüfusun ve sosyal ihtiyaçların karşılanması uzun
dönemde ekonominin büyümesini, ekonominin
büyümesinin ise yatırımların yapılmasını
gerektirir.
Yatırım konusunda devlete düşen temel görev
de bir
yandan ekonominin verimliliğini yükseltecek alt-
yapı
yatırımlarının yapılmasını, diğer yandan da özel
kesimin
yeteri kadar gerçekleştiremediği alanları ya
çeşitli teşvik
unsurları ile özel kesimi yönlendirerek ya da
bizzat kamu
olarak gerçekleştirmesini sağlamaktır.

30. Soru

Neo-liberal akım neyi savunur?

Cevap

Neo-liberal politika taraftarları tüm ekonomilere
hakim piyasa kuralı çerçevesinde üretim
faktörlerinin
ülkelerarası serbest dolaşım hakkını savunmuş
olmakla
beraber sermaye, bu hakkı kendisi için kullanmış
ancak,
işçiler aynı haklardan mahrum bırakılmıştır.
Bunun
nedeninin kâr oranının yükseltilmesine yönelik
olduğu
açıktır.

31. Soru

Para yanılsaması nedir?

Cevap

İşçiler ücretlerinin geçmiş dönem enflasyon
oranına göre ayarlanmasını talep ederken,
yükselen enflasyon ortamında reel olarak geri
plana düşerler. İşçilerin enflasyon karşısında reel
ücret düzeyi ile ilgili net algılama yapamaması
para yanılsaması (money illusion) olarak
nitelenir.

32. Soru

Mali sürüklenme nedir?

Cevap

Bütçe devresel bileşkesinin fazla verdiği
durumlarda yükselen vergi gelirleri gelir artış hızı
önünde engel oluşturarak artış hızının
gerilemesine neden olur. Bütçe devresel
bileşkesinde görülen fazlanın ekonomide gelir
artışını frenleme etkisine mali sürüklenme adı
verilir.

33. Soru

Ekonomide Yeni Klasik Akımın öncüleri
kimlerdir?

Cevap

Yeni klasik akımı Robert Lucas, Frederic Miskin
ve Edward Prescott gibi isimler temsil
etmektedir.

34. Soru

Klasik dönemde iç istikrar alanında karşılaşılan
en
büyük güçlük nedir? Bu durum nasıl çözülmeye
çalışılmıştır?

Cevap

Klasik dönemde iç istikrar alanında karşılaşılan
en büyük güçlük "zorunlu kötülük" olarak
algılanan
devletin devreye alınmasında ortaya çıkmıştır.
Devletin,
ekonomiye düzenleyici müdahalesine gerek
kalmadığının
ileri sürülmesi yanında, zaruri kamu
hizmetlerinin
görülebilmesi amacıyla zorunlu olarak kaynak
kullanan ve
hizmetlerin maliyetini karşılayabilmek için de
ekonomiden kaynak çeken bir birim olarak
sisteme dahil
edilmesi kaçınılmaz görülmüştür.
Kamusal müdahalelerin nispi fiyatları
bozmasının sistemin
optimal koşullarda işlemlerini engelleyeceği
endişesi
sonucunda, kamu faaliyetleri için;
• Biri kamu harcamaları,
• Diğeri de kamu gelirleri alanında olmak üzere,
iki önemli kısıtlayıcı koşul getirilmiştir.
Kamu harcamaları alanındaki koşul, kamu
faaliyetlerinin
ve bu faaliyetlerin parasal ifadesi olan bütçenin
küçük
olmasıdır. Bütçe hacmi küçük tutularak zorunlu
kamusal
hizmetlerin görülmesine rağmen ekonomiye dış
müdahalenin asgari boyutta tutulabileceği
düşünülmüştür.
Kamu gelirleri alanında ise vergilerin piyasadaki
nispi
fiyatları bozmayacak şekilde tasarlanması
önerilmiştir.

35. Soru

Paranın spekülasyon işlevi nedir?

Cevap

Keynesyen teoremin çok önemli diğer bir
yaklaşımı da para hakkındaki görüşleridir. O
döneme

gelene dek paranın;

- İşlem aracı ve
- Servet saklama aracı olarak iki işlevi var iken,
- Paraya üçüncü işlev olarak spekülâtif işlev verilmiştir.

Paranın spekülâtif işlevi, paranın da diğer metaller gibi kendi değişim değeri olan bir meta olarak algılanmasını ve işleme sokulmasını açıklar.

36. Soru

Likidite tuzağı nedir?

Cevap

Likidite tuzağı, verili bir faiz oranında, halkın arz edilen tüm para miktarını tutmaya hazır olduğu durumdur.

37. Soru

Tam istihdam bütçe fazlası ile olağan dönem bütçe fazlası farkı nasıl gösterilir?

Cevap

Tam istihdam durumundaki verilere göre bütçe fazlasının bulunuyor olması politikaların daraltıcı, bütçe açığının veriliyor olması ise politikaların genişletici olduğunu gösterir. Tam istihdam bütçe fazlası ile olağan dönem bütçe fazlası arasındaki fark sadece gelirler arasındaki farktan kaynaklanır. Diğer bir deyişle, tam istihdam bütçe fazlası ile olağan dönem bütçe fazlası farkı şu şekilde gösterilir:

$$TİBF - BF = t(Y^* - Y)$$

 Bu formülün sonucuna bütçe devresel bileşkesi adı verilir.

38. Soru

Maliye politikası açısından neo-liberal politikalar nasıl açıklanabilir?

Cevap

Maliye politikası açısından neo-liberal politikalar çerçevesinde uygulama aracı olan arz-yanlı ekonomi politikalarının temel görüşü de vergi ve benzeri kamu yükümlülüklerinin üretim faktörleri üzerindeki olumsuz etkilerinin öne çıkarılması ve bu yükümlülüklerin hafifletilmesi görüşü doğrultusunda şekillendirilmiştir. Bu yaklaşıma göre, vergiler üretim faktörleri arzını

olumsuz

etkileyerek, üretimi kısıtlar. Tasarrufların oluşturulup

yatırıma dönüştürülmesi aşamasında sağlanacak vergi

avantajının ise iş hacmini artırması nedeniyle kamu

gelirlerini azaltmayacağı, tam tersine, yükselteceği ileri

sürülmüştür. Laffer eğrisi olarak bilinen fonksiyonda

belirli aralıkta vergi oranları ile faktör arzı arasında ters

yönlü ilişki olduğu ileri sürülmüştür. Vergi tarife yapısında yüksek vergi oranları alanında gerçekleştirilen

indirim durumunda, ek faktör arzının getirisi yükseleceğinden faktör arzının artacağı ve ekonomik

faaliyetin genişleyerek vergi hâsılatının da olumlu yönde

etkileneceği ileri sürülmüştür. Laffer eğrisi varsayımı

altında, vergi oranlarının hafifletilmesi vergi hasılatını

yükselteceğinden bütçe açığı sorunu ile karşılaşılacaktır.

39. Soru

İç ekonomik dengenin sağlanması nasıl gerçekleştirilir?

Cevap

İç ekonomik dengenin sağlanması konusu;

- Statik ve
- Dinamik olarak iki alt bölüme ayrılır.

40. Soru

Değerlerin parasal değişime uğrarken reel ilişkilerde

değişim yaşanmaması hangi varsayıma dayandırılmıştır?

Cevap

Ekonomideki parasal değişimler ürün ve faktör fiyatlarında parasal değişime yol açabildiği halde, mallar arasındaki değişim oranlarını, yani nispi fiyatları bozmamaktadır. Değerlerin parasal değişime uğrarken reel ilişkilerde değişim yaşanmaması, tüm ürün ve faktör fiyatlarının aynı yön ve şiddette değişime uğradığı anlamında homojenite varsayımına dayandırılmıştır.

41. Soru

Keynesyen teorinin para hakkındaki görüş ve yaklaşımı nedir?

Cevap

Spekülatif para talebinin para arzı ile kesiştiği noktada piyasa faiz oranının belirlendiği şeklindeki

Keynesyen görüş, tasarruf ve yatırım fonksiyonlarının faiz

oranını belirlediği klasik görüşten farklı olarak, dönemin

parasal ve borsa işlevlerini açıklamada geçerli teorik

yapıyı oluşturmuştur. Şöyle ki, borsada işleme sürülen

paranın faiz karşısındaki negatif eğimi, borsa işlemindeki

kâğıtların değerleri ile ters ilintili olarak şekillenmektedir.

Borsada kâğıt alma dönemi değerlerin düşük, satma

dönemi ise yüksek olduğu aşamalara denk düşer. Borsada

kâğıtların değerleri düşük olup yükselmeye başladığında

oyuncular alımlarını yavaşlatır. Bu durum, borsada kâğıt

alımlarının giderek yavaşladığını ve bireylerin taleplerinin

giderek nakde döndüğünü gösterir. Tersinden okursak,

borsada kâğıtların değer kazanması faiz oranı ile ters

geliştiğinden, kâğıtların değerlerinin yükselmesi, faizlerin

düştüğü, bireylerin kâğıt almak yerine nakit kalmayı tercih

ettiği anlamına gelir.

42. Soru

Faiz oranlarının borsa ile ilişkisi nasıl açıklanabilir?

Cevap

Piyasa faiz oranı, para talebinin sabit olduğu koşulda para arzının yükseltilmesi sonucunda da yükselir.

Veri faiz oranı koşulunda para arzında meydana gelen

artışın faiz oranını düşüreceği ifade edilir. Bu durumun

borsa ile ilişkisi ise şöyledir. Başlangıç para arzı ile belirli

fiyattan kâğıt almaya razı olan oyuncular, para arzı artınca

bir miktar daha kâğıt almaya yönelerek eskiye oranla daha

fazla para tutmanın faiz maliyetinden kaçınmaya

yönelirler. Borsada daha fazla kâğıda talep gösteren

oyuncular, bu rolleri ile kredi talep edenlere daha ucuz

nakit sağlıyor olmaktadır. Görülüyor ki, borsada işlem

gören kâğıtların değeri faiz oranı ile ters ilişki içinde

değişir.

43. Soru

Lucas ve Sargent tarafından geliştirilmiş olan rasyonel

beklentiler teorisi ile yetersiz bilgi yaklaşımı arasındaki

fark nedir?

Cevap

Lucas ve Sargent tarafından geliştirilmiş olan rasyonel beklentiler teorisi ile geniş kapsamlı olarak aynı

bağlamda ele alınan yetersiz bilgi yaklaşımı arasında ufak

bir fark bulunmaktadır. Şöyle ki, yetersiz bilgi sahibi

olmak algılamanın kısmi olmasına yol açarken, rasyonel

beklenti sahibi olmak algılamada bütünsellik oluşturarak,

sistemik hata payını en aza indirir. Yetersiz bilgi

koşulunda para arzında meydana gelen artışın ilk andaki

algılanması nispi fiyat değişimleri şeklinde oluşurken,

politika değişikliği hakkında önceden bilgi sahibi olan

ekonomik birimler böyle bir hataya düşmezler. Politika

değişiklikleri hakkında ön bilgi sahibi olunmadığı durumda rasyonel beklenti yaklaşımında da

yetersiz bilgi

sahibi olma koşulundakine benzer hatalar yapılarak arz

fonksiyonunda dalgalanmalara meydan verilir.

44. Soru

Schumpeter yaklaşımı neyi ifade eder?

Cevap

Toplam arz fonksiyonunun dalgalanmalarına neden olan diğer faktör olarak da teknolojik gelişmelerin

ekonomilerde yarattığı şoklar ileri sürülmektedir. Schumpeter yaklaşımı bağlamında geliştirilen bu

görüşte,

teknolojik gelişmenin ekonomi içinde massedilebilmesine

dek toplam arz fonksiyonunda ve istihdamda şoklar yaşanabilir. Kamu kesimi yoluyla da ekonomide verimlilik artışı şoku yaşanabilir. Kamu harcamalarının artması faiz oranını yükselttiği derecede üretim faktörlerinin arz fonksiyonlarının zamanlar arası kaymasına neden olarak, şimdiki arz fonksiyonunu yükseltip gelecekteki arzı düşürebilir. Bu durumda şimdiki zamanda gelir artışı şoku yaşanabilir. Kamu kesiminin bu kararı hakkında ekonomik birimlerin yeterince bilgi sahibi olmamaları durumunda kamu ve özel kesim davranışlarında uyumsuzluklar ve şoklar yaşanır.

45. Soru

Yeni Keynesyen akımının temel dayanağı nedir?

Cevap

Yeni Keynesyen akımının temel dayanağı ücretler ve fiyatların katılığı ve yaşanan şoklar karşısında bu katılığın oluşturduğu dalgalanmalardır. Bu alandaki açıklamalara göre ücret ve fiyat katılığı talep fonksiyonundaki bir şokun reel üretim ve istihdam üzerinde doğrudan etki oluşturmaz. Şöyle ki, bir talep şoku karşısında ücret ve fiyat katılığı kârları yükselterek üretimi ve istihdamı kamçılacaktır.

46. Soru

Mali sürüklenme neyi ifade eder?

Cevap

Mali sürüklenme, bütçe devresel bileşkesinde görülen fazlanın ekonomide gelir artışını frenleme etkisidir.

47. Soru

Maliye politikasının dinamik amaçları arasında yer alan ekonomik büyüme ve ekonomik kalkınma nasıl açıklanabilir?

Cevap

Maliye politikasının dinamik amacı arasında gelişmiş ekonomilerde ekonomik büyüme,

gelişmekte olan ekonomilerde ise ekonomik kalkınma amaçları yer almaktadır. Ekonomik büyümenin hedefi, fiili büyüme oranını veri kaynaklar ve etkinlik koşulları ile belirlenen potansiyel büyüme oranına yaklaştırmaktır. Bu bağlamda yatırımlar ve kamu bütçesi ayarlamaları ile fiili büyüme oranının potansiyel büyüme oranına yaklaştırılmasına çalışılır. Potansiyel büyümeye yaklaşıırken parasal genişlemenin üretim genişlemesinin üzerine çıkması durumunda enflasyon oluşabileceğinden, bu tür hareketlenmelerde ekonomide bütçe yolu ile hassas ayarlamalara gidilebilir.

48. Soru

Serbest piyasa kuralı neyi ifade eder?

Cevap

Klasik ve neo-klasik ekonomistlerin ağızlarından düşürmediği piyasa işleyişinin otomatik olarak ekonomik dengeyi sağlayacağı, oluşabilecek herhangi bir dengesizliğin dahi piyasa süreçlerince ortadan kaldırılacağı görüşü 1929 Büyük Buhran'ı ve oluşturduğu sonuçlarla geçerliliğini yitirdi. Serbest piyasa kuralı olarak bilinen "laissez faire, laissez passe" (bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler) görüşü böylece yaşanan gerçeklerle yıkılmaya başlamıştı.

49. Soru

Doğal işsizlik olgusu neyi ifade eder?

Cevap

Doğal işsizlik olgusu; emek verimlilik artışının sıfır ve ortalama reel ücret haddinin sabit olduğu, sonuçta fiyat düzeyinin de sabit kalabildiği koşuldaki işsizlik oranıdır.

50. Soru

Hangi nedenlerden dolayı ekonomistler Keynesyen görüşlerinden uzaklaşmıştır?

Cevap

ABD ekonomisinde zamanla yükselen ekonomik sorunlar ve yaşanan konjonktür hareketlerinin yanında yükselen enflasyon, başta Milton Friedman olmak üzere, bir kısım ekonomistleri Keynesyen görüşlerden uzaklaşmaya itmiştir. Monetarist (parasalcı) olarak anılan bu görüş mensupları Keynes'in ekonomiye aktif müdahale fikrinin yanlış olduğunu, Keynesyen görüşe tam ters olarak, müdahalenin olmadığı durumda ekonominin kendi dengesini sağlayacağı fikrini savunmuşlardır.

51. Soru

Dış ekonomik denge kısaca nasıl açıklanabilir?

Cevap

Maliye politikası araçları dış ekonomik dengelerin sağlanmasında da farklı yönlerde etkili olur.

Dış ekonomik denge kavramı ile cari dengenin sağlanması, yani dış ekonomilerden sağlanan kazançların

dış ekonomilere yapılan ödemelere eşit olması anlaşılır.

52. Soru

İç istikrar alanı statik olarak hangi konuları kapsar?

Cevap

İç istikrar alanı statik olarak;

- Fiyat istikrarı ve
- İstihdam konularını kapsar.

53. Soru

Maliye politikası araçları ile iç ve dış dengenin aynı anda sağlanması söz konusu olur mu?

Cevap

Maliye politikası araçları ile iç ve dış dengenin aynı anda sağlanması çoğu durumda söz konusu olamaz.

Bazı durumda iç denge dış dengenin bozulması pahasına sağlanıyor olabilir.

Örneğin, Keynesyen efektif talebin oluşturulma politikasında para politikasına başvurulmaması faiz

oranını yükselterek ekonomiye döviz girişini hızlandırabilir. Bu durumda değerlendirilen ulusal para

ithalatın yükselmesine ve ihracatın frenlenmesine yol

açabilir. Ektif talebi oluşturma önlemi aynı

anda fiyat yükselişini de oluşturmuşsa cari denge sorunu daha da büyüyebilir. Böyle bir durumu önleyebilmek için, serbest döviz kuru sisteminin geçerli olduğu günümüz koşullarında enflasyon hedeflemesi ve faiz politikaları açılarından maliye politikası alanında bütçe denkliliği önem kazanır.

ÜNİTE 2: MALİYE POLİTİKASI VE EKONOMİK İSTİKRAR

KEYNESYEN YAKLAŞIM VE MAL PİYASASINDA DENGİ

1930'larda etkili olan ekonomik bunalıma kadar kabul gören klasik ekonomik yaklaşıma göre piyasa dinamikleri dengeyi kendiliğinden sağlar. Keynesyen yaklaşıma göre, piyasa ekonomisinin kendiliğinden milyonlarca kişi ve firmayı kontrol ederek toplam talebi, tam istihdamı ve denge gelirini eşanlı olarak sağlayacak düzeye çıkarması istisnai bir durumdur. Bu yüzden de toplam talebi kontrol edecek bilinçli politikalar geliştirilmedikçe, bir ekonomideki istikrarı garanti altına almak mümkün değildir. Toplam talebin temel unsurlarından birisi mal ve hizmet alımına yönelen kamu harcamalarıdır. Bu harcamalar ve bu harcamaların finansmanını sağlayan vergilerdeki değişiklikler milli gelir düzeyini doğrudan etkiler.

Mal ve Hizmet Alımına Yönelen Kamu Harcamaları ve Harcama Çarpanı

Basit Keynesyen milli gelir modelinde gayri safi milli hasılanın parasal değeri (Y), bir ekonomideki toplam mal ve hizmet talebinin parasal değerine eşittir. Bir ekonomide üretilen mal ve hizmetler, ya hane halkı tarafından tüketim amacıyla (C) ya da firmalar tarafından yatırım amacıyla (I) satın alınır. Kamu sektörü de bu mal ve hizmetleri kamu hizmeti vermek ve ya kamu yatırımı yapmak amacıyla satın alır (G). Dışa kapalı bir ekonomide;

$Y = C + I + G$ ile ifade edilir.

Formülde C, I ve G otonom (diğer faktörlerden bağımsız) olduğu varsayılmaktadır. Tüketim, kullanılabilir kişisel gelirin bir fonksiyonu olarak;

$$C = C_0 + c Y^d$$

$$Y^d = Y - T_0 \text{ ile ifade edilir.}$$

Formüldeki;

- C_0 otonom tüketimi,
- C MARJİNAL TÜKETİM EĞİLİMİNİ ve
- Y^d ise kullanılabilir kişisel geliri gösterir.

Marjinal tüketim eğilimi, kullanılabilir kişisel gelirdeki değişikliğin tüketim miktarında meydana

getirdiği değişikliktir ve $0 < c < 1$ aralığında olduğu varsayılmaktadır.

Aşağıdaki eşitlikte parasal gayri safi milli hasılanın (Y) denge değeri verilmiştir:

$$\bar{Y} = \frac{1}{1-c} (C_0 + I_0 + G_0 - cT_0)$$

KAMU HARCAMALARI ÇARPANI, kamu harcamalarında meydana gelen değişikliğin her düzeyinde meydana getirdiği değişikliği ölçmek için kullanılan katsayıdır ve yukarıda verilen eşitlikte $1/(1-c)$ **KAMU HARCAMALARI ÇARPANI** OLARAK adlandırılır.

Buna göre, mal ve hizmet alımına yönelen kamu harcamalarındaki (ΔG_0) bir değişikliğin gayri safi milli hasılanın denge değerinde yaratacağı bir değişiklik şöyle ifade edilecektir:

$$\Delta \bar{Y} = \frac{1}{1-c} \Delta G_0$$

Örneğin, $c=0.8$ ise yani ortalama bir birey gelirin %80'ini harcıyorsa G 'deki TL'lik bir artış, Y 'de 5 TL'lik bir artış meydana getirecektir.

Transfer Harcamalarının Çarpan Etkisi

Kamu harcamaları mal ve hizmet alımına yönelen harcamalar olup **GERÇEK (REEL) HARCAMALAR** olarak adlandırılır. Transfer harcamaları, yapıldıkları anda mal ve hizmet alımına yönelmeyip bireysel gelir üzerinden talebe dönüşür, transfer harcamaları kullanılabilir geliri artırır.

$Y^d = (Y + Tr_0) - T_0$ eşitliği, $C = C_0 + c Y^d$ eşitliğinde yerine konup çözüldüğünde aşağıdaki ifade elde edilir:

$$\bar{Y} = \frac{1}{1-c} (C_0 + I_0 + G_0 - cT_0 + cTr_0)$$

Aşağıdaki eşitlikteki $c/(1-c)$ ifadesi **TRANSFER HARCAMALARI ÇARPANIDIR**.

$$\Delta \bar{Y} = \frac{c}{1-c} \Delta Tr_0$$

TRANSFER HARCAMALARI ÇARPANI, transfer harcamalarındaki bir değişikliğin gelir düzeyinde yarattığı değişmeyi gösteren katsayıdır. Buna göre, $c=0.8$ iken, transfer harcamalarında meydana gelen TL'lik artış, milli hasılanın denge değerini 4 TL kadar artırır.

OTONOM VERGİLER VE DENK BÜTÇE ÇARPANI

VERGİ ÇARPANI, vergilerde meydana gelen değişikliğin gelir düzeyinde yarattığı değişmeyi ölçen katsayıdır.

Aşağıdaki eşitlikteki $-\frac{c}{(1-c)}$ **VERGİ ÇARPANI** DIR.

$$\Delta \bar{Y} = -\frac{1}{1-c} (c \Delta T_0) = -\frac{c}{1-c} \Delta T_0$$

Örneğin, $c=0.8$ ise T 'deki TL'lik artış, Y 'de 4 TL'lik bir azalış meydana getirecektir.

Vergi çarpanının önündeki negatif işaret, kamu harcamaları toplam talebi artırırken, vergiler hane halkının kullanılabilir gelirini azaltarak taleplerini düşürür. Ayrıca vergi çarpanı mutlak değer olarak kamu harcamaları çarpanından daha düşüktür.

DENK BÜTÇE ÇARPANI, eşit miktardaki vergi artışı ile finanse edilen kamu harcamalarının gelir düzeyinde, artan kamu harcamalarına eşit miktarda bir artış yaratması durumudur.

$$\Delta \bar{Y} = \left[\frac{1}{1-c} - \frac{c}{1-c} \right] \Delta G_0 = \frac{1-c}{1-c} \Delta G_0 = \Delta G_0$$

Sonuç denk bütçe çarpanı olarak adlandırılır. Denk bütçe çarpanının geçerli olması belli varsayımlara dayanır. Kamu harcamalarının tamamının mal ve hizmet alımına yöneldiği, kamu harcamalarından yararlananların marjinal tüketim eğilimi ile vergileri ödeyenlerin marjinal tüketim eğilimlerinin aynı olması ve kamu harcamalarında meydana gelen artışın özel kesiminkini etkilememesidir.

Gelire Bağlı Vergiler

Basit Keynesyen modelde vergilerin otonom olduğu varsayılmaktadır. Bununla beraber önemli bir kısmı gelirle bağlantılıdır ve aşağıdaki şekilde ifade edilir:

$$T = T_0 + tY$$

Eşitlikteki T , toplam vergi gelirleri, T_0 , otonom vergiler ve t , nispi vergi oranıdır. Kullanılabilir gelir, aşağıdaki biçimde ifade edilir:

$Y^d = (Y + Tr_0) - T_0 - tY = (1-t)Y + Tr_0 - T_0$ KONUyla İLGİLİ OLARAK SAYFA 34'DEKİ 14 VE SAYFA 35'DEKİ 15, 16 NOLU FORMÜLLER (EŞİTLİKLER) VE VERİLEN ÖRNEK İNCELENEBİLİR.

MALİYE POLİTİKASI VE AÇIK EKONOMİ

Keynesyen modelde ekonominin dışa kapalı olduğu varsayımı vardı. Ama günümüzde ülkeler başka ülkelerle ihracat ve ithalat yaparlar, bu da açık ekonomi anlamına gelmektedir. Keynesyen modele ihracat ve ithalatı dahil ettiğimizde gayri safi yurt içi hasılanın parasal değeri aşağıdaki şekilde olacaktır:

$$Y = C + I + G + (X_0 - M)$$

İthalat $M = mY$ olup eşitlikteki m , MARJİNAL İTHALAT EĞİLİMİDİR.

MARJİNAL İTHALAT EĞİLİMİ, gelir düzeyinde meydana gelen değişikliğin ithalat miktarında meydana getirdiği değişikliktir.

$$\Delta \bar{Y} = - \frac{1}{1-c(1-t)+m} (C_0 + I_0 + G_0 - cT_0 + cTr_0)$$

Ekonomilerin daha fazla dışa açılması ile beraber uzmanlaşma artmakta ve ülkeler dış ticaret üzerinden daha fazla zenginleşebilmektedirler. Ancak, dışa açık ekonomilerde maliye politikasının etkinliği azalmaktadır.

MAL VE PARA PİYASALARINDAKİ EŞANLI DENGİ: ISLM MODELİ

Basit Keynesyen model çerçevesinde yapılan mal piyasası analizinde yatırımların otonom olduğu varsayıldı. Halbuki, yatırımların bir kısmı faiz oranı ile doğrudan ilişkilidir. Faiz oranları düşük iken, yatırımcıların kredi alarak yatırım yapma eğilimi daha yüksekken tersi durumda ise yatırım eğilimi azalmaktadır. Bu yüzden faizin bir fonksiyonu olan değişkenin yanında mal piyasasına para piyasası da eklenmelidir.

DEĞİŞKEN YATIRIMLAR VE MAL PİYASASI: IS EĞRİSİ

Otonom yatırımlar değişken yatırımların bir fonksiyonu olarak $I = I_0 - iR$ şeklinde ifade edilir. Eşitlikte sıfır faiz oranındaki yatırım miktarı I_0 , faiz oranı r ve yatırımların faiz oranından etkilenme katsayısı ise negatif değer alan i ile gösterilmektedir.

$$\bar{Y} = \alpha (A - ir)$$

Eşitliği, faizlerin yatırımlar üzerindeki olumsuz etkisi göz önüne alındığında faiz oranının pozitif bir değer olmasında yatırımlarda ir kadar bir azalma olduğunu gösterir.

IS EĞRİSİYLE İLGİLİ OLARAK SAYFA 37'DEKİ ŞEKİL 2.1 İNCELENEBİLİR.

IS EĞRİSİ, planlanan harcamalarla üretim düzeyinin eşit olduğu denge noktalarında gelir ile faiz oranı arasındaki ilişkiyi gösteren eğridir.

$\bar{Y} = \alpha (A - ir)$ ifadesi faiz oranı (r) cinsinden çözüldüğünde;

$$\alpha ir = \alpha A - \bar{Y}$$

ve

$$r = \frac{A}{i} - \frac{\bar{Y}}{\alpha i}$$

elde edilir.

Buna göre, faiz oranı ile denge gelir düzeyi arasındaki ilişki hem otonom harcamaların miktarından (A), hem de çarpanın değerinden (?) etkilenmektedir. Otonom harcamalardaki değişme eğrinin pozisyonunu etkilerken,

çarpanın değeri ise eğrinin eğimini etkilemektedir.

Para Arzı ve Para Piyasası: LM Eğrisi

Denge gelir düzeyinin bir başka belirleyicisi para piyasasıdır. Para arz ve talebi dikkate alınarak faiz oranı ve denge gelir düzeyi arasındaki ilişki LM EĞRİSİ ile açıklanmaktadır. **LM EĞRİSİ**, para arzı ile para talebinin eşit olduğu denge noktalarında gelir ile faiz oranı arasındaki ilişkiyi gösteren eğridir.

$M_D = A_Y - B_R$ eşitliğindeki a , para talebinin gelire duyarlılığını, b ise para talebinin faize olan duyarlılığını, M_d para talebini, Y geliri ve r faiz oranını ifade etmektedir.

LM EĞRİSİYLE İLGİLİ OLARAK SAYFA 38'DEKİ ŞEKİL 2.2 İNCELENEBİLİR.

MALİYE VE PARA POLİTİKALARININ NİSPİ ETKİNLİĞİ

Ekonomik istikrarın devamlılığı için maliye ya da para politikaları uygulanır. Hangisinin daha etkili olduğuna para talebine ve faiz oranlarına bakılarak karar verilir.

KAPALI EKONOMİDE MALİYE VE PARA POLİTİKALARI

Harcamalardaki değişiklikte uygulanacak maliye politikası IS eğrisi içerisinde temsil edilmektedir. Kamu harcamalarındaki bir artış IS eğrisini sağa hareket ettirerek faiz oranı ve gelir düzeyini arttırmaktadır. Bu harcama artışının faiz oranına ve gelire ne kadar yansıtacağı IS ve LM eğrilerinin eğimine bağlıdır.

Örneğin, harcama artışı gelir düzeyini artırırken, işlem güdüsüyle para talebi artar (gelir ile para talebi arasındaki pozitif ilişki). Para talebinin artması faiz oranını artırır (para arzı sabit iken talebinin artması faiz oranını artırır). Faiz oranının artması yatırım talebini düşürür (faiz oranı ile yatırımlar arasındaki negatif ilişki). Yatırım talebinin azalması gelir düzeyini düşürür. Böylece kamu harcamalarının artması, özel sektör yatırım harcamalarını azaltmaktadır (dışlama etkisi).

Maliye ve para politikasının beraber uygulandığı durumda fiyat düzeyinin sabit olduğu varsayılmaktadır. Ancak, para arzındaki artışlar fiyat düzeyini (enflasyonu) arttırarak faizlerin yükselmesine neden olabilir. Klasiklerin savunduğu aşırı uçta nötr para varsayımı geçerlidir ve para arzındaki artışın tamamı uzun dönemde fiyat artışlarına yansımaktadır.

NÖTR PARA, para arzındaki bir artışın, reel değişkenleri etkilemeden, tamamının fiyat artışlarına yansımalarıdır.

AÇIK EKONOMİDE MALİYE VE PARA POLİTİKALARI

Açık ekonomide maliye ve para politikalarının etkisi, uygulanan döviz kuru sistemine göre farklılık gösterir. Sabit döviz kuru sisteminde, yerli paranın yabancı paralar karşısındaki değeri önceden belirlenmiştir ve gereği halinde Merkez Bankası bu belirlenmiş kur üzerinden döviz alım satımı yapar.

SABİT DÖVİZ KURU SİSTEMİ, belirlenmiş bir kur üzerinden merkez bankasının döviz alım satımı yapmasıdır.

ESNEK DÖVİZ KURU SİSTEMİ, döviz kurunun, döviz arz ve talebine bağlı olarak piyasada belirlenmesidir.

Esnek döviz kuru sisteminde ise artan kamu harcamaları nedeniyle milli gelir artacak ve ithalat talebinin artması sonucu dövize olan talep artacağından, döviz kuru yükselecek ve ithalata olan talep yurt içine dönecektir. Bu durumda, ithalata yönelecek talep yurt içine döndüğünden ve döviz rezervlerinde bir değişme olmadığından maliye politikası daha etkili olmaktadır.

Fiyat düzeyindeki değişiklikler sabit ve esnek döviz kuru sistemlerinde farklı etkiler yaratabilir. Sabit döviz kuru sisteminde artan fiyatlar ihracatı azaltırken, ithalatı artırır ve yurtdışına döviz çıkışını hızlandırır. Esnek döviz kurunda ise fiyat artışı ithalat talebini ve dolayısıyla döviz talebini artırır. Bu durumda döviz kuru yükselir ve ihracat artar.

TOPLAM TALEP-TOPLAM ARZ MODELİ

Gerçek dünyada reel gelir ve fiyat düzeyi dalgalanmalar gösterir. Fiyat düzeyini dikkate alan model ise toplam talep-toplam arz modelidir. Toplam talep-toplam arz modeli, ekonominin zaman içerisinde büyüme çizgisinden neden saptığını açıklamak için önemli bir araçtır. Toplam talep-toplam arz modeli kullanılarak ekonomik dalgalanmaları, enflasyona ve işsizliğe karşı uygulanabilecek maliye ve para politikalarını analiz etmek mümkündür.

TOPLAM TALEP EĞRİSİ

Toplam talep eğrisi, bir ekonomide mal ve para piyasalarının eşanlı olarak dengede olduğu fiyat düzeyi ve çıktı miktarı bileşimlerini gösterir. Toplam talep eğrisi negatif eğilimlidir. Aşağı doğru eğilimli olduğu konusunda;

- Refah etkisi,
- Uluslararası etki ve
- Faiz etkisi olmak üzere üç açıklama vardır.

Refah etkisi, fiyat düzeyinin düşmesiyle para ve diğer varlıkları elinde tutan bireylerin kendilerini daha zengin hissederek daha fazla harcama yapacaklarını ifade eder. Uluslararası etki, yurt içi fiyatlarla diğer ülke fiyatlarının nispi değişimlerine

ilişkindir. Faiz etkisi ise para arzının değişmediği varsayımı altında fiyat düzeyinin düşmesi halinde reel para arzının artmasıyla ilgilidir.

Reel para arzının artması sonucu faiz oranları düşeceğinden, yatırım harcamaları ve dolayısıyla toplam talep artacaktır. Örneğin, devletin harcamaları arttırarak bir maliye politikası uyguladığı durumda, kamu harcamalarının (G) artması sonucunda IS eğrisi sağa kayacak ve daha yüksek bir faiz ve gelir düzeyinde yeni denge oluşacaktır. Reel para miktarı değişmezken, toplam talep eğrisi de maliye politikası çarpanına bağlı olarak sağa kayacaktır.

TOPLAM ARZ EĞRİSİ

TOPLAM ARZ EĞRİSİ, verili her fiyat düzeyinde firmaların arz etmek istedikleri toplam çıktı miktarını gösterir. Normal bir ekonomik işleyişte arz eğrisi pozitif eğilimlidir. Çünkü, çıktı artarken istihdam artacağından iş gücü maliyetleri artmakta, çıktı miktarının artması ise fiyat düzeyindeki artışla beraber gerçekleşmektedir. Keynesyen durumda toplam arz eğrisi yatay eksene paralel iken, klasik durumda toplam arz eğrisi dikey eksene paraleldir.

KEYNESYEN TOPLAM ARZ EĞRİSİ

KEYNESYEN TOPLAM ARZ EĞRİSİNİN yatay eksene paralel olması, mevcut fiyat düzeyinde talep edilen bütün malların firmalar tarafından arz edileceği anlamına gelir. Diğer bir deyişle arz edilen mal miktarındaki artış fiyatları arttırmamaktadır. Çünkü, Keynes'e göre ücret ve fiyatlar katı olduğundan, durgunluk döneminde işsizlik kalıcı olmaktadır. Sonuç olarak Keynesyen arz eğrisinin geçerli olması (yatay eksene paralel olması) durumunda toplam talepteki bir artış fiyat düzeyini etkilemeden üretimi ve istihdamı arttırmaktadır.

KLASİK TOPLAM ARZ EĞRİSİ

KLASİK ARZ EĞRİSİNİN yatay eksene dik olması, fiyat düzeyi ne olursa olsun, aynı miktarda mal üretileceği anlamına gelir. Diğer bir deyişle, talep artışı arz düzeyini etkilemeden sadece fiyatları arttırmaktadır. Buradaki varsayım, ekonominin tam istihdam düzeyinde olması ve tam istihdamın devam ettirilmesi için fiyat düzeyi ve üretim maliyetinin aynı oranda değişmesidir.

TOPLAM ARZ EĞRİSİNİN ORTA ALANI

TOPLAM ARZ EĞRİSİNİN ORTA ALANI, ekonomi tam istihdama yaklaşırken fiyatlarla üretilen mal miktarı arasında pozitif bir ilişki olduğunu gösteren toplam arz eğrisidir.

Keynesyen ve klasik arz eğrileri bir ekonomideki aşırı uçları ifade etmektedir ve istisnai durumlardır. Arz eğrisi, belirli bir kapasiteden

sonra artan marjinal maliyetler nedeniyle, genellikle pozitif eğimlidir (Toplam arz eğrisinin orta alanı). Bu durumda talepteki artışı karşılamak için firmaların iş gücü talebi artacak, bu artışın bir kısmı ücretlere ve dolayısıyla fiyatlara yansiyacaktır. Sonuç olarak talepteki artışın bir kısmı arz artışına, bir kısmı da fiyat düzeyine yansımaktadır.

KONUyla İLGİLİ OLARAK SAYFA 44'DEKİ ŞEKİL 2.3 İNCELENEBİLİR.

DEĞİŞİK ARZ VARSAYIMLARI ALTINDA MALİYE VE PARA POLİTİKALARI

Bir ekonomide denge, toplam arz ve toplam talebin eşit olduğu, yani toplam arz ve toplam talep eğrilerinin kesiştiği noktada gerçekleşir. Keynes'in temel yaklaşımı ekonominin tam istihdamın altında olduğu, dolayısıyla kullanılmayan (atıl) bir kapasitenin mevcut olduğu varsayımına dayanmaktadır. Keynes tarafından yapılan öneri, devletin kamu harcamalarını arttırarak talebi arttırmasıdır. Kamu harcamalarının artması sonucunda talep artacağından, hedeflenen tam istihdam çıktı ve gelir düzeyine ulaşılacaktır. Çıktı düzeyindeki artış fiyatlara yansımamaktadır.

Firmalar denge fiyat düzeyinde daha fazla mal arz etmeye hazır iken, kamu harcamaları ile artan toplam talep fiyatları etkilememekte, sadece çıktı ve istihdam artmaktadır. Keynesyen varsayımlar altında para arzındaki artış da benzer bir sonuç yaratacaktır. Toplam arz eğrisi yatay ise fiyatlar değişmediğinden, para arzının artmasıyla reel para miktarı artmakta, faizler düşmekte ve buna bağlı olarak yatırımlar ve dolayısıyla toplam talep artmaktadır.

Beklentiler ve Toplam Arz Eğrisi

Toplam arz açısından önemli bir konu enflasyon beklentileridir. Firmalar ürettikleri malların fiyatlarını belirlerken ya da işçiler ücret talep ederken bu beklentileri dikkate alırlar.

Fiyat beklentilerinin toplam arzda dalgalanma yaratmasına ilişkin değişik yaklaşımlar vardır. Ücret ve fiyatların esnek olmadığını savunan Keynesyen görüşe göre, ücret ve fiyatlardaki uyumun zaman alması nedeniyle arz eğrisi pozitif eğimlidir.

Friedman'ın UYUMLU BEKLENTİLER modeline göre ise parasal aldanma nedeniyle yanlış bir algılama sonucu emek arz ve talebi artmakta ve fiyatlar uyarlanıncaya kadar toplam arz eğrisi pozitif olmaktadır. Çünkü, beklenen ve gerçekleşen enflasyon arasında farklılık vardır ve bu farkın ortadan kalkması (beklenen enflasyonun gerçekleşen enflasyona uyum sağlaması) zaman almaktadır.

Rasyonel beklentiler durumunda ekonomik aktörler doğru tahmin yapmakta ve beklenen enflasyon ile gerçekleşen enflasyon birbirine eşit olmaktadır. Bu görüşe göre, kısa dönemde bile talepte meydana gelen bir artış üretim ve istihdamı etkilemeyecek ve işsizlik her zaman doğal işsizlik düzeyinde kalacaktır.

Gerçek hayat kısa dönemde rasyonel beklentilerin çok da doğru olmadığını göstermektedir. Beklenen ve gerçekleşen enflasyon her zaman aynı olmayabilmektedir. Bu nedenle özellikle kısa dönemde maliye ve para politikaları üretim ve istihdam üzerinde etki yaratmaktadır. Deneyimler, toplam arz eğrisinin kısa dönemde pozitif, uzun dönemde ise dikey olduğunu göstermektedir.

SORU-CEVAP

1. Soru

Basit Keynesyen milli gelir modeli neyi ifade eder?

Cevap

Basit Keynesyen milli gelir modelinde gayri safi milli hasılanın parasal değeri (Y), bir ekonomideki toplam mal ve hizmet talebinin parasal değerine eşittir. Bu da makroekonomi derslerinden bilindiği gibi, harcama cinsinden gayri safi milli hasılaya denk düşer. Bir ekonomide üretilen mal ve hizmetler, ya hane halkı tarafından tüketim amacıyla (C) ya da firmalar tarafından yatırım amacıyla (I) satın alınır. Bunların dışında kamu sektörü de bu mal ve hizmetleri kamu hizmeti vermek ve ya kamu yatırımı yapmak amacıyla satın alır (G).

2. Soru

Marjinal tüketim eğimi neyi ifade eder?

Cevap

Marjinal tüketim eğimi, kullanılabilir kişisel gelirdeki değişikliğin tüketim miktarında meydana getirdiği değişikliklerdir.

3. Soru

Kamu harcamaları çarpanı neyi ifade eder?

Cevap

Kamu harcamaları çarpanı; kamu harcamalarında meydana gelen değişikliğin gelir düzeyinde meydana

getirdiği değişikliği ölçmek için kullanılan katsayıdır.

4. Soru

Transfer harcamaları çarpanı neyi ifade eder?

Cevap

Transfer harcamaları çarpanı; transfer harcamalarındaki bir değişikliğin gelir düzeyinde yarattığı değişmeyi gösteren katsayıdır.

5. Soru

Vergi çarpanı neyi ifade eder?

Cevap

Vergi çarpanı; vergilerde meydana gelen değişikliğin gelir düzeyinde yarattığı değişmeyi ölçen katsayıdır.

6. Soru

Denk bütçe çarpanı neyi ifade eder?

Cevap

Denk bütçe çarpanı; eşit miktardaki vergi artışı ile finanse edilen kamu harcamalarının gelir düzeyinde, artan kamu harcamalarına eşit miktarda bir artış yaratması durumudur.

7. Soru

Marjinal ithalat eğilimi neyi ifade eder?

Cevap

Marjinal ithalat eğilimi, gelir düzeyinde meydana gelen değişikliğin ithalat miktarında meydana getirdiği değişikliklerdir.

8. Soru

Faiz oranları ile yatırımcıların yatırım yapma ilişkisi nasıldır?

Cevap

Basit Keynesyen model çerçevesinde yapılan mal piyasası analizinde yatırımların otonom olduğu varsayılabilir. Hâlbuki yatırımların bir kısmı faiz oranı ile doğrudan ilişkilidir. Faiz oranları düşük iken, yatırımcıların kredi alarak yatırım yapma eğilimi daha yüksek olmakta, tersine faizler yüksek iken, kredi maliyetleri yükseldiğinden, yatırımcıların borçlanarak yatırım yapma eğilimleri azalmaktadır. Bu nedenle hem

faizin bir fonksiyonu olan değişken yatırımların hem de mal piyasası yanında, faiz oranlarının belirlendiği para piyasasının modele katılması gerekir.

9. Soru

LM eğrisi neyi ifade eder?

Cevap

LM eğrisi, para arzı ile para talebinin eşit olduğu denge noktalarında gelir ile faiz oranı arasındaki ilişkiyi gösteren eğridir.

10. Soru

Kamu harcamalarındaki bir artış IS eğrisinde nasıl bir değişikliğe neden olur?

Cevap

Harcamalardaki değişiklikte uygulanacak maliye politikası IS eğrisi içerisinde temsil edilmektedir. Kamu harcamalarındaki bir artış (dolayısıyla A'daki bir artış) IS eğrisini sağa hareket ettirerek faiz oranı ve gelir düzeyini arttırmaktadır. Bu harcama artışının faiz oranına ve gelire ne kadar yansıtacağı IS ve LM eğrilerinin eğimine bağlıdır. Örneğin, harcama artışı gelir düzeyini arttırırken, işlem güdüsüyle para talebi artar (gelir ile para talebi arasındaki pozitif ilişki). Para talebinin artması faiz oranını arttırır (para arzı sabit iken talebinin artması faiz oranını arttırır). Faiz oranının artması yatırım talebini düşürür (faiz oranı ile yatırımlar arasındaki negatif ilişki). Yatırım talebinin azalması gelir düzeyini düşürür. Böylece kamu harcamalarının artması, özel sektör yatırım harcamalarını azaltmaktadır (dışlama etkisi).

11. Soru

Nötr para neyi ifade eder?

Cevap

Nötr para; para arzındaki bir artışın, reel değişkenleri etkilemeden, tamamının fiyat artışlarına yansımalarıdır.

12. Soru

Ekonomi dışa açık olduğu takdirde, maliye ve para politikalarının etkisi nasıl değişir?

Cevap

Ekonomi dışa açık olduğu takdirde, maliye ve para politikalarının etkisi de değişecektir. Çünkü kapalı ekonomide ekonomik denge, yurt içi denge ya da iç denge anlamına gelmektedir. Hâlbuki ekonomi dışa açık

olduğunda, amaç fonksiyonu iki unsuru içerecektir:

- İç denge ve
- Dış denge.

İç denge, yurt içi fiyat istikrarı (enflasyonun kontrol altına alınması) ve tam istihdamın sağlanması (işsizliğin önlenmesi) anlamına gelirken, dış denge, dış ödemeler dengesini sağlama anlamına gelecektir. Bu nedenle, bir bütün olarak, açık ekonomide maliye ve para politikaları yurt içi fiyat istikrarı ve tam istihdam amacına yönelirken, dış ödeme sorunları ile karşı karşıya gelinmemesi gerekmektedir.

13. Soru

Dışa açık ekonomide uygulanan döviz kuru sistemi nasıl açıklanabilir?

Cevap

Açık ekonomide maliye ve para politikalarının etkisi, uygulanan döviz kuru sistemine göre farklılık gösterir. Sabit döviz kuru sisteminde, yerli paranın yabancı paralar karşısındaki değeri önceden belirlenmiştir ve gereği halinde Merkez Bankası bu belirlenmiş kur üzerinden döviz alım satımı yapar. Esnek döviz kuru sisteminde ise döviz arz ve talebine göre döviz kuru piyasada belirlenir. Ayrıca dışa açıklık iki şekilde düşünülmelidir. Ekonomiler ithalat ve ihracat serbestisi ile dışa açık olabilir. Ancak, daha da önemlisi, sermaye hareketleri serbestisidir. Bir ülkede sermaye

piyasası dışa

açık ise dünyadaki faiz oranları ile yurt içi faiz oranları farkına göre sermaye giriş ve çıkışı olur. Maliye ve para politikalarının etkisi tartışılırken, sadece milli gelir ve istihdam değil, dış ticaret dengesi ve sermaye hareketleri üzerindeki bu etkilerin de dikkate alınması gerekmektedir.

14. Soru

Sabit döviz kuru sistemi neyi ifade eder?

Cevap

Sabit döviz kuru sistemi, belirlenmiş bir kur üzerinden Merkez Bankası'nın döviz alım satımı yapmasıdır.

15. Soru

Dışa açık ekonomide, esnek döviz kuru sistemi nasıl açıklanabilir?

Cevap

Esnek döviz kuru sisteminde ise artan kamu harcamaları nedeniyle milli gelir artacak ve ithalat talebinin artması sonucu dövize olan talep artacağından, döviz kuru yükselecek (yerli para değer kaybedecek) ve ithalata olan talep yurt içine dönecektir. Bu durumda, ithalata yönelecek talep yurt içine döndüğünden ve döviz rezervlerinde bir değişme olmadığından maliye politikası daha etkili olmaktadır. Sermaye hareketlerinin serbest olması halinde ise artan kamu harcamaları faiz oranlarını arttırdığından sermaye girişi artacak ve döviz kuru düşecektir (yerli para değer kazanacaktır). Bu durumda ithalat talebi artacağından, maliye politikasından beklenen gelir artışının bir kısmı ortadan kalkacaktır. Ancak, Merkez Bankası'nın piyasadan döviz alması halinde, döviz rezervleri artacak ve artan para arzı nedeniyle gelir artacaktır. Başlangıçta para arzının arttırılması halinde ise gelir artacak, ithalat artacak ve yerli para değer

kaybedeceğinden ithalata yönelen talep yurt içine dönecektir. Faiz oranlarındaki düşüş nedeniyle yurt dışına sermaye çıkışı olması halinde döviz kuru düşecek ve artan gelir korunmuş olacaktır. Görüldüğü gibi, esnek döviz kuru sisteminde maliye ve para politikalarının etkisi, sabit döviz kuru sistemine göre daha fazladır.

16. Soru

Esnek döviz kuru sistemi neyi ifade eder?

Cevap

Esnek döviz kuru sistemi, döviz kurunun, döviz arz ve talebine bağlı olarak piyasada belirlenmesidir.

17. Soru

Dışa açık ekonomide, fiyat düzeyindeki değişiklikler nasıl açıklanabilir?

Cevap

Fiyat düzeyindeki değişiklikler sabit ve esnek döviz kuru sistemlerinde farklı etkiler yaratabilir. Sabit döviz kuru sisteminde artan fiyatlar ihracatı azaltırken, ithalatı artırır ve yurtdışına döviz çıkışını hızlandırır. Esnek döviz kurunda ise fiyat artışı ithalat talebini ve dolayısıyla döviz talebini artırır. Bu durumda döviz kuru yükselir (yerli para değer kaybeder) ve ihracat artar. Dolayısıyla maliye ve para politikaları uygulanırken sadece milli gelir ve istihdam üzerindeki etkiler değil, fiyatlar üzerindeki etkilerin de dikkate alınması gerekmektedir.

18. Soru

Toplam talep eğrisi neyi ifade eder?

Cevap

Toplam talep eğrisi, bir ekonomide mal ve para piyasalarının eşanlı olarak dengede olduğu fiyat düzeyi ve çıktı miktarı bileşimlerini gösteren eğridir.

19. Soru

Toplam talepteki kayma ekonomiye nasıl yansır?

Cevap

Toplam talep-toplam arz modeli, ekonominin zaman içerisinde büyüme çizgisinden neden saptığını açıklamak için önemli bir araçtır. Ekonomik dalgalanmalar, bir ekonomide büyüme çizgisinden sapmaları gösterir ve bu dalgalanmalar aynı zamanda enflasyon ve işsizlik düzeylerini belirler. Toplam talepteki bir kayma, fiyat ve gelir düzeylerini etkiler. Dolayısıyla, toplam talep-toplam arz modeli kullanılarak ekonomik dalgalanmaları, enflasyona ve işsizliğe karşı uygulanabilecek maliye ve para politikalarını analiz etmek mümkündür.

20. Soru

Toplam arz eğrisi neyi ifade eder?

Cevap

Toplam arz eğrisi, firmaların, verili her fiyat düzeyinde, arz etmek istedikleri toplam çıktı miktarını gösteren eğridir. Normal bir ekonomik işleyişte arz eğrisi pozitif eğimlidir. Çünkü, çıktı artarken istihdam artacağından iş gücü maliyetleri artmakta, çıktı miktarının artması ise fiyat düzeyindeki artışla beraber gerçekleşmektedir. Ancak ekonominin içinde bulunduğu koşullara göre bu durum değişebilir. Keynesyen durumda toplam arz eğrisi yatay eksene paralel iken, klasik durumda toplam arz eğrisi dikey eksene paraleldir.

21. Soru

Keynesyen toplam arz eğrisi neyi ifade eder?

Cevap

Keynesyen toplam arz eğrisi, ekonomi ciddi bir durgunluk içerisinde iken, mevcut fiyat düzeyinde talep edilen bütün malların firmalar tarafından arz edileceğini gösteren yatay toplam arz eğrisidir.

22. Soru

Keynesyen toplam arz eğrisi nasıl açıklanabilir?

Cevap

Keynesyen toplam arz eğrisinin yatay eksene paralel olması, mevcut fiyat düzeyinde talep edilen bütün

malların firmalar tarafından arz edileceği anlamına gelir. Diğer bir deyişle arzedilen mal miktarındaki artış fiyatları arttırmamaktadır. Çünkü Keynes'e göre ücret ve fiyatlar katı olduğundan, durgunluk döneminde işsizlik kalıcı olmaktadır. Bu durumda, cari ücret düzeyinden çalışmaya hazır iş gücü ile beraber üretilen ek malları cari fiyatlardan satmaya hazır firmalar da bulunmaktadır. Firmaların üretim düzeyindeki değişimler ortalama maliyetleri etkilememektedir. Böylece firmalar cari fiyat düzeyinde talep edilen malların tamamını arz etmektedirler. Sonuç olarak, Keynesyen arz eğrisinin geçerli olması (yatay eksene paralel olması) durumunda toplam talepteki bir artış fiyat düzeyini etkilemeden üretimi ve istihdamı arttırmaktadır.

23. Soru

Klasik toplam arz eğrisi neyi ifade eder?

Cevap

Klasik toplam arz eğrisi, tam istihdam düzeyinde fiyat ne olursa olsun aynı miktarda mal üretileceğini gösteren dikey toplam arz eğrisidir.

24. Soru

Klasik toplam arz eğrisi nasıl açıklanabilir?

Cevap

Klasik arz eğrisinin yatay eksene dik olması, fiyat düzeyi ne olursa olsun, aynı miktarda mal üretileceği anlamına gelir. Diğer bir deyişle, talep artışı arz düzeyini etkilemeden sadece fiyatları arttırmaktadır. Buradaki varsayım, ekonominin tam istihdam düzeyinde olması ve tam istihdamın devam ettirilmesi için fiyat düzeyi ve üretim maliyetinin aynı oranda değişmesidir. Klasiklerin tam istihdam varsayımı geçerli olduğunda, talep artışı firmaların birbirleriyle rekabet ederek daha fazla iş gücü

talep etmesi sonucunu doğurabilir. Ancak ekonomide atıl iş gücü olmadığından, daha fazla iş gücü istihdam edemeyeceklerdir. Bu rekabet sonucunda ücretler ve dolayısıyla fiyatlar artacak, ancak üretim miktarı değişmeyecektir.

25. Soru

Toplam arz eğrisinin orta alanı neyi ifade eder?

Cevap

Toplam arz eğrisinin orta alanı, ekonomi tam istihdama yaklaşırken fiyatlarla üretilen mal miktarı arasında pozitif bir ilişki olduğunu gösteren toplam arz eğrisidir.

26. Soru

Toplam arz eğrisinin orta alanı nasıl açıklanabilir?

Cevap

Keynesyen ve klasik arz eğrileri bir ekonomideki aşırı uçları ifade etmektedir ve istisnai durumlardır. Arz eğrisi, belirli bir kapasiteden sonra artan marjinal maliyetler nedeniyle, genellikle pozitif eğimlidir (Toplam arz eğrisinin orta alanı). Bu durumda talepteki artış karşılamak için firmaların iş gücü talebi artacak, bu artışın bir kısmı ücretlere ve dolayısıyla fiyatlara yansımaktadır. Sonuç olarak talepteki artışın bir kısmı arz artışına, bir kısmı da fiyat düzeyine yansımaktadır.

27. Soru

Arz eğrisinin konumu ile talepteki artış arasında nasıl bir etkileşim vardır?

Cevap

Arz eğrisinin konumu, talepteki artışın üretimi ne kadar etkileyeceğini belirler. Keynesyen varsayımlar altında talep artışının tamamı üretime yansırken, klasik varsayımlar altında tamamı fiyat düzeyine yansır. Bu iki istisnai durum dışında ise talepteki artışın bir kısmı üretime yansırken, bir kısmı da fiyat düzeyine yansır. Buradaki nedensellik talep artışından fiyatlara, fiyatlardan

da arza doğrudur. Diğer bir deyişle, fiyatlar talep değişimlerinden, arz ise fiyat değişimlerinden etkilenir.

Ancak, fiyatlar sadece talep değişimlerinden etkilenmez.

Talep dışındaki herhangi bir nedenle de fiyatlar da değişimler olabilir ve arz etkilenebilir. Örneğin, üretim sürecinde kullanılan bir girdi fiyatının artması sonucu arz eğrisi sola kayacaktır. Bu durumda üretim maliyeti artacak ve talebin konumuna göre daha yüksek fiyattan daha az miktarda üretim gerçekleşecektir.

28. Soru

Nominal fiyat şokları nasıl açıklanabilir?

Cevap

Nominal fiyat şokları olarak ifade edilen girdi fiyatlarında ve döviz kurundaki değişimler talepteki değişimlerle ilgili değildir. Ancak nominal fiyat şokları üretim maliyetlerini ve dolayısıyla çıktı miktarını etkiler. Bu etki arz eğrisinin konumuna göre değişir. Örneğin, döviz kurunun artması durumunda (yerli paranın yabancı para karşısında değer kaybetmesi) ithal edilen malların fiyatları artacaktır. Toplam arz eğrisi yatay eksene paralel ise bu durumda toplam arz eğrisi yukarı doğru kayacak, üretim miktarı değişmese bile fiyatlar artacaktır. Benzer şekilde, akaryakıt fiyatlarının veya ücretlerin artması halinde, üretim maliyetleri artacağından, yine arz eğrisi yukarı doğru kayacaktır.

29. Soru

Arz eğrisinin talepten bağımsız olarak değişmesiyle üretim kapasitesi arasında nasıl bir ilişki vardır?

Cevap

Arz eğrisinin talepten bağımsız olarak değişmesinin diğer bir nedeni üretim kapasitesindeki artışlardır. Teknolojik gelişmeler, emek ve sermayeden oluşan üretim faktörleri, kurumsal değişimler ve

değişik düzenlemeler üretim kapasitesini etkileyebilir. Söz konusu nedenlerin olumlu etkisiyle üretim kapasitesinin artması durumunda, dikey toplam arz eğrisi sağa kayar. Yani, aynı fiyat düzeyinde üretim miktarı artar.

30. Soru

Ekonomide denge ve dengesizlik nasıl gerçekleşir?

Cevap

Bir ekonomide denge, toplam arz ve toplam talebin eşit olduğu, yani toplam arz ve toplam talep eğrilerinin kesiştiği noktada gerçekleşir. Diğer bir deyişle, ekonomik denge durumunda satılmayan mal ya da karşılanmayan talep olmayacaktır. Ekonomik dengesizlik ise işsizlik veya enflasyon anlamına gelmektedir. Bu sorunların yaşanmaması için doğru politikaların uygulanması gerekir.

31. Soru

Uygulanacak maliye ve para politikalarının milli gelir ve fiyat düzeyi üzerindeki etkisi, toplam arz eğrisinin üç alanı hangi başlıklar altında incelenebilir?

Cevap

Uygulanacak maliye ve para politikalarının milli gelir ve fiyat düzeyi üzerindeki etkisi toplam arz eğrisinin üç alanı aşağıdaki başlıklar altında incelenebilir:

- Keynes'in temel yaklaşımı,
- Klasik varsayımlar ve
- Tam istihdama yakın orta alan (Keynesyen ve klasik yaklaşımın önerdiği aşırı uçlar dışında, tam istihdamın altında ancak ona yakın bir orta alandan söz etmek de mümkündür).

32. Soru

Toplam arz eğrisinde, Keynes'in temel yaklaşımı nasıl açıklanabilir?

Cevap

Keynes'in temel yaklaşımı ekonominin tam istihdamın altında olduğu, dolayısıyla kullanılmayan (atıl) bir kapasitenin mevcut olduğu varsayımına dayanmaktadır. 1929 yılında yaşanan Büyük

Bunalım'ı ifade eden bu varsayımın geçerli olması halinde, talebin artırılması ile fiyatlar değişmeden toplam çıktıyı arttırmak mümkündür. Çünkü Keynesyen alanda verili fiyat düzeyinde atıl üretim kapasitesi bulunmaktadır. Keynes tarafından yapılan öneri, devletin kamu harcamalarını arttırarak talebi arttırmasıdır. Kamu harcamalarının artması sonucunda talep artacağından, hedeflenen tam istihdam çıktı ve gelir düzeyine ulaşılabilecektir. Çıktı düzeyindeki artış fiyatlara yansımamaktadır. Firmalar denge fiyat düzeyinde daha fazla mal arz etmeye hazır iken, kamu harcamaları ile artan toplam talep fiyatları etkilememekte, sadece çıktı ve istihdam artmaktadır. Keynesyen varsayımlar altında para arzındaki artış da benzer bir sonuç yaratacaktır. Toplam arz eğrisi yatay ise fiyatlar değişmediğinden, para arzının artmasıyla reel para miktarı artmakta, faizler düşmekte ve buna bağlı olarak yatırımlar ve dolayısıyla toplam talep artmaktadır. Burada bütün bu sonuçların ortaya çıkmasının ancak dışlama etkisi olmaması halinde mümkün olabileceği dikkate alınmalıdır.

33. Soru

Toplam arz eğrisinde, klasik varsayımlar nasıl açıklanabilir?

Cevap

Klasik varsayımlar altında ise ekonomi tam istihdamda dengede olduğu için toplam arz eğrisi diktir. Buna göre fiyat ne olursa olsun toplam arz değişmeyecektir. Kamu harcamalarındaki artış nedeniyle talebin artması durumunda, ekonomi tam istihdam koşullarında bulunduğundan firmalar ek istihdam yaratamayacakları için arz artmamakta, kamu harcamaları artışı sadece fiyatları yükseltmektedir. Diğer bir

değişle, firmaların emek taleplerinin artması halinde, üretim maliyetleri yükseleceğinden fiyatlar da yükselecek ve reel para miktarı düşecektir. Benzer bir analizi para arzı artışı ile de yapmak mümkündür. Para arzı arttığında, klasik varsayımların geçerli olması halinde toplam arz eğrisi dik olduğundan, ortaya çıkan fiyat artışı reel para miktarını düşürecek. Reel para miktarı düştüğünden faizler artacak, yatırımlar azalacak ve toplam talep yeniden azalarak eski düzeyine gelecektir. Bu durumda kamu harcamaları ile artan talep özel yatırımları dışlamış olacaktır. Sonuç olarak klasik arz eğrisinin geçerli olması halinde maliye ve para politikalarıyla çıktı ve reel gelir düzeyini arttırmak mümkün olmamaktadır. Uygulanan genişletici maliye veya para politikaları sadece fiyat düzeyini yükseltmekte, çıktı ve reel gelir düzeyi aynı kalmaktadır.

34. Soru

Toplam arz eğrisinde, tam istihdama yakın orta alan nasıl açıklanabilir?

Cevap

Keynesyen ve klasik yaklaşımın önerdiği aşırı uçlar dışında, tam istihdamın altında ancak ona yakın bir orta alandan söz etmek de mümkündür. Bu alanda ortaya çıkan talep artışının bir kısmı fiyatlara yansırken, bir kısmı da çıktı ve gelir düzeyini arttırmaktadır. Başlangıçta tam istihdamın altındaki bir denge noktasında kamu harcamalarının artması halinde talep artmakta, ancak toplam talep kamu harcamaları kadar artmamaktadır. Çünkü talep artışına bağlı olarak artan fiyatlar sonucunda azalan reel para miktarı nedeniyle faizler artmakta ve

yatırımlar azalarak toplam talepte bir miktar düşüş ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla klasik varsayımda olduğu gibi tam dışlama olmasa da kısmi bir dışlama etkisi ortaya çıkmaktadır. Fiyatlar genel düzeyinin artması değişik nedenlerle ortaya çıkabilir. Toplam talep artışı ile beraber firmaların emek talebi artar. Ancak yeterli miktarda nitelikli eleman bulunamayabilir. Daha az verimli işçi ve üretim araçlarının kullanımı verimliliği düşürebilir. Diğer taraftan artan emek talebi, nitelikli iş gücü arasındaki rekabeti arttırarak ücretleri ve dolayısıyla üretim maliyetlerini arttırabilir. Ayrıca, üretimde bazı darboğazların ortaya çıkması da talebin bir kısmı karşılanamadığından fiyat artışlarına neden olabilir.

35. Soru

Sözü edilen üç farklı toplam arz eğrisinden (Keynes'in temel yaklaşımı, klasik varsayımlar ve tam istihdama yakın orta alan) hangisi gerçekçidir?

Cevap

Sözü edilen üç farklı toplam arz eğrisinden (Keynes'in temel yaklaşımı, klasik varsayımlar ve tam istihdama yakın orta alan) hangisinin gerçekçi olduğuna dair tartışmalar vardır. Öncelikle ekonomilerin durumları farklı olabilir. Bazı ekonomilerde tam istihdam varsayımları geçerli iken, başka bir ekonomi atıl kapasite ile çalışıyor olabilir. Yeterince eğitimli ve nitelikli iş gücü olmayabilir. Üretim için gerekli girdi yeterli olmayabilir. Diğer yandan ekonomistlerin kısa ve uzun döneme ilişkin bakış açıları da önemlidir. Kısa dönemde Keynesyen varsayımlar geçerli iken, uzun dönemde klasik varsayımların geçerli olduğuna ilişkin genel bir kabul vardır. Kısa dönemde fiyatlar fazla esnek olmadığından, talep arttırıcı politikalar çıktı ve gelire

yansiyabilir. Ancak uzun dönemde fiyatların uyarlanması için yeterli zaman olduğundan, talep arttırıcı politikalar zaman içerisinde fiyatlara yansiyarak çıktı düzeyini beklenen ölçüde arttırmayabilir. Sonuç olarak, kısa dönemde arz eğrisinin pozitif eğimli, uzun dönemde ise dikey olduğuna dair genel bir kanı vardır. Kısa dönemde pozitif eğimli olmasının ise piyasada uyum sürecini yavaşlatan, bazı piyasa aksaklıklarına bağlı olduğu genel kabul görmektedir.

36. Soru

Toplam arz açısından enflasyon beklentileri ekonomiyi nasıl etkilemektedir?

Cevap

Toplam arz açısından önemli bir konu enflasyon beklentileridir. Firmalar ürettikleri malların fiyatlarını belirlerken ya da işçiler ücret talep ederken bu beklentileri dikkate alırlar. Kısa dönemde toplam arz eğrisi belirli bir enflasyon oranına göre çizilmektedir. Enflasyon oranının değişmesi halinde toplam arz eğrisinin konumu da değişecektir. Eğer enflasyon beklentisi sabit ise toplam arz eğrisi yatay konuma yakındır ve kısa dönemde üretimde meydana gelen değişmeler fiyatları fazla etkilemez. Uzun dönemde enflasyonun sabit kalması halinde beklenen enflasyonla gerçekleşen enflasyon birbirine eşit olacağından uzun dönem toplam arz eğrisi dikey olacaktır. Bu durumda enflasyon ile üretim arasında bir değiş tokuş ilişkisi olmayacağından toplam talepteki bir artış üretim ve istihdamı etkilemeyecek, sadece fiyatları arttıracaktır.

37. Soru

Rasyonel beklentiler durumu neyi ifade etmektedir?

Cevap

Rasyonel beklentiler durumunda ise ekonomik aktörler doğru tahmin yapmakta ve beklenen enflasyon ile gerçekleşen enflasyon birbirine eşit olmaktadır. Bu görüşe göre, kısa dönemde bile talepte meydana gelen bir artış üretim ve istihdamı etkilemeyecek ve işsizlik her zaman doğal işsizlik düzeyinde kalacaktır. Çünkü talep artışı sonucu beklenen enflasyon oranı değişiyorsa ve beklenen enflasyon gerçekleşen enflasyona eşit ise parasal ücretlerdeki artış doğru tahmin edilen enflasyon oranında olacağından reel ücretler değişmeyecektir. Rasyonel beklentilere göre hükümetin beklenmeyen talep artışı yaratması sonucunda üretim etkilenebilir. Ancak doğru tahmin yapan ekonomik aktörler bu politikayı da tahmin edebileceklerinden sonuç değişmeyecektir. Gerçek hayat kısa dönemde rasyonel beklentilerin çok da doğru olmadığını göstermektedir. Beklenen ve gerçekleşen enflasyon her zaman aynı olmayabilmektedir. Bu nedenle özellikle kısa dönemde maliye ve para politikaları üretim ve istihdam üzerinde etki yaratmaktadır. Deneyimler, toplam arz eğrisinin kısa dönemde pozitif, uzun dönemde ise dikey olduğunu göstermektedir.

38. Soru

Marjinal tüketim eğilimi nedir?

Cevap

Marjinal tüketim eğilimi; kullanılabilir kişisel gelirdeki değişikliğin tüketim miktarında meydana getirdiği değişikliklerdir.

39. Soru

Kamu harcamaları çarpanı nedir?

Cevap

Kamu harcamaları çarpanı; kamu harcamalarında meydana gelen değişikliğin gelir düzeyinde meydana getirdiği değişikliğin ölçmek için kullanılan katsayıdır.

40. Soru

Transfer harcamaları çarpanı nedir?

Cevap

Transfer harcamaları çarpanı; transfer harcamalarındaki bir değişikliğin gelir düzeyinde yarattığı değişmeyi gösteren katsayıdır.

41. Soru

Vergi çarpanı nedir?

Cevap

Vergi çarpanı; vergilerde meydana gelen değişikliğin gelir düzeyinde yarattığı değişmeyi ölçen katsayıdır.

42. Soru

Denk bütçe çarpanı nedir?

Cevap

Denk bütçe çarpanı; eşit miktardaki vergi artışı ile finanse edilen kamu harcamalarının gelir düzeyinde, artan kamu harcamalarına eşit miktarda bir artış yaratması durumudur.

43. Soru

Marjinal ithalat eğilimi nedir?

Cevap

Marjinal ithalat eğilimi; gelir düzeyinde meydana gelen değişikliğin ithalat miktarında meydana getirdiği değişikliklerdir.

44. Soru

Dışa açık ekonomilerde maliye politikasının etkinliği nasıl oluşmaktadır?

Cevap

Ekonomilerin daha fazla dışa açılması ile beraber uzmanlaşma artmakta ve ülkeler dış ticaret üzerinden daha fazla zenginleşebilmektedirler. Ancak, dışa açık ekonomilerde maliye politikasının etkinliği azalmaktadır.

45. Soru

IS eğrisi nedir?

Cevap

IS eğrisi; planlanan harcamalarla üretim düzeyinin eşit olduğu denge noktalarında gelir ile faiz oranı arasındaki ilişkiyi gösteren eğridir.

46. Soru

LM eğrisi nedir?

Cevap

LM eğrisi; para arzı ile para talebinin eşit olduğu denge noktalarında gelir ile faiz oranı arasındaki ilişkiyi gösteren eğridir.

47. Soru

IS eğrisi hangi değişkenlerden etkilenmektedir?

Cevap

Faiz oranı ile denge gelir düzeyi arasındaki ilişki (IS eğrisi) hem otonom harcamaların miktarından (A) hem de çarpanın değerinden (?) etkilenmektedir. Otonom harcamalardaki değişme eğrinin pozisyonunu (paralel olarak yukarı-aşağı kaymasını) etkilerken, çarpanın değeri ise eğrinin eğimini (dik veya yatık olmasını) etkilemektedir.

48. Soru

Ekonomik istikrarı sağlamak üzere maliye ve para politikalarının hangisinin daha etkili olduğu nelere bağlıdır?

Cevap

Ekonomik istikrarı sağlamak üzere maliye veya para politikalarından birisi veya politika karması biçiminde ikisi beraber kullanılabilir. Hangisinin daha etkili olduğu spekülasyon güdüsüyle para talebine ve yatırım talebinin faize duyarlılığına bağlıdır.

49. Soru

Kapalı ekonomide kamu harcamalarındaki bir artış IS eğrisini ne yönde değiştirir?

Cevap

Kamu harcamalarındaki bir artış (dolayısıyla A'daki bir artış) IS eğrisini sağa hareket ettirerek faiz oranı ve gelir düzeyini arttırmaktadır. Bu harcama artışının faiz oranına ve gelire ne kadar yansyacağı IS ve LM eğrilerinin eğimine bağlıdır. Örneğin, harcama artışı gelir düzeyini arttırırken, işlem güdüsüyle para talebi artar (gelir ile para talebi arasındaki pozitif ilişki). Para talebinin artması faiz oranını arttırır (para arzı sabit iken talebinin artması faiz oranını arttırır). Faiz oranının artması yatırım talebini düşürür (faiz oranı ile yatırımlar arasındaki negatif ilişki). Yatırım talebinin azalması gelir düzeyini düşürür. Böylece kamu harcamalarının artması, özel sektör yatırım harcamalarını azaltmaktadır (dışlama etkisi).

50. Soru

Nötr para nedir?

Cevap

Nötr para; para arzındaki bir artışın, reel değişkenleri etkilemeden, tamamının fiyat artışlarına yansmasıdır.

51. Soru

Kapalı ekonomide para arzındaki bir artış LM eğrisini ne yönde değiştirir?

Cevap

Para arzındaki artış fiyat düzeyini arttırırsa, reel para miktarı azalacak ve para arzı artışının faizleri düşürücü etkisi sınırlı olacaktır. Fiyatlardaki artış LM eğrisini sola kaydırmakta, faizler yükselmekte ve gelir düzeyi düşmektedir. Faiz oranlarının artması yatırım talebini düşürürken dışlama etkisini arttırarak gelir düzeyini düşürür. Bu etkinin ortaya çıkmasının bir nedeni, bireylerin reel harcanabilir gelirlerinin enflasyon nedeniyle düşmesi ve dolayısıyla tüketimlerinin azalmasıdır.

52. Soru

Sabit döviz kuru sistemi nedir?

Cevap

Sabit döviz kuru sisteminde, yerli paranın yabancı paralar karşısındaki değeri önceden belirlenmiştir ve gereği halinde Merkez Bankası bu belirlenmiş kur üzerinden döviz alım satımı yapar.

53. Soru

Esnek döviz kuru sistemi nedir?

Cevap

Esnek döviz kuru sisteminde, döviz arz ve talebine göre döviz kuru piyasada belirlenir.

54. Soru

Dışa açık ve sabit döviz kuru sisteminin uygulandığı bir ekonomide kamu harcamalarının artırılması nasıl sonuçlar doğurur?

Cevap

Milli geliri ve dolayısıyla istihdamı arttırmak üzere kamu harcamalarının arttırıldığı durumda, artan milli gelir dolayısıyla ülkenin ithalat eğilimine bağlı olarak ithalat ve dolayısıyla dış ticaret açığı artacaktır. Sabit döviz kuru sisteminde bu açığın karşılanması için Merkez Bankası belirlenmiş kur üzerinden döviz satacak ve dolayısıyla piyasadaki para çekecektir. Bunun etkisi daraltıcı olacaktır. Sermaye hareketlerinin serbest olması halinde ise kamu harcamaları artışı nedeniyle, artan faiz oranları sermaye girişine neden olacak, Merkez Bankasının döviz alımı nedeniyle para arzı artacak ve para politikası nedeniyle milli gelirde ek bir artış olacaktır. Başlangıçta para arzı artışı yoluyla milli gelirin arttırılmak istenmesi halinde ise gelir artışı nedeniyle ithalat artacak ve döviz ihtiyacını karşılamak üzere piyasadaki para çekilmesi sonucu daraltıcı bir etki ortaya çıkacaktır. Buna göre, sabit döviz kuru sisteminde maliye politikası kısmen etkili olurken, para politikası etkisizdir.

ÜNİTE 3: İRADİ POLİTİKALAR VE OTOMATİK İSTİKRAR SAĞLAYICILAR

İRADİ MALİYE POLİTİKALARI

Maliye politikasının en tartışmalı konularından birisi, bir ekonomide ekonomik istikrarı sağlamak açısından iradi maliye politikası ve otomatik istikrar sağlayıcılar (otomatik stabilizatörler) arasında yapacakları tercihin ne olması gerektiğine ilişkindir. **İRADİ MALİYE POLİTİKALARI** bir ekonomide talebi yönlendirmek veya istikrar sağlamak amacıyla siyasal otoritenin iradi kararlar almasıdır. Bu konuda ekonomistlerin bazıları iradi politika önlemleri ile ekonominin düzenlenmesi gerektiğini ileri sürerken diğerleri, aktif politikaların eksikliklerini ortaya koyarak bazı uzun dönemli mali kuralların belirlenmesi gerektiğini savunurlar.

İradi Maliye Politikası Kavramı

Bir ekonomide ekonomik istikrarın sağlanması amacıyla uygulanacak iradi maliye politikaları, ekonomideki dalgalanmaları önlemek için bir araç olarak kullanılan kamu harcamaları ve gelirlerinde yapılması gereken değişiklikleri kapsar. İradi maliye politikasının temel özelliği bir ekonomide istikrarı sağlamak için alınması gerekli bu önlemlerin maliye politikasını yürütmekle yetkili siyasi karar birimlerinin takdirine dayanmasıdır. Bu bağlamda, talep yetersizliği, enflasyon, işsizlik gibi sorunların ortaya çıkması halinde, bu sorunların çözümüne yönelik olarak ekonomik paketler hazırlanarak karara bağlanır. Bu kararlar bazen yasama organı tarafından alınabileceği gibi, bazen de yürütme organı tarafından alınır.

İradi Maliye Politikalarının Başarısını Etkileyen Faktörler

İradi maliye politikaları, bir ekonomik sorun ortaya çıktığında tasarlanıp karara bağlanır ve uygulanır. Bu yönüyle, iradi politikaların başarısını etkileyen iki temel faktör vardır. Bunlar;

- Ekonomik tahminlerin doğruluğu ve
- Gecikmeler sorunudur.

EKONOMİK TAHMİNLERİN DOĞRULUĞU

İradi politikalar, bir ekonomik sorunun ortaya çıkmasıyla gündeme geldiği için büyük önem taşımaktadır. Uygulanacak maliye politikası, yapılan tahminlerin doğruluğuna ve konulan teşhislerin çerçevesine doğrudan bağlıdır. Örneğin, talebin azaldığına ve ekonominin daraldığına ilişkin bir tahminin doğru olmaması, yani derin bir durgunluk yerine geçici bir daralma olması halinde, uygulanan politika beklenen sonucu veremeyecektir.

İkinci Dünya Savaşı sonrası verilerine ilişkin gelişmeler ve özellikle son yıllarda ekonomik tahminlerde kullanılan yöntemlerin gelişmesi

tahminlerin doğruluk ihtimalini yükseltmektedir. Ekonometrik yöntemlerin gelişmesi ve bilgisayar programlarının daha karmaşık hesaplamaları yapabilecek şekilde iyileşmesi ile beraber daha kısa sürede ve daha doğru tahminler yapılabilmektedir. Ayrıca iletişim araçlarının gelişmesi ile beraber uluslararası düzeyde bilgi akış hızlandığından, herhangi bir ülkede ortaya çıkan bir soruna karşılık ulusal düzeyde daha kısa sürede önlem alınabilmektedir. Ancak bütün bu gelişmelere rağmen ekonomik olaylar tekdüze olmadığından ve ekonomik birimlerin kararları her zaman yeterli bilgi ile alınmadığından, tahminlerde sapma olabilmektedir.

GECİKMELER SORUNU

Ekonomik sorunun zamanında tahmin edilmesi en az doğruluğu kadar önemlidir. Ekonomik sorunların zamanında teşhis edilmesi iradi politikaların başarı şansını arttıracaktır. Ancak, doğru tahmin ve doğru politikalarla rağmen zamanında uygulanmayan politikalar doğru sonuç vermeyecektir.

Örneğin, bazen ekonomide bir durgunluğun yaşanacağına ilişkin belirtiler ortaya çıkar. Ancak bunun geçici ya da uzun süreli olacağına ilişkin algılamalar farklı olabilir.

Maliye politikasında **GECİKMELER SORUNU**, ekonomik sorunların zamanında tahmin ve teşhis edilmesi ile uygulamaya başlanan politikanın zamanında sonuç verebilmesine ilişkindir. Gecikmeler sorunu üç aşamalı olarak karşımıza çıkabilir:

- Tanıma gecikmesi,
- Uygulama gecikmesi ve
- Tepki gecikmesi.

TANIMA GECİKMESİ, bir ekonomide herhangi bir sorunun ortaya çıkışı ile bir mali işlem için harekete geçme kararı arasındaki gecikmedir. Herhangi bir iradi maliye politikası işlemini gerektiren ekonomik sorunun zamanında teşhis edilmesi gerekir. Aksi halde, doğru tahmin edilerek doğru politikalar uygulansa bile, zamanında yapılması gerekenler yapılmadığından beklenen sonuçlar alınamayabilir. Durgunluk gibi bir sorunun ortadan kaldırılması bir yana, daha da derinleşmesi veya enflasyonist bir sürece geçişin hızlanması bile söz konusu olabilir.

UYGULAMA GECİKMESİ, bir maliye politikası paketi için harekete geçme anı ile bu paketin uygulamaya başlanması arasındaki gecikmedir. Maliye politikasındaki değişiklikler genellikle yasal ve iradi kararlar gerektirir. Örneğin, vergilerin yasallığı ilkesi çerçevesinde yeni bir verginin konulması veya bir verginin ortadan kaldırılması ancak yasa ile mümkün olabilir.

Yasama süreci ise zaman alır. Tasarı olarak hazırlanan bir yasanın kamuoyunda tartışılması, meclise gelmesi ve öncelikle ilgili komisyonlarda görüşülmesi, ardından Meclis Genel Kurulu'nda tartışılarak yasalaşması, Cumhurbaşkanı tarafından onaylanarak Resmi Gazete'de yayınlanması, Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından uygulamaya ilişkin hazırlıkların yapılması ve uygulanmaya başlanması zaman alan bir süreçtir.

Kamu harcamalarına ilişkin alınacak iradi kararlar daha da zor olabilir. Uygulamada bazı yatırımların durdurulması ya da cari harcamalarda bir ölçüde tasarrufa gidilmesi ise daha az zorlukla yapılabilir.

TEPKİ GECİKMESİ, bir maliye politikası işleminin uygulamaya konulması ile beklenen sonucu vermesi arasındaki gecikmedir.

Herhangi bir maliye politikası işleminin uygulanmaya başlanması ile ekonomi üzerinde beklenen etkileri yaratması genellikle zaman almaktadır. Vergilerde yapılan değişiklikler de benzer gecikmelerle ekonomik faaliyetler üzerinde etki yaratacaktır. Kamu harcamaları ve vergilerin ekonomik faaliyetler üzerindeki bu muhtemel etkilerinin dikkatle analiz edilmesi gerekir. Gecikmelerin hafifletilmesi ve beklenen düzeyde etkinin ortaya çıkması için kamu harcamalarının değişik kalemlerinin muhtemel etkileri ve süresi ile değişik vergilerin etkisi ve süresine ilişkin çalışmaların yapılması uygulanan politikaların başarı şansını arttıracaktır.

OTOMATİK İSTİKRAR SAĞLAYICILAR

Ekonomik istikrarı sağlamak için uygulanan politikaların her zaman iradi olarak alınan yasal ve idari kararlar olması gerekmez. Özellikle de tahminlerdeki yanılma ve gecikmeler sorunundan dolayı, iradi maliye politikaları yerine otomatik istikrar sağlayıcı mekanizmalar kullanılabilir.

OTOMATİK İSTİKRAR

SAĞLAYICILAR, hiçbir iradi karara gerek kalmadan durgunluk döneminde bütçe açığı veya enflasyon döneminde bütçe fazlası yaratarak ekonomide istikrar sağlayan mekanizmalardır.

Daralma ve genişleme döneminde, kamu harcamaları ve vergilerdeki otomatik değişimler konjonktür dalgalanmalarını hafifletebilir. Daralma döneminde işsizlik artmakta ve gelir azalmaktadır. Bu durumda tüketim harcamalarında da azalma meydana geldiğinden durgunluğun daha da derinleşme riski ortaya çıkmaktadır. Böyle bir dönemde işsiz kalanlara verilen işsizlik sigortası ödemeleri bu talep daralmasını bir ölçüde telafi edebilir. Genişleme döneminde ise enflasyon sorunu ortaya çıktığı

için talebin kısılması gerektiğinden, iş bulanlara işsizlik sigortası ödemelerinin yapılmaması ve tersine çalışanların işsizlik sigortası primi ödemesi nedeniyle aşırı talep artışı bir ölçüde önlenmiş olacaktır.

Vergi gelirleri benzer bir etki yaratacak şekilde tasarlanabilir. Esnek bir gelir vergisinin varlığı halinde, enflasyonist dönemlerde artan parasal gelirler nedeniyle vergi gelirleri artacak, aşırı talep artışının bir bölümü ortadan kalkmış olacaktır. Durgunluk döneminde ise gelir düşüşünden daha fazla azalan vergi gelirleri nedeniyle, daralan talebin bir bölümü telafi edilmiş olacaktır.

OTOMATİK İSTİKRAR GÜCÜNÜN ÖLÇÜLMESİ

Kamu harcamaları ve vergilerin otomatik istikrar sağlayıcı gücünün ölçülmesi mümkündür. Otomatik etki yaratan kamu harcamaları ve vergilerin mevcut olması ile olmaması halinde ortaya çıkan etkinin karşılaştırılması, bu ölçümün bir yolu olabilir.

ÜNİTE 2'DE belirtildiği gibi, gelire bağlı bir verginin olmaması halinde harcama çarpanı değeri, gelire bağlı bir verginin olması halindeki harcama çarpanının değerinden daha büyüktür. Her durumda harcamaların ekonomik faaliyetler üzerindeki etkisi ölçülebildiğine göre, otomatik istikrar sağlayıcı mekanizmaların varlığı ve yokluğu halindeki etkilerin karşılaştırılması mümkündür.

Otomatik istikrar gücünü (OG) aşağıdaki şekilde hesaplamak mümkündür:

$$OG = 1 - \frac{\Delta Y^*}{\Delta Y}$$

Denklemdaki ΔY^* , vergilerin mevcut olduğu durumda kamu harcamaları ve yatırım miktarındaki değişimlerin milli gelir üzerindeki etkisini, ΔY ise vergilerin olmadığı bir durumda kamu harcamaları ve yatırım miktarındaki değişimlerin milli gelir üzerindeki etkisini göstermektedir.

Buna göre, eğer vergilerin ekonomik büyüklükler üzerinde herhangi bir etkisi yoksa, $\Delta Y^* = \Delta Y$ olacak ve $OG = 0$ olacaktır. Yani ekonomi otomatik istikrar gücünden tamamen yoksun demektir. $OG = 1$ olması halinde ise ekonomideki otomatik istikrar gücü tamdır. Yani vergi sistemi meydana gelen değişimlerin tamamını emmekte ve gelir düzeyi değişmeden kalmaktadır.

KAMU HARCAMALARI VE VERGİLERİN OTOMATİK İSTİKRAR İŞLEVLERİ

Maliye politikasının iki temel aracı olan;

- Kamu harcamaları ve

- Vergilerin ekonomik istikrar sağlayıcı işlevi;

bu araçların gelirdeki değişimlere karşılık ne kadar değiştiğine bağlıdır.

Kamu harcamalarının talep arttırıcı özelliği olduğuna göre, durgunluk döneminde bu harcamaların artması, enflasyon döneminde ise bu harcamaların azalması gerekir. Tersine, vergiler özel sektör harcamalarını azalttığına göre, durgunluk döneminde vergilerin azalması, enflasyon dönemlerinde ise vergilerin artması gerekir. Aşağıda, kamu harcamaları ve vergilerin konjonktürel dalgalanmalara karşı nasıl değiştiği açıklanmaktadır.

KAMU HARCAMALARININ OTOMATİK İSTİKRAR SAĞLAYICI İŞLEVİ

Kamu harcamalarının gelir düzeyine duyarlılığı daha az olduğundan, istikrar sağlayıcı özelliği vergilerden daha düşüktür. Çünkü kamu harcamaları harcamacı kuruluşlara ayrılan ödeneklerle ve bu ödeneklerin siyasal süreçte onaylanması ile gerçekleşir.

Otomatik istikrar işlevi en güçlü olan kamu harcaması kalemi **İŞSİZLİK TAZMİNATI** dır . Türkiye’de de 2002 yılından itibaren uygulanmaya başlanan **İŞSİZLİK SİGORTASI**, çalışanların işsizlik sigortası fonuna prim ödemesi, işini kaybedenlerin ise bu fondan işsizlik tazminatı alması biçiminde tasarlanmış sosyal koruma programıdır.

Diğer bir kamu harcamaları kalemi ise tarıma verilen desteklerdir. Tarım sektörü büyük ölçüde doğa koşullarına bağlıdır ve kurak geçen yıllarda ürünün miktar ve kalitesi düşerken, iklim koşullarının iyi olduğu yıllarda tersine ürün miktarı ve kalitesi artar. Bu dalgalanmalar tarım üreticilerinin ve tarım ürünü tüketicilerinin gelirini etkiler. Bu yüzden de birçok ülkede tarım sektörü taban fiyat, destekleme alımı ve doğrudan gelir desteği gibi araçlarla desteklenir.

VERGİLERİN OTOMATİK İSTİKRAR SAĞLAYICI İŞLEVİ

Vergilerin otomatik istikrar sağlayıcı fonksiyonu gayri safi milli hasıladaki değişiklikler karşısında vergi hasılatında meydana gelen değişikliklere göre ortaya çıkmaktadır. Vergilerin otomatik istikrara sahip olması için bir vergi sisteminde bazı özelliklerin bulunması gerekmektedir. Bu özelliklerin başında esnek bir vergi sisteminin yapılandırılmış olması gelir. Gelire bağlı olarak ortaya çıkan vergi hasılatı, esnek bir vergi yapısında gelir artarken, daha çok artarak aşırı genişlemenin etkisini bastıran bir işlev görür. Gelir azalırken de daha çok azalarak aşırı daralmayı önler.

VERGİ ESNEKLİĞİ şu şekilde hesaplanmaktadır:

$$e = \frac{\Delta T/T}{\Delta Y/Y}$$

Bu formülde; E , vergi esnekliğini, T, dönem başındaki vergi hasılatını, Y, dönem başındaki gelir düzeyini, ΔT , toplam vergi hasılatındaki değişikliği, ΔY , toplam gelir düzeyindeki değişikliği göstermektedir. Bir vergi sisteminin esnek olduğunu söyleyebilmek için $e > 1$ olması gerekir.

Bir bütün olarak bir vergi sisteminin esnekliği o vergi yapısının bileşimine bağlıdır. Çünkü bir vergi sistemi içinde çeşitli vergilerin esneklikleri birbirinden farklıdır. Vergilerin otomatik istikrar sağlayıcılığı artan oranlı tarifelerde çok daha belirgin hale gelmektedir. Artan oranlı vergilerde, vergi matrahının esnekliği yanında vergi matrahındaki değişikliklere karşı ortalama vergi oranında meydana gelecek değişikliklerde (vergi oranı esnekliği) bu durumu etkilemektedir. Çünkü, bu durumda geliri artan kişiler daha yüksek oranda vergilendirileceklerinden, yalnızca ödedikleri vergi mutlak olarak artmakla kalmayacak, verginin gelir düzeyine oranı da büyüyecektir.

Artan oranlı olarak düzenlenen kişisel gelir vergisi, esnekliği son derece yüksek olan bir vergi olarak belirtilebilir. Kişisel gelir vergileri tarifelerinin artan oranlı olması nedeniyle, ekonominin genişleme dönemlerinde vergi matrahından daha hızlı artan vergi hasılatları ortaya çıkmakta ve bu durum vergi yükümlülerinin tüketim ve yatırım harcamalarını arttırmalarına engel olmaktadır.

Kişisel gelir vergisinin otomatik istikrar sağlayıcı olarak gücünü etkileyen bazı faktörlerin bulunduğunu belirtmek gerekmektedir. Bu faktörlerden bazıları; kişisel gelir vergisinin her çeşit kazancı vergilendiren genel bir vergi olup olmadığı, kişisel gelir vergisinin artan oranlılık derecesi, ekonomide vergi kaçakçılığının ne kadar yaygın olduğu ve verginin tahsil edilme biçimi şeklinde özetlenebilir.

Otomatik istikrar sağlayıcı gücü yüksek olan bir diğer vergi türünün **kurumlar vergisi** olduğu söylenebilir. Genellikle tek oranlı uygulanan kurumlar vergisinin bu nedenle esneklik derecesinin zayıflayabileceği düşünülebilir. Ancak vergi matrahını meydana getiren kurumsal kazançların gelir düzeyindeki değişiklikleri yakından izlemesi, bu verginin esneklik derecesini yükseltmektedir.

OTOMATİK İSTİKRAR SAĞLAYICILARIN ETKİ SINIRI VE MALİ SÜRÜKLENME

İradi maliye politikalarında ortaya çıkan gecikmeler sorunu, otomatik istikrar sağlayıcı mekanizmalarla ortadan kalkmaktadır. Çünkü otomatik istikrar sağlayıcı mekanizmalar yeni bir yasal işleme gerek duyulmadan çalışmakta ve gelirdeki daralma ve genişleme ile eşanlı olarak etki yaratabilmektedir. Ancak otomatik etkilerin genellikle küçük olduğu, ekonomi için bir ince ayar anlamına geldiği ve nispi olarak istikrarlı ekonomilerde geçici dalgalanmaları ayarlamaya yönelik olduğu savunulmaktadır. Büyük boyutlu durgunluk dönemlerinde veya yüksek enflasyon dönemlerinde otomatik istikrar sağlayıcıların çok da etkili olmadığı, iradi maliye politikalarının kaçınılmaz olduğu bilinmektedir. Bu yüzden ekonomide dönemsel dalgalanmaları hafifletmek için otomatik istikrar sağlayıcı mekanizmaların gerekli olduğunu, ancak büyük boyutlu daralma ve genişleme dönemlerinde iradi politikaların devreye girmesi gerektiğini söylemek mümkündür.

Diğer yandan otomatik istikrar mekanizmaları, bir ekonomide dalgalanmaları önleyerek istikrarın sağlanmasına yardımcı olurken, aşırı esnek vergi sistemlerinin büyük boyutlu dalgalanmaları istikrara kavuşturmada bir engel oluşturabileceği savunulmaktadır.

Sonuç olarak otomatik istikrar sağlayıcı mekanizmalar eşanlı etki yarattığından ve ek kararlara ihtiyaç duyulmadığından ekonomide ince ayar yapmak açısından yararlı araçlardır. Ancak bu işlevleri, ekonominin yapısına ve nispi istikrarına bağlıdır. Daha büyük boyutlu dalgalanmalar ortaya çıktığında iradi kararlarla ek politikaların devreye sokulması kaçınılmaz görünmektedir.

FORMÜL ESNEKLİĞİ

İradi maliye politikalarında ortaya çıkan gecikmeler sorunu ve otomatik istikrar sağlayıcı yöntemlerde kimi zaman görülen yetersizlikler söz konusu yöntemlerin etkinliğini azaltmaktadır. Formül esnekliği yöntemi bu yöntemlerin sakıncalarını gidererek, bir bakıma iradi maliye politikaları ile otomatik istikrar sağlayıcılar arasında bir köprü işlevi görmek üzere geliştirilmiş bir yöntemdir.

Formül esnekliği yöntemini şu şekilde açıklamak mümkündür. Gelir, istihdam veya fiyatlar genel düzeyinde değişiklikler olduğunu varsayalım. Bu durum karşısında vergi oranlarında birtakım değişikliklerin kendiliğinden yürürlüğe girebilmesi gereği için bazı hükümlerin sisteme konulması gerekmektedir. Örneğin, yasama organı yürütme organına, eğer işsizlik oranı belli bir dönem için söz gelimi %5 oranını aşarsa gelir vergisi

oranlarında %10'luk bir indirim yapma yetkisi verebilir. Veya bir ekonomide yıllık fiyat artışı belli bir dönem içinde söz gelimi %5 oranını aşarsa vergi oranlarında %10'luk bir artış yapma yetkisi verebilir. Buna göre formül esnekliği yönteminde belli bir değeri aşınca türü ve büyüklüğü önceden saptanmış olan birtakım önlemler devreye girmekte ve böylece örneğin, vergi oranlarındaki değişiklikler iradi bir maliye politikası olmaktan çıkartılarak, kısmen otomatikleştirilmiş olmaktadır. Formül esnekliği yönteminin bir ekonomide istikrar bozucu etkilere karşı hemen tepki göstermesi gibi bir üstünlüğe sahip olmasına rağmen, ekonomik yapıdaki istikrarsızlık dinamiklerinin çokluğu ve karmaşıklığı ve tüm bu istikrarsızlık durumlarına uygun bir önlemler setinin önceden saptanmasının güçlüğü gibi nedenlerle uygulamada sınırlı kalmıştır.

İRADİ MAKRO POLİTİKALAR VE MALİ KURALLAR

Ekonomik istikrarın sağlanmasında iradi makroekonomik politikaların mı yoksa uzun dönemli kuralların mı daha etkin olduğuna dair tartışmalar yapılmaktadır. Tartışmanın bir yönü ekonomik, diğeri ise siyasidir. Ekonomik tartışma, iradi makroekonomik politikaların başarısı ve kuralların gerekli olup olmadığı ile ilgilenirken, siyasi tartışma hükümetlerin istikrarsızlık yaratabilecek olası popülist politikalarına ilişkindir.

Ekonomik taraftan bakıldığında, iradi politikaları savunanlar ekonomik sorunların çözümünde kuralların etkin olmayacağını, çünkü ekonomik olayların dinamik bir yapıya sahip olmaları nedeniyle uzun dönemde bu sorunlara çözüm olabilecek kuralların konulamayacağını savunmaktadırlar. Kural taraftarları ise daha önce belirtildiği gibi, tahminlerin zorluğu ve gecikmeler sorunundan dolayı iradi politikaların başarılı olamayacağını savunmaktadırlar. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin çok geliştiği günümüzde ekonomik aktörler küresel gelişmeleri kolay takip edebilmekte ve hızlı karar alabilmektedirler. Bu yüzden de ekonomik karar alıcıların geleceğe güvenle bakmaları ve belirsizlik içerisinde hareket etmemeleri için belirli kuralların güvenceye alınması gerekmektedir.

Siyasi açıdan bakıldığında iradi politikaları savunanlar, bunun demokrasilerin gereği olduğunu savunurlar.

Kuralları savunanlar ise hükümetlerin popülist politikalarından kaygı duyarlar. Elbette ekonomiye ilişkin hedefler siyasal olarak

belirlenir. Örneğin, hedeflenen ekonomik büyüme, enflasyon oranı ve diğer ekonomik büyüklükler siyasal olarak belirlenir. Ayrıca, en belirgin ve nispi olarak bağımsız bir kurum olan Merkez Bankası tarafından yürütülen enflasyon hedefi bile siyasal otoritenin belirlediği çerçevede gerçekleşir. Ancak, burada önemli olan konulan kurallar ile belirsizliklerin ortadan kaldırılması ve uygulanan ekonomi politikalarında bir tutarlılığın sağlanmasıdır.

Her iki yaklaşımın da olumlu ve olumsuz taraflarından söz etmek mümkündür. Bu nedenle de uygulamada tamamen kuralsız bir iradi politika veya siyasal otoritenin hareket alanının tamamen daraltan katı kurallar yerine esnek kurallar gündeme gelmektedir. Türkiye'de 2010 yılında tasarı biçiminde kamuoyu ile paylaşılan **MALİ KURAL** buna bir örnektir. Bu kuralın bir boyutu gerçekleşen ve hedeflenen büyüme ile ilgilidir. Örneğin, ortalama büyüme %5 olarak öngörülüyorsa, büyümenin bu oranın altında olması halinde kamu bütçesi açık verebilecek, bu oranın üzerinde olması halinde ise kamu bütçesi fazla verecektir. Maastricht kriterlerinde olduğu gibi kamu açığının milli gelire oranına %3 gibi bir üst sınır koymak elbette mümkündür. Aynı kriterlere göre borç yüküne (borç stoku/milli gelir) ise %60 gibi bir üst sınır öngörülmektedir. Ancak çoğu ülkede, özellikle de daralma endişesi olduğunda bu hedeflerden sapma ortaya çıkmaktadır. Bu yüzden, ekonomik dalgalanmalardan dolayı zaten mümkün olmayan sabit bir hedef yerine, konjonktüre uyarlanan bir formül çerçevesinde kural konulması daha gerçekçi bulunmaktadır.

Sonuç olarak, ekonomik hedeflerin önemli bir boyutunun her zaman siyasal nitelikte olduğu bilinen bir gerçektir. Her kamu harcaması ve toplanan her vergi belirli kesimlere yarar sağlarken, diğer bazı kesimlere yük getirir. Uygulamada kamu hizmetlerinden yararlanan kesim ile vergi ödeyen kesimin birebir aynı olması mümkün değildir. Ancak, bir ülkede uzun dönemde her kesimin lehine olacak politikaların da göz ardı edilmemesi gerekir. Kısa dönemde siyasal popüleritenin lehine, ancak uzun dönemde ülke ekonomisi aleyhine olabilecek politikalarından kaçınmak gerektiği savunulmaktadır. Ekonomik denge ile siyasal denge karşılıklı bağımlılık içerisindedir. Birini diğerine tercih etmek kısa dönemde mümkün olsa bile, uzun dönemde ikisi eşanlı olarak düşünülmeyişi takdirde, ciddi sorunlar yaşanabilmektedir. Siyasal otoritenin başarısı da büyük ölçüde bu dengeyi kurabilmekle mümkün olabilmektedir.

SORU-CEVAP

1. Soru

İradi maliye politikaları neyi ifade eder?

Cevap

İradi maliye politikaları; bir ekonomide talebi yönlendirmek veya istikrar sağlamak amacıyla siyasal otoritenin iradi kararlar almasıdır

2. Soru

İradi maliye politikaları neyi kapsar?

Cevap

İradi maliye politikaları; ekonomideki dalgalanmaları önlemek için bir araç olarak kullanılan kamu harcamaları ve gelirlerinde yapılması gereken değişiklikleri kapsar

3. Soru

İradi maliye politikalarının temel özelliği nedir?

Cevap

İradi maliye politikasının temel özelliği bir ekonomide istikrarı sağlamak için alınması gerekli bu önlemlerin maliye politikasını yürütmekle yetkili siyasi karar birimlerinin takdirine dayanmasıdır. Yani, bir ekonomide talebi yönlendirmek veya istikrar sağlamak amacıyla siyasal otoritenin iradi kararlar almasıdır. Bu bağlamda, talep yetersizliği, enflasyon, işsizlik gibi sorunların ortaya çıkması halinde, bu sorunların çözümüne yönelik olarak ekonomik paketler hazırlanarak karara bağlanır. Bu kararlar bazen yasama organı tarafından alınabileceği gibi, bazen de yürütme organı tarafından alınır.

4. Soru

İradi politikaların başarısını etkileyen faktörler nelerdir?

Cevap

İradi politikaların başarısını etkileyen iki temel faktör vardır:

- Ekonomik tahminlerin doğruluğu ve
- Gecikmeler sorunu.

5. Soru

Ekonomik tahminlerin doğruluğu neden önemlidir?

Cevap

Uygulanacak maliye politikası, yapılan tahminlerin doğruluğuna ve konulan teşhislerin çerçevesine doğrudan bağlıdır. Örneğin, talebin azaldığına ve ekonominin daraldığına ilişkin bir tahminin doğru olmaması, yani derin bir durgunluk yerine geçici bir daralma olması halinde, uygulanan politika beklenen sonucu veremeyecektir. Zaten derinleşme eğilimi olmayan bir daralmaya karşılık genişletici politikalar uygulanması halinde, ekonominin enflasyona sürüklenmesi söz konusu olacaktır. Diğer yandan enflasyonist bir dönemde enflasyonun kaynağı yanlış teşhis edilmişse benzer bir sonuç ortaya çıkacaktır. Örneğin, talep yetersizliğinden değil de maliyet kaynaklı bir enflasyon varsa talep daraltıcı maliye politikaları, enflasyonu düşürmek yerine talebi daha da daraltacaktır.

6. Soru

Son yıllarda ekonomik tahminlerde kullanılan yöntemlerin gelişmesi tahminlerin doğruluk ihtimalini yükseltmiş midir?

Cevap

İkinci Dünya Savaşı sonrası verilerine ilişkin gelişmeler ve özellikle son yıllarda ekonomik tahminlerde kullanılan yöntemlerin gelişmesi tahminlerin doğruluk ihtimalini yükseltmektedir. Ekonometrik yöntemlerin gelişmesi ve bilgisayar programlarının daha karmaşık hesaplamaları yapabilecek şekilde iyileşmesi ile beraber daha kısa sürede ve daha doğru tahminler yapılabilir. Ayrıca iletişim araçlarının gelişmesi ile beraber uluslararası düzeyde bilgi akışı hızlandığından, herhangi bir ülkede ortaya çıkan bir soruna karşılık ulusal düzeyde daha kısa sürede önlem

alınabilmektedir. Ancak bütün bu gelişmelere rağmen ekonomik olaylar tekdüze olmadığından ve ekonomik birimlerin kararları her zaman yeterli bilgi ile alınmadığından, tahminlerde sapma olabilmektedir. Örneğin, ekonomik daralmaya karşı alınan bir önlem olumlu sonuç verebilecek iken, durgunluk korkusunun yarattığı güvensizlik ortamında daralma beklenenden daha derin olabilmektedir ya da geçici bir dalgalanma ekonomik birimlerin davranışlarını kalıcı bir sorun olacaktı gibi daha derin etkileyebilmektedir.

7. Soru

İradi kararların zamanında alınması önemli midir?

Cevap

Ekonomik tahminler doğru yapılsa bile, bu doğru tahminin zamanında yapılması, iradi kararların zamanında alınması ve uygulanan ekonomik programın beklenen zamanda ve büyüklükte sonuç vermesi gerekir. Bir ekonomik sorunun doğru tahmin edilmesi elbette önemlidir. Ancak bu ekonomik sorunun zamanında tahmin edilmesi de en az doğruluğu kadar önemlidir. Örneğin bazen ekonomide bir durgunluğun yaşanacağına ilişkin belirtiler ortaya çıkar. Ancak bunun geçici ya da uzun süreli olacağına ilişkin algılamalar farklı olabilir. Amerika Birleşik Devletleri'nde 2007 yılının ortalarında belirmeye başlayan durgunluğun boyutu konusunda ekonomistler farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Bazı ekonomistler bunun 1929 Dünya Ekonomik Bunalımı kadar, hatta ondan daha derin olacağını söylerken, diğer bazıları piyasa mekanizmasının gelişmiş olduğunu ve derinleşmeyi önleyecek mekanizmaların mevcut olduğunu öne sürmüşlerdir. Ekonomik

sorunların zamanında teşhis edilmesi iradi politikaların başarı şansını arttıracaktır. Ancak, doğru tahmin ve doğru politikalara rağmen zamanında uygulanmayan politikalar doğru sonuç vermeyecektir.

8. Soru

Gecikmeler sorunu kaç aşamalıdır?

Cevap

Gecikmeler sorunu;

- Tanıma gecikmesi,
- Uygulama gecikmesi ve
- Tepki gecikmesi olmak üzere üç aşamalı olarak karşımıza çıkabilir

9. Soru

Tanıma gecikmesi nedir ve nasıl açıklanabilir?

Cevap

Tanıma gecikmesi, bir ekonomide herhangi bir sorunun ortaya çıkışı ile bir mali işlem için harekete geçme kararı arasındaki gecikmedir. Herhangi bir iradi maliye politikası işlemini gerektiren ekonomik sorunun zamanında teşhis edilmesi gerekir. Aksi halde, doğru tahmin edilerek doğru politikalar uygulansa bile, zamanında yapılması gerekenler yapılmadığından beklenen sonuçlar alınamayabilir. Durgunluk gibi bir sorunun ortadan kaldırılması bir yana, daha da derinleşmesi veya enflasyonist bir sürece geçişin hızlanması bile söz konusu olabilir.

10. Soru

Uygulama gecikmesi nedir?

Cevap

Uygulama gecikmesi, bir maliye politikası paketi için harekete geçme anı ile bu paketin uygulamaya başlanması arasındaki gecikmedir.

11. Soru

Uygulama gecikmesinde karşılaşılan sorunlar nelerdir?

Cevap

Maliye politikasındaki değişiklikler genellikle yasal ve iradi kararlar gerektirir. Örneğin, vergilerin

yasallığı ilkesi çerçevesinde yeni bir verginin konulması veya bir verginin ortadan kaldırılması ancak yasa ile mümkün olabilir. Yasama süreci ise zaman alır. Bu yüzden, bazen uygulamada ortaya çıkacak gecikmelerin azaltılması için yürütmeye bazı yetkiler verilir. Gelir vergisi dilimlerinin enflasyona uyarlanması ve katma değer vergisi oranının artırılması veya düşürülmesine ilişkin bazı yetkilerin Bakanlar Kurulu'na verilmesi buna örnek olarak verilebilir. Kamu harcamalarına ilişkin alınacak iradi kararlar daha da zor olabilir. Örneğin, enflasyonist bir dönemde personel giderlerinin düşürülmek istenmesi ciddi zorluklarla karşılaşılabılır. Halen çalışan kamu görevlilerinin ücretlerinin düşürülmesi bazı yasal engellere takılabileceği gibi, ciddi tepkilerle de karşılaşılabılır. Çalışan sayısının sınırlı tutularak kalitesinin artırılması ise bazı kurumsal düzenlemeler gerektirir ve uzun zaman alır. Uygulamada bazı yatırımların durdurulması ya da cari harcamalarda bir ölçüde tasarrufa gidilmesi ise daha az zorlukla yapılabilir.

12. Soru

Tepki gecikmesi nedir?

Cevap

Tepki gecikmesi, bir maliye politikası işleminin uygulamaya konulması ile beklenen sonucu vermesi arasındaki gecikmedir.

13. Soru

Bir maliye politikası işleminin uygulanmaya başlanması ile ekonomik etkilerinin ortaya çıkması zaman gerektirir mi?

Cevap

Herhangi bir maliye politikası işleminin uygulanmaya başlanması ile ekonomi üzerinde beklenen etkileri yaratması genellikle zaman almaktadır. Kamu harcamalarının artırılmasına ilişkin bir

uygulamayı düşünelim. Devletin mal ve hizmet alımını arttırması halinde, ilk etki alımın yapıldığı anda ortaya çıkar. Ancak bu alımın stoklardan karşılanması dikkate değer genişletici bir etki yapmayacaktır. Olumlu bir bekleyiş yaratarak üretimin arttırılması halinde ancak beklenen etki ortaya çıkabilecektir. Ya da kamu sektöründe ek istihdam yaratılması halinde çalışmaya başlayan bireylerin gelir elde etmesi ve bu gelirle ek talep ortaya çıkması halinde benzer bir durum yaşanacaktır. Bu ek talebin sürekli olması bekleniyor ve üretim arttırılıyorsa istihdam da artacak ve genişletici bir etki ortaya çıkacaktır

14. Soru

Vergilerde yapılan değişikliklerin ekonomik etkileri hemen ortaya çıkar mı?

Cevap

Vergilerde yapılan değişiklikler de benzer gecikmelerle ekonomik faaliyetler üzerinde etki yaratacaktır. Örneğin, gelir vergisi oranlarının düşürülmesi sonucu kullanılabilir gelirin artması ilk anda herhangi bir etki yaratmayacaktır. Ancak kullanılabilir geliri artan bireyler daha fazla harcama yapmaya başladığında bu vergi indirimlerinin genişletici etkisi ortaya çıkmaya başlayacaktır. Belirgin etki ise ancak artan harcamalar sonucu ortaya çıkan üretim ve istihdam artışı ile mümkün olabilecektir. Kamu harcamaları ve vergilerin ekonomik faaliyetler üzerindeki bu muhtemel etkilerinin dikkatle analiz edilmesi gerekir. Gecikmelerin hafifletilmesi ve beklenen düzeyde etkinin ortaya çıkması için kamu harcamalarının değişik kalemlerinin muhtemel etkileri ve süresi ile değişik vergilerin etkisi ve süresine ilişkin

çalışmaların yapılması uygulanan politikaların başarı şansını arttıracaktır.

15. Soru

Otomatik istikrar sağlayıcılar ile ne ifade edilir?

Cevap

Otomatik istikrar sağlayıcılar; hiçbir iradi karara gerek kalmadan durgunluk döneminde bütçe açığı veya enflasyon döneminde bütçe fazlası yaratarak ekonomide istikrar sağlayan mekanizmalardır.

16. Soru

Genişleme ve daralma dönemlerinde otomatik istikrar sağlayıcıların etkileri nasıldır?

Cevap

Daralma ve genişleme döneminde, kamu harcamaları ve vergilerdeki otomatik değişimler konjonktür dalgalanmalarını hafifletebilir. Daralma döneminde işsizlik artmakta ve gelir azalmaktadır. Bu durumda tüketim harcamalarında da azalma meydana geldiğinden durgunluğun daha da derinleşme riski ortaya çıkmaktadır. Hâlbuki böyle bir dönemde işsiz kalanlara verilen işsizlik sigortası ödemeleri bu talep daralmasını bir ölçüde telafi edebilir. Genişleme döneminde ise enflasyon sorunu ortaya çıktığı için talebin kısılması gerektiğinden, iş bulanlara işsizlik sigortası ödemelerinin yapılmaması ve tersine çalışanların işsizlik sigortası primi ödemesi nedeniyle aşırı talep artışı bir ölçüde önlenmiş olacaktır.

17. Soru

Esnek bir gelir vergisinin varlığı ekonomiyi nasıl etkiler?

Cevap

Vergi gelirleri benzer bir etki yaratacak şekilde tasarlanabilir. Esnek bir gelir vergisinin varlığı halinde, enflasyonist dönemlerde artan parasal gelirler nedeniyle vergi gelirleri artacak, aşırı talep artışının bir bölümü ortadan kalkmış olacaktır. Durgunluk döneminde

ise gelir düşüşünden daha fazla azalan vergi gelirleri nedeniyle, daralan talebin bir bölümü telafi edilmiş olacaktır. Dikkat edilirse sözü edilen mekanizmaların çalışması için herhangi bir iradi işleme gerek yoktur. Dolayısıyla iradi politikalarda olduğu gibi herhangi bir tahmine gerek olmadığı gibi gelirle eşanlı olarak gerçekleşen kamu harcamaları ve vergi gelirlerindeki değişimler gecikmeler sorununu da ortadan kaldırmaktadır.

18. Soru

Otomatik istikrar gücünün ölçülmesi mümkün müdür?

Cevap

Kamu harcamaları ve vergilerin otomatik istikrar sağlayıcı gücünün ölçülmesi mümkündür. Otomatik etki yaratan kamu harcamaları ve vergilerin mevcut olması ile olmaması halinde ortaya çıkan etkinin karşılaştırılması, bu ölçümün bir yolu olabilir. Gelire bağlı bir verginin olmaması halinde harcama çarpanı değeri, gelire bağlı bir verginin olması halindeki harcama çarpanının değerinden daha büyüktür. Her durumda harcamaların ekonomik faaliyetler üzerindeki etkisi ölçülebildiğine göre, otomatik istikrar sağlayıcı mekanizmaların varlığı ve yokluğu halindeki etkilerin karşılaştırılması mümkündür.

19. Soru

Kamu harcamalarının gelir düzeyine duyarlılığı daha az olduğundan istikrar sağlayıcı özelliği vergilere göre nasıldır?

Cevap

Kamu harcamalarının gelir düzeyine duyarlılığı daha az olduğundan, istikrar sağlayıcı özelliği vergilerden daha düşüktür. Çünkü kamu harcamaları harcamacı kuruluşlara ayrılan ödeneklerle ve bu ödeneklerin siyasal süreçte onaylanması ile gerçekleşir. Her yılın sonunda,

takip eden yılın ödeneklerinin belirlenmesi ile ortaya çıkan harcama kararları bu anlamda fazla esnek değildir. Daralma ve genişleme dönemleri ile bağlantılı olarak artan ve azalan harcama kalemleri çok sınırlı olmakla beraber işsizlik tazminatı ve tarıma verilen destekler bir ölçüde otomatik istikrar işlevi görebilir.

20. Soru

İşsizlik sigortası nedir?

Cevap

İşsizlik sigortası; çalışanların işsizlik sigortası fonuna prim ödemesi, işini kaybedenlerin ise bu fondan işsizlik tazminatı alması biçiminde gerçekleşir. Gelirle bağlantılı değil işsizlikle bağlantılı olmakla beraber, daralma döneminde işsizliğin arttığı, genişleme döneminde ise istihdamın arttığı (işsizliğin azaldığı) bilinen bir gerçektir. Daralma döneminde talep azalmakta, stoklar birikmekte ve kapasite kullanım oranları düştüğünden üretim azalmaktadır. Üretimi azaltmaya karar veren üreticiler çalışanların bir kısmının işine son vermektedirler. İşsiz kalan insanlar, çalıştıkları süre ve bu sürede elde ettikleri gelirleri ile bağlantılı olarak bir miktar işsizlik tazminatı almaktadırlar. Bu ödemeler, daralan talebin bir kısmını telafi ettiğinden bir miktar genişletici etki yaratır. Ayrıca bu ödemeler, ilgili yasaya göre otomatik olarak yapıldığından, yılın herhangi bir döneminde işini kaybeden birisi işsizlik ödemesi için başvuru yapar ve mevzuata göre hak ettiği ödemeyi alır. Bu yüzden de işsizlik sigortası otomatik istikrar sağlayıcı bir özelliğe sahiptir.

21. Soru

Vergilerin otomatik istikrar sağlayıcı olma fonksiyonu nasıl ortaya çıkar?

Cevap

Vergilerin otomatik istikrar sağlayıcı fonksiyonu gayri safi milli hasıladaki değişiklikler karşısında vergi hasılatında meydana gelen değişikliklere göre ortaya çıkmaktadır.

22. Soru

. Vergilerin otomatik istikrara sahip olabilmesi için hangi özelliklere sahip olması gerekir?

Cevap

Vergilerin otomatik istikrara sahip olması için bir vergi sisteminde bazı özelliklerin bulunması gerekmektedir. Bu özelliklerin başında esnek bir vergi sisteminin yapılanmış olması gelir. Gelire bağlı olarak ortaya çıkan vergi hasılatı, esnek bir vergi yapısında gelir artarken, daha çok artarak aşırı genişlemenin etkisini bastıran bir işlev görür. Gelir azalırken de daha çok azalarak aşırı daralmayı önler

23. Soru

Bir bütün olarak vergi sisteminin esnekliği nasıl açıklanabilir?

Cevap

Bir bütün olarak bir vergi sisteminin esnekliği o vergi yapısının bileşimine bağlıdır. Çünkü, bir vergi sistemi içinde çeşitli vergilerin esneklikleri birbirinden farklıdır. Örneğin, günümüzde hemen hemen hiç uygulanmayan baş vergileri en düşük esnekliğe sahip vergilerdir. Bilindiği gibi baş vergileri ve benzeri vergilerde gelir düzeyindeki değişiklikler vergi hasılatına etki etmemektedir. Oransal tarifeli vergilerin esnekliği ise vergi matrahının gayri safi milli hasıladaki değişikliklere karşı duyarlılığına bağlıdır. Tek oranlı vergilerde vergi hasılatının otomatik esnekliği gelirdeki değişikliklere karşı vergi matrahının tepkisine bağlıdır. Diğer bir deyişle, burada vergi matrahının esnekliği vergi hasılatının otomatik esnekliğini belirlemektedir. Vergilerin otomatik istikrar sağlayıcılığı artan oranlı tarifelerde çok daha

belirgin hale gelmektedir. Artan oranlı vergilerde, vergi matrahının esnekliği yanında vergi matrahındaki değişikliklere karşı ortalama vergi oranında meydana gelecek değişikliklerde (vergi oranı esnekliği) bu durumu etkilemektedir. Çünkü bu durumda geliri artan kişiler daha yüksek oranda vergilendirileceklerinden, yalnızca ödedikleri vergi mutlak olarak artmakla kalmayacak, verginin gelir düzeyine oranı da büyüyecektir.

24. Soru

Kişisel gelir vergi tarifelerinin artan oranlı olmasının ne gibi etkileri vardır?

Cevap

Kişisel gelir vergileri tarifelerinin artan oranlı olması nedeniyle, ekonominin genişleme dönemlerinde vergi matrahından daha hızlı artan vergi hasılatları ortaya çıkmakta ve bu durum vergi yükümlülerinin tüketim ve yatırım harcamalarını arttırmalarına engel olmaktadır. Ekonominin daralma dönemlerinde ise vergi yükümlüleri gelirlerinin azalmasına karşın, ortalama vergi oranı düştüğü için tüketim ve yatırım harcamalarını bir ölçüde devam ettirebilmektedirler.

25. Soru

Kişisel gelir vergisinin otomatik istikrar sağlayıcı olarak gücünü etkileyen faktörler nelerdir?

Cevap

Kişisel gelir vergisinin otomatik istikrar sağlayıcı olarak gücünü etkileyen bazı faktörlerin bulunduğunu belirtmek gerekmektedir. Bu faktörlerden bazıları; kişisel gelir vergisinin her çeşit kazancı vergilendiren genel bir vergi olup olmadığı, kişisel gelir vergisinin artan oranlılık derecesi, ekonomide vergi kaçakçılığının ne kadar yaygın olduğu ve verginin tahsil edilme biçimi şeklinde özetlenebilir.

26. Soru

Formül esnekliği yöntemi hangi durumların sakıncalarını ortadan kaldırır?

Cevap

İradi maliye politikalarında ortaya çıkan gecikmeler sorunu ve otomatik istikrar sağlayıcı yöntemlerde kimi zaman görülen yetersizlikler söz konusu yöntemlerin etkinliğini azaltmaktadır. Formül esnekliği yöntemi bu yöntemlerin sakıncalarını gidererek, bir bakıma iradi maliye politikaları ile otomatik istikrar sağlayıcılar arasında bir köprü işlevi görmek üzere geliştirilmiş bir yöntemdir.

27. Soru

Formül esnekliği nedir?

Cevap

Gelir, istihdam veya fiyatlar genel düzeyinde değişiklikler olduğunu varsayalım. Bu durum karşısında vergi oranlarında birtakım değişikliklerin kendiliğinden yürürlüğe girebilmesi gereği için bazı hükümlerin sisteme konulması gerekmektedir. Örneğin, yasama organı yürütme organına, eğer işsizlik oranı belli bir dönem için söz gelimi %5 oranını aşarsa gelir vergisi oranlarında %10'luk bir indirim yapma yetkisi verebilir veya bir ekonomide yıllık fiyat artışı belli bir dönem içinde söz gelimi %5 oranını aşarsa vergi oranlarında %10'luk bir artış yapma yetkisi verebilir. Buna göre formül esnekliği yönteminde bir ekonomide ekonomik yapı ile ilgili göstergeler belli bir değeri aşınca türü ve büyüklüğü önceden saptanmış olan birtakım önlemler devreye girmekte ve böylece örneğin, vergi oranlarındaki değişiklikler iradi bir maliye politikası olmaktan çıkartılarak, kısmen otomatikleştirilmiş olmaktadır.

28. Soru

Formül esnekliği uygulamada neden sınırlı kalmıştır?

Cevap

Formül esnekliği yönteminin bir ekonomide istikrar bozucu etkilere karşı hemen tepki göstermesi gibi bir üstünlüğe sahip olmasına rağmen, ekonomik yapıdaki istikrarsızlık dinamiklerinin çokluğu ve karmaşıklığı ve tüm bu istikrarsızlık durumlarına uygun bir önlemler setinin önceden saptanmasının güçlüğü gibi nedenlerle uygulamada sınırlı kalmıştır.

29. Soru

Ekonomik istikrarın sağlanmasında iradi makroekonomik politikalar mı yoksa uzun dönemli kurallar mı daha etkindir?

Cevap

Ekonomik istikrarın sağlanmasında iradi makroekonomik politikaların mı yoksa uzun dönemli kuralların mı daha etkin olduğuna dair dikkate değer tartışmalar yapılmaktadır. Tartışmanın;

- Bir yönü ekonomik,
- Diğeri ise siyasadır.

Ekonomik tartışma, iradi makroekonomik politikaların başarısı ve kuralların gerekli olup olmadığı ile ilgilenirken, siyasi tartışma hükümetlerin istikrarsızlık yaratabilecek olası popülist politikalarına ilişkindir.

30. Soru

Türkiye'de 2010 yılında tasarı biçiminde sunulan Mali kural tam olarak neyi ifade etmektedir?

Cevap

Bu kuralın bir boyutu gerçekleşen ve hedeflenen büyüme ile ilgilidir. Örneğin, ortalama büyüme %5 olarak öngörülüyorsa, büyümenin bu oranın altında olması halinde kamu bütçesi açık verebilecek, bu oranın üzerinde olması halinde ise kamu bütçesi fazla verecektir. Maastricht kriterlerinde olduğu gibi kamu açığının milli gelire oranına %3 gibi bir üst sınır koymak elbette mümkündür. Aynı kriterlere göre borç yüküne (borç stoku/milli gelir) ise %60 gibi bir üst sınır öngörülmektedir. Ancak çoğu ülkede, özellikle

de daralma endişesi olduğunda bu hedeflerden sapma ortaya çıkmaktadır. Bu yüzden, ekonomik dalgalanmalardan dolayı zaten mümkün olmayan sabit bir hedef yerine, konjonktüre uyarlanan bir formül çerçevesinde kural konulması daha gerçekçi bulunmaktadır.

31. Soru

İradi maliye politikaları temel olarak hangi değişiklikleri kapsar?

Cevap

Bir ekonomide ekonomik istikrarın sağlanması amacıyla uygulanacak iradi maliye politikaları, ekonomideki dalgalanmaları önlemek için bir araç olarak kullanılan kamu harcamaları ve gelirlerinde yapılması gereken değişiklikleri kapsar.

32. Soru

İradi politikaların başarısını etkileyen temel faktörler nelerdir?

Cevap

İradi politikaların başarısını etkileyen iki temel faktör vardır: Ekonomik tahminlerin doğruluğu ve gecikmeler sorunu.

33. Soru

Maliye politikası uygulamalarında kaç tür gecikmeden söz edilebilir?

Cevap

Maliye politikası uygulamalarında üç tür gecikmeden söz edilebilir. Bunlar; tanıma gecikmesi, uygulama gecikmesi ve tepki gecikmesidir.

34. Soru

Tanıma gecikmesi neyi ifade eder ve ne tür sorunlara sebebiyet verebilir?

Cevap

Tanıma gecikmesi, bir ekonomide herhangi bir sorunun ortaya çıkışı ile bir mali işlem için harekete geçme kararı arasındaki gecikmedir. Herhangi bir iradi maliye politikası işlemini gerektiren ekonomik sorunun zamanında teşhis edilmesi gerekir. Aksi halde, doğru tahmin edilerek doğru politikalar uygulansa bile, zamanında yapılması gerekenler yapılmadığından beklenen sonuçlar alınamayabilir. Durgunluk gibi bir sorunun ortadan kaldırılması bir yana, daha da derinleşmesi veya enflasyonist bir sürece geçişin hızlanması bile söz konusu olabilir.

35. Soru

Uygulama gecikmesi hangi süreçte yaşanan gecikmedir ve bu gecikmenin temel sebepleri nelerdir?

Cevap

Uygulama gecikmesi, bir maliye politikası paketi için harekete geçme anı ile bu paketin uygulamaya başlanması arasındaki gecikmedir. Maliye politikasındaki değişiklikler genellikle yasal ve iradi kararlar gerektirir. Örneğin, vergilerin yasallığı ilkesi çerçevesinde yeni bir verginin konulması veya bir verginin ortadan kaldırılması ancak yasa ile mümkün olabilir. Yasama süreci ise zaman alır. Tasarı olarak hazırlanan bir yasanın kamuoyunda tartışılması, meclise gelmesi ve öncelikle ilgili komisyonlarda görüşülmesi, ardından Meclis Genel Kurulu'nda tartışılarak yasalaşması, Cumhurbaşkanı tarafından onaylanarak Resmi Gazete'de yayınlanması, Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından uygulamaya ilişkin hazırlıkların yapılması ve uygulanmaya başlanması zaman alan bir süreçtir. Bu yüzden, bazen uygulamada ortaya çıkacak gecikmelerin azaltılması için yürütmeye bazı yetkiler verilir. Gelir vergisi dilimlerinin enflasyona uyarlanması ve katma değer vergisi oranının arttırılması veya düşürülmesine ilişkin bazı yetkilerin Cumhurbaşkanlığı'na verilmesi buna örnek olarak verilebilir. Kamu harcamalarına ilişkin alınacak iradi kararlar daha da zor olabilir. Örneğin, enflasyonist bir dönemde personel giderlerinin düşürülmek istenmesi ciddi zorluklarla karşılaşabilir. Halen çalışan kamu görevlilerinin ücretlerinin düşürülmesi bazı yasal engellere takılabileceği gibi, ciddi tepkilerle de karşılaşabilir. Çalışan sayısının sınırlı tutularak kalitesinin arttırılması ise bazı kurumsal düzenlemeler gerektirir ve uzun zaman alır. Uygulamada bazı yatırımların durdurulması ya da cari harcamalarda bir ölçüde tasarrufa gidilmesi ise daha az zorlukla yapılabilir.

36. Soru

Bir maliye politikası işleminin uygulamaya konulması ile beklenen sonucu vermesi arasındaki gecikme olarak tanımlanan gecikme türü hangisidir?

Cevap

Bir maliye politikası işleminin uygulamaya konulması ile beklenen sonucu vermesi arasındaki gecikme olarak tanımlanan gecikme türü tepki gecikmesidir.

37. Soru

Hiçbir iradi karara gerek kalmadan durgunluk döneminde bütçe açığı veya enflasyon döneminde bütçe fazlası yaratarak ekonomide istikrar sağlayan mekanizmalar olarak tanımlanan araç nedir?

Cevap

Otomatik istikrar sağlayıcılardır.

38. Soru

Otomatik istikrar gücünü (OG) hangi formül ile ölçebiliriz?

Cevap

Otomatik istikrar gücünü (OG) aşağıdaki formül ile ölçebiliriz:

Denklemdaki , vergilerin mevcut olduğu durumda kamu harcamaları ve yatırım miktarındaki değişmelerin milli gelir üzerindeki etkisini, ise vergilerin olmadığı bir durumda kamu harcamaları ve yatırım miktarındaki değişmelerin millî gelir üzerindeki etkisini göstermektedir.

39. Soru

Vergilerin ekonomik büyüklükler üzerinde herhangi bir etkisi yoksa otomatik istikrar gücü kaç e eşit olacaktır?

Cevap

Eğer vergilerin ekonomik büyüklükler üzerinde herhangi bir etkisi yoksa olacak ve otomatik istikrar gücü, $OG=0$ olacaktır. Yani ekonomi otomatik istikrar gücünden tamamen yoksun demektir.

40. Soru

Kamu harcamaları ve vergilerin ekonomik istikrar sağlayıcı işlevi temel olarak neye bağlıdır?

Cevap

Kamu harcamaları ve vergilerin ekonomik istikrar sağlayıcı işlevi bu araçların gelirdeki değişmelere karşılık ne kadar değiştiğine bağlıdır.

41. Soru

Kamu harcamaları durgunluk ve enflasyon dönemlerinde otomatik istikrar sağlayıcı olarak hangi yönlerde değişim göstermelidir?

Cevap

Kamu harcamalarının talep arttırıcı özelliği olduğuna göre, durgunluk döneminde bu harcamaların artması, enflasyon döneminde ise bu harcamaların azalması gerekir.

42. Soru

Vergiler, durgunluk ve enflasyon dönemlerinde otomatik istikrar sağlayıcı olarak hangi yönlerde değişim göstermelidir?

Cevap

Vergiler özel sektör harcamalarını azalttığına göre, durgunluk döneminde vergilerin azalması, enflasyon dönemlerinde ise vergilerin artması gerekir.

43. Soru

Kamu harcamaları ve vergileri kıyasladığımızda, hangisinin istikrar sağlayıcı özelliği daha azdır?

Cevap

Kamu harcamalarının gelir düzeyine duyarlılığı daha az olduğundan, istikrar sağlayıcı özelliği vergilerden daha düşüktür.

44. Soru

Kamu harcamalarının istikrar sağlayıcı özelliğinin daha az olmasının sebebi nedir?

Cevap

Kamu harcamaları, harcamacı kuruluşlara ayrılan ödeneklerle ve bu ödeneklerin siyasal süreçte onaylanması ile gerçekleşir. Her yılın sonunda, takip eden yılın ödeneklerinin belirlenmesi ile ortaya çıkan harcama kararları bu anlamda fazla esnek değildir.

45. Soru

Otomatik istikrar işlevi en güçlü olan kamu harcaması kalemi hangisidir?

Cevap

Otomatik istikrar işlevi en güçlü olan kamu harcaması kalemi işsizlik tazminatıdır.

46. Soru

İşsizlik sigortasının işleyişi temel olarak nasıl gerçekleşir?

Cevap

İşsizlik sigortası, çalışanların işsizlik sigortası fonuna prim ödemesi, işini kaybedenlerin ise bu fondan işsizlik tazminatı alması biçiminde gerçekleşir.

47. Soru

İşsizlik sigortası ülkemizde hangi tarihten beri uygulanmaktadır?

Cevap

İşsizlik sigortası ülkemizde 2002'den beri uygulanmaktadır.

48. Soru

Tarımsal desteklerin otomatik istikrar işlevinin işsizlik sigortasına göre daha düşük olmasının sebebi nedir?

Cevap

Tarımsal destekler genellikle siyasal kararlarla yapılır. İklim koşulları önceden bir ölçüde tahmin edilebildiği halde, tarım sektörü üzerindeki etkisi tam olarak tahmin edilemeyeceğinden, destek miktarı ve zamanı genellikle sorun ortaya çıktıktan sonra yasal veya idari kararlarla belirlenir. Bu yüzden de tarımsal desteklerin otomatik istikrar işlevi işsizlik sigortasına göre daha düşüktür.

49. Soru

Vergilerin otomatik istikrara sahip olması için bir vergi sisteminde olması gereken temel özellik hangisidir?

Cevap

Vergilerin otomatik istikrara sahip olması için bir vergi sisteminde bazı özelliklerin bulunması gerekmektedir. Bu özelliklerin başında esnek bir vergi sisteminin yapılanmış olması gelir. Gelire bağlı olarak ortaya çıkan vergi hasılatı, esnek bir vergi yapısında gelir artarken, daha çok artarak aşırı genişlemenin etkisini bastıran bir işlev görür. Gelir azalırken de daha çok azalarak aşırı daralmayı önler.

50. Soru

Vergi esnekliği hangi formül ile hesaplanır?

Cevap

Vergi esnekliği aşağıdaki formül ile hesaplanır:

Bu formülde; e , vergi esnekliğini, T , dönem başındaki vergi hasılatını, Y , dönem başındaki gelir düzeyini, ΔT , toplam vergi hasılatındaki değişikliği, ΔY , toplam gelir düzeyindeki değişikliği göstermektedir. Kuşkusuz buradaki esneklik hesabında matrah ve oranlarda iradi bir değişiklik yapılmadığı kabul edilmektedir. İradi değişikliklerin söz konusu olması durumunda vergi hasılatında meydana gelecek değişikliklerin yalnızca, gelir düzeyindeki değişikliklere değil, bu tür iradi değişikliklere de bağlı olacağı açıktır.

51. Soru

Gelir düzeyinde bir artış olduğu zaman vergi hasılatında bir artış olmuyorsa vergi esneklik değeri kaçta eşit olur?

Cevap

Gelir düzeyinde bir artış olduğu zaman vergi hasılatında bir artış olmuyorsa vergi esneklik değeri sıfıra eşit olur.

52. Soru

Kişisel gelir vergisinin otomatik istikrar sağlayıcı olarak gücünü etkileyen faktörler nelerdir?

Cevap

Bu faktörlerden bazıları; kişisel gelir vergisinin her çeşit kazancı vergilendiren genel bir vergi olup olmadığı, kişisel gelir vergisinin artan oranlılık derecesi, ekonomide vergi kaçakçılığının ne kadar yaygın olduğu ve verginin tahsil edilme biçimi şeklinde özetlenebilir.

53. Soru

Kurumlar vergisinin otomatik istikrar sağlayıcı olarak etkisini, kişisel gelir vergisinin otomatik istikrar sağlayıcı etkisi ile karşılaştırdığımızda hangisi daha etkilidir?

Cevap

Kurumlar vergisinin otomatik istikrar sağlayıcı olarak etkisini, kişisel gelir vergisinin otomatik istikrar sağlayıcı etkisi ile karşılaştırdığımızda kurumlar vergisinin daha geride kaldığını söylemek mümkündür. Çünkü, kurumlar vergisinin tabanı gelir vergisinin tabanına göre çok daha dardır.

54. Soru

Formül esnekliği yönteminin uygulamada sınırlı kalmasının sebebi nedir?

Cevap

Formül esnekliği yönteminin bir ekonomide istikrar bozucu etkilere karşı hemen tepki göstermesi gibi bir üstünlüğe sahip olmasına rağmen, ekonomik yapıdaki istikrarsızlık dinamiklerinin çokluğu ve karmaşıklığı ve tüm bu istikrarsızlık durumlarına uygun bir önlemler setinin önceden saptanmasının güçlüğü gibi nedenlerle uygulamada sınırlı kalmıştır.

55. Soru

Ekonomik açıdan bakıldığında, iradi politikaları savunanlar ile kural taraftarları hangi gerekçelerle savlarını desteklemektedir?

Cevap

Ekonomik taraftan bakıldığında, iradi politikaları savunanlar ekonomik sorunların çözümünde kuralların etkin olmayacağını, çünkü ekonomik olayların dinamik bir yapıya sahip olmaları nedeniyle uzun dönemde bu sorunlara çözüm olabilecek kuralların konulamayacağını savunmaktadırlar. Kural taraftarları ise daha önce belirtildiği gibi, tahminlerin zorluğu ve gecikmeler sorunundan dolayı iradi politikaların başarılı olamayacağını savunmaktadırlar.

56. Soru

Maastricht kriterlerine göre kamu açığının milli gelire oranının üst sınırı yüzde kaçtır?

Cevap

Maastricht kriterlerine göre kamu açığının milli gelire oranının üst sınırı %3'tür.

ÜNİTE 4: EKONOMİK DALGALANMALAR VE MALİYE POLİTİKASI

EKONOMİK DALGALANMALARIN TANIMI VE NEDENLERİ

Ekonomiler büyüme yolunda ilerlerken tam istihdam ve tam kullanım koşulları altında belirlenen olağan gelişme hattı üzerinde istikrarlı bir seyir izlenmeyip, gelişme hattı etrafında genellikle inişli çıkışlı istikrarsız bir yol izlerler. Söz konusu istikrarsız durumlarda ekonomilerin özelliklerine ve ekonomik şokların şiddetine bağlı olarak dalgalanmaların dalga boyunluğu ve derinliği farklı olmaktadır.

EKONOMİK DALGALANMALARIN TANIMI

Kısa dönemli istikrarsızlık olarak tanımlanan ekonomik dalgalanmalar dalga boyu ve dalga derinliği ekonomik krizlerdeki gibi uzun ve derin olmayan, olağan büyüme trendinden ekonomik genişleme ya da daralma olarak saporak artı veya eksi büyüme aralığı oluşturan dalgalanmalardır.

KONJONKTÜR DALGALARI: Olağan büyüme trendinden, ekonomik genişleme ya da daralma olarak saporak, artı veya eksi büyüme aralığı oluşturan, bir yıl hatta daha kısa süreli ve hafif olarak ortaya çıkan dalgalardır. Bu tür ekonomik dalgalanmalar **İŞ ÇEVİRİMLERİ** olarak da tanımlanabilir.

Konjonktür dalgaları, EKONOMİK ÇÖKÜŞ (depresyon) ve KONDRATİEFF DALGALARINDAN;

- Dalga boyu ve
- Ekonomideki etkileri itibarıyla tamamıyla farklıdır.

EKONOMİK ÇÖKÜŞ; uzun bir zaman boyutu içinde yoğun işsizlik ve sermaye değersizleşmesine yol açan dalgalardır.

KONDRATİEFF DALGALARI; birkaç onar yıllık süre içinde kâr oranlarının gerilemesi şeklinde gelişen ve ekonomide giderek derinleşerek işsizlik ve köklü değişimlere neden olan dalgalardır.

Buna karşın konjonktür dalgalarının etkileri bir yıl, hatta bazen daha kısa süreli ve hafif olarak ortaya çıkmaktadır. Konjonktür dalgaları depresyon ve kondratieff tür dalgalanmalardan çok farklı ve daha hafif seyrettiğinden, onlardan farklı para ve maliye politikası araçları ile müdahaleyi gerektirmekte ve sonuç olarak daha kolay olmaktadır.

Ekonomiler üretim faktörlerinin biçimleniş ve işleyişlerine ve/veya bazı dış şokların etkilerine açık olduğundan, hiçbir zaman düz bir hat üzerinde hareket etmeyip, koşullara bağlı olarak EKONOMİK YÜKSELİŞ ile EKONOMİK

DURGUNLUK arasında zigzaglı bir yol izler. Ekonomik yükseliş dönemlerinde istihdam ve kapasite kullanımı yükselir ve ekonomide üretim artışı gerçekleşir. Yükseliş dönemi, bir süre sonra fiyat artışlarını da beraberinde getirir ve yükseliş hızı önce yavaşlar, sonra durur. İşlerin ters gitmeye başladığı dönemlerde ise yaşanan ekonomik durgunluk sonucunda işsizlik yükselir, kapasite kullanım oranı geriler, stoklar yükselir ve fiyatlar geriler.

Genellikle, yükseliş dönemlerinin frenlenmesi ve geriye dönüştürülmesi içsel dinamiklerle sağlanabildiği halde, buna simetrik olarak, durgunluk dönemlerinden dönüş içsel dinamiklerle aynı hız ve kolaylıkla gerçekleştirilemez. Bu nedenle, özellikle ağırlıklı olarak durgunluk dönemlerinde olmak üzere, her iki dönemde de maliye ve para politikaları devreye sokulmaktadır.

Ekonomik büyüme ve durgunluk dönemleri pratik yaşamda da yükselen işsizlik ya da tam tersine, yükselen ekonomik faaliyetlerle anlaşılabilir olmakla beraber, teorik olarak ekonomik büyüme veya ekonomik durgunluk, hipotetik olağan büyüme trendine göre belirlenir.

Bir ekonominin **OLAĞAN BÜYÜME TRENDİ**, tam istihdam ve tam kullanım varsayımları altında zaman içinde gösterdiği gelişme çizgisidir. Bu çizginin belirlenmesinde, üretim faktörleri veri alınarak, tam kullanım ve tam istihdam koşullarında belirli zaman boyutu içinde gerçekleştirilebilir büyüme oranları ele alınır. Diğer bir deyişle büyüme trendinin saptanmasında, her ekonominin özelliklerine göre değişiyor olmakla beraber, iş değiştirmeler veya sair arızı işsizlikler dışında kalan çalışabilir nüfus, tam istihdamın belirlenmesinde esas alınmaktadır.

Olağan büyüme trendi, üretim faktörlerinin miktar ve bileşimi sabit kabul edildiğinden kısa dönemli bir yaklaşımdır. Uzun dönemde üretim faktörleri ve teknoloji koşullarının değişmesi durumunda olağan büyüme trendi de değişir. Ekonomik durgunluk koşulları dışında ve olağan büyüme dönemlerinde, potansiyel büyüme oranı zaman faktörü ile dinamik ilişki içinde doğrusal ve pozitif eğilimli olarak gelişir. Ancak hemen hiçbir ekonomi için her dönemde tam istihdam ve tam kullanım koşulları geçerli olamaz. Genellikle fiili büyüme oranları büyüme trendinden sapar. Ekonomik genişleme dönemlerinde ekonomik gelişme yaşanarak, fiili büyüme oranı büyüme trendinin üzerine çıkar. Ekonomik daralma dönemlerinde ise ekonomik durgunluk yaşanarak, fiili büyüme olağan büyüme trendinin altında kalır.

BÜYÜME ARALIĞI, bir ekonomide olağan büyüme trendi ile fiili büyüme oranı arasında bulunan aralık olup, fiili durumun potansiyel durumdan artı ve eksi yönde uzaklığını gösterir. Doğal olarak amaç, olabildiğince fiili büyüme oranını olağan büyüme trendine yaklaştırarak, büyüme aralığını en düşük düzeye çekmektir. Genellikle %65-75 oranlarında kapasite kullanım oranı ile faaliyette bulunan bir ekonomide, doğal olarak, olağan büyüme trendi ile fiili büyüme oranı arasında büyüme aralığı olarak nitelenen bir aralık bulunur.

Ekonomik Dalgalanmaların Nedenleri

Ekonomik dalgalanmalar;

- Biri ekonominin işleyiş dinamiklerine,
- Diğeri ise siyasi nedenlere bağlı olarak başlıca iki temel nedenden oluşur.

Diğer bir deyişle, ekonomik istikrarsızlık içsel faktörlerden olduğu kadar, siyasi süreçlere bağlı olarak dışsal faktörlerden de kaynaklanıyor olabilir.

Ekonominin işleyiş dinamikleri, ileriye ait beklentilere bağlı olarak etkilenir ve tüketim ya da yatırım eğilimlerinin değişmesi ile ekonomiyi farklı yönde istikrarsızlığa sürükleyebilir. Örneğin, ileriye ait olumsuz bir beklenti tüketicilerin harcamalarının frenlenmesine neden olabilir. Tüketicilerin harcamalarını kısıması piyasa fiyatlarının gerilemesine ve işlerin durgunlaşmasına yol açar. Beklenen satışları yapamayan firmalarda stok mevcudu yükselir, buna bağlı olarak üretim firmalarına yönelik yeni siparişlerde duraksama baş gösterir. Görülmektedir ki, tüketici davranışı üretim aşamasına kadar yansıyor, üretimin gerilemesine ve oradan da kapasite kullanımında düşüklüğe, tam istihdam koşullarından uzaklaşmaya ve genel sonuç olarak da fiili büyüme oranının büyüme trendinin altında kalarak negatif anlamda büyüme aralığının oluşmasına neden olmaktadır. Açıktır ki, böyle bir durum bir kez tetiklendikten sonra kendi kendini beslemeye başlamakta ve içsel dinamiklerle yükselişe geçmesi kolaylıkla mümkün olmaktadır. Bu durumda oluşan bir ekonomik durgunluktan otomatik çıkışı ancak iki koşulda gerçekleşebilir:

- Birinci koşulda ekonomik durgunluğun neden olduğu fiyat düşüşleri bireylerde reel balans etkisi yaratabilir ve tüketici talepleri tedricen kıpırdanmaya ve bir noktadan sonra da yükselmeye başlayabilir. **REEL BALANS ETKİSİ**, fiyat düşüşleri karşısında bireyin tasarruf depolarının reel değerinin

yükselerek bireyin harcama potansiyelini yükseltmesidir.

- Diğer bir koşul da durgunluğun belirli aşamasında, ileride işlerin açılacağı düşüncesiyle bazı cesur üretici ve/veya perakende firmalarının düşük fiyatlardan yararlanarak üretimi artırıp stoklama yapmaya yeltenmesidir.

Büyüme aralığı pozitif olarak da oluşabilir. Diğer bir deyişle, ileriye yönelik beklentiler olumlu olabilir. Bu durumda ise tüketiciler harcamalarını artırır, firmalar gerileyen stoklarını telafi etmek için üretici firmalara yüksek miktarlarda sipariş verir ve böylece kapasite kullanım oranı yükselerek tam istihdama ulaşılır. Büyüme açığı, bu kez, olağan büyüme trendinin üzerinde pozitif olarak gerçekleşmektedir. İleriye ait beklentilerin olumlu geliştiği ekonomik yükseliş dönemlerinde tüketicilerden önce perakende firmaları ve/veya üreticiler de fiyatların daha fazla yükselmesini beklemeden, pahalı dönemde satmak üzere nispi olarak ucuz dönemde stoklama yapmak amacıyla üretimi ve stokları artırmaya gayret edebilirler. Ancak, söz konusu genişletici faaliyetler sürdükçe fiyatlarda önceleri düşük eğilimle, sonraları giderek yükselerek artan tempoda yükselme görülür. Fiyatlarda yaşanan yükselmeler tüketicilerde reel balans etkisi ile talep hızının düşürülmesini tetikleyerek, sürecin satıcı ve üretici firmalara doğru yansımaya yol açabilir. Böylece, ekonomik yükseliş döneminden geriye dönüş başlamıştır. Ekonomik yükseliş döneminden geriye dönüş süreci sonucunda ise yükseliş dönemlerinde açılmış olan yeni iş yerleri ya da ek üretim tesisleri devre dışı kalabilir.

Ekonomik istikrarsızlığa neden olan dış faktör ise sürece yapılan iradi siyasi müdahalelerdir. Genellikle seçim dönemleri yaklaşırken iktidar partileri, ellerindeki kamusal imkânlarla ekonomiye müdahale ederek canlılık yaratmaya, böylece seçim sonucunu etkilemeye çalışırlar. Çoğu zaman iktidarlar seçimi izleyen dönemde harcamalarda kısıntı yaparak, seçime yaklaşan dönemde harcama artışını karşılayabilecek kapasite oluşturmaya çalışırlar. Diğer bir deyişle, bütçe tahsislerinin kullanımı seçim öncesine çekilerek, seçmen tercihleri etkilenmeye çalışılır.

SİYASİ KONJONKTÜR, seçmen tercihlerini etkilemeye yönelik olarak kamu harcamalarının seçim arifesine yoğunlaştırılması ile pozitif gelişme aralığı oluşumuna verilen addır.

Ekonomik Dalgalanmaların Önlenmesine Yönelik Maliye Politikaları

Ekonomik istikrarsızlığın neden olduğu büyüme aralığı her iki koşulda da ekonomik etkinsizlik yarattığından ve otomatik olarak denge düzeyine gelmede güçlük bulunduğundan para ve maliye politikası araçları ile kamusal müdahale gerekli görülmektedir. Ekonomik dalgalanmaların önlenmesine yönelik olarak maliye politikası ile ilgili iki yaklaşım söz konusudur:

- Otomatik istikrar sağlayıcılar ve
- İradi maliye politikası.

EKONOMİK DALGALANMALARIN ÖNLENMESİNDE OTOMATİK İSTİKRAR SAĞLAYICILAR

Otomatik istikrar sağlayıcılar kamusal müdahale olmadan kamu harcama ve gelir sisteminin esnekliğine bağlı olarak bütçe sisteminin ekonomide istikrarı sağlama yönünde etki oluşturan yapılarıdır. FONKSİYONEL MALİYE olarak da anılan bu sistemde harcama ve vergi yapısı ekonomik koşullara karşı hassas olduğundan ekonomik gelişme dönemlerinde pozitif büyüme aralığında fazla oluşturularak ekonomiye fren yaptırılmakta, daralma dönemindeki negatif büyüme aralığında ise açık verilerek ekonomiye ivme sağlanmaktadır. Sistem şöyle çalışmaktadır: Örneğin, ekonomik durgunluk dönemlerinde gelirler gerilediğinden vergi gelirleri azalır, buna karşın bütçeden yapılan tahdidi ödeneklerin gerilememesi yanında, sosyal nitelikli harcamalar da yükseldiğinden bütçe açığı oluşur. Oluşan bütçe açığı milli gelir üzerinde çarpan etkisi ile yükseltici etki yapar.

EKONOMİK DALGALANMALARIN ÖNLENMESİNDE İRADİ MALİYE POLİTİKASI

Otomatik istikrar sağlayıcılar ufak büyüme aralığı oluşan hafif istikrarsızlıklarda etkili olabilir iken, daha büyük büyüme aralığı oluşturan derin dalgalanmalarda etkili olamaz. Israrlı ve uzun süren istikrarsızlıklarda iradi maliye politikasının devreye sokulması kaçınılmazdır. İradi maliye politikası uygulamasında, istikrarsızlığın şekline göre kamu harcama ve gelir sistemlerinde değişiklikler yapılarak gelişme aralığının kapatılmasına çalışılır. Söz konusu müdahale yapılırken oluşan fiyat ve faiz değişiklikleri, uygulanan kur politikasına bağlı olarak döviz kurunu ve ödemeler dengesini de etkileyerek, kur politikasına göre farklı sonuçlar oluşturur.

SABİT DÖVİZ KURU SİSTEMİNDE

Ekonomik istikrarsızlık durumunda uygulanan maliye politikası milli geliri değiştirirken, fiyat değişiklikleri oluşturarak dış ticareti de etkilediğinden net sonuç, döviz kuru politikalarına göre farklı olmaktadır. Ünite 3'te belirtildiği gibi,

sabit döviz kuru politikasında kur piyasa koşullarına bırakılmayıp, Merkez Bankası kararları ile saptanır, ancak belirli aralıklarda değiştirilir. İradi maliye politikası önlemleri kaçınılmaz olarak ülke içinde fiyatları değiştirirken, dövizin resmi ve piyasa fiyatı arasındaki fark, dış ticaret hacmini etkilemektedir. Sabit kur sisteminde uygulanan genişletici ve daraltıcı maliye politikalarının bir kısım etkileri diğer ülkelere yayılırken, içteki etki dışa yayılan etki kadar zayıflamaktadır. Söz konusu etkiler, sermaye hareketlerinin olmadığı durumda ortaya çıkmaz.

Sermaye hareketlerinin serbest olduğu durumda ise sınırlı olarak kısa süreli olup, sabit kurun korunması işlevi ile yükümlü Merkez Bankası işlemleri sonucunda orta ve uzun dönemde kaybolmaktadır. Bu süreç sermaye hareketlerinin sınırlı ya da serbest olmasına bağlı olarak farklı mekanizmalarla ve farklı zaman boyutlarında ortaya çıkar. Kur denetiminin doğrudan Merkez Bankası transferlerine bağlı olduğu durumda döviz işlemlerinde piyasa fiyatlarını resmi kura eşitleyebilmek için döviz işlemlerinde resmî kur fiyatının üzerine, duruma göre, vergi veya sübvansiyon uygulanır. Örneğin, genişletici maliye politikası uygulamasında ithalatın artıp döviz fiyatının yükseldiği durumda resmi kur üzerine vergi uygulaması yapılarak fiili döviz fiyatı piyasa fiyatına yaklaştırılmaya çalışılır. Daraltıcı maliye politikası döneminde ise ihracat artıp içeride yaşanan döviz bolluğunun kuru bozma etkisi, dövizin ulusal paraya dönüştürülmesinde resmi kur uygulanarak telafi edilir.

Sermaye hareketlerinin serbest olduğu durumda ise resmî kur yanında piyasa fiyatı da oluşacağından, sabit kuru korumaya yönelik Merkez Bankası'nın işlevi daha karmaşık ve zamana yayılı olarak ortaya çıkar.

Genişletici maliye politikası uygulamasında artan ithalat ve buna bağlı olarak döviz fiyatı yükselme eğilimine girerken Merkez Bankası'nın piyasaya döviz sürmesi ve ulusal parayı piyasadan çekmesi sonucunda, kur eski düzeyine dönerken para tabanı daralmış ve maliye politikasının etkisi zayıflamış olmaktadır.

Daraltıcı maliye politikası uygulamasında ise gerçekleşen ihracatın oluşturduğu düşük döviz fiyatının eski düzeyine çekilebilmesi için bu kez Merkez Bankası döviz alımı yaparak piyasaya ulusal para sürer. Piyasaya sürülen para bu kez de daraltıcı politikanın etkisini zayıflatır.

Her iki durumda da Merkez Bankası açık piyasa işlemlerine girerek ikinci bir işlemle maliye politikalarının ilk aşamadaki hedefini yeniden belirleyebilir. Ancak böyle bir yaklaşım sürecin

yeniden başlatılmasına neden olabileceğinden, genellikle olan durumla yetinilmektedir. Merkez Bankası'nın ithalat ve ihracat artışlarının etkilerini ortadan kaldırmaya yönelik bu işlemleri para politikası alanına girmektedir. Ekonomik amaç ve hedeflere göre, Merkez Bankası açık piyasa işlemleri yoluyla döviz akışına bağlı olarak ulusal para tabanını değiştirerek politikanın etkisini en yüksek düzeyde tutma yoluna gidebilir.

Kamu harcamalarının ağırlıklı olarak yoksul ve düşük gelirli kesimlere yapılıyor olması, vergilerin de aynı paralelde, ağırlıklı olarak, düşük gelirli üzerindeki yüklerin hafifletilmesi şeklinde yapılması durumunda toplumun marjinal ithalat eğilimi çok düşük, hatta sıfıra yakın olarak gerçekleşiyor olabilir. Bu durumda, maliye politikasının ekonomiyi genişletme etkisinin tam sonucu alınabilir ve döviz kurunda ve dış ödemeler dengesinde ciddi bir sorun yaşanmıyor olabilir. Yukarıdaki açıklamaların ikinci önemli kabulü de Merkez Bankasının kuru sabit tutabilecek düzeyde döviz stokuna sahip olduğudur. Sermaye hareketlerinin serbest ya da kısıtlı olduğu her iki durumda da kurun sabit tutulabilmesi açısından Merkez Bankası birinci derecede rol sahibidir.

ESNEK DÖVİZ KURU SİSTEMİNDE

ESNEK DÖVİZ KURU sisteminde döviz fiyatı piyasada beliren arz ve talebe göre şekillenir. İthalatın yükseldiği dönemde kur yükselir, ihracatın yükseldiği dönemde ise kur geriler. Her iki durumda da kur piyasada belirlenir. Ancak aşırı kur oynamalarının ekonomide oluşturabileceği olumsuz etkileri en aza indirebilmek için Merkez Bankası döviz kurunu belirli bir bandın içinde tutabilir.

Esnek kur sisteminde uygulamaya konulan genişletici maliye politikası gelir artırıcı etkisiyle ithalatı tetikleyerek döviz fiyatını yükseltebilir. Yükselen döviz fiyatı karşısında Merkez Bankası tepkisiz kalır fakat ticaret açığı oluşabilir.

Genişletici politika sonucunda yükselen ticaret açığı, iç ekonomide gelirlerin yükselmesinin bir bölümünün dış ekonomilere yayılması sonucu yükselen döviz fiyatı ile frenlenmektedir.

Daraltıcı maliye politikasında ise ters yönde etki görülür. Daraltıcı maliye politikası iç ekonomide fiyatların gerilemesine neden olurken ihracat yükselir ve ticaret fazlası oluşur. Ancak bu durumda da serbest sermaye hareketleri döviz fiyatının düşmesi ve ulusal para değerinin yükselmesi yönünde etki oluşturarak dış ticareti eski düzeyine doğru frenleyebilir. Sabit döviz kuru sisteminde, Merkez Bankasının döviz rezervlerinin erimesi pahasına da olsa, politika etkisinin dış ekonomilere yansıma şiddeti, esnek

kur sistemindekine göre daha yüksek olur. Esnek kur sisteminde ise maliye politikası sonuçlarının kur oynamaları ile tamponlanması, süreç üzerinde frenleme etkisi oluşturduğundan, politikanın etkinlik derecesi daha hafif olmaktadır.

EKONOMİK DALGALANMALARİ ÖNLEYİCİ MALİYE POLİTİKASININ SINIRLARI

Maliye politikası kamu bütçesi kanalı ile ekonomiye müdahale yöntemini ifade etmektedir. Kamu harcamaları ya da kamu gelir sistemi ile ekonomiye müdahale, kaçınılmaz olarak, fiyatlar üzerinde etkili olarak, politikanın amacına ulaşmada zayıflık oluşturur. Örneğin, genişletici maliye politikası fiyatların yükselmesi nedeniyle hem iç ekonomide büyümenin hızını keser hem de dış ticaret ve ithalat yolu ile politikanın etkisini dış dünyaya taşır.

Uygulanan politikaların sonucunda tam etkinliğin sağlanamamasını bir olumsuzluk olarak görmek yerine, uygulanan politikanın reel alandaki zorlanmasının parasal alanda yansıması olarak algılamak ve yorumlamak daha doğru olur. Örneğin, genişletici maliye politikası uygulaması çerçevesinde yoğun kamu yatırım harcamaları yapılmaktadır.

Her yatırım harcamasında olduğu gibi kamu yatırım harcamasında da ilk etki parasal genişleme olup yatırımın kapasite artışı zamanla ortaya çıkmaktadır. Bu durumda paranın miktar teorisi çerçevesinde ilk olarak ekonomide nominal gelirler yükselir.

Yükselen gelirlerle piyasaya yansıtılan talep var olan ve/veya anında genişletilebilen üretim kapasitesi ile karşılanabiliyorsa fiyatlar yükselmez ve dış ticaret dengesi sarsılmaz. Bunun tersi durumda, yükselen nominal gelirlerin piyasaya satın alma gücü olarak çıkması karşısında talep var olan ve/veya anında genişletilebilecek üretim kapasitesi ile karşılanamıyorsa fiyatlar yükselir ve ithalat artarak döviz kurunu yukarı çeker.

Kurun değişmesi uygulanan maliye politikasının nominal sonuçlarının reel ekonominin karşılama imkânlarını aştığını gösterir. Bu nedenledir ki ithalat büyümekte ve ticaret açığı oluşmaktadır. Böyle bir gelişme sürecinde kurun ayarlanarak devalüasyon yapılması ve içeride fiyatların yükselmesi ise nominal büyümenin reel alana yansıtılmadığı anlamına gelir.

Her koşulda maliye politikasının etkinliğinin sağlanması kesinlikle yanında para politikası araçlarının devreye sokulmasını gerektirmektedir. Merkez Bankası'nın döviz rezervi tutması, gerekli koşullarda piyasaya döviz vererek ya da fazla döviz piyasadan çekerek

kuru ayarlaması maliye politikasının başarısı için kaçınılmaz zorunluluktur. Aksi halde, maliye politikasının etkinliği zayıflayacağı gibi, aynı zamanda ticaret dengesi sarsılabilir, döviz stokları erir ve iç dengeyi sağlama endişesi yaşanırken dış dengesizlikle baş başa kalınır.

Özellikle sermaye hareketlerinin serbest olduğu koşullarda maliye politikası uygulaması sonucunda faiz oranında görülen oynamalar da politikanın etkinliği üzerinde olumsuz etki yaratabilir.

Ekonomik dalgalanmalarda uygulanacak maliye politikasının başarısı, ekonomik sorunlara nitelik, zamanlama ve şiddet açılarından isabetli tanı koymayı gerektirmektedir.

- **İLK OLARAK YAŞANAN İSTİKRARSIZLIK SORUNU YA DA EKONOMİK DALGALANMALARIN NİTELİĞİ VE NEDENİ İYİ TANIMLANMALIDIR.** Yaşanan bir durgunluğun üretim sürecinde bir darboğazdan mı yoksa talep yetersizliğinden mi ya da giderek derinleşen bir kapitalist krizden mi kaynaklanıyor olduğu net bir şekilde tanımlanmalıdır. Yaşanan durgunluk üretim faktörlerinde bir darboğazdan kaynaklanıyorsa uygulanan genişletici maliye politikası sorunu çözmez fakat gelir dağılımını bozarak büyük adaletsizliklere neden olur.
- **İKİNCİ OLARAK YAŞANAN İSTİKRARSIZLIĞA MÜDAHALEDE ZAMANLAMA ÇOK ÖNEMLİDİR.** Müdahalede zamanlama hatası başarı bir yana, istikrarsızlığı şiddetlendirebilir. Örneğin, ekonomik durgunluk aşamasında uygulanacak genişletici maliye politikasının geç kalınarak ekonominin kendi denge mekanizmalarıyla yükselişe geçtiği bir zamanda uygulanıyor olması, sistemi enflasyonist baskı alanına taşıyabilir. Tersî durum da söz konusudur. Örneğin, enflasyonist eğilimlerin giderilmesine yönelik baskılayıcı maliye politikası uygulamasının geç kalması durumunda, kendi frenleme mekanizmaları ile zaten inişe geçmiş olan bir ekonomi durgunluğa sürükleniyor olabilir. Bu nedenle, politikanın uygulama aşamasının isabetli seçilmesi önemli bir koşuldur.

Maliye politikasının başarılı olmasında diğer bir unsur da uygulanacak tedavi dozunun iyi ayarlanmasıdır. Örneğin, hafif bir enflasyonist baskı durumunda ağır bir geriletici maliye

politikası ya da hafif bir durgunluk döneminde ağır bir genişletici maliye politikası kesinlikle başarılı sonuç oluşturmaz.

SORU-CEVAP

1. Soru

Konjonktür dalgaları nedir?

Cevap

Kısa dönemli istikrarsızlık olarak tanımlanan ekonomik dalgalanmalar dalga boyu ve dalga derinliği ekonomik krizlerdeki gibi uzun ve derin olmayan, olağan büyüme trendinden ekonomik genişleme ya da daralma olarak saporak artı veya eksi büyüme aralığı oluşturan dalgalanmalardır. Bu tür ekonomik dalgalanmalar konjonktür dalgaları ya da iş çevrimleri olarak da tanımlanabilir.

2. Soru

Kondratieff dalgaları nedir?

Cevap

Kondratieff dalgaları; birkaç onar yıllık süre içinde kâr oranlarının gerilemesi şeklinde gelişen ve ekonomide giderek derinleşerek işsizlik ve köklü değişmelere neden olan dalgalardır.

3. Soru

Ekonomik çöküşün bir kriz şeklinde seyretmesi neye yol açar?

Cevap

Ekonomik çöküş bir kriz şeklinde seyredip uzun bir zaman boyutu içinde yoğun işsizlik ve sermaye değersizleşmesine yol açar.

4. Soru

Kondratieff dalga ne gibi değişimlere neden olur?

Cevap

Kondratieff dalga ise birkaç onar yıllık süre içinde kâr oranlarının gerilemesi şeklinde gelişir ve ekonomide giderek derinleşen işsizlik ve köklü değişmelere neden olur.

5. Soru

Ekonomik yükseliş dönemlerinde istihdam ve kapasite kullanımı nasıl değişir?

Cevap

Ekonomik yükseliş dönemlerinde istihdam ve kapasite kullanımı yükselir ve ekonomide üretim artışı gerçekleşir. Yükseliş dönemi, bir süre sonra fiyat artışlarını da beraberinde getirir ve yükseliş hızı önce yavaşlar, sonra durur.

6. Soru

Ekonomik durgunluk dönemlerinde istihdam ve kapasite nasıl değişir?

Cevap

İşlerin ters gitmeye başladığı dönemlerde ise yaşanan ekonomik durgunluk sonucunda işsizlik yükselir, kapasite kullanım oranı geriler, stoklar yükselir ve fiyatlar geriler.

7. Soru

Bir ekonominin olağan büyüme trendi nedir?

Cevap

Olağan büyüme trendi; bir ekonominin tam istihdam ve tam kullanım varsayımları altında zaman içinde gösterdiği gelişme çizgisidir. Bu çizginin belirlenmesinde, üretim faktörleri veri alınarak, tam kullanım ve tam istihdam koşullarında belirli zaman boyutu içinde gerçekleştirilebilir büyüme oranları ele alınır.

Diğer bir deyişle büyüme trendinin saptanmasında, her ekonominin özelliklerine göre değişiyor olmakla beraber, iş değiştirmeler veya sair arızî işsizlikler dışında kalan çalışabilir nüfus, tam istihdamın belirlenmesinde esas alınmaktadır.

8. Soru

Olağan büyüme trendinin kısa ve uzun dönem yaklaşımları ne zaman değişir?

Cevap

Olağan büyüme trendi, üretim faktörlerinin miktar ve bileşimi sabit kabul edildiğinden kısa dönemli bir yaklaşımdır. Uzun dönemde üretim faktörleri ve teknoloji koşullarının değişmesi durumunda olağan büyüme trendi de değişir. Ekonomik durgunluk koşulları

dışında ve olağan büyüme dönemlerinde, potansiyel büyüme oranı zaman faktörü ile dinamik ilişki içinde doğrusal ve pozitif eğilimli olarak gelişir. Ancak hemen hiçbir ekonomi için her dönemde tam istihdam ve tam kullanım koşulları geçerli olamaz. Genellikle fiili büyüme oranları büyüme trendinden sapar. Ekonomik genişleme dönemlerinde ekonomik gelişme yaşanarak, fiili büyüme oranı büyüme trendinin üzerine çıkar. Ekonomik daralma dönemlerinde ise ekonomik durgunluk yaşanarak, fiili büyüme olağan büyüme trendinin altında kalır.

9. Soru

Büyüme aralığı nedir?

Cevap

Büyüme aralığı; bir ekonomide olağan büyüme trendi ile fiilî büyüme oranı arasında bulunan aralık olup, fiilî durumun potansiyel durumdan artı ve eksi yönde uzaklığını gösterir. Doğal olarak amaç, olabildiğince fiilî büyüme oranını olağan büyüme trendine yaklaştırarak, büyüme aralığını en düşük düzeye çekmektir.

10. Soru

Büyüme aralığı hangi durumlarda pozitif hangi durumlarda negatif bir nitelik kazanır?

Cevap

Genellikle %65-75 oranlarında kapasite kullanım oranı ile faaliyette bulunan bir ekonomide, doğal olarak, olağan büyüme trendi ile fiilî büyüme oranı arasında büyüme aralığı olarak nitelenen bir aralık bulunur. Aynı şekilde, işsizliğin yükseldiği durgunluk dönemlerinde de fiilî büyüme oranı ile olağan büyüme trendi arasında büyüme aralığı bulunur. Tersisi durum da söz konusudur. Şöyle ki, işlerin geliştiği, kapasite kullanım oranının yükseldiği ve tam istihdam sınırının aşıldığı durumlarda fiilî büyüme oranı olağan büyüme trendinin

üzerine çıkmış olacağından, yine bir büyüme aralığı ortaya çıkar, bir farkla ki, ekonomik durgunluk durumlarında oluşan negatif büyüme aralığına karşın, ekonomik genişleme dönemlerinde oluşan büyüme aralığı pozitif niteliktedir.

11. Soru

Ekonomik dalgalanmalar hangi temel nedenlerden dolayı oluşur?

Cevap

Ekonomik dalgalanmalar;

- Biri ekonominin işleyiş dinamiklerine,
- Diğeri ise siyasi nedenlere bağlı olarak, başlıca iki temel nedenden oluşur.

Diğer bir deyişle, ekonomik istikrarsızlık içsel faktörlerden olduğu kadar, siyasi süreçlere bağlı olarak dışsal faktörlerden de kaynaklanıyor olabilir.

12. Soru

Ekonominin işleyiş dinamikleri beklentilere bağlı olarak değişir mi?

Cevap

Ekonominin işleyiş dinamikleri, ileriye ait beklentilere bağlı olarak etkilenir ve tüketim ya da yatırım eğilimlerinin değişmesi ile ekonomiyi farklı yönde istikrarsızlığa sürükleyebilir. Örneğin, ileriye ait olumsuz bir beklenti tüketicilerin harcamalarının frenlenmesine neden olabilir. Tüketicilerin harcamalarını kısması piyasa fiyatlarının gerilemesine ve işlerin durgunlaşmasına yol açar. Beklenen satışları yapamayan firmalarda stok mevcudu yükselir, buna bağlı olarak üretim firmalarına yönelik yeni siparişlerde duraksama baş gösterir.

13. Soru

Reel balans etkisi nedir?

Cevap

Reel balans etkisi; fiyat düşüşleri karşısında bireyin tasarruf depolarının reel değerinin yükselerek bireyin harcama potansiyelini yükseltmesidir.

14. Soru

Siyasi konjonktür nedir?

Cevap

Siyasi konjonktür, seçmen tercihlerini etkilemeye yönelik olarak kamu harcamalarının seçim arifesine yoğunlaştırılması ile pozitif gelişme aralığı oluşumuna verilen addır.

15. Soru

Ekonomik dalgalanmaların önlenmesine yönelik olarak maliye politikası ile ilgili yaklaşımlar nelerdir?

Cevap

Ekonomik dalgalanmaların önlenmesine yönelik olarak maliye politikası ile ilgili iki yaklaşım söz konusudur:

- Otomatik istikrar sağlayıcılar ve
- İradi maliye politikası.

16. Soru

Fonksiyonel maliye sistemi nedir?

Cevap

Otomatik istikrar sağlayıcılar, kamusal müdahale olmadan kamu harcama ve gelir sisteminin esnekliğine bağlı olarak bütçe sisteminin ekonomide istikrarı sağlama yönünde etki oluşturan yapılardır. Fonksiyonel maliye olarak da anılan bu sistemde harcama ve vergi yapısı ekonomik koşullara karşı hassas olduğundan ekonomik gelişme dönemlerinde pozitif büyüme aralığında fazla oluşturularak ekonomiye fren yaptırılmakta, daralma dönemindeki negatif büyüme aralığında ise açık verilerek ekonomiye ivme sağlanmaktadır.

17. Soru

Fonksiyonel maliye sistemi nasıl çalışır?

Cevap

Fonksiyonel maliye sistemi şöyle çalışmaktadır: Örneğin, ekonomik durgunluk dönemlerinde gelirler gerilediğinden vergi gelirleri azalır, buna karşın bütçeden yapılan tahdidi ödeneklerin gerilememesi yanında, sosyal nitelikli harcamalar da yükseldiğinden bütçe açığı oluşur. Oluşan bütçe açığı milli gelir üzerinde çarpan etkisi ile

yükseltici etki yapar. Ekonomik genişleme dönemlerinde ise gelirler yükseldiğinden vergi gelirleri yükselir, buna karşın sosyal harcamalara fazla ihtiyaç olmadığından ve harcamalarda fazla bir artış gözlenmediğinden bütçe fazlası oluşur. Oluşan bütçe fazlası ekonomide fren etkisi yaparak, aşırı fiyat artışı olmadan ekonomik istikrara dönülebilir. Otomatik istikrar sağlayıcılarının çalışabilmesi için ekonomide kapsamlı şekilde uygulanan vergi sisteminin küçük dilimlere ayrılmış olarak artan oranlı olması, harcama sisteminin ise sosyal ihtiyaçları kapsayacak şekilde düzenlenmesi gerekmektedir.

18. Soru

Otomatik istikrar sağlayıcılar büyüme aralıklarında etkin midir?

Cevap

Otomatik istikrar sağlayıcılar ufak büyüme aralığı oluşan hafif istikrarsızlıklarda etkili olabilir iken, daha büyük büyüme aralığı oluşturan derin dalgalanmalarda etkili olamaz.

19. Soru

Uzun süreli istikrarsızlıklarda iradi maliye politikasını devreye sokmak gerekir mi?

Cevap

Israrlı ve uzun süren istikrarsızlıklarda iradi maliye politikasının devreye sokulması kaçınılmazdır. İradi maliye politikası uygulamasında, istikrarsızlığın şekline göre kamu harcama ve gelir sistemlerinde değişiklikler yapılarak gelişme aralığının kapatılmasına çalışılır. Söz konusu müdahale yapılırken oluşan fiyat ve faiz değişiklikleri, uygulanan kur politikasına bağlı olarak döviz kurunu ve ödemeler dengesini de etkileyerek, kur politikasına göre farklı sonuçlar oluşturur.

20. Soru

Sabit kur sisteminde iradi maliye politikası önlemleri

ülke içi fiyatların değişmesine neden olur mu?

Cevap

İradi maliye politikası önlemleri kaçınılmaz olarak ülke içinde fiyatları değiştirirken, dövizin resmî ve piyasa fiyatı arasındaki fark, dış ticaret hacmini etkilemektedir. Örneğin, resesyon durumunda uygulanan genişletici maliye politikası milli geliri yükseltirken aynı zamanda fiyat artışına da neden olur. Sabit kur uygulamasında ithal malların fiyatları sabit kalmış olacağından yurt içinde tüketiciler tarafından ucuzlamış olarak algılanır. Böylece ithalat eğilimine bağlı olarak ithalat artarken ihracat geriler. Dış ticaret kalemlerindeki bu değişim dış ticaret açığı oluştururken, aynı zamanda da iç ekonomide genişletici maliye politikasının etkisini zayıflatır. Buna karşın, genişletici maliye politikası uygulanan ülke ithalatının büyümesi, ithalatın yapıldığı ülkelerde ekonomik büyüme etkisi oluşturur.

21. Soru

Sabit döviz kuru sisteminde enflasyonist baskıların yükseldiği durumda daraltıcı maliye politikasının etkisi nasıl olur?

Cevap

Enflasyonist baskıların yükseldiği durumda daraltıcı maliye politikası içeride baskı oluştururken, fiyatlar geriler ve yabancı alıcılar için iç ürünler ucuzlamış olduğundan, yabancıların ithalat eğilimine bağlı olarak, maliye politikasının uygulandığı ülke ihracatı artar. Böylece, içeride uygulanan daraltıcı maliye politikasının etkisi, ihracat nedeniyle zayıflarken, ithalat yapan ülkelerin gelirlerinde azalma meydana gelir.

22. Soru

Sabit kur sisteminde uygulanan genişletici ve daraltıcı

maliye politikalarının etkileri diğer ülkelere yayılır mı?

Cevap

Söz konusu etkiler, sermaye hareketlerinin olmadığı durumda ortaya çıkmaz. Sermaye hareketlerinin serbest olduğu durumda ise sınırlı olarak kısa süreli olup, sabit kurun korunması işlevi ile yükümlü Merkez Bankası işlemleri sonucunda orta ve uzun dönemde kaybolmaktadır. Bu süreç sermaye hareketlerinin sınırlı ya da serbest olmasına bağlı olarak farklı mekanizmalarla ve farklı zaman boyutlarında ortaya çıkar. Kur denetiminin doğrudan Merkez Bankası transferlerine bağlı olduğu durumda döviz işlemlerinde piyasa fiyatlarını resmî kura eşitleyebilmek için döviz işlemlerinde resmî kur fiyatının üzerine, duruma göre, vergi veya sübvansiyon uygulanır. Örneğin, genişletici maliye politikası uygulamasında ithalatın artıp döviz fiyatının yükseldiği durumda resmî kur üzerine vergi uygulaması yapılarak fiilî döviz fiyatı piyasa fiyatına yaklaştırılmaya çalışılır. Daraltıcı maliye politikası döneminde ise ihracat artıp içerde yaşanan döviz bolluğunun kuru bozma etkisi, dövizin ulusal paraya dönüştürülmesinde resmî kur uygulanarak telafi edilir. Bu durum, dövizin piyasa fiyatı üzerine zımnî olarak sübvansiyon uygulanması anlamına gelmektedir.

23. Soru

Sabit kur sisteminde ve sermaye hareketlerinin serbest olması durumunda uygulanan genişletici ve daraltıcı maliye politikalarının etkileri diğer ülkelere yayılır mı?

Cevap

Sermaye hareketlerinin serbest olduğu durumda ise resmî kur yanında piyasa fiyatı da oluşacağından, sabit kuru korumaya yönelik Merkez Bankası'nın işlevi daha karmaşık ve zamana yayılı olarak ortaya çıkar.

Genişletici maliye politikası uygulamasında artan ithalat ve buna bağlı olarak döviz fiyatı yükselme eğilimine girerken Merkez Bankası'nın piyasaya döviz sürmesi ve ulusal parayı piyasadan çekmesi sonucunda, kur eski düzeyine dönerken para tabanı daralmış ve maliye politikasının etkisi zayıflamış olmaktadır. Daraltıcı maliye politikası uygulamasında ise gerçekleşen ihracatın oluşturduğu düşük döviz fiyatının eski düzeyine çekilebilmesi için bu kez Merkez Bankası döviz alımı yaparak piyasaya ulusal para sürer. Piyasaya sürülen para bu kez de daraltıcı politikanın etkisini zayıflatır. Her iki durumda da Merkez Bankası açık piyasa işlemlerine girişerek ikinci bir işlemle maliye politikalarının ilk aşamadaki hedefini yeniden belirleyebilir. Ancak böyle bir yaklaşım sürecin yeniden başlatılmasına neden olabileceğinden, genellikle olan durumla yetinilmektedir. Merkez Bankası'nın ithalat ve ihracat artışlarının etkilerini ortadan kaldırmaya yönelik bu işlemleri para politikası alanına girmektedir. Ekonomik amaç ve hedeflere göre, Merkez Bankası açık piyasa işlemleri yoluyla döviz akışına bağlı olarak ulusal para tabanını değiştirerek politikanın etkisini en yüksek düzeyde tutma yoluna gidebilir.

24. Soru

Yoksul ve düşük gelirli vergi yükünün daha az yansıtılması marjinal ithalat eğilimini nasıl etkiler?

Cevap

Kamu harcamalarının ağırlıklı olarak yoksul ve düşük gelirli kesimlere yapılıyor olması, vergilerin de aynı paralelde, ağırlıklı olarak, düşük gelirli üzerindeki yüklerin hafifletilmesi şeklinde yapılması durumunda toplumun marjinal ithalat eğilimi çok düşük, hatta sıfıra

yakın olarak gerçekleşiyor olabilir. Bu durumda, maliye politikasının ekonomiyi genişletme etkisinin tam sonucu alınabilir ve döviz kurunda ve dış ödemeler dengesinde ciddi bir sorun yaşanmıyor olabilir.

25. Soru

Esnek döviz kuru sisteminde dövizin fiyatı nasıl belirlenir?

Cevap

Esnek döviz kuru sisteminde döviz fiyatı piyasada beliren arz ve talebe göre şekillenir. İthalatın yükseldiği dönemde kur yükselir, ihracatın yükseldiği dönemde ise kur geriler. Her iki durumda da kur piyasada belirlenir. Ancak aşırı kur oynamalarının ekonomide oluşturabileceği olumsuz etkileri en aza indirebilmek için Merkez Bankası döviz kurunu belirli bir bandın içinde tutabilir.

26. Soru

Esnek döviz kuru sisteminde uygulamaya konulan genişletici maliye politikasının etkisi nasıl olur?

Cevap

Esnek kur sisteminde uygulamaya konulan genişletici maliye politikası gelir artırıcı etkisiyle ithalatı tetikleyerek döviz fiyatını yükseltebilir. Yükselen döviz fiyatı karşısında Merkez Bankası tepkisiz kalır fakat ticaret açığı oluşabilir. Genişletici politika sonucunda yükselen ticaret açığı, iç ekonomide gelirlerin yükselmesinin bir bölümünün dış ekonomilere yayılması sonucu yükselen döviz fiyatı ile frenlenmektedir.

27. Soru

Esnek döviz kuru sisteminde uygulamaya konulan daraltıcı maliye politikasının etkisi nasıl olur?

Cevap

Daraltıcı maliye politikasında ise ters yönde etki görülür. Daraltıcı maliye politikası iç ekonomide fiyatların gerilemesine neden olurken ihracat yükselir ve ticaret

fazlası oluşur. Ancak bu durumda da serbest sermaye hareketleri döviz fiyatının düşmesi ve ulusal para değerinin yükselmesi yönünde etki oluşturarak dış ticareti eski düzeyine doğru frenleyebilir.

28. Soru

Sabit kur sisteminde politika etkisinin dış ekonomilere yansıma şiddeti esnek kur sistemine göre nasıldır?

Cevap

Sabit döviz kuru sisteminde, Merkez Bankasının döviz rezervlerinin erimesi pahasına da olsa, politika etkisinin dış ekonomilere yansıma şiddeti, esnek kur sistemindekine göre daha yüksek olur. Esnek kur sisteminde ise maliye politikası sonuçlarının kur oynamaları ile tamponlanması, süreç üzerinde frenleme etkisi oluşturduğundan, politikanın etkinlik derecesi daha hafif olmaktadır.

29. Soru

İstikrara yönelik müdahalelerin anında uygulanamaması sorunu nasıl giderilir?

Cevap

İradi maliye politikasının başlatılması ve işletilmesi zaman alan bir süreci gerektirir. Oysa istikrara yönelik müdahalelerin bazı durumlarda yapılması arzulanır. Bu sorun formül esnekliği adı verilen bir uygulama ile çözülmeye çalışılmıştır. Formül esnekliği, gerekli koşullarda yürütme organının vergilerde belirli sınırlar içinde oran değişikliği yapma yetkisine sahip olarak, sistemin esneklik derecesini yükseltici politikanın adıdır. Ancak bu uygulama, demokratik yönetimlerde vergi tür ve derecesini belirleme yetkisi parlamentolara ait olduğundan yaygın değildir.

30. Soru

Maliye politikasının hangi kanal ile ekonomiye müdahalesi gerçekleşir?

Cevap

Maliye politikası kamu bütçesi kanalı ile ekonomiye müdahale yöntemini ifade etmektedir. Kamu harcamaları ya da kamu gelir sistemi ile ekonomiye müdahale, kaçınılmaz olarak, fiyatlar üzerinde etkili olarak, politikanın amacına ulaşmada zayıflık oluşturur. Örneğin, genişletici maliye politikası fiyatların yükselmesi nedeniyle hem iç ekonomide büyümenin hızını keser hem de dış ticaret ve ithalat yolu ile politikanın etkisini dış dünyaya taşır. Bu sürecin simetriği daraltıcı politikalar esnasında yaşanır. Uygulanan politikaların sonucunda tam etkinliğin sağlanamamasını bir olumsuzluk olarak görmek yerine, uygulanan politikanın reel alandaki zorlanmasının parasal alanda yansması olarak algılamak ve yorumlamak daha doğru olur. Her yatırım harcamasında olduğu gibi kamu yatırım harcamasında da ilk etki parasal genişleme olup yatırımın kapasite artışı zamanla ortaya çıkmaktadır. Bu durumda paranın miktar teorisi çerçevesinde ilk olarak ekonomide nominal gelirler yükselir. Nominal gelirlerin yükselmesi politikanın birincil ve ara amacıdır.

31. Soru

Yükselen nominal gelirlerin neleri yükselteceği umulur?

Cevap

Umulur ki yükselen nominal gelirler mal ve hizmetlere olan talebi yükseltecek ve ekonomi yüksek bir üretim ve tüketim aşamasına ulaşacaktır. İşte sistemin hassas gösterge noktası burasıdır. Yükselen gelirlerle piyasaya yansıtılan talep varolan ve/veya anında genişletilebilen üretim kapasitesi ile karşılanabiliyorsa fiyatlar yükselmez ve dış ticaret dengesi sarsılmaz. Bunun tersi durumda, yükselen nominal gelirlerin piyasaya satılma gücü olarak çıkması karşısında talep

varolan ve/veya anında genişletilebilecek üretim kapasitesi ile karşılanamıyorsa fiyatlar yükselir ve ithalat artarak döviz kurunu yukarı çeker.

32. Soru

Kurun değişmesi uygulanan maliye politikalarıyla ilgili neyi gösterir?

Cevap

Kurun değişmesi uygulanan maliye politikasının nominal sonuçlarının reel ekonominin karşılama imkânlarını aştığını gösterir. Bu nedendir ki ithalat büyümekte ve ticaret açığı oluşmaktadır. Böyle bir gelişme sürecinde kurun ayarlanarak devalüasyon yapılması ve içeride fiyatların yükselmesi ise nominal büyümenin reel alana yansıtılmadığı anlamına gelir. Enflasyonist baskıyı telafiye yönelik maliye politikasında bütçe fazlası verilerek daraltıcı politika izlenmesi de ya aşırı kapasitenin dış dünyaya aktarılması ya da zaman içinde iç ekonomide baskılanarak geriletilmesi anlamına gelir.

33. Soru

Sermaye hareketlerinin serbest olduğu koşullarda maliye politikasının politika etkinliği üzerindeki etkisi nasıldır?

Cevap

Sermaye hareketlerinin serbest olduğu koşullarda maliye politikası uygulaması sonucunda faiz oranında görülen oynamalar da politikanın etkinliği üzerinde olumsuz etki yaratabilir. Örneğin, ekonomik durgunlukla mücadelede uygulanan maliye politikası nominal geliri artırırken aynı anda nominal faizleri de yükseltir. Serbest sermaye hareketleri varsayımı altında, faiz oranının yükselmesi ekonomiye döviz girişini hızlandırarak, kuru baskı altına alırsa ithalatın yükselme eğilimi çok daha

hızlanarak, politikanın sonuçları üzerinde diğer koşullardakinden daha fazla olumsuz etkiye yol açabilir.

Böyle durumlarda Merkez Bankası'nın hem kur fiyatı hem de faiz oranı yolu ile kuru dengeleme yanında, içte de fiyatları denetim altında tutma gibi bir işlevi ortaya çıkar ki tüm bu fonksiyonları yerine getirmesi fiilen mümkün olmadığı gibi, teorik olarak da söz konusu değildir.

34. Soru

Ekonomik dalgalanmalarda uygulanacak maliye politikasının başarısı neye bağlıdır?

Cevap

Ekonomik dalgalanmalarda uygulanacak maliye politikasının başarısı, ekonomik sorunlara nitelik, zamanlama ve şiddet açılarından isabetli tanı koymayı gerektirmektedir.

- İlk olarak yaşanan istikrarsızlık sorunu ya da ekonomik dalgalanmaların niteliği ve nedeni iyi tanımlanmalıdır. Yaşanan bir durgunluğun üretim

sürecinde bir darboğazdan mı yoksa talep yetersizliğinden mi ya da giderek derinleşen bir kapitalist krizden mi kaynaklanıyor olduğu net bir şekilde tanımlanmalıdır.

- İkinci olarak yaşanan istikrarsızlığa müdahalede

zamanlama çok önemlidir. Müdahalede zamanlama hatası başarı bir yana, istikrarsızlığı şiddetlendirebilir. Tersi durum da söz konusu olabilir. Bu nedenle, politikanın uygulama aşamasının isabetli seçilmesi önemli bir koşuldur.

- Maliye politikasının başarılı olmasında diğer bir unsur da uygulanacak tedavi dozunun iyi ayarlanmasıdır. Örneğin, hafif bir enflasyonist baskı durumunda ağır bir geriletici maliye politikası ya da hafif bir durgunluk döneminde ağır bir genişletici maliye politikası kesinlikle başarılı sonuç oluşturmaz. Doğal olarak bu durumun tersi de geçerlidir. Şöyle ki ağır bir enflasyonist baskıda hafif, ağır bir durgunlukta hafif maliye politikası uygulamaları kesinlikle sonuç vermez.

35. Soru

Konjonktür dalgaları nedir?

Cevap

Konjonktür dalgaları; olağan büyüme trendinden, ekonomik genişleme ya da daralma olarak

saparak, artı veya eksi büyüme aralığı oluşturan, bir yıl hatta daha kısa süreli ve hafif olarak ortaya çıkan dalgalardır.

36. Soru

Ekonomik çöküş nedir?

Cevap

Ekonomik çöküş; uzun bir zaman boyutu içinde yoğun işsizlik ve sermaye değersizleşmesine yol açan dalgalardır.

38. Soru

Ekonomiler neden ekonomik yükseliş (boom) ile ekonomik durgunluk (resesyon) arasında zigzaglı bir yol izler?

Cevap

Ekonomiler, üretim faktörlerinin biçimleniş ve işleyişlerine ve/veya bazı dış şokların etkilerine açık olduğundan, hiçbir zaman düz bir hat üzerinde hareket etmeyip, koşullara bağlı olarak ekonomik *yükseliş (boom)* ile ekonomik *durgunluk (resesyon)* arasında zigzaglı bir yol izler.

39. Soru

Ekonomik yükseliş dönemlerinde ekonomide neler yaşanır?

Cevap

Ekonomik yükseliş dönemlerinde istihdam ve kapasite kullanımı yükselir ve ekonomide üretim artışı gerçekleşir. Yükseliş dönemi, bir süre sonra fiyat artışlarını da beraberinde getirir ve yükseliş hızı önce yavaşlar, sonra durur.

40. Soru

Ekonomik durgunluk dönemlerinde ekonomide neler yaşanır?

Cevap

Ekonomik durgunluk sonucunda işsizlik yükselir, kapasite kullanım oranı geriler, stoklar yükselir ve fiyatlar geriler. Genellikle, yükseliş dönemlerinin frenlenmesi ve geriye dönüştürülmesi içsel dinamiklerle sağlanabildiği halde, buna simetrik olarak, durgunluk dönemlerinden dönüş içsel dinamiklerle aynı hız ve kolaylıkla gerçekleştirilemez.

41. Soru

Olağan büyüme trendi nedir?

Cevap

Olağan büyüme trendi; bir ekonominin tam istihdam ve tam kullanım varsayımları altında zaman içinde gösterdiği gelişme çizgisidir.

42. Soru

Büyüme aralığı nedir?

Cevap

Büyüme aralığı; bir ekonomide olağan büyüme trendi ile fiili büyüme oranı arasında bulunan aralıktır.

43. Soru

Ekonomide ileriye ait olumsuz bir beklenti olması büyüme aralığını nasıl etkiler?

Cevap

Bir ekonomide ileriye ait olumsuz bir beklenti tüketicilerin harcamalarının frenlenmesine neden olabilir. Tüketicilerin harcamalarını kısıması piyasa fiyatlarının gerilemesine ve işlerin durgunlaşmasına yol açar. Beklenen satışları yapamayan firmalarda stok mevcudu yükselir, buna bağlı olarak üretim firmalarına yönelik yeni siparişlerde duraksama baş gösterir. Görülmektedir ki, tüketici davranışı üretim aşamasına kadar yansıyarak, üretimin gerilemesine ve oradan da kapasite kullanımında düşüklüğe, tam istihdam koşullarından uzaklaşmaya ve genel sonuç olarak da fiili büyüme oranının büyüme trendinin altında kalarak negatif anlamda büyüme aralığının oluşmasına neden olmaktadır.

45. Soru

Siyasi konjonktür nedir?

Cevap

Siyasi konjonktür; seçmen tercihlerini etkilemeye yönelik olarak kamu harcamalarının seçim arifesine yoğunlaştırılması ile pozitif gelişme aralığı oluşumuna verilen addır.

46. Soru

Otomatik istikrar sağlayıcılar, ekonomik genişleme dönemlerinde nasıl bir rol üstlenirler?

Cevap

Otomatik istikrar sağlayıcılar kamusal müdahale olmadan kamu harcama ve gelir sisteminin esnekliğine bağlı olarak bütçe sisteminin ekonomide istikrarı sağlama yönünde etki oluşturan yapılardır. Fonksiyonel maliye olarak da anılan bu sistemde harcama ve vergi yapısı ekonomik koşullara karşı hassas olduğundan ekonomik gelişme dönemlerinde pozitif büyüme aralığında fazla oluşturularak ekonomiye fren yaptırılmaktadır. Sistem şöyle çalışmaktadır: Örneğin, ekonomik genişleme dönemlerinde gelirler yükseldiğinden vergi gelirleri yükselir, buna karşın sosyal harcamalara fazla ihtiyaç olmadığından ve harcamalarda fazla bir artış gözlenmediğinden bütçe fazlası oluşur. Oluşan bütçe fazlası ekonomide fren etkisi yaparak, aşırı fiyat artışı olmadan ekonomik istikrara dönülebilir.

47. Soru

Ekonomik dalgalanmaların önlenmesinde iradi maliye politikasına neden ihtiyaç duyulur?

Cevap

Otomatik istikrar sağlayıcılar ufak büyüme aralığı oluşan hafif istikrarsızlıklarda etkili olabilir iken, daha büyük büyüme aralığı oluşturan derin dalgalanmalarda etkili olamaz. Israrlı ve uzun süren istikrarsızlıklarda iradi maliye politikasının devreye sokulması kaçınılmazdır. İradi maliye politikası uygulamasında, istikrarsızlığın şekline göre kamu harcama ve gelir sistemlerinde değişiklikler yapılarak gelişme aralığının kapatılmasına çalışılır.

48. Soru

Sabit döviz kuru sistemi uygulanan ve resesyonda olan bir ekonomide, genişletici maliye politikası uygulamasının sonuçları nelerdir?

Cevap

Sabit döviz kuru politikasında kur piyasa koşullarına bırakılmayıp, Merkez Bankası kararları ile saptanır, ancak belirli aralıklarda değiştirilir. İradi maliye politikası önlemleri kaçınılmaz olarak ülke içinde fiyatları değiştirirken, dövizin resmî ve piyasa fiyatı arasındaki fark, dış ticaret hacmini etkilemektedir. Örneğin, resesyon durumunda uygulanan genişletici maliye politikası milli geliri yükseltirken aynı zamanda fiyat artışına da neden olur. Sabit kur uygulamasında ithal malların fiyatları sabit kalmış olacağından yurt içinde tüketiciler tarafından ucuzlamış olarak algılanır. Böylece ithalat eğilimine bağlı olarak ithalat artarken ihracat geriler. Dış ticaret kalemlerindeki bu değişim dış ticaret açığı oluştururken, aynı zamanda da iç ekonomide genişletici maliye politikasının etkisini zayıflatır.

49. Soru

Sermaye hareketlerinin olmadığı ve sabit döviz kuru sisteminin uygulandığı ekonomilerde, genişletici maliye politikası uygulanmasının sonuçları nelerdir?

Cevap

Sabit kur sisteminde uygulanan genişletici ve daraltıcı maliye politikalarının bir kısım etkileri diğer ülkelere yayılırken, içteki etki dışa yayılan etki kadar zayıflamaktadır. Söz konusu etkiler, sermaye hareketlerinin olmadığı durumda ortaya çıkmaz. Kur denetiminin doğrudan Merkez Bankası transferlerine bağlı olduğu durumda döviz işlemlerinde piyasa fiyatlarını resmî kura eşitleyebilmek için döviz işlemlerinde resmî kur

fiyatının üzerine, duruma göre, vergi veya sübvansiyon uygulanır. Örneğin, genişletici maliye politikası uygulamasında ithalatın artıp döviz fiyatının yükseldiği durumda resmî kur üzerine vergi uygulaması yapılarak fiilî döviz fiyatı piyasa fiyatına yaklaştırılmaya çalışılır.

50. Soru

Esnek döviz kuru sistemi uygulanan ve resesyonda olan bir ekonomide, genişletici maliye politikası uygulanmasının sonuçları nelerdir?

Cevap

Esnek kur sisteminde uygulamaya konulan genişletici maliye politikası gelir artırıcı etkisiyle ithalatı tetikleyerek döviz fiyatını yükseltebilir. Yükselen döviz fiyatı karşısında Merkez Bankası tepkisiz kalır fakat ticaret açığı oluşabilir. Genişletici politika sonucunda yükselen ticaret açığı, iç ekonomide gelirlerin yükselmesinin bir bölümünün dış ekonomilere yayılması sonucu yükselen döviz fiyatı ile frenlenmektedir.

51. Soru

Esnek döviz kuru sistemi uygulanan bir ekonomide, daraltıcı maliye politikası uygulanmasının sonuçları nelerdir?

Cevap

Esnek kur sisteminde uygulamaya konulan daraltıcı maliye politikası iç ekonomide fiyatların gerilemesine neden olurken ihracat yükselir ve ticaret fazlası oluşur. Ancak bu durumda serbest sermaye hareketleri döviz fiyatının düşmesi ve ulusal para değerinin yükselmesi yönünde etki oluşturarak dış ticareti eski düzeyine doğru frenleyebilir.

52. Soru

Bir ekonomide, genişletici maliye politikası olarak arttırılan kamu yatırım harcamalarının varolan üretim kapasitesi ile karşılanabildiği varsayımında, miktar teorisi çerçevesinde beklenen sonuçlar nelerdir?

Cevap

Bir ekonomide genişletici maliye politikası uygulaması çerçevesinde yoğun kamu yatırım harcamaları yapılırsa her yatırım harcamasında olduğu gibi ilk etki parasal genişleme olup yatırımın kapasite artışı zamanla ortaya çıkmaktadır. Bu durumda paranın miktar teorisi çerçevesinde ilk olarak ekonomide nominal gelirler yükselir. Nominal gelirlerin yükselmesi politikanın birincil ve ara amacıdır. Umulur ki yükselen nominal gelirler mal ve hizmetlere olan talebi yükseltecek ve ekonomi yüksek bir üretim ve tüketim aşamasına ulaşacaktır. Yükselen

gelirlerle piyasaya yansıtılan talep varolan ve/veya anında genişletilebilen üretim kapasitesi ile karşılanabiliyorsa fiyatlar yükselmez ve dış ticaret dengesi sarsılmaz.

53. Soru

Bir ekonomide, genişletici maliye politikası olarak arttırılan kamu yatırım harcamalarının varolan üretim kapasitesi ile karşılanamadığı varsayımında, miktar teorisi çerçevesinde beklenen sonuçlar nelerdir?

Cevap

Bir ekonomide genişletici maliye politikası uygulaması çerçevesinde yoğun kamu yatırım harcamaları yapılırsa her yatırım harcamasında olduğu gibi ilk etki parasal genişleme olup yatırımın kapasite artışı zamanla ortaya çıkmaktadır. Bu durumda paranın miktar teorisi çerçevesinde ilk olarak ekonomide nominal gelirler yükselir. Yükselen gelirlerle piyasaya yansıtılan talep varolan ve/veya anında genişletilebilen üretim kapasitesi ile karşılanamıyorsa fiyatlar yükselir ve ithalat artarak döviz kurunu yukarı çeker. Kurun değişmesi uygulanan maliye politikasının nominal sonuçlarının reel ekonominin karşılama imkânlarını aştığını gösterir. Bu nedenledir ki ithalat büyümekte ve ticaret açığı oluşmaktadır. Böyle bir gelişme sürecinde kurun ayarlanarak devalüasyon yapılması ve içeride fiyatların yükselmesi ise nominal büyümenin reel alana yansıtılamadığı anlamına gelir.

54. Soru

Ekonomik dalgalanmalarda uygulanacak maliye politikasının başarısı nelere bağlıdır?

Cevap

Ekonomik dalgalanmalarda uygulanacak maliye politikasının başarısı, ekonomik sorunlara nitelik, zamanlama ve şiddet açılarından isabetli tanı koymayı gerektirmektedir. İlk olarak yaşanan istikrarsızlık sorunu ya da ekonomik dalgalanmaların niteliği ve nedeni iyi tanımlanmalıdır. İkinci olarak yaşanan istikrarsızlığa müdahalede zamanlama çok önemlidir. Müdahalede zamanlama hatası başarı bir yana, istikrarsızlığı şiddetlendirebilir. Maliye politikasının başarılı olmasında diğer bir unsur da uygulanacak tedavi dozunun iyi ayarlanmasıdır.

ÜNİTE 5: BÜTÇE AÇIĞI SORUNSALI

BÜTÇE AÇIĞI KAVRAMI

Tüm kamu kurum ve kuruluşları bütçe açıklarının toplamına kamu açığı ya da kamu kesimi borçlanma gereksinimi, sadece merkezî devlet

bütçesinin açıklarına ise bütçe açığı ya da merkezî bütçe borçlanma gereksinimi adı verilir.

KAMU AÇIĞI, tüm kamu kurum ve kuruluşları bütçe açıkları toplamıdır. **BÜTÇE AÇIĞI**; olağan bütçe harcamalarının olağan bütçe gelirlerini aşan miktarıdır.

Bütçe harcamalarının yapılabilmesi için devletin belirli kaynaklara sahip olması ya da bu kaynaklara ulaşma gücünü elinde bulundurması gerekmektedir. Harcamaların tümünün bütçe olağan gelirleri ile karşılanmadığı durumda ise bütçe açığından söz edilir.

Vergiler ve diğer olağan kamu gelirleri ile karşılanamayan kamu harcamaları için Hazine ve Maliye Bakanlığı aracılığı ile borçlanma yoluna gidilir. Kamu borç yönetimini üstlenen Hazine ve Maliye Bakanlığı ya Merkez Bankasından borç alır ya da Merkez Bankası dışı kaynaklardan borçlanma yoluna gider.

Bütçe açığı zamanla vergilerin yükseltilmesi yoluyla ortadan kaldırılabilir. Bu durumu açığın finansmanı olarak değil, açığın kapatılması olarak ele almak gerekmektedir. Harcamaların vergilerle karşılanan bölümü dışında kalan kısmının borçlanma ile karşılanmasına bütçe açığının finansmanı adı verilir.

Bütçe açığı, hedeflenen politikalara göre, iki şekilde ele alınabilir. Tüm kamu harcamalarının dahil edildiği birinci tanımlamada ne kadar borçlanma gereksiniminin taşınabilir olduğu saptanabilir. Bu hesaplamada tüm kamu harcamaları ile vergiler ve olağan bütçe gelirleri arasındaki fark hesaplanır.

“ Vergi ve Olağan Bütçe Gelirleri – Toplam Kamu Harcamaları ” olarak formüle edilen tanımlamanın sonucuna **NİHAİ BÜTÇE DENGESİ** adı verilir.

BİRİNCİL BÜTÇE DENGESİ: Vergi ve olağan bütçe gelirlerinden, toplam kamu harcamaları artı faiz ödemelerini çıkartıldıktan sonra kalan miktardır. Birincil bütçe sonucu özellikle borç yönetimi bağlamında önemlidir. Borç ödemelerinde faiz yükü bütçede transfer harcaması kalemi olarak gösterilir, anapara yönetimi ise bütçe cetveline ek olarak Borç Yönetim Tablosu'nda verilir. Birincil bütçe sonucu ile borç faizi arasındaki ilişki, kamu borç stoku üzerinde etkili olarak, borç yönetiminde önemli bir araç ve göstergedir.

MALİYE POLİTİKASI AÇISINDAN BÜTÇE AÇIĞINA YAKLAŞIMLAR

Maliye politikası açısından bütçe açığı ile ilgili görüşler, açığın ekonomideki rolü ve etkileri açısından;

- Ana-akım ekonomistleri ve

- Radikaller (radikal yaklaşım) olmak üzere iki ana grup olarak ele alınabilir.

Ana-akım ekonomistlerin görüşleri de;

- Neo-klasikler,
- Keynesyenler,
- Monetaristler ve
- Ricardocular başlığı altında ele alınabilir.

NEO-KLASİK YAKLAŞIM

Neo-klasik ekonomistler ekonomik işleyişte piyasanın optimum kaynak ve adil gelir dağılımı sağlayacağı varsayımı ile piyasa dengelerinin bozulmaması için bütçenin denk olması gerektiği görüşünü benimsemişlerdir.

Neo-klasik görüş taraftarları devletin ekonomiye hiçbir şekilde müdahale etmemesi gerektiği görüşü yanında, kamu borçlarının da ekonomik işleyiş bozacağı görüşünü ileri sürmüşlerdir. Savaş veya doğal afetler gibi acil ortaya çıkan durumlarda ya da kendisini itfa edebilecek yatırımlara yönelik olarak yapılan borçlanmalar dışında kamu borçlanması neo-klasik yaklaşımca benimsenmez.

Keynesyen Yaklaşım

Keynes'e göre, piyasalar tam istihdamı sağlayacak efektif talep düzeyini oluşturamayacağından, devletin, bir yandan özel harcamaları yükseltmeye yönelik vergi avantajları sağlama, diğer yandan da talebi yükseltmeye yönelik doğrudan harcama önlemleri alarak piyasalara müdahale etmesi zorunludur. Keynesyen görüşün odağında bütçe açığının yer alır. Keynesyen görüşte, klasik ve neoklasiklerin aksine, piyasaların canlandırılması ve tam istihdamı sağlayıcı efektif talep düzeyinin yakalanabilmesi için kamu açıklarına aktif işlev yüklenmiştir. Diğer bir deyişle, klasik görüşlerin aksine, Keynesyen görüşte kamu kesimi işleyiş denklik içinde götürülmemeli, açık bütçe uygulaması kullanılmalıdır.

Keynesyen görüşün dayandığı bireylerin kısa vadeli görüşe sahip olup ekonomik kararlarını bu doğrultuda aldıkları, başka bir deyişle yaşam boyu gelir hipotezine rağbet etmedikleri varsayımı vergi indirimi konusunu öne çıkarmıştır.

MONETARİST YAKLAŞIM

Zamanla, Keynesyen önerinin sınırlarını aşan politikacılar açık bütçe politikasını efektif talep yaratmanın ötesinde uygulayıp ekonomilerin enflasyonist sürece savrulmalarına neden olmanın yanında, kapitalist sistemin, reel üretici alandan ağırlıklı olarak finansal alana geçiş yapmasına da olanak sağlayan politikalarına karşı tepkiler gündeme gelmiş ve Keynesyen politikalardan uzaklaşarak, klasik görüşle örtüşen monetarist görüşe geçilmiştir.

Monetarist görüş de klasik görüşe paralel olarak, kamu kesimi borçlanma gereksinimini reddetmiş ve denk bütçe uygulamasına geçilmesini şiddetle savunmuştur. Monetarist görüş kamu kesimi hacminin küçültülmesini ve devletin ekonomik faaliyetlerden çekilerek, sadece özgürlükleri koruyan ve temel kamu hizmetlerini sunan **JANDARMA DEVLET** anlayışını savunmuştur. Monetarist politikada kamu kesimi boyutlarının küçültülmesinin önerilmesi her ne kadar ulus ekonomiler dâhilinde piyasaları kısıcı sonuç oluştursa da uygulamaya konulmuş olan küreselleşme politikaları tüm yerküreyi piyasa olarak görmekte, böylece sosyal politikalara da gerek kalmamaktadır.

2008 yılında patlak veren kapitalizmin üçüncü derin krizi ertesinde, bazı kurum ve finans kuruluşlarının mali sorunlarına çözüm sağlamaya yönelik olarak para arzının yükseltilmesi gündeme gelmiştir.

Ricardocu Yaklaşım

Ricardocu ya da Barro hipotezine göre, bütçe açıklarının borçlanma ile finansmanı bugünkü vergi yükünün gelecekteki aynı yükü ikamesi olduğundan yaşam boyu gelir hipotezi altında, tüketim üzerinde etkili olmaz. Bu hipotez, kuşaklararası geçişliliğin bulunduğu, ileriye ait vergi değişikliğinin öngörülmediği ya da olası bir değişikliğin bilindiği ve bireylerin bu bilinçle rasyonel davrandığı varsayımlarına dayandırılmaktadır.

RICARDOCU HİPOTEZ; bütçe açıklarının borçlanma ile finansmanının, yaşam boyu gelir hipotezi altında, tüketim üzerinde etkisinin olmamasıdır.

Bu hipotez ABD’de 1981-1983 yıllarında gelir vergisi oranlarında %30 dolayında indirim yapılması ile test edilmiş oldu. Barro hipotezine göre bu testin sonucunda toplam tasarruf oranının değişmemesi beklenirdi. Oysa ABD verileri bu beklentiye haklı çıkarmamış ve ulusal tasarruf oranı gerilemiştir.

RADİKAL YAKLAŞIM

Kamu açığı konusuna sistem dışı ve eleştirel olarak yaklaşan radikal görüş yanlıları bütçe açıklarının kapitalist sistemin işleyişinin içsel dinamikleri sonucunda organik olarak ortaya çıktığını iddia etmektedir. **JAMES O’CONNOR** ve taraftarlarının savunduğu görüş, kamu kesiminin işlevi ile ilgili çözümleme doğrultusunda geliştirilmiştir.

Bu görüşe göre, kamu kesiminin;

- Birinci işlevi özel sermaye birikimine katkı yapacak faaliyette bulunmak,
- İkinci işlevi ise özel sermaye birikim sürecinin toplumsal ortamda oluşturduğu

sosyal sorunları hafifletici harcamalar yaparak sistemi meşrulaştırmaktır.

Bu yaklaşıma göre, temel üretim girdi maliyetleri kamulaştırılmaktadır. Böylece, kamusal destekle hızla büyüyen özel sermaye giderek monopolleşir. Kamu açıkları, sonuçları itibarıyla makroekonomik etkilere sahip olup gerek tam istihdama yönelik efektif talep oluşturulması, gerekse ekonomik durgunlukla mücadelede aktif bir araç olarak otomatik olarak devreye girmekte ve açığın oluşumu ve etkileri denetlenememektedir.

BÜTÇE AÇIĞININ FİNANSMAN YÖNTEMLERİNİN EKONOMİK ETKİLERİ

Bütçe açığı iki yoldan finanse edilir:

- Bütçe açığı finansmanının bir yolu Hazine ve Maliye Bakanlığı aracılığı ile Merkez Bankasından borçlanmaktır. Devletin nakit ihtiyacının karşılanması gerektiğinde Hazine ve Maliye Bakanlığı, Merkez Bankasına hazine kâğıdı olarak adlandırılan vadeleri farklı senetler verir ve bu senetler karşılığında Merkez Bankası kasalarında tutulan paralardan borç alır. Böylece, Hazine ve Maliye Bakanlığı, Merkez Bankasına borçlu, Merkez Bankası ise Hazine ve Maliye Bakanlığından alacaklı olur.
- Devletin nakit ihtiyacı karşısında ikinci borçlanma türü, yine Hazine ve Maliye Bakanlığı aracılığı ile bu kez Merkez Bankası dışında, bankalar sisteminden borçlanmadır. İkinci sistemde, bankalar sisteminden yapılan borçlanmada, Hazine ve Maliye Bakanlığı finansal kanaldan iç ve dış dünyada borç verilebilir fonlar piyasasına girmiş olmaktadır.

BÜTÇE AÇIKLARININ MERKEZ BANKASI KAYNAKLARINDAN FİNANSMANININ EKONOMİK ETKİLERİ

Bütçe açıklarının Merkez Bankası kaynaklarından borçlanması sonucunda ekonomide para tabanının genişlemesi paranın miktar teorisi kuralına göre, tam istihdam ve/veya tam kullanım kapasitesine varılincaya dek üretimin artmasına neden olur. Bu sınır aşıldıktan sonra ise fiyatlar genel düzeyinde artışa yol açar. Basit yöntemle, enflasyonist dönemde nominal faizden reel faize ulaşmak için nominal faiz oranında enflasyon oranı çıkartılır. Basit hesaplama yöntemi ile nominal faiz oranından enflasyon oranı çıkartıldığında başlangıç faiz oranına ulaşılır, reel faiz oranı ise sabit kalmış olur. Nominal faiz oranı ve enflasyon oranı veri

iken reel faiz oranını hassas hesaplama formülü şudur:

$$R = [(1 + N) / (1 + E)] - 1$$

Formülde; R , reel faiz oranını; N, nominal faiz oranını, E ise enflasyon oranını göstermektedir.

Para tabanının genişletilmesi, devletin SENYORAJ HAKKINA benzer şekilde fakat ondan farklı maliyetle kamuya yeni satın alma gücü sağlar.

SENYORAJ HAKKI; devletin para basma tekeline sahip olmasının sonucu olarak para basmaktan elde ettiği gelirdir. Şöyle ki senyoraj yönteminde kamu kesimi yeni para basımı maliyeti ve enflasyon yükü dışında kalan yeni satın alma gücüne sahip olur iken Merkez Bankasından borçlanma yönteminde sadece enflasyon maliyeti dışında yeni satın alma gücünden yararlanır.

Kamu açıklarının Merkez Bankası kaynaklarından finanse edilmesi durumunda oluşan enflasyon kamu kesimi üzerine iki kanaldan yük olurken bir kanaldan da yarar sağlar. Kamu hizmetleri üretim maliyetinin enflasyona bağlı olarak yükselmesi enflasyonun kamu kesimi üzerindeki yükünü ifade eder. Doğal olarak bu durum kamu harcamalarını ve bütçe açığını olumsuz yönde etkiler.

Para tabanı genişletilmesinin kamu kesimi üzerindeki ikinci olumsuz etkisi, gerçekleşen enflasyon etkisine bağlı olarak, vergi gelirlerinin tahakkuk ve tahsil aşamalarında yaşanan reel değer kaybında görülür.

Hazine ve Maliye Bakanlığının Merkez Bankasından yaptığı borçlanmanın kamu kesimine sağladığı yarar ise bu süreçte yaşanan enflasyona bağlı olarak piyasadaki değerli kâğıtların gerçek değerleri üzerinde eritici etki oluşturarak kamu borçlarının reel değerini erozyona uğratmasıdır.

Merkez Bankası kaynaklarından borçlanılarak gerçekleştirilen borç eritme yöntemine **BORÇLARIN**

MONETİZASYONU adı verilir. Monetizasyon sürecinde Hazinenin avantajlı olması yaşanan enflasyona bağlı olduğundan, tam istihdama varılıncaya kadar enflasyonun oluşmaması durumunda böyle bir avantaj ortaya çıkmaz.

Para tabanı genişletilerek yapılan açık finansman, tüm bu sakıncalarına rağmen, Thomas Sargent ve Neil Wallace ikilisinin “HOŞ OLMAYAN MONETERİST ARİTMETİK” başlıklı makalelerinde geliştirdikleri görüş doğrultusunda Merkez Bankası dışı kaynaklardan borçlanma yöntemine karşı savunulmuştur. Bu görüşe göre, kamu açığının borçlanma yöntemi ile kapatılması durumunda

ileriki dönemlerde borç anapara ve faizinin oluşturduğu ödeme yükümlülüğünün vergilerle ya da ek borçlanmalarla karşılanamaması durumunda ilk dönemlerden çok daha büyük miktarlarda para genişlemesi gerekli olacağından, son aşamada enflasyona sürüklenilecektir.

HOŞ OLMAYAN MONETERİST ARİTMETİK; uzun dönemde bütçe açığının borçla finansmanının parasal finansmandan daha enflasyonist olması durumudur.

Bütçe Açıklarının Merkez Bankası Dışı Kaynaklardan Finansmanının Ekonomik Etkileri

Bütçe açıklarının Merkez Bankası dışı kaynaklarla karşılanması;

- Yurt içi kaynaklar ve
- Yurt dışı kaynaklar olmak üzere iki şekilde olabilir.

YURT İÇİ KAYNAKLAR, iç ekonomide borç verilebilir piyasalardan oluşur.

DIŞ PİYASALARDAKİ FİNANSAL KAYNAKLAR İSE dış borç verilebilir kaynakları oluşturur.

İç piyasalar açısından bakıldığında, bir maliyet unsuru olarak faiz oranının yükselmesi marjinal sermayenin piyasadan silinmesi sonucunu doğurur. Kamu borçlanmasının faiz yükselişi nedeniyle özel sermaye yatırımlarda oluşturduğu bu etkiye daha önce belirtildiği gibi dışlama etkisi adı verilir.

Devletin vergi salma yetkisinin yanında para tabanını genişletme gücünün olması nedeniyle bütçe açıklarının borçlanma ile finansmanında **PONZİ-TİPİ**

BORÇLANMA yöntemini kullanma fazla sakıncalı görülmez. **PONZİ TİPİ BORÇLANMA**; borç faizinin de yeni borçlanma ile karşılanarak borç stokunun sürekli yükselmesi durumudur.

Ponzi-tipi borçlanmada borç faizi de yeni borçlanma ile karşılanarak borç stoku devamlı yükselir. Borç stokunun devamlı artmasını göze alabilen devlet, borçların faizini de yeni borçlarla kapatma yoluna gidebilir.

Ponzi-tipi borçlanma politikası, borçlanmanın tüm olumsuzluklarının en üst düzeyde gerçekleşmesine neden olur. Bu uygulamada devamlı yüksek faiz ekonomide döviz arzını yükselterek ulusal paranın aşırı değerlenmesine ve böylece dış ticaret dengesinin bozulmasına ve cari açığın büyümesine neden olabilir.

BÜTÇE AÇIKLARININ FİNANSMANI VE ÖDEMELER DENGESİ

Bütçe açıklarının Merkez Bankası kaynaklarından borçlanılarak finansmanı reel faiz oranını değiştirmede koşulda dış denge açısından, ülkeye sermaye girişi çıkışı anlamında finansal hareketler üzerinde etkili olmaz. Ancak bütçe açıklarının Merkez Bankası kaynaklarından finansmanı para tabanının genişlemesi niteliği taşıdığından enflasyonu tetikleyebilir ve döviz kuru politikasına bağlı olarak dış ticaret üzerinde etkili olur.

Bütçe açığının Merkez Bankası dışı kaynaklardan yani borç verilebilir fonlardan finanse edilmesinin yol açtığı olumsuz etki, yükselen faiz oranının spekülative yabancı sermayenin ekonomiye girişini pompalayarak içeride döviz arzını yükseltip döviz kuru baskılaması ve ulusal para birimini aşırı değerli yapması şeklinde gelişir.

Döviz bolluğu ekonomide olumlu algılanırken ekonomiye para girişi ülkede ekonomik hareketlilik sağlamakta, bu durum siyasilere avantaj oluşturmaktadır.

Bütçe açıklarının borç verilebilir kaynaklardan finansmanı durumunda sabit döviz kuru uygulanması teknik olarak söz konusu değildir. Çünkü ülke faiz oranının dünya ortalama faiz oranının üzerine çıkması durumunda, ekonomiye giren döviz kuru baskılarken bunun üzerinde resmî kur uygulanması teknik olarak mümkün değildir. Bunun nedeni, ülkeye aşırı döviz girişi ile baskılanan döviz fiyatını resmî düzeye çekebilmek için Merkez Bankasının piyasadan yoğun döviz alımı yapması ve piyasaya yoğun ulusal para sürmesi gereğidir. Merkez Bankasının böyle bir işleme dayanma gücü bir yana, bu operasyonun şiddetli enflasyonist etkileri de ekonomide tahribat oluşturur.

BÜTÇE AÇIKLARININ MALİYE POLİTİKASI UYGULAMALARINA GETİRDİĞİ SINIRLAMALAR

Bütçe açığı konusu iki şekilde ele alınabilir:

- Birinci yaklaşım, klasik görüşe uygun olarak bütçe açığının geçici olduğu ve belirli süre sonunda açığın kapatılarak denk bütçe uygulamasına geçileceği şeklindedir. Bu yaklaşım başlıca üç aşamadan oluşur.
 - Birinci aşamada, kamu harcamaları olağan bütçe gelirlerini aşmakta olduğundan borç alınır.
 - İkinci aşamada, bütçede faiz yükümlülüğü kadar faiz dışı fazla oluşturularak borç stoku sabitlenir.

◦ Üçüncü aşamada ise faiz yükümlülüğünü aşan miktarda faiz dışı fazla verilerek borcun anapara bölümü de eritilir.

- Birinci aşamada verilen açık da kamu yatırımları yapılması ya da istihdamın sağlanması vb. gibi maliye politikası amacına yönelik olarak gerçekleştiriliyor olabilir.
- İkinci yaklaşımda bütçe açığı devamlıdır. Borç stoku sabitlenmiş olup faiz yükümlülüğü kadar faiz dışı fazla verilerek borcun çevrilmesi yoluna gidilir. Oldukça rahat bütçe yönetimi anlamına gelen bu yaklaşımda da bir maliye politikası aracı olarak bütçenin kullanılması büyük zorluk oluşturmaz. Ancak, herhangi bir nedenle enflasyonun oluşması faiz yükünü yükselterek siyasileri yeni gelir aramaya veya harcamalarda kısıntı yapma durumu ile karşı karşıya getirir. Enflasyon borcun anapara bölümünü erittiği hâlde, nominal olarak bütçeye gider kaydedilen kalemi yükseltir.

Bütçe açıklarının maliye politikası uygulamalarını ciddi olarak engellediği durum, açıkların devamlı olarak yükselmesidir. Her dönemde oluşan bütçe açıklarının borç stokunu devamlı yükseltmesi, borcun faizinin de yeni borçla ödenmesi türünde Ponzi finansmanını gündeme getirir. Ponzi finansmanı, maliye sisteminde oluşturduğu kırılganlık ve bunun sonucunda finans çevresinde yaşanan risk algılaması sonucunda borç maliyetini yükselterek, giderek bütçe açığını büyütür ve riski de daha üst düzeylere çeker. Böylece oluşan sarmal siyasileri sıkıştırarak bütçeyi maliye politikası aracı olarak kullanmaktan alıkoyar. Böyle bir sıkışıklık ortamında siyasiler iç ve dış faiz oranlarına göre yeni borçlanma odaklarına yönelir.

Ponzi finansman sisteminde giderek sıkışan siyasi karar organı ya yeni vergi veya borçlanma yoluna gider ya da harcamalarda radikal kesinti yapmaya yönelir. Ponzi finansmanı siyasileri enflasyona zorlarken yine adaletsiz yük dağılımı gündeme gelir. Ponzi finansmanı durumunda enflasyon optimal düzeyde tutulamayacağı için, toplumsal yük dağılımı da denetlenemez boyutlara ulaşabilir. Kamu harcamaları alanında yapılacak bir kısıntı toplumda huzursuzluk yaratacağından, genellikle en az hissedilen yatırım harcamalarında kısıntı yapılır. Yatırım harcamalarında yapılan kısıntı anlık sorun yaratmıyor olmakla beraber, ekonominin alt-yapısının zamanla erimesine yol açarak genel verimliliği ve bu kanaldan millî geliri olumsuz

etkiler. Kısacası, Ponzi finansman koşulunda bütçe maliye politikası aracı olarak kullanılmaz, tam tersi, bütçenin kendisi çözüm bekleyen soruna dönüşür.

SORU-CEVAP

1. Soru

Kamu kesimi kavramı neyi ifade eder?

Cevap

Kamu kesimi tanımı merkezî devletten daha geniş olarak, yerel idareler, sosyal güvenlik kuruluşları, fonlar ve kamu iktisadi teşebbüslerini de kapsayan çok geniş bir alanı ifade eder.

2. Soru

Kamu açığı nasıl tanımlanır?

Cevap

Tüm kamu kurum ve kuruluşları bütçe açıklarının toplamına kamu açığı ya da kamu kesimi borçlanma gereksinimi adı verilir.

3. Soru

Bütçe açığı ne demektir?

Cevap

Sadece merkezî devlet bütçesinin açıklarına ise bütçe açığı ya da merkezî bütçe borçlanma gereksinimi adı verilir. Bütçe açığı kavramı bütçe içinde yer alan kamu harcamaları ile vergi ve harç vb. gibi olağan bütçe gelirleri arasında harcamalar lehine olan farkı gösterir. Diğer bir deyişle, olağan bütçe gelirlerinin bütçe harcamalarını karşılamada yetersiz kaldığı, yani bütçe harcamalarının olağan bütçe gelirlerini aştığı bölüm bütçe açığı olarak tanımlanır. Harcamaların tümünün bütçe olağan gelirleri ile karşılanmadığı durumda bütçe açığından söz edilir.

4. Soru

Bütçe denkliliği ne anlama gelir?

Cevap

Bütçe harcamalarının yapılabilmesi için devletin belirli kaynaklara sahip olması ya da bu kaynaklara ulaşma gücünü elinde bulundurması gerekmektedir. Diğer

bir deyişle, bütçe harcamalarının bir şekilde finanse ediliyor olması gerekir. Harcamaların tümünün olağan bütçe gelirleri ile karşılanması durumunda bütçe denkliliği söz konusudur.

5. Soru

Birey ya da aile bütçelerinde önce gelir tahmini yapıldığı hâlde, kamu bütçesinde önce gider tahmini yapılmasının sebebi nedir?

Cevap

Bunun nedeni, bireyler ya da aileler para basma ya da uzun dönemli borçlanma gücüne sahip olmadıkları hâlde, devletler vergi salma ve para basma gücüne sahiptirler. Kamu bütçelerinde birinci aşamada kamu harcamalarının saptanması, ikinci aşamada ekonomik ve sosyal koşullara göre vergi ve diğer gelirlerin saptanması kuralı geçerlidir. Vergilerle karşılanamayan harcamalar ise kamu borçları ile karşılanır.

6. Soru

Vergiler ve diğer olağan kamu gelirleri ile karşılanamayan kamu harcamaları için nasıl bir yol izlenir?

Cevap

Hazine aracılığı ile borçlanma yoluna gidilir. Kamu borç yönetimini üstlenen Hazine ya Merkez Bankasından borç alır ya da Merkez Bankası dışı kaynaklardan borçlanma yoluna gider

7. Soru

Merkez Bankasından borçlanma süreci nasıl işler ve etkisi nedir?

Cevap

: Merkez Bankasından borçlanma işlemi, halkın arasında para basma olarak bilinen, teknik olarak piyasaya çıkmamış olup Merkez Bankası kasalarında steril olarak tutulan paraların devlet bütçesinde kullanılmak üzere Hazine üzerinden devlete borç verilmesi sürecidir. Bu

işlemlerde Merkez Bankası iç varlık adı altında almış olduğu hazine senetleri karşılığında Hazineye, yani devlete borç verir. Böylece piyasaya yeni satın alma gücü sürülmüş ve para tabanı genişletilmiş olur.

8. Soru

Hazine, Merkez Bankası dışında, nasıl borçlanabilir ve etkisi nedir?

Cevap

Bu süreçte, Hazine belirli aralıklarla ihaleye çıkar ve en düşük faiz oranından borç vermeye razı olan finans kuruluşundan borç alır. Hazineye borç veren finans kuruluşu da çeşitli kanallardan bu borcu özel tasarruf sahiplerine yansıtabilir. Bu durumda piyasaya yeni satın alma gücü sürülmemiş, devlet borç verilebilir fonlar piyasalarına yeni talep eden olarak girmiş olur.

9. Soru

Bütçe açığı zamanla nasıl ortadan kaldırılabılır?

Cevap

Bütçe açığı, vergilerin yükseltilmesi yoluyla ortadan kaldırılabılır.

10. Soru

Bütçe açığının finansmanı ne demektir?

Cevap

Harcamaların vergilerle karşılanan bölümü dışında kalan kısmının borçlanma ile karşılanmasına bütçe açığının finansmanı adı verilir.

11. Soru

Ekonomik dengelerin sağlanmasında; Keynesyen (birinci) görüş neyi savunmaktadır?

Cevap

Ekonomik dengelerin sağlanmasında devlete aktif görev veren Keynesyen görüşe göre, iradi olarak bütçe açığı verilmesi gerekmektedir. Bu görüşte bütçe açığı bir sorun olarak değil, maliye politikasının temel aracı olarak iradi politika bağlamında ele alınmaktadır.

12. Soru

Ekonomik dengelerin sağlanmasında; ikinci görüş neyi savunmaktadır?

Cevap

Bu görüşte ise bütçe açıklarından kesinlikle kaçınılması gerektiği, tam tersine, ekonomik dengeleri bozucu etkisi olduğu ileri sürülmektedir.

13. Soru

Avrupa Birliği'nin kabul etmiş olduğu Maastricht ölçütüne göre, kamu açığı sınırları ve sonuçları nelerdir?

Cevap

Maastricht ölçütüne göre, kamu açığının (akım kavramı) millî gelire oranının % 3'ü, borç stokunun millî gelire oranının da %60'ı geçmemesi gerekmektedir. Aksi hâlde, ekonomik kırılganlık ortaya çıkar ve böyle bir ekonominin hem uluslararası borçlanma faizi risk oranı yükselir hem de uluslararası piyasalardan borç temini zorlaşacağından ve içeride nakit tutmada zorluklar oluşacağından faiz oranı olağanüstü yükselir ve bu durum ekonomiyi riskli kılar

14. Soru

Nihai Bütçe Dengesi nedir?

Cevap

Tüm kamu harcamaları ile vergiler ve olağan bütçe gelirleri arasındaki fark hesaplanır. (Vergi ve

Olağan Bütçe Gelirleri – Toplam Kamu Harcamaları)

olarak formüle edilen tanımlamanın sonucuna

Nihai Bütçe

Dengesi adı verilir.

15. Soru

Birincil Bütçe Dengesi nedir?

Cevap

Toplam kamu harcamalarından faiz ödemeleri çıkartılır ve sonuç vergi ve olağan bütçe gelirleri ile karşılaştırılır. [Vergi ve Olağan Bütçe Gelirleri – (Toplam Kamu Harcamaları – Faiz Ödemeleri)] Böylece formüle edilen açıklamada bulunan sonuca birincil bütçe dengesi adı verilir.

16. Soru

Maliye politikası açısından bütçe açığı ile ilgili görüşler nelerdir?

Cevap

Maliye politikası açısından bütçe açığı ile ilgili görüşler açığın ekonomideki rolü ve etkileri açısından;

- Ana-akım ekonomistleri ve
- Radikaller olmak üzere iki ana gruba ayrılmaktadır.

17. Soru

Ana-akım ekonomistlerin görüşleri hangi başlıklar altında ele alınabilir?

Cevap

Ana-akım ekonomistlerin görüşleri;

- Neo-klasikler,
- Keynesyenler,
- Monetaristler ve
- Ricardocular olarak ele alınmaktadır.

18. Soru

Maliye politikası açısından bütçe açığı ile ilgili neoklasik ekonomistler hangi görüşü benimsemişlerdir?

Cevap

Neo-klasik ekonomistler ekonomik işleyişte piyasanın optimum kaynak ve adil gelir dağılımı sağlayacağı varsayımı ile piyasa dengelerinin bozulmaması için bütçenin denk olması gerektiği görüşünü benimsemişlerdir. Neo-klasikler kamu kesimine bazı toplumsal ihtiyaçların karşılanması dışında, hiçbir ekonomik işlev yüklememiş, devletin tümü ile yansız kalmasını tercih etmişlerdir. Neo-klasik görüş taraftarları devletin ekonomiye hiçbir şekilde müdahale etmemesi gerektiği görüşü yanında, kamu borçlarının da ekonomik işleyiş bozacağı görüşünü ileri sürmüşlerdir.

19. Soru

Maliye politikası açısından bütçe açığı ile ilgili keynesyen yaklaşım neyi savunmaktadır?

Cevap

Neo-klasiklerin aksine, ekonomiyi rayına oturtma konusunda kamu kesimine görev vermiştir. Keynes'e göre, piyasalar tam istihdamı sağlayacak efektif talep düzeyini oluşturamayacağından, devletin, bir yandan özel

harcamaları yükseltmeye yönelik vergi avantajları sağlama, diğer yandan da talebi yükseltmeye yönelik doğrudan harcama önlemleri olarak piyasalara müdahale etmesi zorunludur. Keynesyen görüşün odağında bütçe açığının yer aldığı ortadadır. Keynesyen görüşte kamu kesimi işleyiş denklik içinde götürülmemeli, açık bütçe uygulaması kullanılmalıdır.

20. Soru

Maliye politikası açısından bütçe açığı ile ilgili monetarist görüş neyi savunmaktadır?

Cevap

Monetarist görüş de klasik görüşe paralel olarak, kamu kesimi borçlanma gereksinimini reddetmiş ve denk bütçe uygulamasına geçilmesini şiddetle savunmuştur. Monetarist görüş kamu kesimi hacminin küçültülmesini ve devletin ekonomik faaliyetlerden çekilerek, sadece özgürlükleri koruyan ve temel kamu hizmetlerini sunan jandarma devlet anlayışını savunmuştur

21. Soru

Keynesyen görüşle tarih sahnesine çıkmış olan maliye politikası uygulamasının monetarist yaklaşımla geri plana çekilmesi, ekonomilerin işleyiş dinamikleri bağlamında nasıl açıklanabilir?

Cevap

Bir defa, Keynesyen görüşe dayalı sosyal politikaların devre dışı bırakılmasında Sovyetler'in çöküşü ve Berlin Duvarı'nın yıkılışının yanında, kapitalist dünyada gerileyen sermaye getirisinin de çok büyük bir rolü olduğu kabul edilmelidir. İkinci olarak da kapitalist sistem finansal aşamaya geçmiş olduğundan, finansal fonların erimemesi nedenine bağlı olarak kamu politikalarının enflasyon oluşturur nitelikten uzaklaştırılması gerekmektedir. Monetarist politikada kamu kesimi boyutlarının küçültülmesinin önerilmesi her

ne kadar ulus ekonomiler dâhilinde piyasaları kısıcı sonuç oluştursa da uygulamaya konulmuş olan küreselleşme politikaları tüm yerküreyi piyasa olarak görmekte, böylece sosyal politikalara da gerek kalmamaktadır

22. Soru

Maliye politikası açısından bütçe açığı ile ilgili Ricardocu yaklaşım neyi savunmaktadır?

Cevap

Bütçe açıklarının borçlanma ile finansmanı bugünkü vergi yükünün gelecekteki aynı yük ile ikamesi olduğundan yaşam boyu gelir hipotezi altında, tüketim üzerinde etkili olmaz. Bu hipotez, kuşaklararası geçişliliğin bulunduğu, ileriye ait vergi değişikliğinin öngörülmediği ya da olası bir değişikliğin bilindiği ve bireylerin bu bilinçle rasyonel davrandığı varsayımlarına dayandırılmaktadır.

23. Soru

ABD'de 1981-1983 yıllarında test edilen Ricardocu ya da Barro hipotezinin sonuçları nasıl gerçekleşmiştir?

Cevap

Barro hipotezine göre bu testin sonucunda toplam tasarruf oranının değişmemesi beklenirken ABD verileri bu beklentiye haklı çıkarmamış ve ulusal tasarruf oranı gerilemiştir.

24. Soru

Maliye politikası açısından bütçe açığı ile ilgili radikal yaklaşım neyi savunmaktadır?

Cevap

Kamu açığı konusuna sistem dışı ve eleştirel olarak yaklaşan radikal görüş yanlıları bütçe açıklarının kapitalist sistemin işleyişinin içsel dinamikleri sonucunda organik olarak ortaya çıktığını iddia etmektedir. Bu görüşe göre kamu kesiminin;

- Birinci işlevi özel sermaye birikimine katkı yapacak faaliyette bulunmak,
- İkinci işlevi ise özel sermaye birikim sürecinin toplumsal ortamda oluşturduğu sosyal sorunları

hafifletici harcamalar yaparak sistemi meşrulaştırmaktır.

Diğer bir deyişle, bu yaklaşıma göre, temel üretim girdi maliyetleri kamulaştırılmaktadır. Böylece, kamusal destekle hızla büyüyen özel sermaye giderek monopolleşir.

25. Soru

James O'Connor'un savunduğu radikal görüşün Keynesyen görüşe göre en belirgin farkı nedir?

Cevap

James O'Connor'un savunduğu radikal görüş çerçevesinde kamu açıkları, Keynesyen görüşte savunulduğu gibi, ekonomide tam istihdamı sağlamaya yönelik iradi araç olarak değil fakat sistemin işleyiş dinamikleri doğrultusunda oluşan bir sonuç olarak ortaya çıkmaktadır.

26. Soru

Bütçe açığının finansman yöntemleri nelerdir?

Cevap

Bütçe açığı iki yoldan finanse edilir:

- Birinci borçlanma yöntemi; Bütçe açığı finansmanının bir yolu Hazine aracılığı ile Merkez Bankasından borçlanmaktır. Devletin nakit ihtiyacının karşılanması gerektiğinde Hazine Merkez Bankasına hazine kâğıdı olarak adlandırılan vadeleri farklı senetler verir ve bu senetler karşılığında Merkez Bankası kasalarında tutulan paralardan borç alır.
- İkinci borçlanma yöntemi; yine Hazine aracılığı ile bu kez Merkez Bankası dışında, bankalar sisteminden borçlanmadır. İkinci borçlanma yönteminde, bankalar sisteminden yapılan borçlanmada, Hazine finansal kanaldan iç ve dış dünyada borç verilebilir fonlar piyasasına girmiş olmaktadır.

27. Soru

Bütçe açığının finansmanında izlenen iki yöntemin ekonomik etkileri nelerdir?

Cevap

Bütçe açığının finansmanında izlenen iki yöntemin ekonomik etkileri şöyle özetlenebilir:

- Birinci borçlanma yönteminde; Merkez Bankası kasalarında tutulan para hazine kanalından piyasaya sürülmüş, yani ekonomide yeni satın alma gücü yaratılmış ya da para tabanı genişletilmiş olmaktadır.

• İkinci borçlanma yönteminde ise; piyasalara yeni satın alma gücü sürülmüş olmamakta, borç verilebilir fonlar piyasalarında özel sektör yanında kamu kesimi de piyasaya girmiş olmaktadır.

28. Soru

Bütçe açıklarının Merkez Bankası kaynaklarından borçlanılması sonucunda ekonomide para tabanının genişlemesinin sonucu ne olur?

Cevap

Paranın miktar teorisi kuralına göre, tam istihdam ve/veya tam kullanım kapasitesine varılincaya dek

üretimin artmasına neden olur. Bu sınır aşıldıktan sonra

ise fiyatlar genel düzeyinde artışa yol açar. Merkez

Bankası kaynaklarından yapılan borçlanma yoluyla para

tabanının genişletilmesi ileri aşamalarda enflasyonist etki

oluştururken aynı zamanda faiz oranında da artışa yol

açar. Ancak, özellikle enflasyonist dönemlerde faiz

oranında görülen yükselme nominal nitelikli olup reel faizi

önemli derecede etkileyemediği için iç ve dış dengeler

üzerinde fazla etkili olmaz.

29. Soru

Nominal faiz oranının % 15, enflasyon oranının % 10

olduğu durumda reel faiz oranı basit ve hassas hesaplama

yöntemine göre nasıl hesaplanır?

Cevap

Reel faiz oranı basit ve hassas hesaplama yöntemine göre aşağıdaki şekilde hesaplanır:

• Basit hesaplama yöntemi;

$$R = N - E$$

$$R = 0,15 - 0,10$$

$$R = 0,05$$

• Hassas hesaplama yöntemi;

$$R = [(1 + N) / (1 + E)] - 1$$

$$R = [(1 + 0,15) / (1 + 0,10)] - 1$$

$$R = 0,045$$

30. Soru

Kamu açıklarının Merkez Bankası

kaynaklarından

finansmanı yöntemi ile ekonomiye yeni satın alma gücü

enjekte etmenin fiyatlar genel düzeyi üzerinde nasıl bir

etki yapar?

Cevap

Faiz oranı üzerinde ciddi bir etki yaratmadan fiyatlar genel düzeyi üzerinde etki oluşturmaması, iç

denge

açısından ürün ve faktör piyasalarında, dış

denge

açısından ise ticaret dengesi üzerinde ciddi

sonuçlar ortaya

koyar.

31. Soru

Para tabanının genişletilmesi, devletin senyoraj

hakkından farklı yeni satın alma gücünü nasıl sağlar?

Cevap

Senyoraj yönteminde kamu kesimi yeni para basımı maliyeti ve enflasyon yükü dışında kalan

yeni satın

alma gücüne sahip olur iken Merkez

Bankasından

borçlanma yönteminde sadece enflasyon

maliyeti dışında

yeni satın alma gücünden yararlanır. Diğer bir deyişle,

Merkez Bankası kaynaklarına yöneliş, toplum üzerine

salınan enflasyon vergisi yoluyla kamuya kaynak aktarımı

anlamına gelir.

32. Soru

Kamu açıklarının Merkez Bankası

kaynaklarından

finanse edilmesi durumunda oluşan enflasyonun kamu

kesimi üzerindeki olumsuz etkisi nedir?

Cevap

- İlgili olumsuz etkiler şöyle özetlenebilir:
- Para tabanı genişletilmesinin kamu kesimi üzerindeki birinci etkisi, ekonomide oluşan genel enflasyon nedeniyle kamu kesiminin piyasadan yaptığı alımların giderek pahalı olmaya başlaması şeklinde belirir. Doğal olarak bu durum kamu

harcamalarını ve bütçe açığını olumsuz yönde etkiler. Bütçe kısıtı altında, ekonomide görülen genel fiyat artışları, reel maaşların gerilemesine, kamu personelinin kalitesinde erimeye yol açar. Kamu bütçesinde tahdidi ödenek olarak tahsis edilen personel özlük hakkı ödemelerinin saptanmasında kullanılan zımni deflatör oranının (gelecek dönem enflasyon oranı tahmini), bütçe denkliğinin sağlanabilmesi için genellikle gerçek enflasyon oranından düşük saptanması, enflasyon karşısında reel maaşların erimesine yol açar.

- Para tabanı genişletilmesinin kamu kesimi üzerindeki ikinci olumsuz etkisi, gerçekleşen enflasyon etkisine bağlı olarak, vergi gelirlerinin tahakkuk ve tahsil aşamalarında yaşanan reel değer kaybında görülür. Tanzi etkisi olarak bilinen süreçte, beyanname usulü ile ödenen vergilerde tahsilatın taksitli yapılmasına bağlı olarak gelirin elde edilmesi ile ödeme dönemleri arasında yaklaşık bir yıllık bir sürenin bulunması, kamunun vergi geliri üzerinde, faiz kaybı dışında, enflasyon oranına bağlı olarak değer kaybına neden olur. Tanzi etkisi, verginin tarh ve tahakkuk dönemleri arasındaki farka bağlı olarak potansiyel gelirden hem enflasyonun neden olduğu değer erimesi hem de faiz kaybı ile oluşur.

33. Soru

Hazinenin Merkez Bankasından yaptığı borçlanmanın kamu kesimine sağladığı yarar nedir?

Cevap

Hazinenin Merkez Bankasından yaptığı borçlanmanın kamu kesimine sağladığı yarar ise bu süreçte yaşanan enflasyona bağlı olarak piyasadaki değerli kâğıtların gerçek değerleri üzerinde eritici etki oluşturarak kamu borçlarının reel değerini erozyona uğratmasıdır. Enflasyon oluştuğunda devlet geçmişte piyasaya sürmüş olduğu ya da Merkez Bankasına vermiş olduğu hazine kâğıtlarını üzerlerinde yazılı nominal değerden itfa ederken aslında ödediği bedelin reel olarak borçlandığı değerden daha düşük olmasına yol açar.

34. Soru

Borçların monetizasyonu ne demektir?

Cevap

Borçların monetizasyonu; kamu borçlarının Merkez Bankası para tabanının genişletilmesi ile itfa edilmesidir.

35. Soru

Thomas Sargent ve Neil Wallace ikilisinin “Hoş Olmayan Moneterist Aritmetik” başlıklı makalelerinde geliştirdikleri Merkez Bankası dışı kaynaklardan borçlanma yöntemine karşı savundukları görüş nedir?

Cevap

Bu görüşe göre, kamu açığının borçlanma yöntemi ile kapatılması durumunda ileriki dönemlerde borç anapara ve faizinin oluşturduğu ödeme yükümlülüğünün vergilerle ya da ek borçlanmalarla karşılanamaması durumunda ilk dönemlerden çok daha büyük miktarlarda para genişlemesi gerekli olacağından, son aşamada enflasyona sürüklenilecektir.

36. Soru

Bütçe açıklarının Merkez Bankası dışı kaynaklarla karşılanması kaç şekilde olur?

Cevap

Bütçe açıklarının Merkez Bankası dışı kaynaklarla karşılanması;

- Yurt içi kaynaklar ve

• Yurt dışı kaynaklar olmak üzere iki şekilde olabilir.

37. Soru

Yurt içi kaynaklar nelerdir?

Cevap

Yurt içi kaynaklar iç ekonomide borç verilebilir piyasalardan oluşur. İç finansal kuruluşlar ve tüm tasarrufların aktığı finansal piyasalar iç borç verilebilir kaynaklar havuzunu oluşturur.

38. Soru

Yurt dışı kaynaklar nelerdir?

Cevap

Dış piyasalardaki finansal kaynaklar ise dış borç verilebilir kaynakları oluşturur.

39. Soru

Bütçe açıklarının borçlanma ile finansmanında Ponzitipi borçlanma yönteminin kullanılması ne anlama gelir?

Cevap

Ponzi-tipi borçlanmada borç faizi de yeni borçlanma ile karşılanarak borç stoku devamlı yükselir. Borç stokunun devamlı artmasını göze alabilen devlet, borçların faizini de yeni borçlarla kapatma yoluna gidebilir. Ponzi-tipi borçlanma politikası, borçlanmanın tüm olumsuzluklarının en üst düzeyde gerçekleşmesine neden olur.

40. Soru

Bütçe açıklarının Merkez Bankası kaynaklarından borçlanılarak finansmanının reel faiz oranını değiştirmede koşulları sonuçları nelerdir?

Cevap

Dış denge açısından, ülkeye sermaye giriş çıkışı anlamında finansal hareketler üzerinde etkili olmaz. Ancak bütçe açıklarının Merkez Bankası kaynaklarından finansmanı para tabanının genişlemesi niteliği taşıdığından enflasyonu tetikleyebilir ve döviz kuru politikasına bağlı olarak dış ticaret üzerinde etkili olur. Enflasyonist ortamda sabit döviz kuru uygulanıyorsa, dış ticaret

hadleri ülke aleyhine gelişir ve bunun sonucunda ithalat artar, ihracat gerileyebilir. Enflasyonist ortamda serbest kur uygulanıyor ve finansal işlemler kur ile enflasyon ilişkisini bozmuyorsa dış ticaret dengesinin bozulması gündeme gelmez.

41. Soru

Bütçe açığının Merkez Bankası dışı kaynaklardan yani borç verilebilir fonlardan finanse edilmesinin bütçe dengesi üzerindeki etkileri nelerdir?

Cevap

Yükselen faiz oranının spekülasyon yabancısı sermayenin ekonomiye girişini pompalayarak içeride döviz arzını yükseltip döviz kurunu baskılaması ve ulusal para birimini aşırı değerli yapması şeklinde gelişir. Serbest kur politikası uygulamasında döviz kurunun baskılanması iç talepçiler açısından ithalatın ucuzlaması sonucunu doğurur. Böylece, ülkenin ithalatı yükselirken dış alıcılar açısından ülke ürünleri pahalılaşmış olduğundan ihracatı geriler ve sonuçta ticaret açığı oluşur.

42. Soru

Bütçe açığı konusunda ileri sürülen birinci yaklaşım nedir ve kaç şekilde olur?

Cevap

Birinci yaklaşım, klasik görüşe uygun olarak bütçe açığının geçici olduğu ve belirli süre sonunda açığın kapatılarak denk bütçe uygulamasına geçileceği şeklindedir. Bu yaklaşım başlıca üç aşamadan oluşur:

- Birinci aşamada, kamu harcamaları olağan bütçe gelirlerini aşmakta olduğundan borç alınır.
- İkinci aşamada, bütçede faiz yükümlülüğü kadar faiz dışı fazla oluşturularak borç stoku sabitlenir.
- Üçüncü aşamada ise faiz yükümlülüğünü aşan miktarda faiz dışı fazla verilerek borcun anapara bölümü de eritilir.

43. Soru

Bütçe açığı konusunda ileri sürülen ikinci yaklaşım nedir?

Cevap

Bütçe açığı konusunda ileri sürülen ikinci yaklaşımda bütçe açığı devamlıdır.

44. Soru

Kamu açığı ve bütçe açığı kavramlarını kısaca açıklayınız.

Cevap

Tüm kamu kurumlarının kendilerine ait bütçeleri vardır. Tüm kamu kurum ve kuruluşları bütçe açıklarının toplamına kamu açığı ya da kamu kesimi borçlanma gereksinimi; sadece merkezî devlet bütçesinin açıklarına ise bütçe açığı ya da merkezî bütçe borçlanma gereksinimi adı verilir.

45. Soru

Vergiler ve diğer olağan kamu gelirleri ile karşılanamayan kamu harcamalarının Merkez Bankasından borçlanma yoluyla karşılanması işlemini kısaca açıklayınız.

Cevap

Vergiler ve diğer olağan kamu gelirleri ile karşılanamayan kamu harcamaları için Hazine ve Maliye Bakanlığı aracılığı ile borçlanma yoluna gidilir. Kamu borç yönetimini üstlenen Hazine ve Maliye Bakanlığı ya Merkez Bankasından borç alır ya da Merkez Bankası dışı kaynaklardan borçlanma yoluna gider. Merkez Bankasından borçlanma işlemi, halkın arasında para basma olarak bilinen, teknik olarak piyasaya çıkmamış olup Merkez Bankası kasalarında steril olarak tutulan paraların devlet bütçesinde kullanılmak üzere Hazine ve Maliye Bakanlığı üzerinden devlete borç verilmesi sürecidir. Bu işlemde Merkez Bankası iç varlık adı altında almış olduğu hazine senetleri karşılığında Hazine ve Maliye Bakanlığına, yani devlete borç verir. Böylece piyasaya yeni satın alma gücü sürülmüş ve para tabanı genişletilmiş olur.

46. Soru

Vergiler ve diğer olağan kamu gelirleri ile karşılanamayan kamu harcamalarının Merkez Bankası dışındaki kaynaklardan borçlanma yoluyla karşılanması işlemini kısaca açıklayınız.

Cevap

Vergiler ve diğer olağan kamu gelirleri ile karşılanamayan kamu harcamaları için Hazine ve Maliye Bakanlığı aracılığı ile borçlanma yoluna gidilir. Kamu borç yönetimini üstlenen Hazine ve Maliye Bakanlığı ya Merkez

Bankasından borç alır ya da Merkez Bankası dışı kaynaklardan borçlanma yoluna gider. Hazine ve Maliye Bakanlığı, Merkez Bankası dışında, özel bankalar aracılığı ile borç verilebilir piyasalardan da borçlanabilir. Bu süreçte, Hazine ve Maliye Bakanlığı belirli aralıklarla ihaleye çıkar ve en düşük faiz oranından borç vermeye razı olan finans kuruluşundan borç alır. Hazine ve Maliye Bakanlığına borç veren finans kuruluşu da çeşitli kanallardan bu borcu özel tasarruf sahiplerine yansıtabilir. Bu durumda piyasaya yeni satın alma gücü sürülmemiş, devlet borç verilebilir fonlar piyasalarına yeni talep eden olarak girmiş olur.

47. Soru

Bütçe açığının finansmanı kavramını kısaca açıklayınız.

Cevap

Bütçe açığı zamanla vergilerin yükseltilmesi yoluyla ortadan kaldırılabilir. Bu durumu açığın finansmanı olarak değil, açığın kapatılması olarak ele almak gerekmektedir. Harcamaların vergilerle karşılanan bölümü dışında kalan kısmının borçlanma ile karşılanmasına bütçe açığının finansmanı adı verilir.

48. Soru

Bütçe açığının alternatif finansman yönteminin etkilerinden fark etkisi ve diferansiyel etkiyi kısaca açıklayınız.

Cevap

Bütçe açığının alternatif finansman yönteminin etkileri fark etkisi ya da diferansiyel etki olarak ortaya çıkabilir. Burada iki noktaya vurgu yapılmasında yarar vardır. Birinci nokta, bütçe politikaları açısından bakıldığında, açıklara yaklaşımda iki farklı görüşün uygulama alanı bulmuş olmasıdır. Ekonomik dengelerin sağlanmasında devlete aktif görev veren Keynesyen görüşe göre, iradi olarak bütçe açığı verilmesi gerekmektedir. Bu görüşte bütçe açığı bir sorun olarak değil, maliye politikasının temel aracı olarak iradi politika bağlamında ele alınmaktadır. İkinci görüşte ise bütçe açıklarından kesinlikle kaçınılması gerektiği, tam tersine, ekonomik dengeleri bozucu etkisi olduğu ileri sürülmektedir. İkinci nokta ise bütçe açıklarının, sanki ekonomilerin vazgeçilmez sonucu imiş gibi, ortadan kaldırılması yönünde zaman zaman zorlayıcı politikaların uygulandığı dönemlerde ve açığın çok büyük bir sorun olarak görüldüğü zamanımızda dahi bir türlü tümüyle çözüme kavuşturulamamasıdır.

49. Soru

Maastrich Kriterlerine göre kamu açığı ve borç stoğu büyüklükleri ne kadar olmalıdır?

Cevap

Avrupa Birliği'nin kabul etmiş olduğu Maastricht ölçütüne göre, kamu açığının millî gelire oranının % 3'ü, borç stokunun millî gelire oranının da %60'ı geçmemesi gerekmektedir.

50. Soru

Birincil bütçe dengesi nedir?

Cevap

Birincil bütçe dengesi, vergi ve olağan bütçe gelirlerinden, toplam kamu harcamaları artı faiz ödemeleri çıkarıldıktan sonra kalan miktardır.

51. Soru

Birincil bütçe sonucu ile borç faizi arasındaki ilişkinin kamu borç stoku açısından önemi nedir? açıklayınız.

Cevap

Birincil bütçe sonucu özellikle borç yönetimi bağlamında önemlidir. Borç ödemelerinde faiz yükü bütçede transfer harcaması kalemi olarak gösterilir, anapara yönetimi ise bütçe cetveline ek olarak Borç Yönetim Tablosu'nda verilir. Ekonomik duruma ve uygulanan politikalara göre, eğer borçlar çevriliyor, sadece faiz ödemeleri yapılıyorsa bütçede birincil fazlanın faiz ödemelerine eşit olması gerekir. Birincil fazlanın faiz ödemelerinden fazla olması borcun anapara bölümünden de ödeme yapıldığını gösterir. Bu durumda, zaman içinde borç stoku eritilmiş olur. Aksi durumda, yani birincil bütçe fazlasının borç faiz miktarından az olması durumunda ise faiz ödemeleri için de yeni borçlanmaya gidildiği, dolayısıyla borçlanmanın artarak devam ettiği ve borç stokunun yükseldiği anlaşılır. Görülüyor ki birincil bütçe sonucu ile borç faizi arasındaki ilişki, kamu borç stoku üzerinde etkili olarak, borç yönetiminde önemli bir araç ve göstergedir.

52. Soru

Neo- klasik yaklaşıma göre bütçe açığı ne şekilde olmalıdır?

Cevap

Neo-klasik ekonomistler ekonomik işleyişte piyasanın optimum kaynak ve adil gelir dağılımı sağlayacağı varsayımı ile piyasa dengelerinin bozulmaması için bütçenin denk olması gerektiği görüşünü benimsemişlerdir. Klasiklere göre, ürün piyasaları

nda tüketim ve yatırım harcamaları dengede olup tasarrufun yatırıma eşit olduğu durumda, ekonomik istikrarın sağlanması amacıyla kamu bütçesinin de denk olması gerekmektedir.

53. Soru

Keynesyen görüşün bütçe açığına yaklaşımı nasıldır?

Cevap

Keynesyen görüşte, klasik ve neo-klasiklerin aksine, piyasaların canlandırılması ve tam istihdamı sağlayıcı efektif talep düzeyinin yakalanabilmesi için kamu açıklarına aktif işlev yüklenmiştir. Diğer bir deyişle, klasik görüşlerin aksine, Keynesyen görüşte kamu kesimi işleyişi denklik içinde götürülmemeli, açık bütçe uygulaması kullanılmalıdır.

54. Soru

Monetarist görüşün bütçe açığına yaklaşımı nasıldır?

Cevap

Monetarist görüş de klasik görüşe paralel olarak, kamu kesimi borçlanma gereksinimini reddetmiş ve denk bütçe uygulamasına geçilmesini şiddetle savunmuştur.

55. Soru

Ricardocu Hipotezi kısaca açıklayınız.

Cevap

Ricardocu ya da Barro hipotezine göre, bütçe açıklarının borçlanma ile finansmanı bugünkü vergi yükünün gelecekteki aynı yükü ikamesi olduğundan yaşam boyu gelir hipotezi altında, tüketim üzerinde etkili olmaz. Bu hipotez, kuşaklararası geçişliliğin bulunduğu, ileriye ait vergi değişikliğinin öngörülmediği ya da olası bir değişikliğin bilindiği ve bireylerin bu bilinçle rasyonel davrandığı varsayımlarına dayandırılmaktadır. Söz konusu varsayımların geçerli olduğu koşulda, açık bütçe uygulamasında vergi avantajı yaşayan bireyler bu avantajı tüketimlerini yükseltecek şekilde değil, ileride faizle birlikte borç itfasına gidildiğinde oluşacak yüksek vergi yükümlülüğünü karşılayabilmek için tasarruflarını yükseltecek yönde kullanırlar. Bu durumda, kamu harcamaları değişmeden açık bütçe uygulaması na geçmek özel harcamaları yükseltmeyeceğinden ekonomi üzerinde olumsuz etki oluşmaz. Diğer yandan, ileride oluşacak faiz yükü bugünkü tasarruflarla karşılandığından gelecek kuşaklar üzerine de yük yıkılmamış olur.

56. Soru

Radikal Yaklaşım kamu açığı konusundaki görüşlerini kısaca açıklayınız?

Cevap

Kamu açığı konusuna sistem dışı ve eleştirel olarak yaklaşan radikal görüş yanlıları bütçe açıklarının kapitalist sistemin işleyişinin içsel dinamikleri sonucunda organik olarak ortaya çıktığını iddia etmektedir. Bu görüşe göre, kamu kesiminin birinci işlevi özel sermaye birikimine katkı yapacak faaliyette bulunmak, ikinci işlevi ise özel sermaye birikim sürecinin toplumsal ortamda oluşturduğu sosyal sorunları hafifletici harcamalar yaparak sistemi meşrulaştırmaktır.

57. Soru

Senyoraj hakkı nedir?

Cevap

Devletin para basma tekeline sahip olmasının sonucu olarak para basmaktan elde ettiği gelirdir.

58. Soru

Para tabanı genişletilmesinin etkileri nelerdir?

Cevap

Para tabanı genişletilmesinin kamu kesimi üzerindeki birinci etkisi, ekonomide oluşan genel enflasyon nedeniyle kamu kesiminin piyasadan yaptığı alımların giderek pahalı olmaya başlaması şeklinde belirir. Diğer bir deyişle, kamu hizmetleri üretim maliyetinin enflasyona bağlı olarak yükselmesi enflasyonun kamu kesimi üzerindeki yükünü ifade eder. Doğal olarak bu durum kamu harcamalarını ve bütçe açığını olumsuz yönde etkiler. Para tabanı genişletilmesinin kamu kesimi üzerindeki ikinci olumsuz etkisi, gerçekleşen enflasyon etkisine bağlı olarak, vergi gelirlerinin tahakkuk ve tahsil aşamalarında yaşanan reel değer kaybında görülür.

59. Soru

Borçların monetizasyonu nedir?

Cevap

Kamu Borçlarının Merkez Bankası para tabanının genişletilmesi ile itfa edilmesidir.

60. Soru

Hoş olmayan Monetarist aritmetik nedir?

Cevap

Hoş olmayan Monetarist aritmetik kısaca uzun dönemde bütçe açığının borçla finansmanının parasal finansmandan daha enflasyonist olması durumudur.

61. Soru

Bütçe açıklarının merkez bankası dışı kaynaklardan finansmanının iç piyasalara etkisi nasıl olur?

Cevap

İç piyasalar açısından bakıldığında, bir maliyet unsuru olarak faiz oranının yükselmesi marjinal sermayenin piyasadan silinmesi sonucunu doğurur. Kamu borçlanmasının faiz yükselişi nedeniyle özel sermaye yatırımlarda oluşturduğu bu etkiye daha önce belirtildiği gibi dışlama etkisi adı verilir. Dışlama etkisi bazı özel sektör yatırımlarının kamu kesiminin yatırım ya da kamusal tüketim harcamaları ile ikame edilmesi anlamına gelir.

62. Soru

Ponzi tipi borçlanma nedir?

Cevap

Borç faizinin de yeni borçlanma ile karşılanarak borç stokunun sürekli yükselmesi durumudur.

63. Soru

Bütçe açığının geçici olduğu ve belirli süre sonunda açığın kapatılarak denk bütçe uygulamasına geçilmesi varsayımının uygulaması ne şekilde olur?

Cevap

Bu yaklaşım başlıca üç aşamadan oluşur. Birinci aşamada, kamu harcamaları olağan bütçe gelirlerini aşmakta olduğundan borç alınır. İkinci aşamada, bütçede faiz yükümlülüğü kadar faiz dışı fazla oluşturularak borç stoku sabitlenir. Üçüncü aşamada ise faiz yükümlülüğünü aşan miktarda faiz dışı fazla verilerek borcun anapara bölümü de eritilir.

ÜNİTE 6: EKONOMİK BÜYÜME VE KALKINMAYA YÖNELİK MALİYE POLİTİKASI

MALİYE POLİTİKASI VE EKONOMİK BÜYÜME

EKONOMİK BÜYÜME, bir ülkede mal ve hizmet üretim kapasitesindeki genişleme olarak tanımlanabilir. Bu genişlemenin doğal sonucu olarak üretilen mal ve hizmet miktarı, diğer deyişle milli gelirin reel değeri artacaktır. Ekonomik büyüme, ülkelerin yaşadığı birçok sorunun çözümünde temel araçlardan birisidir. Örneğin, toplumsal istikrar açısından önemli olan istihdamın artırılması ekonomik büyüme ile mümkündür.

Ekonomik büyüme, gayrisafi millî hasıladaki artışın reel değeri ile ölçülür. Kişi başına gelir ise bir ülkedeki millî gelirin nüfusa bölümüyle hesaplandığından, kişi başına gelirin artması için ekonomik büyümenin nüfus artış hızından yüksek olması gerekir. Bununla birlikte, GSMH'nin

büyüklüğü veya kişi başına değeri, bir ülkedeki gelir dağılımı adaleti veya bireylerin yaşam standardı ile ilgili bilgi vermez. Çünkü millî gelir, yüksek olduğu hâlde değişik toplum kesimlerine farklı miktarlarda dağılabileceği gibi, kazanılan gelirin ne kadarlık bir çalışma ile elde edildiği değişebilir. Sermaye ve teknoloji kullanımı arttıkça elde edilen gelir için yapılan çalışma saati daha az olacaktır. Diğer taraftan gerçekleşen büyüme, genellikle üretim imkânlarının tam anlamıyla kullanılması hâlinde elde edilebilecek olan **ÜRETİM POTANSİYELİ**NDEN daha küçüktür. Ekonomik büyümeye ilişkin olarak yapılan tanımlamalar genellikle sayısal niteliklidir ve bireylerin yaşam standardı ve refah düzeyi hakkında açık bilgi içermez. Bu yüzden de kalkınma alt başlığı altında ele alınacak olan **NİTEL BÜYÜME** NİN de dikkate alınması gerekir.

Ekonomik Büyümeyi Belirleyen Faktörler

Büyüme konusu, en eski ekonomi okulu olan Merkantilistler'den ve ekonominin kurucusu sayılan Adam Smith'ten günümüze kadar ilgi konusu olmuştur. Yirminci yüzyılın ilk yarısında ekonomi teorisi iki temel yaklaşım üzerinden tartışılmıştır:

- Klasik yaklaşım, **YATIRIMLARIN KAPASİTE ETKİSİ**NE dikkat çekerken,
- Keynesyen yaklaşım **YATIRIMLARIN GELİR ETKİSİ**NE önem vermiştir.

Ülke deneyimleri ve daha sonraki teorik çalışmalar her iki yaklaşımın sentezi biçiminde ortaya çıkmıştır. Harrod-Domar büyüme modelinde, yatırımların hem kapasite hem de gelir etkisine dikkat çekilerek büyüme süreci sermaye birikimi ile açıklanmıştır. İşgücü ve teknolojik gelişmeleri de hesaba katan Neo-klasik büyüme modeli, üretim faktörlerinden emek ve sermaye arasında ikame imkânlarını dikkate alan bir üretim fonksiyonu aracılığıyla geliştirilmiştir. Buna göre büyüme, teknolojik gelişme ve nüfus artışı ile açıklanabilir.

OTONOM TEKNOLOJİK GELİŞME LER, emek ve sermayenin verimliliğini etkiler. Tüketimi maksimize eden bir yatırım düzeyi vardır ve bu düzeyin aşılması hâlinde tüketim azalır. Otonom teknolojik gelişme varsayımı, eğitim, araştırma-geliştirme ve yatırım faaliyetlerinin etkisini dikkate almamaktadır. Buna karşın içsel büyüme modelleri çerçevesinde, **UYARILMIŞ TEKNOLOJİK GELİŞME** LERE dikkat çekilerek, devletin verimli harcamalar yaparak teknolojik gelişmeleri ve verimliliği olumlu yönde etkileyebileceği savunulmuştur. Özetle, ekonomik büyümeyi belirleyen üç temel faktör;

- Emek,
- Sermaye ve
- Teknolojik gelişmedir.

EMEĞ, nüfus artışıyla doğal bir büyüme süreci izlemekle beraber eğitim harcamaları yoluyla verimliliği değişebilen stratejik bir faktördür. Teknolojik gelişmeler, emek ve sermayenin verimliliğini artırır.

MALİYE POLİTİKASI ARAÇLARININ BÜYÜME ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Büyümeyi belirleyen üç temel faktör olan **EMEĞ, SERMAYE** ve **TEKNOLOJİK GELİŞME** maliye politikası araçları ile devlet tarafından yönlendirilebilir. Maliye politikasının; **SERMAYE BİRİKİMİ, EMEĞ ARZI** ve **TEKNOLOJİK GELİŞME** üzerinde çeşitli etkileri bulunmaktadır. **YATIRIM VE SERMAYE BİRİKİMİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ**

Büyümenin temel belirleyicilerinden birisi sermaye birikimidir. Sermaye birikimi ise temelde kamu yatırımları ve özel yatırımların katkısı ile sağlanır. 1980'lere kadar olan dönemde Kamu iktisadi teşebbüsleri yoluyla değişik üretim alanlarında yatırım yapan devletler, bu tarihlerden sonra ağırlık kazanan liberalleşme politikaları ile beraber ağırlıklı olarak **ALTYAPI** yatırımlarına yönelmiştir. Altyapı yatırımları bütün kamu hizmetleri ve özel mal ve hizmetlerin sunumu için vazgeçilmezdir. Bu altyapı hizmetleri büyük boyutlarda olduğunda ve sermaye birikiminin yeterli olmadığı ülkelerde genellikle kamu sektörü tarafından gerçekleştirilir. Söz konusu altyapı dar anlamda altyapı kapsamında değerlendirilir ve **MADDİ ALTYAPI** olarak adlandırılır.

Diğer önemli bir altyapı unsuru ise gayri maddi altyapı olarak adlandırılan ve emeğin miktar ve kalitesini doğrudan etkileyen eğitim ve sağlık hizmetlerinden oluşur. **BEŞERİ SERMAYE**; Eğitim ve sağlık hizmetleri yoluyla sağlanan teknik bilgi birikimi ve organizasyon yeteneğidir. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde eğitim ve sağlık hizmetleri büyük ölçüde devlet tarafından sağlanır. Beşeri sermayenin diğer önemli unsuru teknik bilgi ve organizasyona ilişkin zihinsel emektir.

Maddi ve gayri maddi altyapı yatırımlarının devlet tarafından yapılması iki nedenle gerekli olmaktadır. Bazı hizmetler kamusal mal niteliğinde olduğu için özel sektöre bırakıldığı takdirde ya hiç üretilmeyecek veya yeterli düzeyde üretilmeyecektir. Diğer taraftan, eğitim gibi bazı hizmetlerin dışsallıkları vardır. Ulaştırma ve haberleşme gibi bazı hizmetler ise ölçek ekonomileri nedeniyle doğal tekel niteliğindedir ve devlet tekeliyle üretilmeleri maliyeti

düşürmektedir. Bu nedenlerle altyapı yatırımlarının önemli bir bölümü devlet tarafından doğrudan veya devletin denetiminde özel sektör tarafından sunulur.

Kamu yatırımları bir yönüyle doğrudan talep yönlü bir gelir yaratırlar. Diğer taraftan mal ve hizmet üreten özel sektör için girdi niteliğinde olduklarından, dolaylı bir büyüme etkisi de yaratırlar. Bu anlamda kamu yatırımları ve özel yatırımlar tamamlayıcı niteliktedirler.

HIZLANDIRAN ETKİSİ; kamu yatırımlarının özel sektör yatırımlarını özendirmesidir. Özel sektör yatırımları finansman imkânlarına bağlıdır. İşletmeler yatırımlarının bir bölümünü **OTOFİNANSMAN** ile karşılarken kaynaklarının yetersiz olması hâlinde para ve sermaye piyasalarından elde ettikleri dış finansman ile de yatırım yapabilirler.

OTOFİNANSMAN; işletmelerin kârlarından oluşturdukları yatırılabilir fonlardır. Hem otofinsman hem de dış finansman maliye politikalarından doğrudan ve dolaylı olarak etkilenmektedir. Amortisman uygulamaları da özel sektör yatırımlarını etkiler. Örneğin, hızlandırılmış amortisman, yapılan sabit sermaye yatırımlarının kısa sürede amorti edilmesini sağlayarak yatırımların geri dönüşünü hızlandıracağından özel sektör için teşvik edici olacaktır. Yatırım maliyetinin ilk yılın gayrisafi kazancından indirilmesi olarak ifade edilebilecek olan ani amortisman uygulaması ise daha güçlü bir teşvik olacaktır.

YATIRIM İNDİRİMİ; yatırım harcamalarının vergi borcundan indirilmesidir ve firmalar için teşvik edicidir. Ayrıca, kâr elde edemeyen girişimciler için ise **YATIRIM PRİMİ** gibi uygulamalar devreye girebilir. **YATIRIM PRİMİ**, yatırım yapılması için verilen sübvansiyonlardır.

Özel yatırımlar üzerinde etkili olan diğer bir araç **YABANCI SERMAYE DİR**. Bir ülkede yapılan yatırımlar ya kamu tasarruflarından ya da özel tasarruflardan karşılanmaktadır. Ancak, yurt içi tasarrufların yatırımları finanse etmede yeterli olmaması hâlinde yabancı tasarruflar da kullanılabilir. Yatırılabilir fonların kaynağı şüphesiz tasarruftur. Büyüme açısından yaşamsal öneme sahip iki temel kavram;

- Tasarruf gücü ve
- Tasarruf eğilimidir.

TASARRUF GÜCÜ, harcanabilir gelirin zorunlu ihtiyaçlar için gerekli olan düzeyin üstünde olmasıdır. **TASARRUF**

EĞİLİMİ İSE harcanabilir gelire ve biriktirme davranışlarına bağlı tasarruf isteğidir.

Öncelikle bir ülkede tasarruf gücü olması gerekir. Ancak, bu gücün olması tasarruf yapılması için yeterli değildir. Tasarruf eğiliminin de yüksek olması gerekir. Gelir yüksek olduğu halde, bireylerdeki tüketim alışkanlıkları tasarrufların düşük olmasına neden olarak büyüme için gerekli kaynakların sağlanmasını zorlaştırabilir.

EMEK ARZI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Üretim sürecinde istihdam edilen emeğin miktar ve kalitesi maliye politikalarından etkilenir. Emeğin miktarı açısından bakıldığında, temel kavramlardan birisi emek arzı, yani çalışma arzusudur. Maliye politikası araçları emeğin kalitesi ve verimliliğini de etkiler. Nitelikli işgücünün verimliliği daha yüksektir. Eğitimsiz iş gücünün verimliliği düşük olduğu gibi istihdam imkânları açısından da sorun yaratır. Diğer taraftan mevcut iş gücünün verimliliği sağlık harcamaları ve sosyal harcamalardan etkilenebildiği gibi yüksek vergiler dolayısıyla vergi sonrası geliri büyük ölçüde azalan iş gücü, nitelikli bile olsa verimli çalışmayabilir. İş gücünün niteliği yanında çalışma koşulları da iş gücüne katılımı ve istihdam imkânlarını etkilemektedir.

TEKNOLOJİK GELİŞME ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

2. Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan büyümeye ilişkin teorik ve deneyimsel tartışmalarda sermaye ve emek kadar, bunların verimli kullanılabilmesinin de büyüme üzerinde dikkate değer etkiler yarattığı kabul görmüştür. Bu verimlilik ise **TEKNOLOJİK GELİŞME** ye bağlıdır. **TEKNOLOJİK GELİŞME**, üretim süreçlerin verimliliği arttıran buluş ve yeniliklerdir. Maliye politikası teknolojik gelişme sürecini etkiler. Bilimsel çalışmalar ve araştırmageliştirme faaliyetleri ile gelişen teknoloji, devletin, mali teşvikler gibi dolaylı araçları ve somut projelerin desteklenmesi gibi doğrudan araçları ile hız kazanabilir.

MALİYE POLİTİKASI VE KALKINMA

Az gelişmişlik kavramı gelişmiş ülkelere referansla yapılan bir tanımlamadır. 20. yüzyılda, özellikle de 2. Dünya Savaşı sonrasında istatistiksel yöntemlerin gelişmesiyle beraber, ulusal ekonomilere ilişkin olarak daha ayrıntılı bilgi edinme imkânı ortaya çıktı ve gelir düzeyi ve yaşam standardı yüksek ülkelere göre daha düşük gelire ve yaşam standardına sahip ülkeler geri kalmış ya da az gelişmiş ülkeler olarak tanımlandı. Gelişmiş ve az gelişmiş ülke ayrımında niteliksel ve niceliksel bazı ölçütler kullanılmaktadır. Kişi başına gelir temel niceliksel ölçütlerden birisidir. Dünya Bankasının

tanımlamasına göre dörtlü bir ayırım yapılmaktadır. Buna göre;

- Kişi başına gelir düzeyi (yuvarlanmış rakamlar olarak) 1000 doların altında olan ülkeler düşük gelir grubu,
- 1000-3700 dolar arası orta altı gelir grubu,
- 3700-11500 arası orta üstü gelir grubu,
- 11500 dolar üstü ise yüksek gelir grubu ülkeleri olarak tanımlanır.

Bu tanımlamanın bir sorunu, satın alma gücü paritesine göre doların her ülkede mal karşılığının farklı olmasıdır. **EKONOMİK KALKINMA**, bir ülkenin zenginleşmesi ile beraber, o ülkede yaşayan insanların yaşam standardının da artmasıdır.

GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELERİN ÖZELLİKLERİ

YOKSULLUK SINIRI; bireyin beslenme, giyim, barınma gibi temel ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için gerekli gelir miktarıdır. Gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerin coğrafi koşulları, sosyolojik özellikleri ve siyasal yapıları birbirinden farklıdır. Bu yüzden de ülkelerin bütün özelliklerini kapsayan bir gelişmişlik ya da az gelişmişlik tanımı yapmak pek de mümkün değildir. Ancak, gelişmekte olan ülkeler ayırımı yapılırken, ülkelerin temel bazı ortak özellikleri dikkate alınır. Bu özellikler, gelişmekte olan ülkeler için şu şekilde özetlenebilir:

- Kişi başına gelir düzeyi düşüktür. **YOKSULLUK SINIRI**, bazı ülkelerde kişi başına günde 2 doların altına kadar düşebilmektedir.
- Kişi başına gelirin düşük olmasının önemli sonuçlarından birisi tasarrufların düşük ve dolayısıyla sermaye birikiminin yavaş olmasıdır.
- Nüfus artış hızı yüksektir ve bu nüfusun önemli bir bölümü kırsal bölgelerde yaşamaktadır. Dolayısıyla kentleşme oranı düşüktür.
- Üretim yapısı tarım ağırlıklıdır ve tarımsal üretim büyük ölçüde geleneksel yöntemlerle yapılmaktadır. Verimlilik düşük ve gizli işsizlik yaygındır. Kente göçle beraber, sermaye birikimi yetersiz ve beşeri sermaye düşük olduğundan, işsizlik artmaktadır.
- Gelir dağılımı adaletsiz bir yapı arz etmektedir.
- Eğitim düzeyi düşüktür. Bu durum bir yandan üretim sürecinde insanların verimliliğini düşürürken, diğer yandan sosyal kalkınma açısından bir engel teşkil etmektedir.

- Sağlık hizmetlerinin miktarı ve kalitesi düşüktür. Bunun bir nedeni düşük eğitim düzeyinden kaynaklanan bilinçsizlik iken diğer bir nedeni sağlığa ayrılan kaynakların yetersizliğidir. Bu yüzden de bireylerin yaşam süresi kısa, çocuk ölümleri yüksektir.
- Az gelişmiş ülkelerin önemli bir çoğunluğu otoriter siyasal rejimlerle yönetilmektedirler. Gelişmiş ülkelerde çoğunlukla hakim olan ve bireyin kararlarının önemsendiği demokratik yönetimlerden çok, bir kişi veya grubun baskı ile yönettiği bu ülkelerde, toplumun geniş kesimleri karar süreçlerinin dışında kalmaktadır.

Ekonomik Kalkınma ve Yapısal Dönüşüm

Kalkınma sürecini 1950'li yıllarda anlamaya çalışan ekonomistlerden birisi A. Lewis'tir. Lewis'in **İKİLİ YAPI MODELİ**, ekonomik gelişme sürecini genel olarak geleneksel tarım toplumu ile modern sanayi toplumu ayırımı yaparak anlamaya çalışır. Tarım sektöründe fazla nüfus olduğundan, iş gücünün üretime marjinal katkısı sifıra yakındır. Sanayi sektöründe yeterli istihdam olmadığı için iş gücünün marjinal katkısı yüksektir. Böylece tarımdan sanayiye iş gücü transfer edildiğinde, tarımsal üretimde bir azalma olmamakta ancak sanayi sektöründe üretim artacağından, toplam üretim artmaktadır. Bu sektör tarımdan sanayiye doğrudan bir sıçrama mümkün olmadığından kentsel/enformel olarak tanımlanabilecek hizmet ağırlıklı bir yapıdır.

ÜÇLÜ EKONOMİK YAPI; gelişmekte olan ülkelerde geleneksel tarım yapısından modern sanayi yapısına geçerken ortaya çıkan hizmet ağırlıklı kentsel/enformel sektörü içeren ekonomik yapıdır. Özellikle sanayi yatırımlarının yetersizliği hâlinde bu sektör büyük boyutlarda olabilmektedir. Dolayısıyla sanayileşmiş batı toplumlarının izlediği tarım-sanayi-hizmetler yerine, gelişmekte olan ülkelerde tarım-hizmetler-sanayi biçiminde bir gelişme seyri ortaya çıkmaktadır. Türkiye'nin de aralarında bulunduğu ülkeler 1980'li yıllardan itibaren liberalizasyona gitmişler ve ithal ikamesi yerine ihracata yönelik büyüme politikalarını tercih etmişlerdir. Bu politika tercihindeki beklentiler, dış ödeme zorluklarının aşılması ile ekonomide bir yapısal dönüşüm gerçekleştirilmesi ve gelişen dünya ekonomilerine ayak uydurulmasıdır. **YAPISAL UYUM** olarak adlandırılan bu sürecin önemli bir boyutu da kamu dengelerinin sürdürülebilir bir noktaya getirilmesi ile mali uyumun sağlanmasıdır.

Gelişmekte Olan Ülkelerde Kamu Maliyesinin Yapısı

Bir ülkede ekonomik yapıdaki gelişmişlik ile siyasal yapı, hukuk sistemi ve kurumsal yapı arasında doğrudan bağlantılar vardır. Devletin fonksiyonları ve devletin finansmanı gelişme sürecinde önemli bir yere sahiptir.

KAMU HARCAMALARININ YAPISI

Kalkınmanın hızlandırılması için devletin sunduğu hizmetlerin miktar ve bileşimi önemlidir. Bu nedenle, genel kamu hizmetleri, fiziki sermayenin güçlendirilmesi için yapılacak altyapı harcamaları, beşerî sermayenin güçlendirilmesi için yapılacak eğitim ve sağlık harcamaları ve savunma harcamalarının ayrı ayrı ele alınması gerekmektedir. Kalkınma sürecini olumlu etkileyecek önemli iki harcama kalemi;

- Fiziksel altyapı ve
- Beşerî sermaye harcamalarıdır.

Gelişmekte olan ülkelerin bir özelliği eğitim düzeyinin düşük olması ve nitelikli eleman sıkıntısıdır. Katma değeri yüksek alanlarda üretimin artırılması ancak nitelikli iş gücünün varlığı ile mümkün olabilir. Sosyal hizmetler, kalkınma sürecinde ele alınması gereken diğer bir konudur. Sonuç olarak, kalkınmayı hızlandıracak bir harcama bileşiminde, yüksek miktarda genel kamu ve güvenlik harcamalarından çok altyapı, eğitim ve sağlık hizmetlerine ağırlık verilmesi gerekmektedir.

KAMU GELİRLERİNİN YAPISI

Kamu harcamalarının finansmanı için devletin gelir elde etmesi gerekmektedir. Kamu gelirlerinin en sağlıklı ve kalıcı kaynağı vergilerdir. Gelişmekte olan ülkelerde kamu gelirleri açısından en önemli sorunlardan birisi **VERGİ KAPASİTESİ** nin düşük olması ve **VERGİ GAYRETİ** nin yetersiz olmasıdır. Bu ülkelerde aynı zamanda gelir idaresinde de kurumsal kapasite yetersizliği vardır. Kayıt sistemindeki yetersizliklerin de etkisiyle bu ülkelerde devlet gelir vergisi toplamakta zorlanır.

KALKINMANIN FİNANSMANI VE KALKINMACI DEVLET

Gelişmekte olan ülkelerin en önemli sorunlarından birisi, belki de en önemlisi, kalkınma sürecinde ihtiyaç duyulan kaynakların finansmanıdır. Veri bir üretim kapasitesinde, üretim düzeyi **SERMAYE/HASIL KATSAYISI** na bağlıdır. Bu katsayı, mevcut sermaye ile ne kadar üretim yapılabileceğini gösterir. Bir ülkede tasarruflar üç kaynaktan sağlanmaktadır:

- Yurt içinde özel sektörün yaptığı tasarruflar,
- Devletin tasarrufları ve

- Dışarıdan gelen yabancı tasarruflar.

Devlet bir yandan tasarrufları teşvik edecek önlemler alabileceği gibi, diğer yandan vergilendirme yoluyla bir anlamda zorunlu tasarruf yaptırma yoluna da gidebilir. Böylece, özel sektör tarafından yapılamayan tasarruflar **KAMU TASARRUFU** olarak yapılmış, sonuçta yurt içi tasarruflar artmış olur. Günümüz ekonomik koşullarında kapalı ekonomi ile hareket etme şansı kalmamıştır. Maliye yazınında; birincisi etkinlik, ikincisi ise telafi hipotezi olarak anılmaktadır.

Uluslararası rekabet kaygısıyla düşürülen vergi oranları **ARZ YANLI EKONOMİ YAKLAŞIMI** NDA beklendiği gibi bir etki yaratmadığı zaman, kamu gelirleri azalacak ve eğitime, sağlık ve sosyal hizmetlere ayrılacak kaynak yetersiz olacaktır. Küreselleşmenin olumlu bir yönü ise gelişmekte olan ülkelere yönelen yabancı sermayedir.

YÜKSELEN PİYASALAR olarak tanımlanan gelişmekte olan ülkelerin finansal piyasalarının doğru yönetilmesi halinde, yabancı sermaye gelişmekte olan ülkelerin sermaye ihtiyacını olumlu etkileyebilir. İstikrarsızlık yaratan etkilerin hafifletilmesi amacıyla kısa süreli sermaye hareketleri veya sıcak para olarak adlandırılan finansal hareketler üzerinden alınacak düşük oranlı vergiye **TOBİN VERGİSİ** denir. Daralma döneminde hızla kaçan sermaye, bazen getirdiğinden daha fazlasını götürebilmektedir. Son küresel krizde daha da belirgin hale gelen bu soruna karşılık **TOBİN VERGİSİ** bir çözüm olarak düşünülmektedir.

TÜRKİYE'NİN EKONOMİK KALKINMA SORUNU

Cumhuriyetin kuruluşuna denk düşen 1920'li yıllarda, Türkiye sanayi ürünleri ithalatçısı ve tarım ürünü ihracatçısı durumundaydı. Sermaye birikimi yetersiz, işletmeler küçük ve tarıma dayalı sanayiler ağırlıkta olduğundan, özel sektörün desteklenmesi ve yabancı yatırımların teşvik edilmesi kaçınılmazdı. 1950'lerin ortalarında ise hava koşullarının kötüleşmesi ve dış talepteki azalma tarım kesimini zora sokunca, tarım kesimine yönelik fiyat destekleme programı uygulanmış, vergi gelirlerindeki kısıt, para basılmasına neden olmuş, bu da enflasyonist etki yaratmıştır. Bu durumun beraberinde getirdiği dış ticaret açıkları ise devlet kontrollerinin değişik biçimlerde artmasına neden olmuştur.

IMF ile kurulan ilişkilerin büyük ölçüde belirleyici olduğu bu ekonomi politikasına genel olarak liberalizasyon damgasını vurmuştur ve bu çerçevede, devalüasyon, fiyat kontrollerinin kaldırılması ve dış ticarete serbestliğin

arttırılmasının yanı sıra, maliye politikası önlemleri olarak KİT fiyatlarında artışa gidilmiştir. Ancak, bu tür politikaların kısa dönemli etkisi daraltıcı olmuş ve bu dönemde de dış ödemeler ve enflasyonda bir rahatlama olurken ekonomide daralma meydana gelmiştir. Ülkemiz 1960'ların başından itibaren ise planlı kalkınma dönemine girmiştir.

KALKINMA PLANLARININ TEMEL AMAÇLARI VE UYGULAMA SONUÇLARI

Ülkemizde hızlı ve kalıcı kalkınma amacıyla beş yıllık kalkınma planları yapılmış ve ilki 1963-1967 dönemi için yapılan bu planlarda %7 oranında büyüme öngörülmüş ve sonraki planlarda ise %7'nin üzerindeki büyüme oranlarına sürekli vurgu yapılmıştır. Ayrıca, bu büyüme oranı ile bağlantılı olarak vergi, harcama ve diğer makro büyüklükler hedeflerle uyumlu olacak şekilde belirlenmiştir. Sektörler itibarıyla, belirlenen büyüme oranları ise yaklaşık rakamlarla, tarımda %4, imalat sanayinde %12, enerji de %13 ve madencilikte %10'dur. Bu hedefler yanında, kalkınma sürecine kamu kesiminin öncülük edeceği de vurgulanmıştır. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı bir yıl gecikme ile 1979-1983 yılları için hazırlanmıştır.

1980 Sonrasındaki Yeni Ekonomik Kalkınma Anlayışı

Alınan önlemlere rağmen aşılamayan sorunların çözümü amacıyla 24 Ocak 1980 tarihinde alınan kararlarla, ülkenin sanayi sektörü üretim yapısının dış rekabete açılarak dönüştürülmesi amaçlanmıştır. 1980 istikrar paketinin temel amaçları şu şekilde özetlenebilir:

- Enflasyon artışını önlemek,
- İhracat artışı yoluyla dış dengeyi sağlamak,
- Ekonomide serbest piyasa koşullarını oluşturmak.

TÜRKİYE'DE MALİYE POLİTİKASI VE KALKINMA İLİŞKİSİ

Kalkınmada temel tartışma konularından birisi maliye politikalarının çerçevesidir. Özel sektöre ağırlık veren liberal politikalar kamu sektörünün payını azaltmayı önerir. Kalkınma sürecinde devletin önemli bir fonksiyonu, bireylerin yaşam standardını arttırmaya yönelik sosyal harcamalara olan ihtiyaçtır. Sosyal güvenlik harcamaları ve sosyal hizmetler büyük ölçüde kamu kaynaklarıyla sunulmaktadır. Sosyal güvenlik sistemi çalışanların ödedikleri primlerle çalışmakla birlikte, kaynakların yetersizliği hâlinde açığı devlet tarafından kapatılmaktadır. Tipik olarak Türkiye'de geçmişte uygulanan erken emeklilik politikaları ve kayıt dışı çalışmanın yaygınlığı sosyal güvenlik sistemini

zora sokmuş ve gelecek nesillere yük transfer etmiştir. Diğer taraftan, her toplumda çalışamayan ve bakıma muhtaç bir kesim vardır. Sosyal güvenlik sistemine dahil olmayan bu kesime de belirli ölçüde harcama yapılması ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. 2001 Krizi sonrasında yapılan reformlarla yukarıda sözü edilen kamu finansman sorunları bir ölçüde hafifletilmiş ve uygulanan maliye politikaları ile kamu dengeleri büyük ölçüde sağlanmıştır. 2008 yılından itibaren ağırlaşan küresel kriz ortamında bile, dengeler bir ölçüde de olsa korunmuştur. Ancak günümüz koşullarında da geçmişten beri devam eden sorun, dış açıktır. 2012 yılında teşvik politikalarında yapılan değişiklikler bu sorunun çözümüne yöneliktir.

SORU-CEVAP

1. Soru

Ekonomik büyüme nasıl tanımlanır?

Cevap

Ekonomik büyüme, bir ülkede mal ve hizmet üretim kapasitesindeki genişleme olarak tanımlanabilir.

2. Soru

Toplumsal istikrar açısından ekonomik büyüme niçin önemlidir?

Cevap

Toplumsal istikrar açısından önemli olan istihdamın arttırılması ekonomik büyüme ile mümkündür. Benzer şekilde dünya ekonomik iş bölümü içerisinde iyi bir yere sahip olmak, uluslararası ekonomik yapıya ayak uydurabilmek, bireylerin refah düzeyini arttırarak gelir bölüşümünü daha adil hâle getirmek, çevre sorunlarına çözüm bulmak üzere yatırımlar yapabilmek, teknolojik gelişmeyi hızlandırarak kaynak tasarrufu yapmak ve sosyal güvenlik sistemini işler hale getirmek için büyüme ön koşullardan biridir.

3. Soru

Ekonomik büyüme nasıl ölçülür?

Cevap

Ekonomik büyüme, gayrisafi millî hasıladaki artışın reel değeri ile ölçülür.

4. Soru

Üretim potansiyeli nedir?

Cevap

Üretim potansiyeli; bir ülkede üretim imkânlarının tam anlamıyla kullanılması hâlinde elde edilecek olan üretim düzeyidir.

5. Soru

Nitel büyüme nedir?

Cevap

Nitel büyüme; bireylerin refah düzeyini ve yaşam kalitesini olumlu etkileyen büyümedir.

6. Soru

Yirminci yüzyılın ilk yarısında ekonomi teorisi hangi iki temel yaklaşım üzerinden tartışılmıştır?

Cevap

Yirminci yüzyılın ilk yarısında ekonomi teorisi iki temel yaklaşım üzerinden tartışılmıştır:

- Klasik yaklaşım, yatırımların kapasite etkisine dikkat çekerken,
- Keynesyen yaklaşım yatırımların gelir etkisine önem vermiştir.

7. Soru

Yatırımların kapasite etkisi nedir?

Cevap

Yatırımların kapasite etkisi; yatırımların üretim kapasitesi üzerinde yarattığı etkidir.

8. Soru

Yatırımların gelir etkisi nedir?

Cevap

Yatırımların gelir etkisi; yatırımların millî gelir üzerinde yarattığı etkidir.

9. Soru

Harrod-Domar büyüme modelinde büyüme süreci nasıl açıklanmıştır?

Cevap

Harrod-Domar büyüme modelinde, yatırımların hem kapasite hem de gelir etkisine dikkat çekilerek büyüme süreci sermaye birikimi ile açıklanmıştır.

10. Soru

Neo-klasik büyüme modelinde büyüme süreci nasıl tanımlanmıştır?

Cevap

Neo-klasik büyüme modeli, üretim faktörlerinden emek ve sermaye arasında ikame imkânlarını dikkate alan bir üretim fonksiyonu aracılığıyla geliştirilmiştir.

Buna

göre büyüme, teknolojik gelişme ve nüfus artışı ile açıklanabilir. Otonom teknolojik gelişmeler, emek ve sermayenin verimliliğini etkiler. Tüketimi maksimize eden bir yatırım düzeyi vardır ve bu düzeyin aşılması hâlinde tüketim azalır. Otonom teknolojik gelişme varsayımı, eğitim, araştırma-geliştirme ve yatırım faaliyetlerinin etkisini dikkate almamaktadır. Buna karşın içsel büyüme modelleri çerçevesinde, uyarılmış teknolojik gelişmelere dikkat çekilerek, devletin verimli harcamalar yaparak teknolojik gelişmeleri ve verimliliği olumlu yönde etkileyebileceği savunulmuştur.

11. Soru

Otonom teknolojik gelişme nedir?

Cevap

Otonom teknolojik gelişme; insanın hiçbir katkısı olmaksızın var olan teknolojik gelişmedir.

12. Soru

Uyarılmış teknolojik gelişme nedir?

Cevap

Uyarılmış teknolojik gelişme; eğitim ve araştırma-geliştirme harcamaları ile hızlandırılan teknolojik gelişmedir.

13. Soru

Ekonomik büyümeyi belirleyen temel faktörler nelerdir?

Cevap

Ekonomik büyümeyi belirleyen üç temel faktör;

- Emek,
- Sermaye ve
- Teknolojik gelişmedir.

Emek, nüfus artışıyla büyüme süreci izlemekle beraber, eğitim harcamaları yoluyla verimliliği değişebilen stratejik bir faktördür. Sermaye, kamu yatırımları yoluyla devlet tarafından doğrudan kullanılabilen bir araç olabileceği gibi dolaylı yollarla özel yatırımların özendirilmesi biçiminde de ortaya çıkabilir. Teknolojik gelişmenin otonom unsurları mevcut olduğu gibi, araştırma geliştirme harcamaları ile özendirilmesi de mümkündür.

Teknolojik gelişmeler, emek ve sermayenin verimliliğini artırır.

14. Soru

Sermaye birikimi nasıl sağlanır?

Cevap

Büyümenin temel belirleyicilerinden biri olan sermaye birikimi;

- Temelde kamu yatırımları ve
- Özel yatırımların katkısı ile sağlanır.

15. Soru

Altyapı nedir?

Cevap

Altyapı; mal ve hizmet üretiminin gerçekleştirilmesinde gerekli olan enerji, ulaştırma, haberleşme ve doğal kaynakların korunmasına ilişkin her türlü tesis ve işletmedir.

16. Soru

Altyapı yatırımları nasıl açıklanabilir?

Cevap

Altyapı yatırımları kamu hizmetleri ve özel mal ve hizmetlerin sunumu için vazgeçilmezdir. Ulaştırma ve haberleşme gibi maddi alt yapı hizmetleri kamu sektörü tarafından gerçekleştirilir. Eğitim ve sağlık hizmetleri ise gayri maddi alt yapı hizmetleri olup gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde büyük ölçüde devlet tarafından karşılanır. Devlet, eğitim ve sağlık hizmetlerine yaptığı harcamalarla bir yandan toplum refahını yükseltirken diğer yandan da özel sektör üretim faaliyetleri için girdi üretmektedir. Altyapı yatırımlarının önemli bir bölümü devlet tarafından doğrudan veya devletin denetiminde özel sektör tarafından sunulur.

17. Soru

Beşerî sermaye nasıl açıklanabilir?

Cevap

Diğer önemli bir altyapı unsuru ise gayri maddi altyapı olarak adlandırılan ve emeğin miktar ve kalitesini doğrudan etkileyen eğitim ve sağlık hizmetlerinden oluşur. Beşerî sermaye olarak adlandırılan altyapı bireylerin

yaşam kalitesini doğrudan etkilemesi yanında, büyümenin önemli araçlarından birisi olan emeğin sağlıklı ve eğitilmiş olması anlamına gelir.

18. Soru

Beşerî sermaye nedir?

Cevap

Beşerî sermaye; eğitim ve sağlık hizmetleri yoluyla sağlanan teknik bilgi birikimi ve organizasyon yeteneğidir.

19. Soru

Hızlandırıcı etkisi nasıl açıklanabilir?

Cevap

Diğer taraftan mal ve hizmet üreten özel sektör için girdi niteliğinde olduklarından, dolaylı bir büyüme etkisi de yaratırlar. Bu anlamda kamu yatırımları ve özel yatırımlar tamamlayıcı niteliktedirler. Kamu yatırımlarındaki artış, özel yatırımları teşvik eder (hızlandırıcı etkisi).

20. Soru

Hızlandırıcı etkisi nedir?

Cevap

Hızlandırıcı etkisi; kamu yatırımlarının özel sektör yatırımlarını özendirmesidir.

21. Soru

Özel sektör yatırımları neye bağlıdır

Cevap

Özel sektör yatırımları finansman imkânlarına bağlıdır. İşletmeler yatırımlarının bir bölümünü otofinansman ile karşılarken kaynaklarının yetersiz olması hâlinde para ve sermaye piyasalarından elde ettikleri dış finansman ile de yatırım yapabilirler.

22. Soru

Otofinansman nedir?

Cevap

Otofinansman; işletmelerin kârlarından oluşturdukları yatırılabilir fonlardır

23. Soru

Halka arz ile sermaye piyasalarından kaynak bulunabilir mi?

Cevap

Halka arz gibi yollarla sermaye piyasalarından kaynak bulmak da mümkündür. Vergi araçları yoluyla da

halka arzlar özendirilebilir. Benzer şekilde kurumsal altyapının oluşturulması da bu tür araçların kullanılmasını özendirecektir.

24. Soru

Amortisman uygulamaları özel sektör yatırımlarını etkiler mi?

Cevap

Amortisman uygulamaları da özel sektör yatırımlarını etkiler. Hızlandırılmış amortisman, ani amortisman ve yatırım indirimi gibi uygulamalar yatırımların geri dönüşünü hızlandıracığından özel sektör için teşvik edici olacaktır. Kâr elde edemeyen girişimciler için ise yatırım primi gibi uygulamalar devreye girebilir.

25. Soru

Yatırım indirimi nedir?

Cevap

Yatırım indirimi; yatırım harcamalarının vergi borcundan indirilmesidir.

26. Soru

Yatırım primi nedir?

Cevap

Yatırım primi; yatırım yapılması için verilen sübvansiyonlardır.

27. Soru

Yabancı sermaye, özel yatırımlar üzerinde etkili midir?

Cevap

Özel yatırımlar üzerinde etkili olan diğer bir araç yabancı sermayedir. Bir ülkede yapılan yatırımlar ya kamu tasarruflarından ya da özel tasarruflardan karşılanmaktadır. Ancak, yurt içi tasarrufların yatırımları finanse etmede yeterli olmaması hâlinde yabancı tasarruflar da kullanılabilir. Bir ülkede uygulanan maliye politikaları, yabancı tasarrufların ülkeye girişini veya yerleşiklerin uluslararası piyasalardan borçlanmasını doğrudan ve dolaylı olarak etkiler.

28. Soru

Yatırılabilir fonların kaynağı nedir?

Cevap

Yatırılabilir fonların kaynağı şüphesiz tasarruftur. Büyüme açısından yaşamsal öneme sahip iki temel kavram;
• Tasarruf gücü ve
• Tasarruf eğilimidir.

29. Soru

Tasarruf gücü nedir?

Cevap

Tasarruf gücü; harcanabilir gelirin zorunlu ihtiyaçlar için gerekli olan düzeyin üstünde olmasıdır.

30. Soru

Tasarruf eğilimi nedir?

Cevap

Tasarruf eğilimi; harcanabilir gelire ve biriktirme davranışlarına bağlı tasarruf isteğidir.

31. Soru

Kamu yatırımlarının çoğaltan ya da çarpan etkisi ne demektir?

Cevap

Kamu yatırımları yapıldıkları anda mal ve hizmetlere ek talep yarattıklarından ekonomik büyümeye doğrudan katkı sağlarlar buna kamu yatırımlarının çoğaltan ya da çarpan etkisi denir.

32. Soru

Kamu yatırımlarının hızlandırıcı etkisi ne demektir?

Cevap

Kamu yatırımlarındaki artış, özel yatırımları teşvik eder buna kamu yatırımlarının hızlandırıcı etkisi denir.

33. Soru

Maliye Politikası araçlarının emek arzı üzerindeki etkileri nelerdir?

Cevap

Üretim sürecinde istihdam edilen emeğin miktar ve kalitesi maliye politikalarından etkilenir. Yüksek oranda kişisel gelir vergisinin uygulanması ve işsizlere yapılan sosyal yardımların yüksek olması hâlinde de bireyler çalışmak yerine devletten yardım almayı tercih

edebilirler. Eğitim ve sağlık harcamaları, diğer etkileri yanında, eğitilmiş ve sağlıklı iş gücü üretmek açısından dikkate değer etkiler yaratır. Eğitim harcamaları ile iş gücünün niteliği artırılmalıdır. Diğer taraftan mevcut iş gücünün verimliliği sağlık harcamaları ve sosyal harcamalardan etkilenebildiği gibi yüksek vergiler dolayısıyla vergi sonrası geliri büyük ölçüde azalan iş gücü, nitelikli bile olsa verimli çalışmayabilir. İş gücünün niteliği yanında çalışma koşulları da iş gücüne katılımı ve istihdam imkânlarını etkilemektedir. Ayrıca, sağlıklı çalışma koşulları bireylerin verimliliğini olumsuz etkilemekte, vergilerin yüksek olması iş gücünün verimliliği olumsuz etkilenmektedir. Düşük ücretli çok sayıda verimsiz insan çalıştırmak yerine, yüksek ücretle az sayıda verimli insan çalıştırmak büyüme üzerinde daha olumlu etki yaratır.

34. Soru

Maliye Politikası araçlarının teknolojik gelişme üzerindeki etkileri nelerdir?

Cevap

Bilimsel çalışmalar ve araştırma-geliştirme faaliyetleri ile gelişen teknoloji, devletin, mali teşvikler gibi dolaylı araçları ve somut projelerin desteklenmesi gibi doğrudan araçları ile hız kazanabilir. Bilimsel araştırma ve Ar-Ge faaliyetleri harcama gerektirir. Özel sektör genellikle risk almaktan kaçındığından kamu sektörü genellikle üniversiteler üzerinden bu maliyeti yüklenir. Günümüzde hakim olan ekonomik yapı uluslararası rekabete dayanmaktadır ve düşük maliyetli ve kaliteli mal üreterek ihraç edebilen ülkeler yüksek büyüme oranları gerçekleştirebilmektedirler. Bunun yolu teknolojik gelişmedir. Hem daha ucuz hem de daha kaliteli mal

üretmenin tek yolu ise yüksek teknolojiyle üretilen katma değeri yüksek mallardır. Bu nedenle, devletin hem kamu harcamaları yoluyla sağlanan kamusal bilgi ve teknoloji üretimi hem de vergi ve sübvansiyon gibi araçlarla özel sektör Ar-Ge faaliyetlerinin desteklenmesi yoluna giderek teknolojik gelişmeyi desteklemesi gerekmektedir.

35. Soru

Teknolojik gelişme nedir?

Cevap

Teknolojik gelişme; üretim süreçlerinin verimliliğini arttıran buluş ve yeniliklerdir.

36. Soru

Dünya bankasının tanımlamasına göre, ülkelerin gelişmişlik düzeylerinin niceliksel tanımlaması nasıldır?

Cevap

Dünya Bankasının göre ülkelerin gelişmişlik düzeyleri dört grupta tanımlanmıştır. Buna göre kişi başına gelir düzeyi (yuvarlanmış rakamlar olarak);

- 1000 doların altında olan ülkeler düşük gelir grubu,
- 1000-3700 dolar arası orta altı gelir grubu,
- 3700-11500 arası orta üstü gelir grubu,
- 11500 dolar üstü ise yüksek gelir grubu ülkeleri olarak tanımlanır.

37. Soru

Ülkelerin gelişmişlik düzeylerinin niceliksel tanımlanmasındaki sorun nedir?

Cevap

Satın alma gücü paritesine göre doların her ülkedeki mal karşılığının farklı olmasıdır. Örneğin, 1\$ ile Türkiye'de alınabilecek mal miktarı ile ABD'de alınabilecek mal miktarı farklı olabilir. Bu nedenle de satın alma gücü paritesi dikkate alınarak kişi başına gelir yeniden hesaplanmaktadır.

38. Soru

Ülkelerde büyümenin ve kalkınmanın birbirinden ayrı değerlendirilmesinin sebebi nedir?

Cevap

Büyüme niceliksel, kalkınma ise niteliksel özellikler ile tanımlanır. Geliri yüksek her ülke gelişmiş sayılamayacağı gibi, geliri düşük her ülkenin de az gelişmiş sayılamaz. Ekonomik kalkınma, bir ülkenin zenginleşmesi ile beraber, o ülkede yaşayan insanların yaşam standardının da artmasıdır. Gelir düzeyi çok yüksek olduğu hâlde, bu gelirin toplumdaki değişik kesimler tarafından bölüşümü adil değilse ve yaşam koşullarını iyileştirmiyorsa, kalkınmadan söz etmek mümkün değildir.

39. Soru

Gelişmekte olan ülkelerin temel özellikleri nelerdir?

Cevap

Gelişmekte olan ülkelerin temel özellikleri şöyle sıralanabilir:

- Kişi başına gelir düzeyi düşüktür.
 - Ekonomide parasallaşma düşük olduğundan, gelirin olduğundan düşük görünmesidir.
 - Tasarrufların düşük ve dolayısıyla sermaye birikiminin yavaş olmasıdır.
 - Nüfus artış hızı yüksektir ve bu nüfusun önemli bir bölümü kırsal bölgelerde yaşamaktadır.
 - Üretim yapısı tarım ağırlıklıdır ve tarımsal üretim büyük ölçüde geleneksel yöntemlerle yapılmaktadır. Verimlilik düşük ve gizli işsizlik yaygındır. Kente göçle beraber, sermaye birikimi yetersiz ve beşeri sermaye düşük olduğundan, işsizlik artmaktadır.
 - Gelir dağılımı adaletsiz bir yapı arz etmektedir.
 - Eğitim düzeyi düşüktür.
 - Sağlık hizmetlerinin miktarı ve kalitesi düşüktür.
- Bunun bir nedeni düşük eğitim düzeyinden kaynaklanan bilinçsizlik iken diğer bir nedeni sağlığa ayrılan kaynakların yetersizliğidir. Bu yüzden de bireylerin yaşam süresi kısa, çocuk ölümleri yüksektir.
- Otoriter siyasal rejimlerle yönetilmektedirler.

40. Soru

1950'li yıllarda A. Lewis kalkınma süreci ayrımını nasıl yapmıştır?

Cevap

A. Lewis ekonomik gelişme sürecini genel olarak geleneksel tarım toplumu ile modern sanayi toplumu ayrımı yaparak anlamaya çalışmıştır.

41. Soru

Ekonomik kalkınmada 1950'lerden 1970'li yılların ortalarına kadar hâkim olan görüş hangi nitelikte olmuştur?

Cevap

1950'lerden 1970'li yılların ortalarına kadar hâkim olan görüş, planlamacı, kamu müdahalesi ağırlıklı ve ithal ikameci nitelikte olmuştur. Bugün tartışmasız kabul edilen fiyat mekanizması ise geri planda kalmıştır.

42. Soru

1950-1970 yılları arasında ekonomik kalkınma yaklaşımı neyi ön plana çıkarmıştır?

Cevap

Bu dönemde hâkim olan ekonomik kalkınma yaklaşımı, pozitif analizlerde piyasanın etkin olmadığını, normatif analizlerde ise kamu müdahalesini öne çıkarmıştır.

43. Soru

A. Lewis ekonomik kalkınma sürecinde tarımdan sanayiye nüfus transferini nasıl açıklamıştır?

Cevap

Tarım sektöründe fazla nüfus olduğundan, iş gücünün üretime marjinal katkısı sifıra yakındır. Diğer taraftan sanayi sektöründe yeterli istihdam olmadığı için iş gücünün marjinal katkısı yüksektir. Böylece tarımdan sanayiye iş gücü transfer edildiğinde, tarımsal üretimde bir azalma olmamakta ancak sanayi sektöründe üretim artacağından, toplam üretim artmaktadır. Artan gelirin bir bölümü sanayi yatırımlarına yönlendirildiğinde ise ek istihdam yaratılmakta ve tarımdan sanayiye nüfus transferi hızlanmaktadır.

44. Soru

Gelişmekte olan ülkelerin kalkınma seyrinde tarımdan sanayi sektörüne geçişte niçin hizmet sektörüne gerek duyulmuştur?

Cevap

Gelişmekte olan ülkelerde tarımdan kaçış ve şehirlere göç ile beraber, kaynak ve bilgi birikimindeki

yetersizlikler nedeniyle yeterince yatırım yapılamaması sonucu, bir üçüncü sektör ortaya çıkmıştır. Bu sektör tarımdan sanayiye doğrudan bir sıçrama mümkün olmadığından kentsel/enformel olarak tanımlanabilecek hizmet ağırlıklı bir yapıdır.

45. Soru

1970'li yıllara kadar tarımdan sanayiye yapısal dönüşümün hızla sağlanamamasının nedenleri nelerdir?

Cevap

1970'li yıllara kadar ağırlıklı olarak izlenen ithal ikameci kalkınma stratejisi, döviz sıkıntısı, üretim kalitesindeki düşüklük ve dış rekabete açık olmamasından dolayı ortaya çıkan verimlilik sorunları nedeniyle tıkanma noktasına gelmiştir.

46. Soru

Gelişmiş ülkelere yapısal uyumu sağlayabilmek için 1980'li yıllardan itibaren aralarında Türkiye'nde bulunduğu gelişmekte olan ülkeler nasıl bir ekonomik politika izlemişlerdir?

Cevap

Türkiye'nin de aralarında bulunduğu bu ülkeler 1980'li yıllardan itibaren liberalizasyona gitmişler ve ithal ikamesi yerine ihracata yönelik büyüme politikalarını tercih etmişlerdir..

47. Soru

Ekonomilerin dışa açılmasıyla kalkınma politikası nasıl açıklanır?

Cevap

Ekonomilerin dışa açılması, bir taraftan bilgi ve teknoloji transferi ve uluslararası piyasalara üretim yapılarak gelir artışı sağlama imkânı verirken, diğer taraftan ileri teknoloji ile üretim yapan ülkelerle rekabeti zorunlu hâle getirmektedir. Bu dönemde kalkınma politikası;

- Uzun dönem ve
- Kısa dönem olmak üzere iki boyutta ele alınmıştır.

48. Soru

Kısa dönemde politika alternatifleri nasıl incelenmelidir, bunların amaçları nelerdir?

Cevap

Kısa dönemde politika alternatifleri arz-yönlü ve talep-yönlü olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Arz-yönlü bakış yapısal uyum amacıyla öngörülürken talep-yönlü politikalar ise istikrar amaçlıdır.

49. Soru

Gelişmekte olan ülkelerin işgücü maliyetlerinin düşük olması neyi ortaya çıkarmıştır?

Cevap

Özellikle iş gücü maliyetlerinin düşük olduğu bu ülkeler, uluslararası sermaye için de cazip hâle gelmektedir. Bu nedenle, gelişmekte olan ülkelerin izlediği gelişme seyri, kaçınılmaz olarak gelişmiş ülkelere fason üretim yapma biçiminde ortaya çıkmaktadır.

50. Soru

Bir ülkede ekonomik yapıdaki gelişmişlikler ile hangi yapılar arasında doğrudan bağlantı vardır?

Cevap

Bir ülkede ekonomik yapıdaki gelişmişlik ile siyasal yapı, hukuk sistemi ve kurumsal yapı arasında doğrudan bağlantılar vardır.

51. Soru

Gelişmekte olan ülkelere kamu harcamaları bileşiminde hangi harcamalar ön plandadır?

Cevap

Gelişmekte olan ülkelere millî gelire oranla, finansman kaynağındaki kısıt nedeniyle, kamu harcamaları düşüktür. Kamu harcamaları bileşiminde genel kamu hizmetleri ve savunma harcamaları önemli yer tutmaktadır. Güvenlik sorunlarının yaşandığı bu ülkelere emniyet hizmetlerine daha fazla kaynak ayrılırken istihdam alanları yetersiz olduğundan devlet, büyük bir işveren niteliğindedir. Kamu kesiminde fazla sayıda insan çalışırken kamu hizmetlerinin sunumunda genel bir

etkinsizlikten söz etmek mümkündür. Yaşam standardının düşük olması ve genel bir adaletsizlik algılaması sosyal huzursuzlukları arttırırken, bu huzursuzluğu asayiş önlemleriyle bastırmaya çalışan devlet, güvenliğe daha fazla kaynak ayırdığından, vatandaşın memnuniyetini arttıracak eğitim, sağlık ve diğer sosyal hizmetleri daha az gerçekleştirmektedir.

52. Soru

1980 sonrasında uluslararası ekonomik yapıdaki değişim nasıl oluşturulmuştur?

Cevap

1980 sonrasında hem uluslararası ekonomik yapıdaki dönüşüm hem de özel sektörün bir ölçüde yatırılabilir sermayeye sahip olması, devletin doğrudan yatırım yerine yatırım ortamını iyileştirici ve teşvik edecek mekanizmaları geliştirmesi daha rasyonel görülmüştür. Organize sanayi bölgeleri, küçük sanayi siteleri, bazı ara malların devlet tarafından üretilmesi ve özellikle enerji alanındaki yatırımlar ya da teşvik politikaları, kalkınmanın hızlandırılması açısından önem arz etmektedir.

53. Soru

Gelişmekte olan ülkeler beşeri sermayelerini hangi alanlara önem vererek güçlendirebilirler?

Cevap

Devletin kalkınma amaçlı doğrudan yer alması gereken bir alan da beşerî sermayedir. Ekonomide verimlilik artışının sağlanması ve insanların yaşam standardının yükseltilmesi bakımından gelişmekte olan ülkeler nitelikli işgücü yaratılması sağlık ve sosyal hizmetlerin geliştirilmesi için kaynak ayırmalıdır.

54. Soru

Kamu gelirlerinin en önemli kaynağı nedir? Hangi kıstaslara göre toplanmalıdır?

Cevap

Kamu gelirlerinin en sağlıklı ve kalıcı kaynağı vergilerdir. Toplam vergi yükü önemli olduğu gibi, kalkınma sürecini hızlandıracak vergi bileşiminin de dikkate alınması gerekir. Vergi sistemine ilişkin temel tartışma, kalkınmanın önemli bir boyutu olan ekonomik büyümeyi hızlandıracak etkin vergileme ve sosyal kalkınma için dikkate alınması gereken adil vergilemedir. Etkinlik ve eşitlik kavramları ile yapılan bu tartışma, maliye politikasının önemli konularından biridir.

55. Soru

Gelişmekte olan ülkelerde daha yaygın olarak hangi tip vergi toplanır? Niçin?

Cevap

Gelişmekte olan ülkelerde kamu gelirleri açısından en önemli sorunlardan biri vergi kapasitesinin düşük olması ve vergi gayretinin yetersiz olmasıdır. Bu ülkelerde aynı zamanda gelir idaresinde de kurumsal kapasite yetersizliği vardır. Kayıt sistemindeki yetersizliklerin de etkisiyle bu ülkelerde devlet gelir vergisi toplamakta zorlanır. Bu nedenle de daha kolay toplanabilen ve toplumun geneline yayılan dolaylı vergilerin toplam gelirler içerisindeki payı yüksektir.

56. Soru

Gelişmekte olan ülkelerde katma değer vergisine niçin önem verilmektedir?

Cevap

Gelişmekte olan ülkelerdeki diğer bir sorun, artan oranlı gelir vergisinin çalışma güdüsünü azaltmaktan çok kayıt dışı ekonomik faaliyetleri arttırmasıdır. Bu nedenle, bir yandan kaynak dağılımı etkinliği kaygısı, diğer yandan gelir idaresinin kapasite yetersizliği nedeniyle tipik bir dolaysız vergi olan gelir vergisi yerine katma

değer vergisi gibi dolaylı vergilere ağırlık verilmektedir.

ÜNİTE 7: MALİYE POLİTİKASI VE GELİR DAĞILIMI

GELİR KAVRAMI: ÖNEMİ, TÜRLERİ VE KAYNAKLARI

Gelir, bireysel bağlamda yaşamın sürdürülmesi açısından zaruri, yaşam düzeyinin yükseltilmesi açısından ise gereklidir. Gelir, toplumsal alanda karar merkezlerinde söz sahibi olma açısından da çok önemlidir.

GELİR, modern ekonomilerde parasal olarak ifade edilir.

NOMİNAL (PARASAL) GELİR, bir bireyin belirli bir sürede akım hâlinde sahip olduğu parasal değer toplamıdır. Enflasyonist dönemlerde nominal gelirin gerçek satın alma gücünü bulabilmek için fiyat değişimleri karşısında düzeltme yapılır.

REEL GELİR, nominal gelirin enflasyona göre düzeltilmiş hâlidir. Üçüncü bir gelir türü ise **TATMİNDİ** r.

TATMİN ya da **PSİKOLOJİK GELİR** veya **HAZ DUYGUSU** bireyin çeşitli şekillerde ve ortamlarda yaşadığı, parasal değerle ifade edilmeyen haz duygusudur.

AKIM GELİR, bir dönem içinde bireyin elde ettiği ekonomik değerlerin toplamıdır.

Bireyin akım olarak gelir elde etme kaynakları **İKİ GRUPTA** toplanabilir:

BİRİNCİ GRUPTA birey akım olarak faktör geliri elde eder. En genel gelir sağlama kanalı faktör piyasalarında ücret, kâr, faiz ve rant şeklinde elde edilen faktör getirisidir.

BİRİNCİL GELİR DAĞILIMI, kamu ve özel kesimde üretime giren üretim faktörlerinin dönemsel akım olarak elde ettikleri faktör paylarının dağılımıdır.

BİREYİN İKİNCİ GRUP gelir sağlama kanalı ise faktör geliri dışı gelir sağlama kaynaklarıdır. Bu gelir sağlama kaynağının birisi aile çevresidir. Doğal olarak birey aile çevresinden faktör payı anlamında parasal gelir elde etmez. Ancak, aile işletmesi tipi organizasyonlarda ya da işsizlik durumunda ailesinin yanında kalan birey, yaşamını sürdürebilmek için ailesinden aynı destek sağlıyor olabilir. Bu tür aile destekleri gelir dağılımı hesaplamalarına dahil edilmezler.

Bireyin faktör dışı gelir elde etmesinin diğer kanalı ise devletin sağladığı çeşitli sosyal desteklerdir. Yeniden gelir dağıtım politikası çerçevesinde yer alan çeşitli sosyal destekler, toplumsal gelir dağılımında sosyal tercihe uygun adaleti sağlamaya ya da birincil gelir dağılımını sosyal tercihe uygun hâle getirmeye yöneliktir.

Birey, faktör gelirlerinin tüketim dışı tasarruflarını birikim olarak toplayarak stok birikimine dönüştürür. Stok birikimi aile fertlerinden devreden miras veya üçüncü bireylerden gelen bağışlarla da oluşturulabilir.

STOK BİRİKİMİ, akım gelirden ayrılan tasarruflar yanında, bağış ve yardımların oluşturduğu birikim toplamıdır. Stok birikimi bir tür sermayedir. Stok birikimine sahip birey, sermaye sahibi olarak faktör piyasasında kâr veya faiz adı altında akım faktör geliri elde edebilir. Kamu kesiminin birincil gelir dağılımını toplumsal adalete uygun olacak şekilde değiştirmeye yönelik politikaları söz konusudur. Ancak, faktör kullanıcısı olarak faktör piyasalarındaki uygulamaları da genellikle gelir dağılımı üzerinde bozucu etki oluşturmaktadır. Kamu cari harcamaları ve bazı transfer harcamaları birincil gelir dağılımı üzerinde bozucu etki oluştururken maliye politikası araçları ile toplumsal adalet duygusuna nispi olarak daha uygun **İKİNCİL GELİR DAĞILIMI** oluşturulmaya çalışılır.

İKİNCİL GELİR DAĞILIMI, birincil gelir dağılımının kamusal araçlarla kamu tercihlerine uygun olabilecek şekilde yeniden dağılımıdır.

GELİR DAĞILIMI

Konunun kamu ekonomisi alanına girmesinde iki belirleyici neden rol oynamıştır:

- Birincisi, kapitalizmin doğası gereği, ileri aşamalarında gelir dağılımının bozulmaya yüz tutması ve bu sonucun hem sosyal hem de bizzat ekonominin işleyişi açılarından sorunlara gebe olmasıdır.
- İkincisi ise zamanla kamu araçları ile ekonomilere müdahale alanının genişlemesi ve müdahale araçlarının artmasıdır.

TARİHSEL GELİŞİM

Zaman içinde yaşamın gerçek koşulları neo-klasik varsayımları zorlamaya başladı ve 1850'lerde kapitalizmin birinci büyük krizi sonucu sistem işsizlik ve gelir dağılımı bozukluğu ile karşı karşıya kaldı. Gerek sosyal gerekçelerle gerek ekonomik zorunluluklarla kamu kesimine ve vergi fonksiyonuna mali amaç yanında sosyal amaç olarak gelirin yeniden dağılımının sağlanması amacı eklendi.

Gelir dağılımı hem sosyal adalet hem de ekonomik etkinlik açılarından önemlidir. En yüksek ve en düşük gelir dilimleri arasındaki fark sosyal dengesizliği ve ona bağlı olarak da adaletsizliği gösterir. Gelir dağılımının düzeltilmesi, ekonomik etkinlik açısından, üretimin yeniden ve toplumsal tercihlere daha

uygun olarak şekillendirilmesi anlamına gelmektedir.

Yeniden gelir dağıtım politikası, genel olarak, toplumun bir kesiminden alınan değerlerin, başka bir kesimine aktarılması olarak tanımlanabilir. Bu süreçte, doğal olarak, yüksek gelirli kesimler varlık kaybına, düşük gelirli kesimler varlık kazancına uğramaktadır. Yeniden gelir dağıtım politikası iki farklı teoriye dayandırılır. Bunlardan;

- İki PARETO KURALI,
- Diğer ise HICKS-KALDOR TELÂFİ KURALIDIR.

Pareto kuralı bir alandaki refah yükselişinin diğer alandaki refah kaybı pahasına yapılmasına izin vermez. Bireylerin refah fonksiyonlarının birbiri ile bağlantılı olduğu durumda bu süreç şöyle gösterilebilir:

$$WA = f(Q_A, W_A, \dots, Z_A, W_B)$$

$$WB = f(Q_B, X_B, \dots, Z_B)$$

Eğer Z_A kaynağını, A'dan B'ye aktarırsak, B'nin refah fonksiyonunda meydana gelecek yükseliş A'nın refah fonksiyonuna da yansıtılacağından, A refah kaybına uğramadan, B'nin refahı yükseltilmiş olur. Bu durum Pareto kuralına uygundur.

Hicks-Kaldor telafi kuralına göre, bir kesimin refahı kısılrken diğerinin yükselmesi, ancak, uygulama sonucunda sağlanan refah yükselişinin, oluşturulan refah kısıntısından yüksek, hiç değilse eşit olması koşuluyla meşrulaştırılabilir. Hicks-Kaldor telafi kuralı şöyle gösterilebilir:

$$DW_B \geq DW_A$$

Gelir dağılımı politikasından destek alanlar ve bu politikayı destekleyenler açısından birey-bütçe ilişkisi;

- Birincilerde **MALİ RANT**,
- İkincilerde ise **MALİ SÖMÜRÜ** olarak nitelenmektedir.

Bu durumda, gelir dağılımı politikaları açısından **MALİ RANT** bireyin ya da grubun kamusal politikalardan net yarar sağlamasını; **MALİ SÖMÜRÜ** ise bireyin ya da grubun kamusal politikalara net katkı yapmasını ifade etmektedir.

Gelir dağılımı, genelde aşağıda kısaca belirtildiği gibi dört grupta ele alınabilir.

- Yaygın olarak kullanılan gelir dağılımı ölçütü, bireylerin ya da ailelerin gelirlerinden oluşan **BİREYSEL GELİR DAĞILIMI** dır.
- Bireyler farklı statülerde üretim elemanı olarak üretime katılıp gelir elde ederler. Farklı gelir statüleri itibarıyla yapılan bu dağılım modeline **FONKSİYONEL GELİR DAĞILIMI** adı verilir.

- Ekonomik faaliyetler tarım, sanayi ya da hizmetler olarak farklı sektörlerde yürütülür. Farklı sektörlerde yaratılan gelirler itibarıyla yapılan gelir dağılımı modeline **SEKTÖREL GELİR DAĞILIMI** adı verilir.
- Bir ülkede farklı bölgelerde yaşayan birey ve aileler farklı gelir düzeyinde bulunabilir. Bölgeler itibarıyla yapılan gelir dağılımı modeline ise **BÖLGESEL GELİR DAĞILIMI** adı verilir.

Farklı ekonomik ve siyasi amaçlarla farklı gelir dağılımı ölçütleri kullanılabilir. En yaygın kullanılan ölçüt, bireysel gelir dağılımı ölçütüdür. Diğer bir etkili ölçüt ise bölgesel gelir dağılımıdır.

GELİR DAĞILIMININ ÖLÇÜM YÖNTEMLERİ

Yöntemler arasında düzey farkı olmakla beraber, tüm yöntemler neo-klasik ekonomi anlayışına dayanmaktadır. Diğer ülkelerde olduğu gibi, Türkiye'de de Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ve Devlet Planlama Teşkilatının (DPT) yayınlarında kullanılan ölçütte, nüfusun yüzdelere bölünmüş dilimlerine isabet eden gelirin yüzde dilimleri gösterilmektedir (S:137, Tablo 7.1).

Her koşulda, gelirin en üst düzeyindeki nüfusun % 20'si toplam gelirin yaklaşık yarısını almakta, nüfusun % 80'i ise gelirin geri kalan bölümünü paylaşmaktadır.

Nüfus bölümlerine denk düşen gelir dilimleri, diyagram olarak, Lorenz eğrisi ile de gösterilebilir (S:138, Şekil 7.1). Burada tam eşitlik doğrusu üzerinde hane halkı yüzdeleri ile gelir yüzdeleri eşittir.

Gerçek yaşamda oluşan gelir dağılımı sağ tarafa doğru şişkinleşmiş alanı çevreleyen sınır ile verilir. Ayrıca tam eşitlik doğrusu ile gerçek dağılım hattı arasında kalan alan eşitsizlik alanını verir. Gelir dağılımı düzeldikçe eşitsizlik alanı küçülür, gelir dağılımı bozuldukça alan büyür.

GİNİ KATSAYISI, fiili eşitsizlik alanının tam eşitsizlik alanına oranı ile elde edilir. Gini katsayısı 0 ile 1 değerleri arasındaki konumuna göre gelir dağılımı hakkında genel bir fikir vermekle beraber, gelirin nüfus dilimleri itibarıyla nasıl paylaşıldığı hakkında hiçbir bilgi oluşturmaz. Örneğin, Gini katsayısının bir ülkede 0,6 değerinde 0,9 olması, sadece birinci ülkede gelir dağılımının ikinciye göre daha adil olduğunu göstermektedir. Ancak, aynı bilgi her iki ülkede de farklı gelir dilimleri arasındaki nispi durum hakkında bir fikir vermez.

MALİYE POLİTİKASI VE YENİDEN GELİR DAĞILIMI

Gelirin yeniden dağılımının sağlanması, toplumda bir kesimden diğer kesime aktarım

yapmayı gerektirir. Refah ekonomisi çerçevesinde bu tür aktarımın meşrulaştırılabilmesi;

- Pareto hipotezi bağlamında bireylerarası refah bağlantısı olması,
- Hicks-Kaldor hipotezi bağlamında ise gelir aktarımı ile sağlanan toplumsal yararın toplumsal fedakârlığa eşit, tercihen ondan yüksek olması koşuluna bağlıdır.

FARKLILIK ANALİZİ (DİFERANSİYEL ANALİZ) adı verilen bu yöntem, inceleme altına alınan aracın net etkisini ortaya koymaya yaramaktadır.

KAMU HARCAMA SİSTEMİ

Kamu harcamaları, cari harcamalar ile birincil gelir dağılımı, transfer harcamaları ile de ikincil gelir dağılımı üzerinde etkili olmaktadır. Kamu personelinin maaş ödemeleri cari harcamalarda yer alır. Maaş ödemelerinin belirlenmesi ve yıllar itibarıyla yükseltilmesi piyasa kurallarına değil, barem adı verilen özel statüye tabidir.

Kamu harcamaları yoluyla ikincil gelir dağılımının gerçekleştirilmesine yönelik sosyal yardımlar, sosyal destek ve sosyal politika uygulamaları olarak sürdürülmektedir. **SOSYAL**

DESTEK, yaşlılık, çeşitli akli veya fiziksel sakatlık vb. nedenlerle fiilen çalışamayacak durumda olanlara sağlanan destek hizmetlerdir. **SOSYAL POLİTİKA** İSE çalışma özü ve engeli olmadığı hâlde, ekonomik koşullardan dolayı çalışma imkânı bulamayan işsizlere ve çalıştığı hâlde yeterli gelir elde edemeyenlere sağlanan ekonomik destektir. Yeniden gelir dağılımını sağlamak amacıyla yapılan kamu harcamaları parasal destek ve/veya aynî destek olarak tasnif edilmektedir.

Kamu harcamaları desteğinin parasal şekli kamu transfer harcamaları olarak yapılmaktadır. Emekli, dul, yetim, harp malulü, çeşitli sakatlık yardımları vb. sosyal destek harcamaları parasal olarak gerçekleştirilir. Sosyal amaçlı harcamalarda ikinci ekonomik destek aynî yardım şeklinde yapılır. Bu sistemde bazı mal veya hizmetleri belirli birey ya da ailelerin bedava veya piyasadan daha ucuz fiyatla temin etmesi sağlanmaktadır. Yoksullara ucuz gıda maddesi temini, bazı malların tenzilatlı fiyatla ya da bedava alınmasını sağlayan kupon sistemi vb. gibi yardımlarla yoksul kesime destek sağlanabilir.

Transfer miktarı sabit olarak, parasal yardımın bireyin refahını aynî yardıma göre daha fazla artırdığı ileri sürülür. Bu iddia, parasal olarak yapılan sosyal destekte, bireyin ekonomik kaynağı kendi tercihine göre kullanabileceği nedeni ile mümkün en yüksek refah düzeyine

ulaşabileceği görüşüne dayanır. Mal ve hizmet olarak sağlanan ekonomik destekte ise kamusal tercih bireyin tercihinin önüne geçmiş olduğundan, bireyin daha düşük refah düzeyinde kalacağı görüşü hâkimdir.

KAMU GELİR SİSTEMİ

Kamu gelir sistemi içinde gelirin yeniden dağılımına katkı yapabilecek mekanizma vergilerdir. Borçlanma da bir tür kamu gelirdir. Ancak borçlanma geliri yeniden değiştirirken düzeltmez, tam tersi, bozar.

Gelir üzerinden alınan doğrudan bir vergi olan gelir vergisi, yükümlünün bireysel ve ailesel durumu yanında gelir kaynağını da dikkate aldığından, vergi ödeme gücüne en fazla yaklaşılacak subjektif vergilerdendir.

Gelir arttıkça oranın yükseldiği artan oranlı tarifenin refah ekonomisi açısından asıl amacı, gelir dağılımını düzeltmek olmayıp, gelirin azalan marjinal yararı varsayımı altında, veri kamu gelirin sağlanmasında toplumsal fedakârlığı en düşük düzeyde tutmaktır. Refah teorisi bağlamında açıklama böyle olmakla beraber, artan oranlı tarifenin, tarife yüksekliğine bağlı olarak, gelir dağılımını bir miktar düzeltebileceği söylenebilir. Buna karşın, sistemde sağlanan bazı indirim ve muafıklar artan oranlı tarifenin etki gücünü zayıflatabilir. Stopaj yolu ile vergiye tabi olanlar beyannameli yükümlülere oranla dezavantajlı durumdadırlar. Bunların dışında vergi kayıp ve kaçığı da verginin gelir dağılımını düzeltici etkisi üzerinde hafifletici ya da bozucu etki yapmaktadır.

Gelir türü vergilerde geliri yeniden ve olumlu yönde değiştirebilen en etkili sistem **NEGATİF GELİR VERGİSİ** uygulamasıdır. Negatif gelir vergisi uygulamasında tüm bireyler teorik olarak vergi yükümlüsüdür ve vergi artan oranlıdır. Yükümlüler, gelirlerini beyan ettiklerinde, gelirin belirli miktarın üzerinde olması durumunda artan oranlı yükümlülüğe tabi olur, belirli miktarın altında kalması durumunda ise mali destek alır. Tüzel kişi olan kurumlar üzerine salınan kurumlar vergisi ise gelir üzerine salınan doğrudan bir vergi olmakla birlikte, kişisel gelir vergisi gibi subjektif nitelikte olmayıp düz oranlı uygulanan bir yükümlülüktür. Kurum hissedarlarının genelde yüksek gelirli kişiler olduğu varsayımı altında, temettü üzerine ek yük yıkarak gelir dağılımında adaletle yakınlaştıracı etki yarattığı düşünülen kurumlar vergisi, kârın kuruma bırakılması durumunda vergisiz faiz geliri sağlaması nedeniyle, olumlu etkisini kısmen yitirmektedir. Servet üzerinden alınan doğrudan vergilerin gelir ve servetin olumlu yönde yeniden dağılımı üzerindeki etkisi, durağan servetlerde zayıf,

servet aktarımlarında ise güçlü olabilir. Emlak vergisi gibi bina, arsa ya da arazi üzerinden alınan servet vergileri genellikle binde oranı ile uygulanır. Bunun nedeni, bu tür gayrimenkullerin üzerinden tahakkuk eden verginin servetin getirisi ile ya da diğer bireysel gelirle ödeneceği görüşüdür. Emlakın kira getirisinin olması durumunda, servet vergisine ek olarak, getiri üzerine gayrimenkul sermaye iradı vergisinin salınmasının, çifte vergilendirme sonucunu doğurduğu ileri sürülmektedir. Durağan servetlerin yüksek oranda servet vergileriyle yükümlü kılınması bazı durumlarda servet dağılımını olumsuz yönde etkileyebilir.

Yeniden gelir dağılımı politikalarında vergilerin kullanılmasında yüksek gelirli kesimin ne derecede vergi yüküne katlanacağı sosyopolitik bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sorun, yeniden gelir dağılımı politikalarının dayandırıldığı teorik çerçeveye göre çözülmeye çalışılır. Bu konuda, bireysel refah toplamının en üst düzeye çıkarılması ilkesini savunan **BENTHAM GÖRÜŞÜ** NE karşın, en düşük gelirlinin refah düzeyinin en üst düzeye çıkarılması gerektiğini (maxi-min) savunan **RAWLS GÖRÜŞÜ** tartışılmaktadır. Rawls görüşü, maxi-min ilkesinin gerçekleştirilmesi için gelir vergilerinde artan oranlılığı sınırsızlığa taşıyabilmesi açısından önemlidir.

Harcama vergileri, genel niteliği itibarıyla, harcamalar üzerine oturması ve harcamanın gelire göre azalan oranda seyretmesi nedeniyle, gelir artışı karşısında gerileyen oranlı yüke dönüşmektedir. Ancak, harcamalar üzerine salınan vergilerde farklı mallara ve harcamalara farklı oranlar uygulanarak veya zaruri mallar vergi dışına alınarak verginin adaletsiz yapısı kısmen önlenebilir.

Dışsalılık gibi çevre kirlenmesi durumunda Pigou-tipi vergi uygulamasına gidilmektedir. Bu vergi bir tür harcama vergisidir ancak çok haklı ve gelir dağılımını düzeltici bir vergidir.

YENİDEN GELİR DAĞILIMI POLİTİKALARININ SINIRLARI

Yeniden gelir dağılımı politikası;

- Siyasi,
- Sosyal ve
- Ekonomik olmak üzere bir arada çalışan ve birbirini etkileyen üçlü bir işleve sahiptir.

Yeniden gelir dağılımı politikası, siyasetin tabanını tutabilmek ve sistemin aksaklık ve bozukluklarını bir dereceye kadar gidererek

sistemi meşrulaştırabilmek için **SİYASİ BİR AMAÇ** taşımaktadır.

Yeniden gelir dağılımının sistemi meşrulaştırması, yoksul ve düşük gelirli kesimlere **EKONOMİK AKTARIM** yapılmasını içeren sosyal amacın gerçekleştirilmesi ile sağlanabilir.

Yeniden gelir dağılımının üçüncü amacı ise toplumda gelir dağılımının bir dereceye kadar da olsa düzeltilerek ortalama tüketim eğiliminin yükseltilmesi ve böylece piyasaların genişletilmesidir. Yeniden dağılım politikaları vergi geliri ile gerçekleştirilmektedir. Bu nedenle, toplumun hemen tüm kesimleri tarafından desteklenen söz konusu politikaların sınırının belirlenmesi vergi verenlerin programı destekleme arzu ve gücü ile sınırlıdır.

Maliye politikası araçları ile oluşturulan ikincil gelir dağılımı bir dönem sonra faktör piyasasında oluşan koşullarla eski düzeyine döner. Bu nedenle, maliye politikası araçları ile oluşturulan ikincil gelir dağılımını geçici aşama olarak görmek gerekmektedir.

SORU-CEVAP

1. Soru

Bireyler açısından gelir niçin önemlidir?

Cevap

Bireyler açısından gelir çok önemlidir. Çünkü gelir;

- Bireysel bağlamda yaşamın sürdürülmesi açısından zaruri,
- Yaşam düzeyinin yükseltilmesi açısından ise gereklidir.

Gelir, toplumsal alanda karar merkezlerinde söz sahibi

olma açısından da çok önemlidir. Hatta kapitalist devlet

anayasalarında yazılı olan bireyin seyahat hakkı, eğitim

hakkı, çalışma hakkı gibi insan haklarından yararlanabilmek bile ancak gelir ile mümkündür.

Medeni

yaşanın insanı tanımlama biçimi olan hak sahibi koşulundan hakların kullanılabilme koşuluna geçmek de

bir bakıma gelir sahibi olmakla mümkündür.

2. Soru

Yeniden gelir dağılımı politikası uygulanmasının amacı kısaca nasıl belirtilebilir?

Cevap

Yeniden gelir dağılımı politikası uygulanırken amaç bireye tasarruf yapma veya üretime girme imkânı ya

da toplumsal güç ve itibar kaynağı sağlamak

olmayıp, piyasadan temin edemediği bazı tüketim ürünlerine kavuşma kanalını açmaktır. Bu durumda, yeniden gelir dağıtım politikaları sonucunda millî gelirin tahsisinde tüketim hanesi genişletilmekte, buna karşın, doğal olarak, yatırım hanesi daraltılmaktadır.

3. Soru

Nominal gelir kavramı kısaca nasıl açıklanabilir?

Cevap

Nominal (parasal) gelir bir bireyin belirli bir sürede akım hâlinde sahip olduğu parasal değer toplamıdır. Enflasyonist dönemlerde nominal gelirin gerçek satın alma gücünü bulabilmek için fiyat değişimleri karşısında düzeltme yapılır.

4. Soru

Reel gelir kavramı kısaca nasıl açıklanabilir?

Cevap

Reel gelir nominal gelirin enflasyona göre düzeltilmiş hâlidir.

5. Soru

Gelir türleri arasında yer alan tatmin kavramı kısaca nasıl açıklanabilir?

Cevap

Tatmin ya da psikolojik gelir veya haz duygusu bireyin çeşitli şekillerde ve ortamlarda yaşadığı, parasal değerle ifade edilmeyen haz duygusudur.

6. Soru

Akım gelir nedir ve bireyin akım olarak gelir elde etme kaynakları nelerdir?

Cevap

Akım gelir, bir dönem içinde bireyin elde ettiği ekonomik değerlerin toplamıdır. Bireyin akım olarak gelir elde etme kaynakları iki grupta toplanabilir:

- Birinci grupta birey akım olarak faktör geliri elde eder.
- Bireyin ikinci grup gelir sağlama kanalı ise faktör geliri dışı gelir sağlama kaynaklarıdır.

7. Soru

Bireyin akım olarak faktör geliri elde etmesi nasıl açıklanabilir?

Cevap

Birinci grupta birey akım olarak faktör geliri elde eder. En genel gelir sağlama kanalı faktör piyasalarında ücret, kâr, faiz ve rant şeklinde elde edilen faktör getirisi. Faktör getirisi elde edebilmek için faktör sahibi olmak gerekir. Emek, maddi ve parasal sermaye ve doğa unsurları faktör piyasasında arz ve talep koşullarına göre faktör sahiplerine akım olarak ücret, kâr, faiz ve rant geliri sağlar. Faktör piyasasında arz edilen faktörleri kamu hizmetlerinin sunumunda istihdam edilmek üzere kamu kesimi de talep edebilir. Kamu ve özel kesim tarafından talep edilerek istihdam edilen faktörlerin sağladığı faktör paylarının dağılımı birincil gelir dağılımını oluşturur. Şu hâlde, birincil gelir dağılımı kamu ve özel kesimde üretime giren üretim faktörlerinin dönemsel akım olarak elde ettikleri faktör paylarının dağılımından oluşur.

8. Soru

Bireyin faktör geliri dışı gelir sağlama kaynakları nasıl açıklanabilir?

Cevap

Bireyin ikinci grup gelir sağlama kanalı ise faktör geliri dışı gelir sağlama kaynaklarıdır. Bu gelir sağlama kaynağının birisi aile çevresidir. Doğal olarak birey aile çevresinden faktör payı anlamında parasal gelir elde etmez. Ancak, aile işletmesi tipi organizasyonlarda ya da işsizlik durumunda ailesinin yanında kalan birey, yaşamını sürdürebilmek için ailesinden aynî destek sağlıyor olabilir. Bu tür aile destekleri gelir dağılımı hesaplamalarına dahil edilmezler. Bireyin faktör dışı gelir elde etmesinin diğer kanalı ise devletin sağladığı çeşitli sosyal desteklerdir. Yeniden gelir dağıtım politikası çerçevesinde yer alan çeşitli

sosyal destekler, toplumsal gelir dağılımında sosyal tercihe uygun adaleti sağlamaya ya da birincil gelir dağılımını sosyal tercihe uygun hâle getirmeye yöneliktir.

9. Soru

Stok birikimi nasıl açıklanabilir?

Cevap

Birey, faktör gelirlerinin tüketim dışı tasarruflarını birikim olarak toplayarak stok birikimine dönüştürür. Stok birikimi aile fertlerinden devreden miras veya üçüncü bireylerden gelen bağışlarla da oluşturulabilir. Stok birikimi, akım gelirden ayrılan tasarruflar yanında, bağış ve yardımların oluşturduğu birikim toplamıdır. Stok birikimi bir tür sermayedir. Stok birikimine sahip birey, sermaye sahibi olarak faktör piyasasında kâr veya faiz adı altında akım faktör geliri elde edebilir.

10. Soru

İkincil gelir dağılımı (yeniden gelir dağılımı) kavramı kısaca nasıl açıklanabilir?

Cevap

Kamu cari harcamaları ve bazı transfer harcamaları birincil gelir dağılımı üzerinde bozucu etki oluştururken maliye politikası araçları ile toplumsal adalet duygusuna nispi olarak daha uygun ikincil gelir dağılımı oluşturulmaya çalışılır. İkincil gelir dağılımı ya da yeniden gelir dağılımı, birincil gelir dağılımının kamusal araçlarla kamu tercihlerine uygun olabilecek şekilde yeniden dağılımıdır.

11. Soru

Gelir dağılımı konusunun kamu ekonomisi alanına girmesinin nedenleri kısaca nasıl belirtilebilir?

Cevap

Gelir dağılımı konunun kamu ekonomisi alanına girmesinde iki belirleyici neden rol oynamıştır:

- Bunlardan birincisi, kapitalizmin doğası gereği,

ileri aşamalarında gelir dağılımının bozulmaya yüz tutması ve bu sonucun hem sosyal hem de bizzat ekonominin işleyişi açılarından sorunlara gebe olmasıdır.

- İkincisi ise zamanla kamu araçları ile ekonomilere müdahale alanının genişlemesi ve müdahale araçlarının artmasıdır.

12. Soru

Gelir dağılımı konusu kim tarafından kamu ekonomisi alanında yer almıştır?

Cevap

Klasik ve neo-klasik ekonomistlerin fazla uğraşmadığı gelir dağılımı konusu, vergilemede sosyal işlev konusunu gündeme getirmiş olan Wagner ile kamu ekonomisi alanına girmiş ve günümüzde de temel kamusal işlevler arasında yerini almıştır.

13. Soru

Klasik dönemde yeniden gelir dağılımı konusunun maliye konuları arasında yer almamasının nedeni kısaca nasıl açıklanabilir?

Cevap

Klasik dönemde esnek emek ve rekabetçi piyasa koşulları altında, tam istihdam varsayımına da dayalı olarak gelir adaletsizliğinin olmadığı görüşü yaygındı. Bu nedenle, geçmiş dönemlerde gelir dağılımı ciddi bir sorun olarak görülmediği gibi, doğal olarak, yeniden dağılım da maliye konuları arasında yer almıyordu.

14. Soru

Yeniden gelir dağılımının maliye konuları arasına girmesi nasıl gerçekleşti?

Cevap

1850'lerde kapitalizmin birinci büyük krizi sonucu sistem işsizlik ve gelir dağılımı bozukluğu ile karşı karşıya kaldı. Diğer taraftan, kamu bütçelerinin hacmi büyümeye, devletler daha çok vergi alma ve harcama yapma imkânına kavuştu. Gelir dağılımının giderek bozulması toplumsal huzursuzluklara neden olduğu gibi,

daha da önemlisi, piyasaların genişlemesi önünde de önemli engel oluşturmaya başladı. Böylece, gerek sosyal gerekçelerle gerek ekonomik zorunluluklarla kamu kesimine ve vergi fonksiyonuna mali amaç yanında sosyal amaç olarak gelirin yeniden dağılımının sağlanması amacı eklendi.

15. Soru

Gelir dağılımının sosyal ve ekonomik etkinlik açılarından önemi nasıl açıklanabilir?

Cevap

Gelir dağılımı hem sosyal adalet hem de ekonomik etkinlik açılarından önemlidir. Bir defa, gerek bireysel gerek ailesel gelir dağılımı bir ekonomideki fakirlik ya da yoksulluğun yaygınlığını ifade eder. En yüksek ve en düşük gelir dilimleri arasındaki fark sosyal dengesizliği ve ona bağlı olarak da adaletsizliği gösterir. Konunun sadece sosyal adaletsizlik olarak ele alınması yeterli değildir. Gelir dağılımı dengesizliği ve aşırı adaletsizlik sosyal huzursuzluk ve çalkantılara neden olarak, sistemi tehlikeye de sokabilir. Diğer taraftan, piyasada açıklanan tercihler gelirlere bağlı olduğundan, tüketim piyasalarında açıklanan talep fonksiyonları gelir dağılımının etkisi altında şekillenir. Üretimin talebe göre şekillendiği varsayımı altında, gelir dağılımının bozulması sonucunda, üretimin yüksek gelirlilerin talepleri doğrultusunda şekillenebileceği, bu durumun ise ekonomik etkinliğe aykırı olduğu ileri sürülmektedir. Bu nedenle, gelir dağılımının düzeltilmesi, ekonomik etkinlik açısından, üretimin yeniden ve toplumsal tercihlere daha uygun olarak şekillendirilmesi anlamına gelmektedir.

16. Soru

Yeniden gelir dağıtımının dayandığı politikalardan biri olan Pareto kuralına göre ikincil gelir dağılımı nasıl meşrulaştırılmaktadır?

Cevap

Pareto kuralı bir alandaki refah yükselişinin diğer alandaki refah kaybı pahasına yapılmasına izin vermez.

Bu durumda ikincil gelir dağılımı nasıl meşrulaştırılabilir?

Çözüm şöyle verilmektedir. Bireylerarası refah etkileşimi varsayımı altında, yeniden dağılım politikası ile refahı yükselmiş olan bireyin refah fonksiyonu, kaynak kaybına uğramış bireyin refah fonksiyonunda yer alır. Böyle olunca, kaynak kaybına uğrayan bireyde refah değişimi olmadan, kaynak kazancı sağlayan bireyde refah yükselişi meydana gelmektedir. Bireylerin refah fonksiyonlarının birbiri ile bağlantılı olduğu durumda bu süreç şöyle gösterilebilir:

$$WA = f(QA, XA, \dots, ZA, WB,)$$

$$WB = f(QB, XB, \dots, ZB)$$

17. Soru

Mali rant ve mali sömürü kavramları nasıl açıklanabilir?

Cevap

Vergilemede yararlanma ilkesi, vergi ödeyenin, katlandığı fedakârlık karşılığında kamu harcamalarından yarar beklediği görüşüne dayanmaktadır. Bu görüş çerçevesinde, yeniden gelir dağıtım politikası uygulamasında yüksek gelirli kesimin vergi vermeye razı olması, düşük gelirlinin durumunun düzelmesinden yarar sağlayacağı şeklindeki algılama ile açıklanır. Bu teori çerçevesinde gelir dağılımı politikasından destek alanlar ve bu politikayı destekleyenler açısından birey-bütçe ilişkisi;

- Birincilerde mali rant,
- İkincilerde ise mali sömürü olarak nitelenmektedir. Bu durumda, gelir dağılımı politikaları açısından;
- Mali rant, bireyin ya da grubun kamusal

politikalarından net yarar sağlamasını;

- Mali sömürü ise bireyin ya da grubun kamusal politikalara net katkı yapmasını ifade etmektedir.

18. Soru

Gelir dağılımı kaç grupta ele alınabilir?

Cevap

Gelir dağılımı, genelde dört grupta ele alınabilir: Bunlar kısaca şöyle açıklanabilir:

- Yaygın olarak kullanılan gelir dağılımı ölçütü, bireylerin ya da ailelerin gelirlerinden oluşan bireysel gelir dağılımıdır. Bu ölçütte sektör ya da bölge farkı gözetilmeden bireysel gelir dağılımı ölçümleri yapılır ve gelir dağılımını düzeltme çabaları bireysel ya da ailesel temelde yürütülür.
- Bireyler farklı statülerde üretim elemanı olarak üretime katılıp gelir elde ederler. Farklı gelir statüleri itibarıyla yapılan bu dağılım modeline fonksiyonel gelir dağılımı adı verilir.
- Ekonomik faaliyetler tarım, sanayi ya da hizmetler olarak farklı sektörlerde yürütülür. Farklı sektörlerde yaratılan gelirler itibarıyla yapılan gelir dağılımı modeline sektörel gelir dağılımı adı verilir.
- Bir ülkede farklı bölgelerde yaşayan birey ve aileler farklı gelir düzeyinde bulunabilir. Bölgeler itibarıyla yapılan gelir dağılımı modeline ise bölgesel gelir dağılımı adı verilir. Özellikle geri kalmış bölgelerin gelişmelerini sağlamak amacıyla, bölgesel kalkınma projeleri uygulanır ve bölgesel destekler sağlanabilir.

19. Soru

Farklılık analizi yöntemi kısaca nasıl açıklanabilir?

Cevap

Kamu harcamalarının yeniden gelir dağılımı etkisi incelenirken kamu gelir sistemi, kamu gelir sisteminin yeniden gelir dağılımı üzerindeki etkisi incelenirken ise kamu harcama sistemi sabit tutulmaktadır. Farklılık analizi (diferansiyel analiz) adı verilen bu yöntem, inceleme altına alınan aracın net etkisini ortaya koymaya yaramaktadır.

20. Soru

Cari harcamaların birincil gelir dağılımı alanındaki etkileri nasıl açıklanabilir?

Cevap

Cari harcamalar bölümünde birincil gelir dağılımı konusu ağırlıklı olarak kamu personeli özlük hakları

açısından gündeme gelmektedir. Bilindiği gibi, kamu personelinin maaş ödemeleri cari harcamalarda yer alır. Maaş ödemelerinin belirlenmesi ve yıllar itibarıyla yükseltilmesi piyasa kurallarına değil, barem adı verilen özel statüye tabidir. Bütçe dengesinin sağlanması amacıyla, memur maaşları genellikle piyasa rayicinin altında belirlendiği gibi, üst düzey hizmetlere doğru çıkıldıkça barem ölçütü ile alternatif piyasa rayici arasındaki fark giderek açılır. Her ne kadar kamu personelinin iş güvencesinin olması gelirin devamlılığı açısından önemli ise de kamu kesiminden sağlanan özlük hakkı ile piyasa rayici arasındaki farkın açılması sadece gelir dağılımının bozulmasına neden olmamakta, aynı zamanda personelin niteliğini ve iş performansını da olumsuz etkileyerek, kamu hizmetlerinde verimsizliğe yol açabilmektedir. Ancak bu durum, sadece kamu personelinin refahını geriletmekle kalmamakta aynı zamanda, söz konusu hizmetlerden yararlanma durumunda olan düşük ve orta gelirli vatandaşların da refah düzeyi üzerinde olumsuz etki yapmaktadır.

21. Soru

Kamu harcamaları yoluyla ikincil gelir dağılımının gerçekleştirilmesine yönelik sosyal yardımlar hangi uygulamalar ile yapılmaktadır?

Cevap

Kamu harcamaları yoluyla ikincil gelir dağılımının gerçekleştirilmesine yönelik sosyal yardımlar;

- Sosyal destek ve
- Sosyal politika uygulamaları olarak sürdürülmektedir.

Sosyal destek, yaşlılık, çeşitli akli veya fiziksel sakatlık vb. nedenlerle fiilen çalışamayacak durumda olanlara sağlanan destek hizmetlerdir.

Sosyal politika ise çalışma özü ve engeli olmadığı hâlde, ekonomik koşullardan dolayı çalışma imkânı bulamayan işsizlere ve çalıştığı hâlde yeterli gelir elde edemeyenlere sağlanan ekonomik destektir. Yeniden gelir dağılımını sağlamak amacıyla yapılan kamu harcamaları parasal destek ve/veya aynî (mal ve hizmet şeklinde) destek olarak tasnif edilmektedir.

22. Soru

Kamu harcamaları desteğinin parasal şeklinin nasıl yapıldığı konusu nasıl açıklanabilir?

Cevap

Kamu harcamaları desteğinin parasal şekli kamu transfer harcamaları olarak yapılmaktadır. Emekli, dul, yetim, harp malulü, çeşitli sakatlık yardımları vb. sosyal destek harcamaları parasal olarak gerçekleştirilir. İşsizlik ödemeleri, evlenme ya da cenaze yardımları gibi çeşitli parasal destekler de sosyal politika çerçevesinde gerçekleştirilir. Sosyal destekler genellikle devamlı yardım şeklinde uygulandığı hâlde, belirli koşullara dayanılarak yapılan sosyal yardımlar belli bir süre ile de sınırlı tutulabilir. Örneğin, işsizlik yardımından yararlanabilmek için belli bir süre çalışmış olmak gerektiği gibi, yardım süresi de kısıtlı tutulabilir.

23. Soru

Sosyal amaçlı harcamalarda aynı yardım kavramı örnek verilerek nasıl açıklanabilir?

Cevap

Sosyal amaçlı harcamalarda ikinci ekonomik destek aynî (mal veya hizmet olarak) yardım şeklinde yapılır. Bu sistemde bazı mal veya hizmetleri belirli birey ya da ailelerin bedava veya piyasadan daha ucuz fiyatla temin etmesi sağlanmaktadır. Yoksullara ucuz gıda maddesi temini, bazı malların tenzilatlı fiyatla ya da

bedava alınmasını sağlayan kupon sistemi vb. gibi yardımlarla yoksul kesime destek sağlanabilir. Kamusal eğitim ve sağlık hizmetlerinin bedelsiz sunulması da genellikle bu kurumlardan hizmet alanlara ciddi destek sağlamaktadır. Günümüzde uygulaması ortadan kalkmış olmakla beraber, kamu iktisadi teşebbüsleri yoluyla da genellikle halka ucuz ürün satılarak, ikincil gelir dağılımına katkıda bulunulabilir. Örneğin, geçmişte Sümerbank mağazalarında halka sunulan ucuz giysi, ayakkabı ya da diğer çeşitli ürünler gibi.

24. Soru

Negatif gelir vergisi uygulaması nasıl açıklanabilir?

Cevap

Gelir türü vergilerde geliri yeniden ve olumlu yönde değiştirebilen en etkili sistem negatif gelir vergisi uygulamasıdır. Negatif gelir vergisi uygulamasında tüm bireyler teorik olarak vergi yükümlüsüdür ve vergi artan oranlıdır. Yükümlüler, gelirlerini beyan ettiklerinde, gelirin belirli miktarın üzerinde olması durumunda artan oranlı yükümlülüğe tabi olur, belirli miktarın altında kalması durumunda ise mali destek alır. Böylece tüm bireylere belirli asgari bir gelir düzeyi sağlanmış ve herkesin bu düzeyin üzerinde kalması garanti altına alınmış olur. Açıktır ki bu uygulama gelir dağılımında en alt ve en üst gelir dilimleri arasındaki farkı böyle bir uygulamanın olmaması durumuna göre daha düşük düzeyde tutmaktadır.

25. Soru

Kurumlar vergisinin gelir dağılımına etkisi nasıl açıklanabilir?

Cevap

Tüzel kişi olan kurumlar üzerine salınan kurumlar vergisi ise gelir üzerine salınan doğrudan bir

vergi olmakla birlikte, kişisel gelir vergisi gibi sübjektif nitelikte olmayıp düz oranlı uygulanan bir yükümlülüktür. Kurum hissedarlarının genelde yüksek gelirli kişiler olduğu varsayımı altında, temettü üzerine ek yük yıkarak gelir dağılımında adalete yakınlaştırıcı etki yarattığı düşünülen kurumlar vergisi, kârın kurumda bırakılması durumunda vergisiz faiz geliri sağlaması nedeniyle, olumlu etkisini kısmen yitirmektedir. Ayrıca, gelir vergisinde olduğu gibi, kurumlar vergisinde de geçerli olan çok yaygın istisna ve muafiyetler de verginin zaten zayıf olan gelir dağılımı etkisini daha da güçsüz kılmaktadır.

26. Soru

Servet üzerinden alınan doğrudan vergilerin neler olduğu nasıl açıklanabilir?

Cevap

Servet üzerinden alınan doğrudan vergilerin gelir ve servetin olumlu yönde yeniden dağılımı üzerindeki etkisi, durağan servetlerde zayıf, servet aktarımlarında ise güçlü olabilir. Emlak vergisi gibi bina, arsa ya da arazi üzerinden alınan servet vergileri genellikle binde oranı ile uygulanır. Bunun nedeni, bu tür gayrimenkullerin üzerinden tahakkuk eden verginin servetin getirisi ile ya da diğer bireysel gelirle ödeneceği görüşüdür. Emlak'ın kira getirisinin olması durumunda, servet vergisine ek olarak, getiri üzerine gayrimenkul sermaye iradı vergisinin salınmasının, ifte vergilendirme sonucunu doğurduğu ileri sürülmektedir. Durağan servetlerin yüksek oranda servet vergileriyle yükümlü kılınması bazı durumlarda servet dağılımını olumsuz yönde etkileyebilir. Örneğin miras yoluyla veya başka yollardan değerli bir gayrimenkule sahip olan bir birey bu servet üzerindeki

vergiyi ödeme gücüne sahip olamaz ise serveti elinden çıkarmaya yeltenirken, bu servet ancak vergiyi ödeyebilecek daha yüksek gelirli birinin eline geçebilir. Ancak veraset ve intikal vergisi gibi servet transferleri üzerine salınan vergiler servet dağılımını düzeltmede çok etkili vergiler olmakla beraber, toplumsal güç ilişkileri bağlamında günümüz toplumlarında etkili olarak uygulama alanı bulamamaktadır.

27. Soru

Harcama vergisini açıklayınız

Cevap

Harcama vergileri, genel niteliği itibarıyla, harcamalar üzerine oturması ve harcamanın gelire göre azalan oranda seyretmesi nedeniyle, gelir artışı karşısında gerileyen oranlı yüke dönüşmektedir. Ancak, harcamalar üzerine salınan vergilerde farklı mallara ve harcamalara farklı oranlar uygulanarak veya zaruri mallar vergi dışına alınarak verginin adaletsiz yapısı kısmen önlenebilir. Özel tüketim vergisi ise genellikle lüks mallar üzerine salınıyor olma özelliği ile gelir dağılımını olumlu yönde etkileyebilir. Örneğin, Türkiye'de lüks binek arabalar üzerine salınan yüksek oranda özel tüketim vergisinin gelir dağılımı üzerindeki etkisi olumlu görülmelidir.

28. Soru

Yeniden gelir dağılımı politikası amaçları nasıl belirtilebilir?

Cevap

Yeniden gelir dağılımı politikası, siyasetin tabanını tutabilmek ve sistemin aksaklık ve bozukluklarını bir dereceye kadar gidererek sistemi meşrulaştırabilmek için siyasi bir amaç taşımaktadır. Yüksek gelirli kesimin, verdikleri vergilerin bir bölümü ile gelirin yeniden dağıtılması politikalarının sürdürülmesine fazlaca itiraz etmemelerinin bir nedeni sistemin yumuşatılıp meşrulaştırılmasıdır. Yeniden gelir dağılımının

sistemi meşrulaştırması, yoksul ve düşük gelirli kesimlere ekonomik aktarım yapılmasını içeren sosyal amacın gerçekleştirilmesi ile sağlanabilir. Yeniden gelir dağılımının üçüncü amacı ise toplumda gelir dağılımının bir dereceye kadar da olsa düzeltilerek ortalama tüketim eğiliminin yükseltilmesi ve böylece piyasaların genişletilmesidir.

29. Soru

Yeniden gelir dağılımı politikalarının sınırının belirlenmesi ihtiyacı neden ortaya çıkmaktadır?

Cevap

Yeniden dağılım politikaları vergi geliri ile gerçekleştirilmektedir. Bu nedenle toplumun hemen tüm kesimleri tarafından desteklenen söz konusu politikaların sınırının belirlenmesi vergi verenlerin programı destekleme arzu ve gücü ile sınırlıdır. Yeniden gelir dağılımı politikalarına atfedilen bu üçlü işlevin sağlanmasında toplumsal yapının kırsal ve kentsel bölünümü, eğitim ve bilinç düzeyi gibi sosyolojik yapılanmalar çok önemlidir. Sistemin meşrulaştırılması ve siyasete taban oluşturulması ekonomik araçlar dışında toplumsal bilinci yanıltma gibi farklı sosyal araçlarla da yerine getirildiği durumlarda, yüksek gelirli hukümetlerin gelir dağılımında ekonomik araçların, özellikle de verginin aşırı kullanımına engel olabilirler. Nitekim giderek eğitimin, sağlığın piyasalaştırılması bunun tipik örneğidir. Tüm sosyal politikaların, bu arada gelirin yeniden dağılımını sağlayan politikaların toplumsal yararları yanında belirli kesimlere maliyeti olduğundan, belirli sınırlar içinde yürütülmektedir.

30. Soru

Gelir kavramının önemini açıklayınız.

Cevap

Gelir, bireysel bağlamda yaşamın sürdürülmesi açısından zaruri, yaşam düzeyinin yükseltilmesi açısından ise gereklidir. Gelir, toplumsal alanda karar merkezlerinde söz sahibi olma açısından

da çok önemlidir. Hatta kapitalist devlet anayasalarında yazılı olan bireyin seyahat hakkı, eğitim hakkı, çalışma hakkı gibi insan haklarından yararlanabilmek bile ancak gelir ile mümkündür. Medeni yasanın insanı tanımlama biçimi olan hak sahibi koşulundan hakların kullanılabilme koşuluna geçmek de bir bakıma gelir sahibi olmakla mümkündür.

31. Soru

Nominal gelir, ve reel gelirin tanımı nedir?

Cevap

Nominal gelir, bir bireyin belirli sürede akım hâlinde sahip olduğu parasal değer toplamıdır. Reel gelir, nominal gelirin enflasyona göre düzeltilmiş hâlidir.

32. Soru

Akım Gelir'in tanımı nedir?

Cevap

Akım gelir, bir dönem içinde bireyin elde ettiği ekonomik değerlerin toplamıdır.

33. Soru

Birincil gelir dağılımı nedir?

Cevap

Birincil gelir dağılımı, kamu ve özel kesimde üretime giren üretim faktörlerinin dönemsel akım olarak elde ettikleri faktör paylarının dağılımıdır.

34. Soru

İkincil gelir dağılımı nedir?

Cevap

İkincil Gelir Dağılımı : Birincil gelir dağılımının kamusal araçlarla kamu tercihlerine uygun olabilecek şekilde yeniden dağılımıdır. Kamu cari harcamaları ve bazı transfer harcamaları birincil gelir dağılımı üzerinde bozucu etki oluştururken maliye politikası araçları ile toplumsal adalet duygusuna nispi olarak daha uygun ikincil gelir dağılımı oluşturulmaya çalışılır.

35. Soru

Stok birikimi nedir? Açıklayınız.

Cevap

Birey, faktör gelirlerinin tüketim dışı tasarruflarını birikim olarak toplayarak stok birikimine dönüştürür. Stok birikimi aile fertlerinden devreden miras veya üçüncü bireylerden gelen bağışlarla da oluşturulabilir. Stok birikimi, akım gelirden ayrılan tasarruflar yanında, bağış ve yardımların oluşturduğu birikim toplamıdır. Stok birikimi bir tür sermayedir. Stok birikimine sahip birey, sermaye sahibi

olarak faktör piyasasında kâr veya faiz adı altında akım faktör geliri elde edebilir.

36. Soru

Yeniden gelir dağıtım teorisi hangi teorilere dayandırılır?

Cevap

Yeniden gelir dağıtım politikası iki farklı teoriye dayandırılır. Bunlardan biri *Pareto Kuralı*, diğeri ise *Hicks-Kaldor Telâfi Kuralı*dır.

37. Soru

Mali rant ve mali sömür kavramlarını tanımlayınız.

Cevap

Mali rant, bireyin ya da grubun kamusal politikalardan net yarar sağlamasıdır. Mali sömür ise bireyin ya da grubun kamusal politikalara net katkı yapmasıdır.

38. Soru

Temel gelir dağılımı sınıflandırmalarını (ölçütlerini) kısaca açıklayınız.

Cevap

Gelir dağılımı, genelde aşağıda kısaca belirtildiği gibi dört grupta ele alınabilir:

Yaygın olarak kullanılan gelir dağılımı ölçütü, bireylerin ya da ailelerin gelirlerinden olunan bireysel gelir dağılımıdır. Bireyler farklı statülerde üretim elemanı olarak üretime katılıp gelir elde ederler. Farklı gelir statüleri itibarıyla yapılan bu dağılım modeline fonksiyonel gelir dağılımı adı verilir. Ekonomik faaliyetler tarım, sanayi ya da hizmetler olarak farklı sektörlerde yürütülür. Farklı sektörlerde yaratılan gelirler itibarıyla yapılan gelir dağılımı modeline sektörel gelir dağılımı adı verilir. Bir ülkede farklı bölgelerde yaşayan birey ve aileler farklı gelir düzeyinde bulunabilir. Bölgeler itibarıyla yapılan gelir dağılımı modeline ise bölgesel gelir dağılımı adı verilir.

39. Soru

Sosyal Destek kavramının tanımı nedir?

Cevap

Sosyal Destek : Yaşlılık, çeşitli akli veya fiziksel sakatlık nedenlerle fiilen çalışamayacak durumda olanlara sağlanan destek hizmetlerdir.

40. Soru

Sosyal politika kavramını açıklayınız.

Cevap

Sosyal Politika: Çalışma ömrü ve engeli olmadığı hâlde, ekonomik koşullardan dolayı çalışma imkânı bulamayan işsizlere ve çalıştığı hâlde yeterli gelir elde

edemeyenlere sağlanan ekonomik destektir.

41. Soru

Gelir türü vergilerde geliri yeniden ve olumlu yönde değiştirebilen en etkili sistem hangisidir?

Cevap

Gelir türü vergilerde geliri yeniden ve olumlu yönde değiştirebilen en etkili sistem *negatif gelir vergisi* uygulamasıdır. Negatif gelir vergisi uygulamasında tüm bireyler teorik olarak vergi yükümlüsüdür ve vergi artan oranlıdır. Yükümlüler, gelirlerini beyan ettiklerinde, gelirin belirli miktarın üzerinde olması durumunda artan oranlı yükümlülüğe tabi olur, belirli miktarın altında kalması durumunda ise mali destek alır. Böylece tüm bireylere belirli asgari bir gelir düzeyi sağlanmış ve herkesin bu düzeyin üzerinde kalması garanti altına alınmış olur. Açıktır ki bu uygulama gelir dağılımında en alt ve en üst gelir dilimleri arasındaki farkı böyle bir uygulamanın olmaması durumuna göre daha düşük düzeyde tutmaktadır.

42. Soru

Bentham Görüşü kavramı neyi ifade eder?

Cevap

Bentham Görüşü bireysel refah toplamının en üst düzeye çıkarılması ilkesini savunur.

43. Soru

Rawls Görüşü kavramı neyi ifade eder?

Cevap

Rawls Görüşü : En düşük gelirlinin refah düzeyinin en üst düzeye çıkarılması gerektiğini (maxi-min) savunur.

44. Soru

Yeniden gelir dağılımı politikasının sınırları nelerdir?

Cevap

Maliye politikasının amaç fonksiyonu içinde yer alan yeniden gelir dağılımı politikası siyasi, sosyal ve ekonomik olmak üzere bir arada çalışan ve birbirini etkileyen üçlü bir işleve sahiptir. Yeniden gelir dağılımı politikası, siyasetin tabanını tutabilmek ve sistemin aksaklık ve bozukluklarını bir dereceye kadar gidererek sistemi meşrulaştırmak için siyasi bir amaç taşımaktadır. Yüksek gelirli kesimin, verdikleri vergilerin bir bölümü ile gelirin yeniden dağıtılması politikalarının sürdürülmesine fazlaca itiraz etmemelerinin bir nedeni sistemin yumuşatılıp meşrulaştırılması

dır. Yeniden gelir dağılımının sistemi meşrulaştırılması yoksul ve düşük gelirli kesimlere ekonomik aktarım yayapılmasını içeren sosyal amacın gerçekleştirilmesi ile sağlanabilir. Yeniden gelir dağılımının üçüncü amacı ise toplumda gelir dağılımının bir dereceye kadar da olsa düzeltilerek ortalama tüketim eğiliminin yükseltilmesi ve böylece piyasaların genişletilmesidir.

45. Soru

Çevre kirlenmesi gibi dışsallık durumunda hangi uygulamaya gidilebilir?

Cevap

Çevre kirlenmesi gibi dışsallık durumunda Pigou-tipi vergi uygulamasına gidilmektedir. Bu vergi bir tür harcama vergisidir ancak çok haklı ve gelir dağılımını düzeltici bir vergidir. Üretim faaliyetinde çevreye verilen zararı optimal boyuta çekebilmek ve zarar görenlerin zararını telafi edebilecek şekilde salınan Pigou-tipi vergi, çevreye zarar verenlerden harcamaları yoluyla alınan vergi gelirlerinin, zarara uğrayanlara parasal ya da hizmet olarak aktarılmasını sağlamaktadır.

46. Soru

Gelir dağılımı ölçütlerinden bireysel gelir dağılımını açıklayınız.

Cevap

Farklı ekonomik ve siyasi amaçlarla farklı gelir dağılımı ölçütleri kullanılabilir. En yaygın kullanılan ölçüt, bireysel gelir dağılımı ölçütüdür. Bu ölçütte sektör ya da bölge farkı gözlemlenmeden bireysel gelir dağılımı ölçümleri yapılır ve gelir dağılımını düzeltme çabaları bireysel ya da ailesel temelde yürütülür.

47. Soru

Lorenz eğrisinden yola çıkılarak Gini katsayısı nasıl elde edilir?

Cevap

Lorenz eğrisinden yola çıkılarak Gini katsayısı fiili eşitsizlik alanının tam eşitsizlik alanına oranı ile elde edilir.

48. Soru

Pareto Kuralı neyi ifade eder?

Cevap

Bireylerarası refah etkileşimi varsayımı altında, yeniden dağılım politikası ile refahı yükselmiş olan bireyin refah fonksiyonu, kaynak kaybına uğramış bireyin refah fonksiyonunda yer alır.

Böyle olunca, kaynak kaybına uğrayan bireyde refah değişimi olmadan, kaynak kazancı sağlayan bireyde refah yükselişi meydana gelmektedir.

49. Soru

Gelir dağılımı politikalarının önemini hem sosyal adalet hem de ekonomik etkinlik açılarından kısaca değerlendiriniz.

Cevap

Gelir dağılımı hem sosyal adalet hem de ekonomik etkinlik açılarından önemlidir. Bir defa, gerek bireysel gerek ailesel gelir dağılımı bir ekonomideki fakirlik ya da yoksulluğun yaygınlığını ifade eder. En yüksek ve en düşük gelir dilimleri arasındaki fark sosyal dengesizliği ve ona bağlı olarak da adaletsizliği gösterir. Konunun sadece sosyal adaletsizlik olarak ele alınması yeterli değildir. Gelir dağılımı dengesizliği ve aşırı adaletsizlik sosyal huzursuzluk ve çalkantılara neden olarak, sistemi tehlikeye de sokabilir. Diğer taraftan, piyasada açıklanan tercihler gelirlere bağlı olduğundan, tüketim piyasalarında açıklanan talep fonksiyonları gelir dağılımının etkisi altında şekillenir. Üretimin talebe göre şekillendiği varsayımı altında gelir dağılımının bozulması sonucunda, üretimin yüksek gelirlilerin talepleri doğrultusunda şekillenebileceği, bu durumun ise ekonomik etkinliğe ayırı olduğu ileri sürülmektedir. Bu nedenle, gelir dağılımının düzeltilmesi, ekonomik etkinlik açısından, üretimin yeniden ve toplumsal tercihlere daha uygun olarak şekillendirilmesi anlamına gelmektedir.

ÜNİTE 8: MALİYE POLİTİKASI VE ÇEVRE SORUNLARI

ÇEVRE VE EKONOMİ

Çevre , bütün canlıların yaşamlarını sürdürdükleri, toprak, hava ve su ile bir bütünlük arz eden dış ortamdır. Genel olarak, toprak, hava ve sudan oluşan çevre canlıların yaşamlarını sağlayan faktörlerin bileşiminden oluşmaktadır. İnsanlar, üretim ve tüketim faaliyetlerini çevreyi kullanarak yerine getirirler. Bu nedenle, ekonomik faaliyetlerin yoğunluğuna bağlı olarak çevrenin doğal hâlinin etkilenmesi ile çevre sorunları ortaya çıkmaktadır. Çevrenin doğal durumunun korunması, havanın kirlenmemesini, suların ve su kaynaklarının temiz olmasını ve kirlenmemesini, toprağın, tarım alanlarının temiz tutulmasını ve atıkların usulüne uygun yok edilmelerini gerekli kılmaktadır. Çevrenin, ekonomik faaliyetlere bağlı olarak ortaya çıkan atıkları kendiliğinden yok etmesi

gücüne **TAŞIMA KAPASİTESİ** denir. Sanayi Devrimi ile birlikte üretim artışları, teknolojik ilerlemeler, iletişim teknolojileri hız kesmemekte ve bu faaliyetler çevreyi etkilemenin ötesinde kirlletmekte, niteliğini değiştirmektedir.

ÇEVRE SORUNLARININ NEDENLERİ

Çevre sorunları, çevreyi oluşturan unsurların yapısında meydana gelen olumsuz değişimler olarak tanımlanır. Çevrenin geleneksel temel unsurları hava, su ve topraktan oluşmaktadır. Çeşitli faaliyetlere bağlı olarak oluşan katı, sıvı, gaz, ses, görüntü ile hava, su ve toprağın kirlenmesi ya da insanların yaşam kalitesinin olumsuz etkilenmesi **ÇEVRE KİRLİLİĞİ** olarak ifade edilir. Sorunların kaynağında esas olarak insan unsuru vardır. Çevre sorunlarını oluşturan önemli faktörler arasında endüstrileşme, kentleşme, nüfus artışı ve hareketleri doğanın yanlış ve aşırı kullanımı sayılabilir.

Endüstrileşme ya da sanayileşme 18 ve 19. yüzyıllarda önce İngiltere’de ve sonra da Avrupa’da ortaya çıkmış en önemli ekonomik gelişmelerden biridir. 1763’te buharla çalışan makinenin icadı Sanayi Devrimi’ni başlatmış ve makine gücü ile üretim başlamıştır. Sanayileşme ile birlikte kitlesel üretimin yaygınlaşması, ticaret hacminin artması, tarıma dayalı üretim tarzının giderek terk edilmesi, tarım kesiminde çalışanların sanayi sektöründe istihdam edilebilmesi amacıyla şehirlere göçün yaygınlaşmasını beraberinde getirmişti. Sanayi sektöründe üretime bağlı olarak ortaya çıkan atıklar serbestçe doğal alanlara bırakılmış, onların insanlara, diğer canlılara ve çevreye etkileri düşünülmemiştir. Açılan her yeni fabrika dumanı çevreyi kirlletmekte, ulaşım için taşıtların kullanılması çevreyi etkilemektedir. Bu nedenle kentleşme ve sana iyileşme süreci ile paralel olmak üzere çevre sorunları da hızla artmıştır.

Kentleşme , çevre sorunlarına neden olan ikinci bir faktör olarak görülmektedir. Kırsal kesimden kentlere doğru yoğunlaşan göçlere bağlı olarak planlı, altyapısı tamamlanmış kentleşmenin gerçekleştirilememesi çevre sorunlarının oluşumunu hızlandırmıştır.

Hızlı nüfus artışı ve nüfus hareketleri ya da göçler de çevre sorunlarının artmasına neden olan faktörlerden birisidir. Göç veren bölgelerde talep azalırken göç alan bölgelerde talep artmaktadır. Böylece, artan nüfusu beslemek üzere daha fazla tarımsal ürünlere ihtiyaç duyulmakta, yeni tarım alanları oluşturulmakta buna bağlı olarak ise orman alanları azalmaktadır. Ayrıca, göç ile birlikte kentlerde sağlıklı, plansız konutların

sayısı artmakta, gecekondulaşma önemli bir sorun oluşturmaktadır.

Doğal kaynakların değerlendirilmesi sürecinde de çevre sorunları ortaya çıkmaktadır. Yer altındaki kıymetli madenlerin, rezervlerin araştırılması, bulunması, bunların çıkarılması, üretim süreçlerinden geçirilerek insanların hizmetine sunulması aşamalarında ortaya çıkan atıklar, gazlar ise çevre kirliliğinin önemli kaynaklarını oluşturmaktadır.

ÇEŞİTLİ ÇEVRE SORUNLARI

Sanayileşme, kentleşme, göç, nüfus artışı, doğal varlıkların yanlış kullanımı ve diğer nedenlere bağlı olarak çok çeşitli çevre sorunları ortaya çıkmaktadır.

HAVA KİRLİLİĞİ

Hava kirliliği, atmosferde oluşan toz, gaz, duman, su buharı, koku gibi kirlleticilerin insanlara ve diğer canlılara zarar verici hâle gelmesidir. Hava kirliliğinin nedenleri arasında kentleşme ve sanayileşmenin önemli bir yeri vardır.

Kentleşme ile birlikte nüfus yoğunluğu artmakta, gecekondulaşma yaygınlaşmakta, kalitesiz yakıt türleri kullanılarak ısıtma sistemleri oluşturulmakta, bunlar da hava kirliliğini artırmaktadır.

Hava kirliliği, insan sağlığını etkilemekte, çeşitli solunum yolu hastalıklarına, akciğer kanserine ve psikolojik sorunlara yol açmaktadır. Hava kirliliği, bitkileri, orman varlıklarını ve özellikle doğada yaşayan hayvan varlığını da olumsuz etkilemektedir. Havayı kirleten zehirli gazlar asit yağmuruna dönüşerek bitkileri, hayvanları yaban yaşama alanlarını, sulak alanları ve biyolojik çeşitliliği giderek daha fazla etkilemektedir. Kirli hava, iklimleri etkilemekte, atmosferde biriken gazlar sonucunda sera etkisi oluşturarak küresel ısınma sorununu oluşturmaktadır.

Dünya Sağlık Örgütü, küresel düzeydeki hastalıkların %23’nün çevre sorunlarından kaynaklandığını, yılda 2 milyon insanın hava kirliliği nedeniyle öldüğünü bildirmektedir. 2004 yılı verilerine göre, Türkiye’deki ölümlerin %21’inin çevre sorunlarına bağlı olarak gerçekleştiği ileri sürülmektedir.

Hava kirliliğinin sera gazlarının yoğunluğuna bağlı olarak küresel iklim değişimine yol açması nedeni ile 1997 yılında Japonya’nın Kyoto kentinde Birleşmiş Milletler gözetiminde imzalanan ve 2005 yılında yürürlüğe giren Kyoto Protokolü ile gelişmiş ülkelerin sera gazı salınımlarının 1990 düzeyine indirilmesi amaçlanmıştır.

SU KİRLİLİĞİ

Su kirliliği, su kaynaklarının kullanılmasını bozacak veya zarar verme derecesinde kalitesini düşürecek biçimde içinde organik, inorganik, radyoaktif veya biyolojik herhangi bir maddenin bulunmasıdır. Su kirliliği, su kaynaklarının bulunduğu bütün alanlar için geçerli olan bir sorundur.

Tarımsal faaliyetlerden kaynaklanan su kirliliği arasında, verimliliği artırma için gübreleme, zararlı böcek ve otlarla mücadele için kullanılan tarımsal ilaçlar, tarımsal faaliyetlerin gerçekleşmesi aşamasında ortaya çıkan toztoprak, hayvan ve bitki atıklarının suya karışması gösterilebilir.

Sanayileşme sürecinde suyun kirlenmesine etki yapan kaynaklar arasında kimyasal, fiziksel, biyolojik ve radyoaktif kirlilikler yer almaktadır. Sulara karışan organik ve inorganik maddeler suyu kirletmektedir. Fiziksel kirlenme, suyun görüntü, koku gibi özelliklerine göre oluşan kirliliktir. Biyolojik kirlenme, özellikle kanalizasyon sularının arıtılmaksızın göllere, nehir ya da denizlere dökülmesi ile oluşan kirlilik olup, bakteri üreterek insan ve diğer canlıları etkileyen kirlilik olarak bilinir.

Yerleşim yerlerindeki su kirliliğinin ana kaynağı evsel atıklar ve kanalizasyondur. Kanalizasyon sistemi olmayan yerleşim yerleri ciddi su kirliliği sorunu ile karşı karşıyadır.

Su, gelecekte ulusların üzerinde anlaşmazlığa düşecekleri stratejik öneme sahip önemli bir kaynaktır. Bu nedenle, su politikasının doğru yönetilmesi her ülke için önem arz etmektedir.

Dünya Su Konseyi küresel düzeyde artan su sorunlarının tartışılması, deneyimlerin paylaşılması, su sorunlarının gündemde kalması ve su bilincinin oluşumu için 1996 yılında kurulmuştur. Konsey üç yılda bir gerçekleştirmek üzere Dünya Su Forumu'nu da oluşturmuştur.

TOPRAK KİRLİLİĞİ

Toprak kirliliği, insanların faaliyetlerine bağlı olarak toprağın fiziksel, kimyasal, biyolojik ve jeolojik yapısının bozulması olarak ifade edilir. Toprak, yanlış tarımsal teknikler, usulüne uygun olmayan gübre ve ilaçlamalar, sanayi atıkları, evsel atıklar, zehirli ve tıbbi atıklar yolu ile kirlenmektedir. Erozyon ile de toprak kirliliği oluşmaktadır. Toprağın kirliliği ile üretilen tarım ürünlerinin niteliği de değişmektedir. Özellikle tarım ilaçlarının toprağa karışarak gıdalar, su ve besin zinciri sonucu insanların sağlıklarını etkilemesi, üzerinde düşünülmesi gereken en önemli faktörlerdendir.

DiĞER KİRLİLİKLER

Çevre sorunlarını oluşturan hava, su ve toprak kirliliğinin dışında diğer çeşitli kirlilikler arasında

görüntü ve gürültü kirliliği, katı atıklardan kaynaklanan kirlilikler, tehlikeli ve zehirli atıklar, radyoaktif kirlilik, biyolojik çeşitliliğin azalması da vardır. Bu tür kirlilikler sosyal hayatın kalitesini etkilemektedir. Gürültü kirliliği, çalışma ortamında süreklilik oluşturduğunda işitme kayıplarına yol açmaktadır. Yoğun trafik, gürültünün en önemli kaynağını teşkil etmektedir. Sanayileşme ile beraber, sanayi tesisleri, konut alanları aynı bölgede yer almakta, dar sokaklar, yetersiz otopark alanları, düzensiz alışveriş merkezleri, reklam panoları, bakımsız yeşil alanlar ve parklar, evsel atıklar, belediyelerin ve diğer ilgili kurumların bitmeyen bakım, onarım, yenileme ve altyapı çalışmalarının oluşturduğu görüntüler, görüntü kirliliğinin kaynaklarını oluşturmaktadır. Katı tehlikeli ve zehirli atıklar ile radyoaktif kirliliğe neden olan faktörler, insan sağlığını ilgilendiren kirlilik türleri olup, biyolojik çeşitliliğin azalması ile doğal dengenin ya da ekolojik sistemin bozulması sorunu ortaya çıkmaktadır.

ÇEVRE SORUNLARI İLE MÜCADELENİN ÖNEMİ

Çevreyi kirleten faaliyetlerin kontrolü, düzenlenmesi, denetlenmesi ile sürdürülebilir bir çevre politikası insan yaşam kalitesi açısından gereklidir. Ekonomik büyüme ve kalkınma politikaları sürdürülebilir bir çevre politikası ile ancak anlamlı ve olumlu sonuç doğurur.

İnsanların çevre ile ilişkilerine bağlı olarak ortaya çıkan çevre sorunlarının ekonomik yönleri vardır. Çevre sorunları aslında dışsallık kavramına bağlı olarak bir ekonomik sorun olarak kabul edilmektedir.

NEGATİF DIŞSALLIK, bir ekonomik birimin faaliyetinin başka ekonomik birimleri, fiyat sistemi dışında olumsuz etkilemesi olarak tanımlanabilir. Ekonomi biliminin negatif dışsallık olarak nitelediği durum bazı çözüm yolları geliştirmiştir. Çevre sorunlarını oluşturan faaliyetler birer negatif dışsallık sorunudur. Yoğun trafik nedeni ile ortaya çıkan gürültü, görüntü ve zaman israfı yan ürün olarak ortaya çıkmaktadır. Bir fabrikanın atıklarını doğaya serbestçe salması bir dışsallık sorunu oluşturmaktadır. Bu nedenle çevre sorunlarının özü negatif dışsallıkların ortaya çıkması ile oluşmaktadır.

Ortak mülkiyet konusu olan çevrenin sunduğu çevresel değerlerin insanların faaliyetlerine bağlı olarak diğer insanları ve canlıları etkilemesi söz konusu olup, piyasa mekanizması bu duruma kendiliğinden çözüm oluşturmamaktadır.

ÇEVRE SORUNLARININ ÇÖZÜMÜNDE KULLANILAN ARAÇLAR VE POLİTİKALAR

Çevre sorunlarının yaygınlaşması nedeniyle 1972 yılında Stockholm'da ilk uluslararası çevre toplantısı gerçekleştirilmiş ve toplantıda alınan kararla Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) oluşturulmuştur. 1983 yılında Birleşmiş Milletler Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu kurulmuştur. Uluslararası çevre sorunları ile mücadele için uluslararası iş birliği ve uluslararası örgütlerin oluşturularak bu alanda etkin politikalar geliştirilip uygulanması gerekmektedir.

Çevre sorunlarına konu olan ortak mülkiyet konusu nedeni ile sorunu oluşturan (kirleticiler) taraf ile sorundan etkilenen taraflar arasındaki uyuşmazlığın piyasa mekanizması tarafından çözüme kavuşturulması **COASE TEORİSİ**NİN öngörüsü dışında mümkün görünmemektedir. Bu nedenle sorunun çözümü devlet müdahalesini gerekli kılmaktadır.

Devletin çevre sorunlarını önlemede uygulayacağı temel iki politika aracı mevcuttur:

- Birincisi piyasa mekanizmasının ikamesini sağlayan, onun yerine yeni bazı önlemleri uygulamaya koyan yasaklayıcı, miktar belirleyici yasal düzenlemelerdir.
- İkincisi ise piyasa mekanizması içinde ekonomik davranışları düzenleyen ve maliye politikasının sağladığı vergi ve kamu harcama araçlarının kullanılmasıdır.

PİYASA ÇÖZÜMLERİ

Piyasa çözümleri olarak çevre sorunları ile başlıca mücadele araçları;

- Coase teorisi ve
- Sosyal kurumlardır.

COASE TEORİSİ

Coase teorisi çevre sorunlarının piyasa mekanizması içinde çözüme kavuşabileceğini ileri süren bir görüş olarak ifade edilir. Coase teorisine göre, bir faaliyeti yapan ve bu faaliyetten olumsuz etkilenen tarafların sayılarının az olması ve pazarlık yapabilme maliyetlerinin ihmal edilebilir düzeyde olması hâlinde tarafların bir araya gelerek kamu müdahalesine gerek olmaksızın, etkin bir çözüm oluşturabileceğini öngörmektedir.

SOSYAL KURUMLAR

Çevre sorunlarının oluşumunu engelleyen veya sınırlandıran piyasa çözümlerinden biri de **SOSYAL KURUMLAR** olarak tanımlanan toplumun değer yargılarının kullanılmasıdır.

Ayıplama, hoş karşılamama, toplumsal ya da mesleki veya sektörel baskılar sınırlı da olsa sonuç verebilir. Toplumsal değer yargıları gerek üreticilerin ve gerekse tüketicilerin davranışlarında daha dikkatli davranmalarına yol açabilir. Mesleki değer yargıları, iş ahlakı, sosyal

sorumluluk, iyi vatandaş olma insanların davranışlarını etkileyen sosyal kurumlardır.

KAMU SEKTÖRÜ ÇÖZÜMLERİ

Çevre sorunları ile mücadelede kamu sektörüncü gerçekleştirilen düzenlemeler bağlamında;

- Vergileme,
- Sübvansiyon,
- Pazarlanabilir kirlenme hakları,
- Mülkiyet haklarının tesisi ve
- Yasal düzenlemeler yer almaktadır.

VERGİLEME

Vergi, kamu sektörünün kullandığı en güçlü politika araçlarından biridir. Vergi, çevre sorunlarını oluşturan firmaların üretim faaliyetlerini sınırlandırmak üzere Pigou tarafından 1920'de önerilmiştir ve bir firmanın optimum ya da etkin üretim düzeyinde üretim yapmasını sağlamaktadır.

SAYFA 159'DAKİ ŞEKİL 8.1'DE faaliyeti nedeniyle havayı ve toprağı kirleten bir çimento fabrikasının özel maliyeti MPC, marjinal faydası MB ve çevreye verdiği zararların marjinal dışsal maliyeti MEC olarak gösterilmektedir. Devletin bu firmaya herhangi bir uyarıda bulunmaması hâlinde, firma kârını maksimize edecek üretim düzeyinde üretim yapacaktır. Bu durumda MPC'nin MB'ye eşit olduğu üretim düzeyi firmanın kârını maksimum kılmaktadır.

Firmanın kârını maksimize eden üretim düzeyi, SAYFA 159'DAKİ ŞEKİL 8.1'DE Q_1 düzeyinde gerçekleşmektedir. Bu üretim düzeyinde firmanın talebi ya da marjinal faydası marjinal özel maliyetine (MPC) eşittir ve firma topluma verdiği zararı (MPC) dikkate almamaktadır. Eğer firma topluma yaydığı maliyeti de dikkate almak durumunda olsa idi bu durumda marjinal özel maliyet (MPC) ile marjinal dışsal maliyetin (MEC) toplamından oluşan marjinal sosyal maliyetin (MSC) marjinal faydaya (MB) eşit olduğu üretim düzeyi sosyal açıdan arzulan ve kaynakların etkin kullanıldığı üretim düzeyi olan Q_s 'da oluşacaktı.

Belli bir kirlilik düzeyi tolere edilebilir. Bu kirlilik düzeyi canlılara etki etmeyen düzeydir. Taşıma kapasitesi olarak da ifadesini bulan bu üretim düzeyinde doğanın niteliği bozulmamaktadır. Toplum için etkin üretim düzeyini sağlayan Q_s düzeyinde üretim yapılabilmesi için devletin bu işletme üzerine her üretim düzeyinde birim başına $SQ_s = KV$ kadar vergi salması gerekmektedir.

SAYFA 160'TAKİ ŞEKİL 8.2'DE Pigoucu vergi, $KV = AB$ olarak yer almaktadır. Bu vergi, firmanın marjinal özel maliyetinin (MPC) AB kadar yükselmesine neden olmuş ve firmanın yeni marjinal maliyeti $MPC + AB$ olmuştur.

Q_s üretim düzeyinin sağında firmanın marjinal maliyeti, marjinal faydasından fazla olduğundan firma üretimini daraltarak sola doğru hareket eder. Q_s üretim düzeyinin solunda ise marjinal fayda marjinal maliyetten fazla olduğundan dolayı üretimi artırmak firmanın kârını artırır. Sonuçta firma Q_s üretim düzeyinde kârını maksimize etmektedir.

Pigoucu vergi, karbon ya da kirliliği önleme vergisi olarak da ifade edilmektedir. Burada araçların emisyon salınımları yolu ile hava kirliliğine ve küresel ısınmaya yol açmaları nedeniyle, petrol ürünleri üzerine vergi konarak araç kullanımının sınırlandırılması amaçlanmaktadır. Pigoucu verginin etkili olabilmesi için her bir çevre sorununu tam olarak tanımlamak, çevreyi etkileyen faaliyeti ve firmaları belirlemek, zararı hesaplamak gerekmektedir.

Ülkemizde çevre sorunlarını önlemede uygulanan vergiler arasında, petrol ve türevleri ile motorlu taşıtlar üzerinden alınmakta olan özel tüketim vergisi, motorlu taşıtlar vergisi, çevre temizlik vergisi sayılabilir.

SÜBVANSİYON

Sübvansiyon, firmaların belirli davranışta bulunması ya da bulunmaması karşılığında birim üretim üzerinden hesaplanan bedelin firmalara ödenmesinden oluşmaktadır. Çevre dostu olarak anılan yeni teknoloji ürünlerini üretenlere teşvik olarak sübvansiyon verilmesi, tüketicilere çeşitli vergi indirimleri ile sözü edilen ürünlerin kullanımını yaygınlaştırma sağlanarak çevreyi olumsuz etkileyen ürünlerin kullanımında azalma sağlanabilir.

SAYFA 161'DEKİ ŞEKİL 8.3'DE temsili bir firma, sübvansiyon öncesi Q_0 üretim düzeyinde üretimini sürdürürken devlet tarafından üretim faaliyetini kısması karşılığında her üretmediği birim için cd kadar sübvansiyon önerildiğini varsayalım. Bu durumda firma, Q_s üretim düzeyinin sağ tarafındaki her üretim düzeyinde üretim yaptığı cd kadar sübvansiyondan mahrum olacağını bildiğinden, artık cd 'yi üretim kararında dikkate alacak, buna bağlı olarak da $CD \times BD$ kadar sübvansiyon karşılığında firma, Q_s üretim düzeyinde üretimini sürdürerek toplum açısından arzulanan üretim düzeyinde bulunacaktır.

Sübvansiyon politikasının geçerli olabilmesi için firmaların faaliyetlerine bağlı olarak zarar fonksiyonlarının bilinmesi gerekir.

PAZARLANABİLİR KİRLİTME HAKLARI

Pazarlanabilir kirlitme haklarının satılması çevre sorunlarını sınırlandırmayı amaçlayan politika alternatiflerinden birini oluşturmaktadır.

Devlet, kirlitme haklarına bağlı olarak tahsil edeceği gelirleri kamu hizmetlerinin finansmanında kullanabileceği gibi, çevre politikalarının uygulanması ya da çevre temizliği ile doğrudan ilgili olan hizmetlerin finansmanında da kullanabilir.

MÜLKİYET HAKLARININ TESİSİ

Mülkiyet haklarının tesisi ile çevreye verilen zararlı faaliyetlerin sınırlandırılması mümkün olabilir. Diğer bir deyişle, ortak mal algısı ile serbestçe atıklarını göle boşaltanların, özel mülkiyet tesisine bağlı olarak atık miktarına göre belli bir bedel ödemek durumunda kalmaları hâlinde, sosyal olarak arzu edilen üretim ve atık miktarında azalma ortaya çıkabilir. Dolayısıyla, mülkiyet haklarının tesisi ile çevre sorunları ile mücadele etmek söz konusu olabilmektedir.

YASAL DÜZENLEMELER

Yasal düzenlemeler, çevre sorunlarına yol açan faaliyetlerin standartlarını belirleyen, bu standartlara uymayanları cezalandıran, çeşitli kirlitme yasakları koyan emir, yasak, sınırlama, izin, onay ve ruhsatlar, onay ve yol gösterici kurallardan oluşmaktadır. Ülkemizde çevre ile ilgili yasal gelişmelere bakıldığında 1982 Anayasası'nın 56. maddesinde "herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. 1983 yılında çıkarılan 2872 sayılı Çevre Kanunu ile çevre politikasına ilişkin belirli ilkeler oluşturulmuştur. Kanun'un 3. maddesinde çevrenin korunması, iyileştirilmesi ve kirliliğinin önlenmesine ilişkin genel ilkeler belirlenmiştir. Bunlar arasında, sürdürülebilir kalkınma ve kirliten öder ilkesi belirtilmiştir.

KİRLİTEN ÖDER İLKESİ; çevreye verilen zararların giderilmesi ya da azaltılması için gerekli karşılaşılan kirlitenden alınmasıdır.

Çevrenin ve çevre ile ilgili konuların önemi nedeniyle ilk defa 1991 yılında Çevre Bakanlığı kurulmuştur. Bu bakanlık 4 Temmuz 2011 tarihinde çıkarılan 644 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Çevre ve Şehircilik Bakanlığı adını almıştır.

SORU-CEVAP

1. Soru

Çevre kavramı nasıl açıklanabilir?

Cevap

Bütün canlıların üzerinde yaşamlarını sürdürdükleri dış ortama çevre denilmektedir. Canlı ve cansızların kendiliğinden oluşan iş birliği ile yaşamları çevre denen doğal dış ortamda gerçekleşmektedir.

2. Soru

Çevrenin taşıma kapasitesi ne anlama gelmektedir?

Cevap

Çevrenin belli bir taşıma kapasitesi bulunmaktadır. Çevrenin, ekonomik faaliyetlere bağlı olarak ortaya çıkan atıkları kendiliğinden yok etmesi gücüne taşıma kapasitesi denilebilir. Çevrenin kendi kendini yenilemesi olarak da ifade edilen bu temel niteliği ile uyumlu ekonomik faaliyetler olumsuz dışsalılık oluşturmamaktadır.

3. Soru

Çevre sorunları kavramını kısaca nasıl açıklanabilir?

Cevap

Çevrenin geleneksel temel unsurları hava, su ve topraktan oluşmaktadır. İnsanların türlü faaliyetleri sonucunda çevrenin sahip olduğu bu değerli varlıkların değişimi ile sorunlar ortaya çıkmaktadır. Çevre sorunları, çevreyi oluşturan unsurların yapısında meydana gelen olumsuz değişimler olarak tanımlanabilir.

4. Soru

Çevre sorunlarını oluşturan önemli faktörler nelerdir?

Cevap

Çevre sorunlarını oluşturan önemli faktörler arasında;

- Endüstrileşme,
- Kentleşme,
- Nüfus artışı ve hareketleri ile
- Doğanın yanlış ve aşırı kullanımı sayılabilir

5. Soru

Çevre kirliliği kavramı nasıl açıklanabilir?

Cevap

Çeşitli faaliyetlere bağlı olarak oluşan katı, sıvı, gaz, ses, görüntü ile hava, su ve toprağın kirlenmesi ya da insanların yaşam kalitesinin olumsuz etkilenmesi çevre kirliliği olarak ifade edilebilir.

6. Soru

Sanayi devriminin çevre sorunlarına olan etkileri nasıl açıklanabilir?

Cevap

Endüstrileşme ya da sanayileşme 18 ve 19. yüzyıllarda önce İngiltere’de sonra da Avrupa’da ortaya çıkmış en önemli ekonomik gelişmelerden biridir. Sanayileşme ile birlikte kitlesel üretimin yaygınlaşması, ticaret hacminin artması, tarıma dayalı üretim tarzının giderek terk edilmesi, tarım kesiminde çalışanların sanayi sektöründe istihdam edilebilmesi amacıyla şehirlere göçün yaygınlaşmasını beraberinde getirmiştir. Şehirlere gelen nüfusun beslenmesi, barınması için de kentleşme sorunları ortaya çıkmıştır. Tarım sektöründe istihdam azalmış, sanayi tesislerinin yaygınlığına bağlı olarak da istihdam yaygınlaşmıştır. Sanayi sektöründe üretime bağlı olarak ortaya çıkan atıklar serbestçe doğal alanlara bırakılmış, onların insanlara, diğer canlılara ve çevreye etkileri düşünülmemiştir. Açılan her yeni fabrika dumanı çevreyi kirletmekte, ulaşım için taşıtların kullanılması çevreyi etkilemektedir. Bu nedenle kentleşme ve sanayileşme süreci ile paralel olmak üzere çevre sorunları da hızla artmıştır. Sanayileşme gelişmiş ülkelerden gelişmekte olan ülkelere de yayılmakta ve bu tür ülkeleri de çevre sorunları etkilemeye başlamış bulunmaktadır. Ortaya çıkan çevre sorunlarının insanların sağlığını etkilediği anlaşıldığında ise ülkeler çeşitli önlemleri alma yoluna gitmişlerdir.

7. Soru

Kentleşmenin çevre sorunlarına olan etkisi nasıl açıklanabilir?

Cevap

Tarıma dayalı üretim tarzından Sanayi Devrimi ile birlikte göçlerin etkisi ile sanayi merkezlerine gelen nüfusun yerleşim ihtiyacı ortaya çıkmış ve kentlerin inşası

sürecinde çevreye verilen zararlar göz ardı edilmiştir. Çünkü öncelik, konutların yapılarak işçi sınıfının barınma ihtiyacının karşılanması ve onların fabrikalarda uzun saatler çalışmalarını temin etmektir. Bu süreçte gecekondu, plansız yapılar, altyapı sorunları ortaya çıkmıştır. Ancak, kırsal kesimden kentlere doğru yoğunlaşan göçlere bağlı olarak planlı, altyapısı tamamlanmış kentleşmenin gerçekleştirilememesi çevre sorunlarının oluşumunu hızlandırmıştır.

8. Soru

Nüfus artışı ve hareketlerinin çevre sorunlarına olan etkisi nasıl açıklanabilir?

Cevap

Hızlı nüfus artışı ve nüfus hareketleri ya da göçler de çevre sorunlarının artmasına neden olan faktörlerden birisidir. Artan nüfus mal ve hizmetlere olan talebi artırmaktadır. Artan talebi karşılamak daha fazla üretmekle mümkün olmakta, ancak, artan üretim çevreye daha fazla kirlilik olarak dönmektedir. Göçler de göç alan bölgelerin yoğunluğuna bağlı olarak çevre sorunlarını etkileyen unsurlardan birini oluşturmaktadır. Göç veren bölgelerde talep azalırken göç alan bölgelerde talep artmaktadır. Böylece, artan nüfusu beslemek üzere daha fazla tarımsal ürünlere ihtiyaç duyulmakta, yeni tarım alanları oluşturulmakta buna bağlı olarak ise orman alanları azalmaktadır. Ayrıca, göç ile birlikte kentlerde sağlıklı, plansız konutların sayısı artmakta, gecekondulaşma önemli bir sorun oluşturmaktadır.

9. Soru

Doğanın aşırı ve yanlış kullanımının çevre sorunlarına olan etkisi nasıl açıklanabilir?

Cevap

Doğal kaynakların değerlendirilmesi sürecinde de

çevre sorunları ortaya çıkmaktadır. Bilim ve teknolojinin ilerlemesi, artan mal ve hizmet talebi, yeni icatlar ile birlikte yeryüzündeki kaynakların yanında yer altı kaynaklarına da yönelim başlamıştır. Yer altındaki kıymetli madenlerin, rezervlerin araştırılması, bulunması, bunların çıkarılması, üretim süreçlerinden geçirilerek insanların hizmetine sunulması aşamalarında ortaya çıkan atıklar, gazlar ise çevre kirliliğinin önemli kaynaklarını oluşturmaktadır.

10. Soru

Çevre sorunları kısaca nasıl açıklanabilir?

Cevap

Sanayileşme, kentleşme, göç, nüfus artışı, doğal varlıkların yanlış kullanımı ve diğer nedenlere bağlı olarak çok çeşitli çevre sorunları ortaya çıkmaktadır. Çevre bütün insanlar için ortak bir varlıktır. Bu nedenle, çevrenin etkilenmesi, türüne de bağlı olarak yerelden küresel düzeye doğru sınırları aşan sorunlar oluşturmaktadır. Önemli görülen başlıca çevre sorunları şöyle sıralanabilir:

- Hava Kirliliği,
- Su Kirliliği,
- Toprak Kirliliği ve
- Diğer Kirlilikler.

11. Soru

Hava kirliliği kısaca nasıl açıklanabilir?

Cevap

Hava bir çevresel değer olup saf kamu malı olarak kabul edilmektedir. Bilindiği gibi hava, atmosferi meydana getiren gazlardan oluşmaktadır. Hava bütün canlıların yaşam kaynağıdır. Bu nedenle havanın niteliğinin değişimine izin verilmemesi gerekir. Havanın niteliğinin bozulması, kaynağı belli olan ve olmayan (hareketli) kirleticilerin havaya karışımı ile oluşmaktadır. Havaya karışan kirletici unsurlar ile birlikte onların atmosferde geçirdikleri çeşitli kimyasal

tepkimler havanın niteliğini etkilemektedir. Kirleticilerin yoğunluğu belli bir düzeyi atığında ise canlılara zarar verici hâle gelmektedir. Diğer bir deyişle hava kirliliği, atmosferde oluşan toz, gaz, duman, su buharı, koku gibi kirleticilerin insanlara ve diğer canlılara zarar verici hâle gelmesidir

12. Soru

Su kirliliği kısaca nasıl açıklanabilir?

Cevap

Su hayatın ana kaynağıdır. Suyun olmadığı yerde hayatın devamı mümkün değildir. Su sorunu, suyun kirlenmesi, temiz içme suyu kaynaklarının giderek azalması ve kirlenmesi şeklinde ortaya çıkmaktadır. Diğer çevre sorunlarının etkisi ile su kaynakları giderek azalmaktadır. Bu durum bütün canlıları ilgilendiren temel bir sorun olarak görülmektedir. Okyanusların, denizlerin, göller ve kara sularının temiz tutulması ya da kirlilik düzeylerinin belli bir değeri aşmaması için önlemlerin ulusal ve uluslararası düzeyde alınması gereklidir. Su kirliliği, su kaynaklarının kullanılmasını bozacak veya zarar verme derecesinde kalitesini düşürecek biçimde içinde organik, inorganik, radyoaktif veya biyolojik herhangi bir maddenin bulunmasıdır. Su kirliliği, su kaynaklarının bulunduğu bütün alanlar için geçerli olan bir sorundur.

13. Soru

Toprak kirliliği kısaca nasıl açıklanabilir?

Cevap

Toprak temel çevre değerlerindendir ve canlı doğal kaynakların varlığını sürdürebilmesi için hava ve su ile birlikte vazgeçilmez, cansız doğal bir kaynaktır. Toprak her şeyden önce bir üretim faktörüdür. Toprağın

doğal fonksiyonlarını yerine getirebilmesi için niteliğinin bozulmaması ya da kirlenmemesi gerekir. İnsanların türlü faaliyetleri ile toprağın kirlenmesi giderek yaygınlaşmaktadır. Toprak kirliliği, insanların faaliyetlerine bağlı olarak toprağın fiziksel, kimyasal, biyolojik ve jeolojik yapısının bozulması olarak ifade edilebilir.

14. Soru

Toprak nasıl kirlenmektedir ve etkileri nelerdir?

Cevap

Toprak, yanlış tarımsal teknikler, usulüne uygun olmayan gübre ve ilaçlamalar, sanayi atıkları, evsel atıklar, zehirli ve tıbbi atıklar yolu ile kirlenmektedir. Erozyon ile de toprak kirliliği oluşmaktadır. Toprağın kirlenmesi ile tarımsal faaliyetler için gerekli alanlar azalmaktadır. Azalan alanlar da kirliliğe maruz kalmaya devam etmektedir. Toprağın kirliliği ile üretilen tarım ürünlerinin niteliği de değişmektedir. Özellikle tarım ilaçlarının toprağa karışarak gıdalar, su ve besin zinciri sonucu insanların sağlıklarını etkilemesi, üzerinde düşünülmesi gereken en önemli faktörlerdendir.

15. Soru

Diğer kirlilikler kısaca nasıl açıklanabilir?

Cevap

Çevre sorunlarını oluşturan hava, su ve toprak kirliliğinin dışında diğer çeşitli kirlilikler arasında;

- Görüntü ve gürültü kirliliği,
- Katı atıklardan kaynaklanan kirlilikler,
- Tehlikeli ve zehirli atıklar,
- Radyoaktif kirlilik,
- Biyolojik çeşitliliğin azalması da vardır.

Bu tür kirlilikler sosyal hayatın kalitesini etkilemektedir.

16. Soru

Diğer kirliliklerin başlıca etkileri nelerdir?

Cevap

Diğer kirliliklerin başlıca etkileri şöyle özetlenebilir:

- Gürültü kirliliği, çalışma ortamında süreklilik oluşturduğunda işitme kayıplarına yol açmaktadır. Yoğun trafik, gürültünün en önemli

kaynağını teşkil etmektedir.

- Ekonomik gelişmeye koşut olarak bir yönü ile planlı, düzenli yapılaşma ile görüntü iyileşirken, diğer taraftan plansız, düzensiz yapılaşma sonucunda gözü rahatsız eden bir görüntü kirliliği oluşmaktadır.

- Katı, tehlikeli ve zehirli atıklar ile radyoaktif kirliliğe neden olan faktörler insan sağlığını ilgilendiren kirlilik türleri olup bunların kontrollerinin usulüne uygun ve ivedilikle yapılması önem arz etmektedir.

- Biyolojik çeşitliliğin azalması ile ise doğal dengenin ya da ekolojik sistemin bozulması sorunu ortaya çıkmaktadır. İnsanlar öncelikle bunun ciddi bir sorun olduğunu algılamalı ve alınan önlemlere uygun hareket etmelidirler.

17. Soru

Görüntü kirliliğinin kaynaklarını neler oluşturmaktadır?

Cevap

Sanayileşme ile beraber, sanayi tesisleri, konut alanları aynı bölgede yer almakta, dar sokaklar, yetersiz otopark alanları, düzensiz alışveriş merkezleri, reklam panoları, bakımsız yeşil alanlar ve parklar, evsel atıklar, belediyelerin ve diğer ilgili kurumların bitmeyen bakım, onarım, yenileme ve altyapı çalışmalarının oluşturduğu görüntüler, görüntü kirliliğinin kaynaklarını oluşturmaktadır.

18. Soru

Çevre sorunları ile mücadelenin önemi kısaca nasıl açıklanabilir?

Cevap

Çevre sorunları insanları, canlıları, doğal çevreyi, cansız varlıkları, kültürel çevreyi değişik düzeylerde etkilemekte, yaşam kalitesini bozmakta ve her geçen gün bu durum artarak devam etmektedir. Çevrenin tahribata uğramaması, kirliliğin önlenmesine bağlıdır. Bu nedenle, çevreyi kirleten faaliyetlerin kontrolü, düzenlenmesi, denetlenmesi ile sürdürülebilir bir çevre politikası gerekli görülmektedir.

Ekonomik büyüme ve kalkınma politikaları sürdürülebilir bir çevre politikası ile ancak anlamlı ve olumlu sonuç doğurur. Üretim, tüketim, sanayileşme, tarımsal faaliyetler ve diğer pek çok faaliyet gerçekleştirilirken çevreyi tahrip etmeyecek standartlar geliştirerek bunlara uymak ya da mümkün olan en düşük düzeyde çevre sorunlarına yol açacak politikalar geliştirmek gerekmektedir.

19. Soru

Negatif dışsallık kısaca nasıl açıklanabilir?

Cevap

Negatif dışsallık, bir ekonomik birimin faaliyetinin başka ekonomik birimleri, fiyat sistemi dışında olumsuz etkilemesi olarak tanımlanabilir. Çevre sorunlarını oluşturan faaliyetler birer negatif dışsallık sorunudur. Negatif dışsallıkların varlığı ile piyasa mekanizması etkin işlememekte, başarılı kaynak tahsisi yapamamaktadır. Negatif dışsallık, bir üreticinin üretim maliyetinin bir kısmını topluma yaymaktadır.

20. Soru

Çevre sorunları çözümü için nasıl bir çevre politikasına ihtiyaç duyulmaktadır?

Cevap

Çevre sorunları bütün canlıları ilgilendiren, onların yaşamlarını olumsuz etkileyen sorunlar olduğundan, çevre sorunlarını kontrol etmek, etkilerini en az düzeye indirmek, artışını önlemek üzere yaşanabilir ve sürdürülebilir bir çevre politikasına ihtiyaç duyulmaktadır.

21. Soru

Çevre sorunlarının yaygınlaşması nedeniyle başlatılan uluslararası ilk çalışmalar nelerdir?

Cevap

Çevre sorunlarının yaygınlaşması nedeniyle 1972 yılında Stockholm'da ilk uluslararası çevre toplantısı gerçekleştirilmiş ve toplantıda alınan kararla Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP)

oluşturulmuştur.

Konunun önemi üzerine 1983 yılında Birleşmiş Milletler Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu kurulmuş ve ülkelerin ekonomik kalkınma politikalarının oluşumunda çevre hedeflerinin dikkate alınması ve sürdürülebilir kalkınmanın sürdürülebilir çevre politikaları ile mümkün olacağı ileri sürülmüştür.

22. Soru

Devletin çevre sorunlarını önlemede uygulayacağı temel politika araçları nelerdir?

Cevap

Devletin çevre sorunlarını önlemede uygulayacağı temel iki politika aracı mevcuttur. Bunlardan;

- Birisi piyasa mekanizmasının ikamesini sağlayan, onun yerine yeni bazı önlemleri uygulamaya koyan yasaklayıcı, miktar belirleyici yasal düzenlemelerdir.
- İkincisi ise piyasa mekanizması içinde ekonomik davranışları düzenleyen ve maliye politikasının sağladığı vergi ve kamu harcama araçlarının kullanılmasıdır.

23. Soru

Piyasa çözümleri olarak çevre sorunları ile başlıca mücadele araçları nelerdir?

Cevap

Piyasa çözümleri olarak çevre sorunları ile başlıca mücadele araçları;

- Coase teorisi ve
- Sosyal kurumlardır.

24. Soru

Coase teorisi kısaca nasıl açıklanabilir?

Cevap

Coase teorisi çevre sorunlarının piyasa mekanizması içinde çözüme kavuşabileceğini ileri süren bir görüş olarak ifade edilebilir. Coase teorisine göre, bir faaliyeti yapan (üreten ve dolayısıyla çevreye zarar veren) ve bu faaliyetten olumsuz etkilenen tarafların sayılarının az olması ve pazarlık yapabilme maliyetlerinin ihmal

edilebilir düzeyde olması hâlinde tarafların bir araya gelerek kamu müdahalesine gerek olmaksızın, etkin bir çözüm oluşturabileceğini öngörmektedir. Coase teorisi çevre sorunlarına yol açan kaynağı belirli, yerel düzeydeki sorunlar için uygulanabilen sınırlı bir çözüm yoludur.

25. Soru

Sosyal kurumlar kısaca nasıl açıklanabilir?

Cevap

Çevre sorunlarının oluşumunu engelleyen ya da sınırlandıran piyasa çözümlerinden biri de sosyal kurumlar olarak tanımlanan toplumun değer yargılarının kullanılmasıdır. Ayıplama, hoş karşılamama, toplumsal ya da mesleki veya sektörel baskılar sınırlı da olsa sonuç verebilir. Sosyal kurumların çevre sorunlarını etkileme, sınırlandırma gücü oldukça sınırlıdır. Tek başına sorunları çözme potansiyeli taşımamaktadır. İrادی bir politika olup, zorlayıcı ya da yaptırımı olmadığından sınırlı düzeyde bir araç olarak görülmektedir.

26. Soru

Çevre sorunları ile mücadelede kamu sektöründe gerçekleştirilen düzenlemeler nelerdir?

Cevap

Çevre sorunları ile mücadelede kamu sektöründe gerçekleştirilen düzenlemeler bağlamında;

- Vergileme,
- Sübvansiyon,
- Pazarlanabilir kirlenme hakları,
- Mülkiyet haklarının tesisi ve
- Yasal düzenlemeler yer almaktadır.

27. Soru

Çevre sorunları ile mücadelede vergileme, kısaca nasıl açıklanabilir?

Cevap

Vergi, kamu sektörünün kullandığı en güçlü politika araçlarından biridir. Vergi, çevre sorunlarını oluşturan firmaların üretim faaliyetlerini sınırlandırmak

üzere Pigou tarafından 1920'de önerilmiştir ve bir firmanın optimum ya da etkin üretim düzeyinde üretim yapmasını sağlamaktadır

28. Soru

Çevre sorunları ile mücadelede sübvansiyon, kısaca nasıl açıklanabilir?

Cevap

Sübvansiyon politikası ile de vergiye benzer sonuçlara ulaşılabilir. Sübvansiyon, firmaların belirli davranışta bulunması ya da bulunmaması karşılığında birim üretim üzerinden hesaplanan bedelin firmalara ödenmesinden oluşmaktadır. Çevre sorunlarının pek çoğunu sübvansiyon politikası ile çözüme ulaştırmak mümkün olabilir. Çevre dostu olarak anılan yeni teknoloji ürünlerini üretenlere teşvik olarak sübvansiyon verilmesi, tüketicilere çeşitli vergi indirimleri ile sözü edilen ürünlerin kullanımını yaygınlaştırma sağlanarak çevreyi olumsuz etkileyen ürünlerin kullanımında azalma sağlanabilir.

29. Soru

Çevre sorunları ile mücadelede pazarlanabilir kirletme hakları, kısaca nasıl açıklanabilir?

Cevap

Pazarlanabilir kirletme haklarının satılması çevre sorunlarını sınırlandırmayı amaçlayan politika alternatiflerinden birini oluşturmaktadır. Devlet, kirletme haklarına bağlı olarak tahsil edeceği gelirleri kamu hizmetlerinin finansmanında kullanabileceği gibi, çevre politikalarının uygulanması ya da çevre temizliği ile doğrudan ilgili olan hizmetlerin finansmanında da kullanabilir

30. Soru

Çevre sorunları ile mücadelede mülkiyet haklarının tesisi, kısaca nasıl açıklanabilir?

Cevap

Çevre sorunlarının bazıları yerel nitelikteki faaliyetlerden oluşan negatif dışsalıklardır.

Bunların etkileri de yerel düzeyde gerçekleşmektedir. Mülkiyet haklarının tesisi ile de çevreye verilen zararlı faaliyetlerin sınırlandırılması mümkün olabilir. Diğer bir deyişle mülkiyet haklarının tesisi ile çevre sorunları ile mücadele etmek söz konusu olabilmektedir. Ancak, bu çözüm yolunun amaca hizmet edebilmesi için ilgili üretim faaliyetleri ile kirletme düzeyinin ilişkisinin tespiti ve hukuk düzeni tarafından mülkiyet haklarının tanınması gerekmektedir.

31. Soru

Çevre sorunları ile mücadelede yasal düzenlemeler, kısaca nasıl açıklanabilir?

Cevap

Çevre sorunları ile mücadelede piyasa mekanizmasının başarısızlığa uğramasına bağlı olarak öncelikle ekonomik etkinlik açısından piyasa başarısızlığını giderici ve piyasa mekanizmasının işleyişine imkân veren politika araçlarının kullanılması önde gelmektedir. Çevre kirletici faaliyetler üzerine salınan vergiler, çevreyi kirleteni doğrudan vergileme ve pazarlanabilir kirletme haklarının tesisi piyasa mekanizması ile yürütülebilmektedir. Yasal düzenlemeler ise genel olarak piyasa mekanizmasını ikame etmektedir. Yasal düzenlemeler, çevre sorunlarına yol açan faaliyetlerin standartlarını belirleyen, bu standartlara uymayanları cezalandıran, çeşitli kirletme yasakları koyan emir, yasak, sınırlama, izin, onay ve ruhsatlar, onay ve yol gösterici kurallardan oluşmaktadır

32. Soru

Ülkemizde çevre ile ilgili ilk yasal gelişmeler, kısaca nasıl açıklanabilir?

Cevap

Ülkemizde çevre ile ilgili yasal gelişmelere bakıldığında 1982 Anayasası'nın 56. maddesinde "herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların asli görevi" olduğu belirtilmiştir. 1983 yılında çıkarılan 2872 sayılı Çevre Kanunu ile çevre politikasına ilişkin belirli ilkeler oluşturulmuştur. Anılan Kanun'un 3. maddesinde çevrenin korunması, iyileştirilmesi ve kirliliğinin önlenmesine ilişkin genel ilkeler belirlenmiştir. Bunlar arasında;

- Sürdürülebilir kalkınma ve
- Kirleten öder ilkesi belirtilmiştir.

Ayrıca, çevre politikasının uygulanmasında zorunlu standartlar ile vergi, harç, katılma payı, yenilenebilir enerji kaynaklarının ve temiz teknolojilerin teşviki, emisyon ücreti ve kirletme bedeli alınması, karbon ticareti gibi piyasaya dayalı mekanizmalar ile ekonomik araçlar ve teşviklerin kullanılacağı belirtilmiştir. Çevresel etki değerlemesi ile de yeni yatırım projelerinin çevresel boyutu proje aşamasında denetime tabi tutularak kirliliğin oluşmadan önlenmesi amaçlanmıştır.

33. Soru

Kirleten öder ilkesi nedir?

Cevap

Kirleten öder ilkesi; çevreye verilen zararların giderilmesi ya da azaltılması için gerekli karşılığın kirletenden alınmasıdır.

34. Soru

Çevre Bakanlığı ne zaman kurulmuştur?

Cevap

Çevrenin ve çevre ile ilgili konuların önemi nedeniyle ilk defa 1991 yılında Çevre Bakanlığı kurulmuştur. Bu bakanlık 4 Temmuz 2011 tarihinde çıkarılan 644 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Çevre ve Şehircilik Bakanlığı adını almıştır.

35. Soru

Çevre nedir?

Cevap

Çevre; bütün canlıların yaşamlarını sürdürdükleri, toprak, hava ve su ile bir bütünlük arz eden dış ortamdır.

36. Soru

Taşıma kapasitesi nedir?

Cevap

Taşıma kapasitesi; çevrenin insan faaliyetlerine bağlı olarak doğallığını koruyabilme durumudur.

37. Soru

Çevre sorunlarını nasıl tanımlayabiliriz?

Cevap

Çevre sorunları, çevreyi oluşturan unsurların yapısında meydana gelen olumsuz değişimler olarak tanımlanabilir.

38. Soru

Çevre kirliliği nedir?

Cevap

Çevre kirliliği; çeşitli faaliyetlere bağlı olarak oluşan katı, sıvı, gaz, ses, görüntü ile hava, su ve toprağın kirlenmesi ya da insanların yaşam kalitesinin olumsuz etkilenmesidir.

39. Soru

Çevre sorunlarını oluşturan faktörler neler olabilir?

Cevap

Çevre sorunlarını oluşturan önemli faktörler arasında endüstrileşme, kentleşme, nüfus artışı ve hareketleri doğanın yanlış ve aşırı kullanımı sayılabilir.

40. Soru

Çevre sorunlarında kentleşme nasıl bir rol oynamaktadır?

Cevap

Kentleşme, çevre sorunlarına neden olan bir faktör olarak görülmektedir. Tarıma dayalı üretim tarzından Sanayi Devrimi ile birlikte göçlerin etkisi ile sanayi merkezlerine gelen nüfusun yerleşim ihtiyacı ortaya çıkmış ve kentlerin inşası sürecinde çevreye verilen zararlar göz ardı edilmiştir. Çünkü, öncelik, konutların yapılarak işçi sınıfının barınma ihtiyacının karşılanması ve onların fabrikalarda uzun saatler çalışmalarını temin etmektir. Bu süreçte gecekondular, plansız yapılar, altyapı sorunları ortaya çıkmıştır. Ancak, kırsal kesimden kentlere doğru yoğunlaşan göçlere bağlı olarak planlı, altyapısı tamamlanmış kentleşmenin

gerçekleştirilememesi çevre sorunlarının oluşumunu hızlandırmıştır.

41. Soru

Hava kirliliği nedir?

Cevap

Hava kirliliği; atmosferde oluşan toz, gaz, duman, su buharı, koku gibi kirleticilerin insanlara ve diğer canlılara zarar verici hâle gelmesidir.

42. Soru

Su kirliliği nedir?

Cevap

Su kirliliği; suyun kalitesini düşürecek biçimde içinde organik, inorganik, radyoaktif veya biyolojik her hangi bir maddenin bulunmasıdır.

43. Soru

Sanayileşme sürecinde suyun kirlenmesine etki yapan kaynaklar nelerdir?

Cevap

Sanayileşme sürecinde suyun kirlenmesine etki yapan kaynaklar arasında kimyasal, fiziksel, biyolojik ve radyoaktif kirlilikler yer almaktadır. Sulara karışan organik ve inorganik maddeler suyu kirlenmektedir. Hayvan kaynaklı fabrika atıkları bu tür kirlilik oluşturmaktadır. Fiziksel kirlenme, suyun görüntü, koku gibi özelliklerine göre oluşan kirliliktir. Biyolojik kirlenme, özellikle kanalizasyon sularının arıtılmaksızın göllere, nehir ya da denizlere dökülmesi ile oluşan kirlilik olup, bakteri üreterek insan ve diğer canlıları etkileyen kirlilik olarak bilinmektedir. Nükleer araştırma reaktörlerinin, nükleer tıp ve laboratuvarların, endüstriyel izotop kullananların çevreye saldıkları atıkları, yağmur yolu ile suya karışmakta ve besin zinciri sonucunda insana ulaşmakta ve insanı etkilemektedir.

44. Soru

Toprak kirliliği nedir?

Cevap

Toprak kirliliği; insanların faaliyetlerine bağlı olarak toprağın fiziksel, kimyasal ve jeolojik yapısının bozulmasıdır.

45. Soru

Çevre sorunlarını oluşturan hava, su ve toprak kirliliğinin dışında diğer çeşitli kirlilikler neler olabilir?

Cevap

Çevre sorunlarını oluşturan hava, su ve toprak kirliliğinin dışında diğer çeşitli kirlilikler arasında görüntü ve gürültü kirliliği, katı atıklardan kaynaklanan kirlilikler, tehlikeli ve zehirli atıklar,

radyoaktif kirlilik, biyolojik çeşitliliğin azalması da vardır.

46. Soru

Negatif dışsallık nedir?

Cevap

Negatif dışsallık; bir ekonomik birimin faaliyetinin başka ekonomik birimleri fiyat sistemi dışında olumsuz etkilemesidir.

47. Soru

Çevre sorunları ile mücadelede piyasa çözümleri olarak adlandırılan araçlar nelerdir?

Cevap

Piyasa çözümleri olarak çevre sorunları ile başlıca mücadele araçları Coase teorisi ve sosyal kurumlardır.

48. Soru

Coase teorisi nedir ve çevre sorunları için nasıl bir çözüm öngörmektedir?

Cevap

Coase teorisi çevre sorunlarının piyasa mekanizması içinde çözüme kavuşabileceğini ileri süren bir görüş olarak ifade edilebilir. Coase teorisine göre, bir faaliyeti yapan (üreten ve dolayısıyla çevreye zarar veren) ve bu faaliyetten olumsuz etkilenen tarafların sayılarının az olması ve pazarlık yapabilme maliyetlerinin ihmal edilebilir düzeyde olması hâlinde tarafların bir araya gelerek kamu müdahâlesine gerek olmaksızın, etkin bir çözüm oluşturabileceğini öngörmektedir.

ARA SINAVDA NELER GELDİ?
NELER GELEBİLİR?

1. Monetarist görüşün varsayımına göre aşağıdakilerden hangisi işçilerin enflasyon karşısında reel ücret düzeyi ile ilgili net algılama yapamaması durumunu ifade eder?

- A) Para yanılması
- B) Doğal işsizlik
- C) Likidite tuzağı
- D) Nötr fiyatlar
- E) Spekülatif işlev

A

2. Tüm ürün ve faktör fiyatları aynı yön ve şiddette parasal değişime uğrarken reel ilişkilerde değişim yaşanmamasına dayanan varsayım aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Tam rekabet
- B) Homojenite
- C) Atomize
- D) Subjektivite
- E) Objektivite

B

3. Kredi kurumlarının işleyişi ve kredi sınırlamalarının iş çevrimlerinin oluşumundaki rollerinin öne çıkartıldığı ekonomik yaklaşım aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Arz Yanılları
- B) Klasikler
- C) Neo Klasikler
- D) Post Keynesyenler
- E) Marjinaller

D

4. Paranın ----- işlevi diğer metalar gibi kendi değişim değeri olan bir meta olarak algılanmasını ve işleme sokulmasını açıklar.

Yukarıdaki cümlede boş bırakılan yeri aşağıdakilerden hangisi doğru şekilde tamamlar?

- A) adalet
- B) takas aracı
- C) değişim
- D) değer saklama
- E) spekülasyon

E

5. Bir bilim dalı olarak ekonominin biyoloji ve astronomi bilimlerinden etkilenilerek üzerine inşa edildiği kavram aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Aritmetik
- B) Tümdengelim
- C) Denge
- D) Kaos
- E) Tümevarım

C

6. Transfer harcamalarındaki bir değişikliğin gelir düzeyinde yarattığı değişmeyi gösteren harcama çarpanı katsayısına ne ad verilir?

- A) Yatırım
- B) Reel
- C) Cari
- D) Otonom
- E) Transfer

E

8. Dışa kapalı bir ekonomide vergiler otonom ve marjinal tüketim eğilimi (c) 0.75 ise, kamu yatırım harcamalarındaki 10 birimlik bir artış milli gelirde kaç birimlik artış sağlar?

- A) 10
- B) 20
- C) 40
- D) 50
- E) 100

C

9. Aşağıdakilerden hangisi Hicks–Hansen modelinde, planlanan harcamalarla üretim düzeyinin eşit olduğu denge noktalarında gelir ile faiz oranı arasındaki ilişkiyi grafiksel olarak gösteren eğridir?

- A) AD
- B) AS
- C) BP
- D) IS
- E) LM

D

10. Firmaların verili her fiyat düzeyinde arz etmek istedikleri toplam çıktı miktarını grafiksel olarak gösteren eğri aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Toplam talep
- B) Marjinal tasarruf
- C) Marjinal tüketim
- D) Para arzı
- E) Toplam arz

E

11. Aşağıdaki vergi türlerinden hangisinin esnekliği diğerlerine göre daha yüksektir?

- A) Artan oranlı kişisel gelir vergisi
- B) Sabit oranlı kurumlar vergisi
- C) Düşük oranlı servet vergisi
- D) Sabit oranlı harcama vergisi
- E) Yüksek oranlı özel tüketim vergisi

A

12. ----- maliye politikaları ekonomideki dalgalanmaları önlemek için bir araç olarak kullanılan kamu harcamaları ve gelirlerinde yapılması gereken değişiklikleri kapsar.

Yukarıdaki cümlede boş bırakılan yeri aşağıdakilerden hangisi doğru şekilde tamamlar?

- A) Nötr
- B) Objektif
- C) İradi
- D) Otomatik
- E) Efektif

C
13.

$$OG = 1 - \frac{\Delta Y^*}{\Delta Y}$$

Otomatik istikrar gücünü (OG) ölçen yukarıdaki formüle göre eğer vergilerin ekonomik büyüklükler üzerinde herhangi bir etkisi yoksa formülün değerinin kaç olması gerekir?

- A) 0
- B) 0.2
- C) 0.5
- D) 0.8
- E) 1

A

14. ----- gecikmesi bir maliye politikası işleminin uygulamaya konulması ile beklenen sonucu vermesi arasındaki gecikmedir.

Yukarıdaki cümlede boş bırakılan yeri aşağıdakilerden hangisi doğru şekilde tamamlar?

- A) Teşhis
- B) Tanıma
- C) Gerçekleştirme
- D) Uygulama
- E) Tepki

E

15. Aşağıdakilerden hangisi ekonomik sorunların zamanında tahmin ve teşhis edilmesi ile uygulamaya başlanan politikanın zamanında sonuç verebilmesi olgusunu ele alır?

- A) Dışsalıklar
- B) Gecikmeler sorunu
- C) Ölçek ekonomileri
- D) Dışlanamama sorunu
- E) Tam kamusal mallar

B

16. Aşağıdakilerden hangisi ekonomik durgunluğun neden olduğu fiyat düşüşlerinin tüketici taleplerini belirli bir noktadan sonra yükseltmeye başlamasını ifade eder?

- A) Reel balans etkisi
- B) Yoksulluk sınırı
- C) Uyarılmış gelişme
- D) Likidite tuzağı
- E) Para yanılması

A

17. Üretim faktörleri veri alındığında, tam kullanım ve tam istihdam koşullarında belirli zaman boyutu içinde gerçekleştirilebilir büyüme oranlarını ifade eden kavram aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Üretim kapasitesi
- B) Olağan büyüme trendi
- C) Nitel büyüme
- D) Yatırım primi
- E) Vergi kapasitesi

B

18. Ekonomik ----- dönemlerinde istihdam ve kapasite kullanımı yükselir ve ekonomide üretim artışı gerçekleşir.

Yukarıdaki cümlede boş bırakılan yeri aşağıdakilerden hangisi doğru şekilde tamamlar?

- A) durgunluk
- B) resesyon
- C) daralma
- D) yükseliş
- E) çöküş

D

19. Sabit döviz kuru sisteminde, döviz kuru ile ilgili kararlar alma yetkisine aşağıdaki kurumlardan hangisi sahiptir?

- A) Ticari bankalar
- B) Merkez Bankası
- C) Piyasalar
- D) Sermaye Piyasası Kurulu
- E) Uluslararası Para Fonu

B

20. Maliye politikasının etkinliğinin sağlanması keşinlikle yanında ----- politikası araçlarının devreye sokulmasını gerektirmektedir.

Yukarıdaki cümlede boş bırakılan yeri aşağıdakilerden hangisi doğru şekilde tamamlar?

- A) tarım
- B) eğitim
- C) para
- D) teknoloji
- E) ticaret

C

1. Yükümlü üzerinde gelir etkisi oluşturan, fakat ikame etkisinin sıfır olduğu vergiler aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Artan oranlı
- B) Azalan oranlı
- C) Dolaylı
- D) Nötr
- E) Dolaysız

D

2. Keynes'in genel teorilerini ortaya koyduğu ekonomik faktörler aşağıdakilerden hangisinde birlikte ve doğru olarak verilmiştir?

- A) İthalat, ihracat, vergi
- B) Tüketim, istihdam, vergi
- C) Altın, para, tahvil
- D) İstihdam, para, faiz
- E) Yatırım, tasarruf, faiz

D

3. Tam istihdam bütçe fazlası ile olağan dönem bütçe fazlası arasındaki farka ne ad verilir?

- A) Bütçe devresel bileşkesi
- B) Mali kural
- C) Mali sürüklenme
- D) Mali tevin
- E) Mali anestezi

A

4. Doğal işsizlik olgusu ile ekonominin uzun dönemde daima doğal dengesinde kalacağını ileri süren ekonomist aşağıdakilerden hangisidir?

- A) A. Smith
- B) M. Friedman
- C) J. M. Keynes
- D) V. Pareto
- E) D. Ricardo

B

5. Özel kesimin kamu kesimine göre daha verimli olduğu, bu nedenle vergi ile engellenmek yerine, teşvik mekanizmaları ile desteklenmesi gerektiği iddiasına dayanan ekonomik görüş aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Yeni Keynesyen
- B) Radikal
- C) Post Keynesyen
- D) Neo-liberal
- E) Keynesyen

D

6. K. Gayri safi milli hasıla	1. I
L. Tüketim	2. G
M. Yatırım	3. Y
N. Kamu yatırımı	4. C

Yukarıdaki basit Keynesyen milli gelir modelindeki değişkenlerin harf ifadeleri ile eşleştirmeleri aşağıdakilerden hangisinde birlikte ve doğru olarak verilmiştir?

- A) K-1, L-4, M-3, N-2
- B) K-2, L-4, M-1, N-3
- C) K-3, L-4, M-1, N-2
- D) K-4, L-1, M-2, L-3
- E) K-4, L-3, M-2, L-1

C

7. Vergilerde meydana gelen değişikliğin gelir düzeyi üzerinde yarattığı değişmeyi ölçen katsayıya ne ad verilir?

- A) Transfer harcamaları çarpanı
- B) Hizmet alımı çarpanı
- C) Denk bütçe çarpanı
- D) Kamu harcamaları çarpanı
- E) Vergi çarpanı

E

8. Talepteki değişimler ile ilgili olmayıp girdi fiyatlarında ve döviz kurundaki değişimlerden kaynaklanan ekonomik şoklar aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Dışsal teknolojik
- B) Reel faiz
- C) Cari açık
- D) İçsel büyüme
- E) Nominal fiyat

E

9. Dışa kapalı ve otonom vergilerin bulunduğu bir ekonomide Keynesyen modele göre, $c: 0,8$ ise T'deki 1 TL'lik artış Y'de kaç TL'lik bir azalış meydana getirir?

- A) 1
- B) 2
- C) 4
- D) 5
- E) 8

C

10. Toplam arz eğrileri ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

- A) Toplam arz eğrisi pozitif eğimlidir.
- B) Klasik toplam arz eğrisi yatay eksene diktir.
- C) Toplam arz eğrisinin orta alanı negatif eğimlidir.
- D) Verili her fiyat düzeyinde firmaların arz etmek istedikleri toplam çıktı miktarını gösterir.
- E) Keynesyen toplam arz eğrisi yatay eksene paraleldir.

C

11. Ekonomi durgunluktan çıkarken gelir arttığından, vergi gelirlerinin daha fazla artarak ekonominin durgunluktan çıkmasını engellemesi aşağıdakilerden hangisine bir örnektir?

- A) Nötr vergiye
- B) Para yanılması
- C) Vergi çarpanına
- D) Mali sürüklenmeye
- E) Formül esnekliğine

D

12. Maliyet kaynaklı bir enflasyon varsa aşağıdaki politikalardan hangisi enflasyonu düşürmek yerine talebi daha da azaltır?

- A) Daraltıcı maliye politikası
- B) Genişletici maliye politikası
- C) Vergi teşviki politikası
- D) Genişletici para politikası
- E) Gelirler politikası

A

13. Gecikmeler sorununun ortaya çıkış aşamalarının sıralaması aşağıdakilerden hangisinde birlikte ve doğru olarak verilmiştir?

- A) Tepki - uygulama - tanıma
- B) Tanıma - tepki - uygulama
- C) Tanıma - uygulama - tepki
- D) Uygulama - tepki - tanıma
- E) Tepki - tanıma - uygulama

C

14. Aşağıdakilerden hangisi kişisel gelir vergisinin otomatik istikrar sağlayıcı olarak gücünü etkileyen faktörlerden biri değildir?

- A) Artan oranlılık derecesi
- B) Azalan oranlılık derecesi
- C) Her çeşit kazancı vergilendiren genel bir vergi olup olmaması
- D) Ekonomideki vergi kaçakçılığının yaygınlık derecesi
- E) Verginin tahsil edilme biçimi

B

15. Otomatik istikrar işlevi en güçlü olan kamu harcaması kalemi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Lojman yapımı
- B) Personel gideri
- C) Cari harcama
- D) Faiz ödemesi
- E) İşsizlik tazminatı

E

16. Seçmen tercihlerini etkilemeye yönelik olarak kamu harcamalarının seçim arifesine yoğunlaştırılması ile pozitif gelişme aralığı oluşumuna ne ad verilir?

- A) Konjonktür dalgası
- B) Siyasi konjonktür
- C) Reel balans etkisi
- D) Ekonomik etki
- E) Ayakla oylama

B

17. Sabit kur uygulamasında resesyon durumunda uygulanan genişletici maliye politikası sonucunda aşağıdakilerden hangisi gerçekleşir?

- A) Faiz oranları artar.
- B) Ekonomik daralma yaşanır.
- C) Milli gelir azalır.
- D) İthal malların fiyatları artar.
- E) Dış ticaret açığı oluşur.

E

18. Fiyat düşüşleri karşısında bireyin tasarruf depolarının reel değerinin yükselerek, bireyin harcama potansiyelini yükseltmesine ne ad verilir?

- A) Reel balans etkisi
- B) Efektif ücret etkisi
- C) Reel para arzı etkisi
- D) Efektif kur etkisi
- E) Gelirin ikame etkisi

A

19. Sermaye hareketlerinin serbest olduğu durumda Merkez Bankası'nın piyasaya döviz sürmesinin ve ulusal parayı piyasadan çekmesinin genişletici maliye politikası üzerindeki etkisi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Maliye politikasını zayıflatır.
- B) Maliye politikasını güçlendirir.
- C) Ekonomiyi canlandırır.
- D) Para tabanını genişletir.
- E) Maliye politikasını etkilemez.

A

20. -----, bir ekonominin tam istihdam ve tam kullanım varsayımları altında zaman içinde gösterdiği gelişme çizgisidir.

Yukarıdaki cümlede boş bırakılan yeri aşağıdakilerden hangisi doğru şekilde tamamlar?

- A) Üretim potansiyeli
- B) Olağan büyüme trendi
- C) Yapısal uyum
- D) Uyarılmış teknolojik gelişme
- E) Nitel büyüme

B

1.Soru

Aşağıdakilerden hangisi ekonomide Keynesyen görüşten sonra uygulamaya alınan son dönem yaklaşımlardan biri **değildir**?

A

Yeni Klasik görüşler

B

Yeni Keynesyen görüş

C

Post Keynesyen görüş

D

Dışlama etkisi

E

Neo-liberal Akım

Yanıt Açıklaması:

Ekonominin mikro temellerini araştırmaya yönelik talep-yanlı bu görüşlerden bazıları; Yeni

Klasik görüşler, Yeni Keynesyen görüşler ve Post Keynesyen görüşlerdir. Son dönemlerde neo-liberal akımla talep yanlı politikaların karşısı olarak arz yanlı politikalar da teori alanında ve uygulamada yerini almıştır.

2.Soru

Uzun bir zaman boyutu içinde yoğun işsizlik ve sermaye değersizleşmesine yol açan dalgalar ne olarak adlandırılır?

A

Konjoktür dalgaları

B

Kondratieff dalgaları

C

Ekonomik çöküş

D

Ekonomik yükseliş

E

Ekonomik durgunluk

Yanıt Açıklaması:

Ekonomik Çöküş: Uzun bir zaman boyutu içinde yoğun işsizlik ve sermaye değersizleşmesine yol açan dalgalardır.

3.Soru

Birkaç onar yıllık süre içinde kâr oranlarının gerilemesi şeklinde gelişen ve ekonomide giderek derinleşerek işsizlik ve köklü değişmelere neden olan süreci aşağıdakilerden hangisi ifade eder?

A

Konjonktür dalgaları

B

Kondratieff dalgaları

C

Ekonomik çöküş

D

İş çevrimleri

E

Resesyon

Yanıt Açıklaması:

Kondratieff dalgaları; Birkaç onar yıllık süre içinde kâr oranlarının gerilemesi şeklinde gelişen ve ekonomide giderek derinleşerek işsizlik ve köklü değişmelere neden olan dalgalardır. Doğru seçenek "B" şıkkıdır.

4.Soru

Tam istihdam bütçe fazlası ile olağan dönem bütçe fazlası arasındaki farktan oluşan bütçe devresel bileşkesinde görülen fazlanın

ekonomide gelir artışını frenleme etkisine ne ad verilir?

- A
Tanzi etkisi
- B
Mali sürüklenme
- C
Para yanılması
- D
Dışlama etkisi
- E
Patansiyel açık

Yanıt Açıklaması:

Tam istihdam bütçe fazlası ile olağan dönem bütçe fazlası arasındaki farktan oluşan bütçe devresel bileşkesinde görülen fazlanın ekonomide gelir artışını frenleme etkisine mali sürüklenme (fiscal drag) denir. Doğru cevap B şıkkıdır.

5.Soru

Türkiye'de işsizlik sigortası hangi yıldan beri uygulanmaktadır?

- A
1980
- B
1996
- C
2000
- D
2002
- E
2008

Yanıt Açıklaması:

Türkiye'de işsizlik sigortası 2002'den beri uygulanmaktadır. Doğru seçenek "D" şıkkıdır.

6.Soru

IS eğrisi ile ilgili aşağıda verilen ifadelerden hangisi *yanlıştır*?

- A
Planlanan toplam talep düzeyi ile üretim düzeyinin eşit olduğu denge noktalarında gelir ile faiz oranı arasındaki ilişkiyi göstermektedir.
- B
Negatif eğimli bir eğridir
- C
Çarpanın değeri eğrinin dik veya yatık olmasını etkiler
- D

Mal piyasasındaki dengeyi gösterir

E

Otonom harcamalardaki değişme eğrinin eğimini etkiler

Yanıt Açıklaması:

A,B,C ve D şıklarındaki ifadeler doğru iken E şıkkındaki ifade yanlıştır. Çünkü Otonom harcamalardaki değişme eğrinin eğimini değil pozisyonunu (paralel olarak yukarı aşağı kaymasını) etkiler. Doğru seçenek "E" şıkkıdır.

7.Soru

I. Verili her fiyat düzeyinde firmaların arz etmek istedikleri toplam çıktı miktarını gösterir

II. Keynesyen toplam arz eğrisi dikey eksene paraleldir

III. Keynesyen toplam arz eğrisi mevcut fiyat düzeyinde talep edilen bütün malların firmalar tarafından arz edileceği anlamına gelir.

IV. Klasik toplam arz eğrisi, tam istihdam düzeyinde fiyat ne olursa olsun aynı miktarda mal üretileceğini gösterir

V. Keynesyen toplam arz eğrisine göre, talep artışı arz düzeyini etkilemeden sadece fiyatları arttırmaktadır.

Toplam arz eğrisi ile ilgili yukarıda verilen ifadelerden hangileri doğrudur?

- A
I,II,III
- B
I,II,V
- C
I,III,IV
- D
II,III,IV
- E
II,III,V

Yanıt Açıklaması:

I, III ve IV. ifadeler doğru iken, II ve V. ifadeler yanlıştır. Çünkü, Keynesyen toplam arz eğrisi dikey değil yatay eksene paraleldir.

Ayrıca, Keynesyen değil, Klasik toplam arz eğrisine göre, talep artışı arz düzeyini etkilemeden sadece fiyatları arttırmaktadır.

Doğru seçenek "C" şıkkıdır.

8.Soru

1929 Büyük Buhranından sonraki süreçte "İstihdam, Faiz ve Para Genel Teorisi" isminde bir kitap yayınlayarak yeni bir iktisadi akım başlatan iktisatçı aşağıdakilerden hangisidir?

A

Milton Friedman

B

John Steward Mill

C

Irving Fisher

D

Friedrich Hayek

E

John Maynard Keynes

Yanıt Açıklaması:

1929 Büyük Buhranından sonraki süreçte "İstihdam, Faiz ve Para Genel Teorisi" isminde bir kitap yayınlamaya kendi adıyla anılan yeni bir iktisadi akım başlatan iktisatçı John Maynard Keynes'tir.

9.Soru

"Ekonomik düşüncenin gelişiminde ve yazınında temel yaklaşım olan denge fikri, ekonominin iç ve dış dengeleri olarak analiz edilir."

Klasik yaklaşım çerçevesinde yukarıda belirtilen ifade de dış denge aşağıdakilerden hangisini ifade etmektedir?

A

Cari Denge

B

Fiyat İstikrarı

C

İstihdam

D

İşsizlik

E

Büyüme

Yanıt Açıklaması:

Ekonomik düşüncenin gelişiminde ve yazınında temel yaklaşım olan denge fikri, ekonominin iç ve dış dengeleri olarak analiz edilir. İç denge kavramı fiyat istikrarı ve istihdam, dış denge kavramı ise cari denge olguları üzerine oturtulur

10.Soru

Monetarist yaklaşıma göre, emek verimlilik artışının sıfır ve ortalama reel ücret haddinin sabit olduğu, sonuçta fiyat düzeyinin de sabit kalabildiği koşuldaki işsizlik oranı aşağıdakilerden hangisi ile ifade edilmektedir?

A

Etkatif İşsizlik

B

Nötr İşsizlik

C

Cari İşsizlik

D

Doğal İşsizlik

E

Asgari İşsizlik

Yanıt Açıklaması:

Ekonominin doğal dengesinden ancak kısa dönemde sapabileceği, uzun dönemde daima doğal dengesinde kalacağı görüşü Milton Friedman tarafından ileri sürülen doğal işsizlik olgusu ile açıklanır. Friedman'a göre doğal işsizlik, emek verimlilik artışının sıfır ve ortalama reel ücret haddinin sabit olduğu, sonuçta fiyat düzeyinin de sabit kalabildiği koşuldaki işsizlik oranı olarak tanımlanır. Bu tanım lama çerçevesinde, para tabanının genişletilmesi ve talep yükselişi yoluyla işsizliğin azaltılabileceği mümkün görülmemektedir.

11.Soru

Maastricht kriterlerine göre

I.Kamu açığının milli gelire oranı %3'ü geçmemelidir.

II. Borç stokunun milli gelire oranı %60'ı geçmemelidir.

III. Dış cari açığın milli gelire oranı %5'i geçmemelidir.

Yukarıdaki ifadelerden hangisi ya da hangileri doğrudur?

A

Yalnız I

B

I ve II

C

I ve III

D

II ve III

E

I, II ve III

Yanıt Açıklaması:

Maastricht kriterlerinde kamu açığının milli gelire oranına %3 gibi bir üst sınır konulmuştur. Aynı kriterlere göre borç yüküne (borç stoğu/milli gelir) ise %60 gibi bir üst sınır öngörülmektedir. Doğru cevap B şıkkıdır.

12.Soru

I. Otomatik istikrar sağlayıcılar ufak büyüme aralığı oluşan hafif istikrarsızlıklarda etkili olur.

II. İsrarlı ve uzun süren istikrarsızlıklarda iradi maliye politikasının devreye sokulması gerekir.

III. İrادی maliye politikası ile yapılan müdahalelerde kur politikasına göre farklı sonuçlar doğmaz.

Yukarıdaki ekonomik dalgalanmalara ilişkin politika önermelerinden hangisi veya hangileri doğrudur?

- A
Yalnız I
- B
Yalnız II
- C
I-II
- D
II-III
- E
I-II-III

Yanıt Açıklaması:

Otomatik istikrar sağlayıcılar ufak büyüme aralığı oluşan hafif istikrarsızlıklarda etkili olabilir iken, daha büyük büyüme aralığı oluşturan derin dalgalanmalarda etkili olamaz. İsrarlı ve uzun süren istikrarsızlıklarda iradi maliye politikasının devreye sokulması kaçınılmazdır. İrادی maliye politikası uygulamasında, istikrarsızlığın şekline göre kamu harcama ve gelir sistemlerinde değişiklikler yapılarak gelişme aralığının kapatılmasına çalışılır. Söz konusu müdahale yapılırken oluşan fiyat ve faiz değişiklikleri, uygulanan kur politikasına bağlı olarak döviz kurunu ve ödemeler dengesini de etkileyerek, kur politikasına göre farklı sonuçlar oluşturur.

13.Soru
Aşağıdakilerden hangisi nötr vergiye (tarafsız vergiye) örnek teşkil eder?

- A
Kişisel gelir vergisi
- B
Kurumlar vergisi
- C
Baş vergisi
- D
Katma değer vergisi
- E
Özel tüketim vergisi

Yanıt Açıklaması:

Nötr vergiye en tipik örnek baş vergisidir. Bireylerin ekonomik faaliyetleri ve gelirlerinden bağımsız olarak saptanan ve tahsil edilen baş vergisinin, bireylerin ekonomik kararları üzerinde etkili olmayacağı ileri sürülmüştür. Doğru cevap C şıkkıdır.

14.Soru

Keynesyen toplam arz eğrisi nasıl bir eğridir?

- A
Pozitif eğimli
- B
Negatif eğimli
- C
Dikey eksene paralel
- D
Yatay eksene paralel
- E
Önce pozitif sonra negatif

Yanıt Açıklaması:

Keynesyen toplam arz eğrisini yatay eksene paraleldir. Doğru cevap D'dir.

15.Soru

Fiyat düşüşleri karşısında bireyin tasarruf depolarının reel değerinin yükselerek bireyin harcama potansiyelini yükseltmesini ifade eden kavram aşağıdakilerden hangisidir?

- A
Konjonktür etkisi
- B
Gelir etkisi
- C
Çarpan etkisi
- D
Reel balans etkisi
- E
İkame etkisi

Yanıt Açıklaması:

Fiyat düşüşleri karşısında bireyin tasarruf depolarının reel değerinin yükselerek bireyin harcama potansiyelini yükseltmesini ifade eden kavram; reel balans etkisidir. Doğru seçenek "D" şıkkıdır.

16.Soru

Bir ekonomide ileriye yönelik olumsuz beklentiler olması sonucu aşağıdakilerden hangisi oluşmaz?

- A
Piyasa durgunlaşır.
- B
Kapasite kullanımı artar
- C
Tüketiciler harcamalarını azaltır.
- D
Satış yapamayan firmalarda stok miktarı yükselir.
- E
Firmalara yeni siparişler gelmez.

Yanıt Açıklaması:

Ekonominin işleyiş dinamikleri, ileriye ait beklentilere bağlı olarak etkilendir ve tüketim ya da yatırım eğilimlerinin değişmesi ile ekonomiyi farklı yönde istikrarsızlığa sürükleyebilir. Örneğin, ileriye ait olumsuz bir beklenti tüketicilerin harcamalarının frenlenmesine neden olabilir. Tüketicilerin harcamalarını kısması piyasa fiyatlarının gerilemesine ve işlerin durgunlaşmasına yol açar. Beklenen satışları yapamayan firmalarda stok mevcudu yükselir, buna bağlı olarak üretim firmalarına yönelik yeni siparişlerde duraksama baş gösterir. Görülmektedir ki, tüketici davranışı üretim aşamasına kadar yansıyarak, üretimin gerilemesine ve oradan da kapasite kullanımında düşüklüğe, tam istihdam koşullarından uzaklaşmaya ve genel sonuç olarak da fiili büyüme oranının büyüme trendinin altında kalarak negatif anlamda büyüme aralığının oluşmasına neden olmaktadır

17.Soru

Sabit döviz kuru uygulayan ve enflasyonist baskıların yüksek olduğu bir ekonomiyle ilgili aşağıda verilen ifadelerden hangisi doğrudur?

- A
Genişletici maliye politikası uygulanmalıdır
- B
Daraltıcı maliye politikası uygulanırsa fiyatlar düşer
- C
Daraltıcı maliye politikası uygulanırsa ithalat artar
- D
Daraltıcı maliye politikası uygulanırsa dış ticaret açığı oluşur
- E
Daraltıcı maliye politikası uygulanırsa, o ülkeden ithalat yapan ülkelerin gelirleri artar

Yanıt Açıklaması:

A,C,D ve E seçeneklerindeki ifadeler yanlış iken B seçeneğindeki ifade doğrudur. Öncelikle böyle bir durumda genişletici değil daraltıcı maliye politikası uygulanır. Ayrıca, Daraltıcı maliye politikası uygulanırsa ithalat değil, ihracat artar ve dış ticaret fazlası oluşur. Daraltıcı maliye politikası uygulanırsa, o ülkeden ithalat yapan ülkelerin gelirleri artmaz, azalır. B şıkında belirtildiği üzere bunlar daraltıcı politikayla birlikte fiyatların düşmesinden kaynaklanır. Doğru seçenek "B" şıkkıdır.

18.Soru

Aşağıdakilerden hangisi esnek döviz kuru sisteminde genişletici maliye politikasının sonuçlarından biridir?

- A
Gelir azalır
- B
İthalat azalır
- C
Döviz fiyatı azalır
- D
Döviz fiyatı artar
- E
Ticaret fazlası oluşur.

Yanıt Açıklaması:

Esnek kur sisteminde uygulamaya konulan genişletici maliye politikası gelir artırıcı etkisiyle ithalatı tetikleyerek döviz fiyatını yükseltebilir. Yükselen döviz fiyatı karşısında Merkez Bankası tepkisiz kalır fakat ticaret açığı oluşabilir. I. Gecikmeler sorunu otomatik istikrar sağlayıcıların başarısını etkiler II. Daralma dönemlerinde işsizlik sigortası otomatik istikrar sağlayıcı vazifesi görür III. İnelastik bir gelir vergisi otomatik istikrar sağlayıcı bir mekanizmadır IV. Otomatik istikrar sağlayıcılar hiç bir iradi karara gerek olmaksızın ekonomide istikrar sağlayan mekanizmalardır Otomatik istikrar sağlayıcılar ile ilgili yukarıdaki ifadelerden hangileri doğrudur?

- A
I,II
- B
I,III
- C
I,II,IV
- D
I,III,IV
- E
II,III,IV

Yanıt Açıklaması:

I.,II. ve IV. ifadeler doğru iken III. ifade yanlıştır. Çünkü gelir vergisinin otomatik istikrar sağlayıcı bir vazife görebilmesi için inelastik değil esnek olması gerekir. Esnek bir gelir vergisinin varlığı halinde, enflasyonist dönemlerde artan parasal gelirler nedeniyle vergi gelirleri artacak, aşırı talep artışının bir bölümü ortadan kalkmış olacaktır. Durgunluk döneminde ise gelir düşüşünden daha fazla azalan vergi gelirleri nedeniyle, daralan talebin bir bölümü telafi edilmiş olacaktır. Doğru seçenek "C" şıkkıdır.

20.Soru

Hiçbir iradi karara gerek kalmadan durgunluk döneminde bütçe açığı veya enflasyon döneminde bütçe fazlası yaratarak ekonomide istikrar sağlayan mekanizmalar ne adla adlandırılır?

- A
İradi maliye politikaları
- B
İradi para politikaları
- C
Formül esnekliği
- D
Otomatik istikrar sağlayıcılar
- E
Mali sürüklenme

Yanıt Açıklaması:

Hiçbir iradi karara gerek kalmadan durgunluk döneminde bütçe açığı veya enflasyon döneminde bütçe fazlası yaratarak ekonomide istikrar sağlayan mekanizmalar Otomatik İstikrar Sağlayıcılar olarak adlandırılır. Doğru cevap D şıkkıdır.

1.Soru

Klasik görüşe göre ekonomilerin büyüyebilme koşulu nedir?

- A
Tasarruf
- B
Özel harcamalar
- C
İhracat
- D
Vergi
- E
Kamu harcamaları

Yanıt Açıklaması:

Klasik görüşe göre, ekonomilerin büyüyebilmesinin koşulu tasarruftur. Tasarruf yatırımı beslediği sürece hem üretim esnasındaki yıpranma ve aşınma maliyetlerini karşılar, hem de ekonominin gelişmesi için gerekli yatırımlara kaynak oluşturur.

2.Soru

Kamu harcamalarında meydana gelen değişikliğin gelir düzeyinde meydana getirdiği değişikliği ölçmek için kullanılan katsayı aşağıdakilerden hangisidir?

A

- Kişisel Gelir Çarpanı
- B
Kişisel Tasarruf Çarpanı
- C
Kamu Gelirleri Çarpanı
- D
Transfer Harcamaları Çarpanı
- E
Kamu Harcamaları Çarpanı

Yanıt Açıklaması:

Kamu Harcamaları Çarpanı: Kamu harcamalarında meydana gelen değişikliğin gelir düzeyinde meydana getirdiği değişikliği ölçmek için kullanılan katsayıdır.

3.Soru

Bir maliye politikası işleminin uygulamaya konulması ile beklenen sonucu vermesi arasında geçen gecikme aşağıdakilerden hangisidir?

- A
Tanıma gecikmesi
- B
Uygulama gecikmesi
- C
Tepki gecikmesi
- D
İradi gecikme
- E
Otomatik gecikme

Yanıt Açıklaması:

Bir maliye politikası işleminin uygulamaya konulması ile beklenen sonucu vermesi arasında geçen gecikme tepki gecikmesidir. Doğru seçenek "C" şıkkıdır.

4.Soru

Aşağıdakilerden hangisi politik konjontürü yansıtır?

- A
Seçim öncesi bütçe açığı
- B
Seçim öncesi harcamaları kırmak
- C
seçim öncesi harcamaları arttırmak
- D
Seçim öncesi bütçe disiplini
- E
Seçim sonrası harcama artışı

Yanıt Açıklaması:

Çoğu zaman iktidarlar seçimi izleyen dönemde harcamalarda kısıntı yaparak, seçime yaklaşan dönemde harcama artışını karşılayabilecek kapasite oluşturmaya çalışırlar. Diğer bir deyişle, bütçe tahsislerinin kullanımı seçim öncesine çekilerek, seçmen tercihleri etkilenmeye çalışılır. Siyasi konjonktür, seçmen tercihlerini etkilemeye yönelik olarak kamu harcamalarının seçim arifesine yoğunlaştırılması ile pozitif gelişme aralığı oluşumuna verilen addır.

5.Soru

Kapalı bir ekonomide, marjinal tüketim eğilimi(c) 0.5 ve vergi oranının (t) %20 olduğu bir ekonomide kamu harcamalarında(G) 100 TL'lik bir artış gelirden ne kadarlık bir artış meydana getirir?

- A
100 TL
- B
150 TL
- C
200 TL
- D
250 TL
- E
300 TL

Yanıt Açıklaması:

Gelirdeki artış hesaplamak

$$\Delta \bar{Y} = \frac{1}{1-c(1-t)} \Delta G_0$$

için formülü kullanılır. Bu nedenle cevap 250 TL'dir.

6.Soru

I. Ekonomide dengenin sağlanabilmesi için devletin aktif müdahalesi gerekir.
II. Tüm piyasalarda tam rekabete yakın koşullar mevcuttur.
III. Piyasaların kendiliğinden dengeye gelmesi mümkün değildir.
Yukarıdakilerden hangisi ya da hangileri Klasik yaklaşımın savunduğu varsayımlardandır?

- A
Yalnızca I
- B
Yalnızca II
- C
Yalnızca III
- D
I ve II
- E

II ve III

Yanıt Açıklaması:

Klasik yaklaşıma göre tüm piyasalarda tam rekabete yakın koşullar geçerlidir, piyasalar görünmez el mekanizması vasıtasıyla kendiliğinden dengeye gelir ve devlet müdahalesi gerekmez.

7.Soru

"Değerlerin parasal değişime uğrarken reel ilişkilerde değişim yaşanmaması, tüm ürün ve faktör fiyatlarının aynı yön ve şiddette değişime uğradığı anlamında" hangi varsayıma dayandırılmıştır. Aşağıdaki seçeneklerden hangisi doğrudur.

- A
Dikotomik yapı
- B
Neo-klasikler dönem
- C
Homojenite varsayımı
- D
Para ve Faizin Genel Teorisi
- E
Maliye politikası

Yanıt Açıklaması:

Ekonomideki parasal değişimler ürün ve faktör fiyatlarında parasal değişime yol açabildiği halde, mallar arasındaki değişim oranlarını, yani nispi fiyatları bozmamaktadır.

Değerlerin parasal değişime uğrarken reel ilişkilerde değişim yaşanmaması, tüm ürün ve faktör fiyatlarının aynı yön ve şiddette değişime uğradığı anlamında **homojenite** varsayımına dayandırılmıştır.

8.Soru

Aşağıdaki yöntemlerden hangisi iradi maliye politikalarıyla otomatik istikrar sağlayıcılar arasında bir köprü işlevi görmek üzere geliştirilmiştir?

- A
İkame esnekliği
- B
Çapraz esneklik
- C
Gelir esnekliği
- D
Formül esnekliği
- E
Fiyat esnekliği

Yanıt Açıklaması:

iradi maliye politikalarıyla otomatik istikrar sağlayıcılar arasında bir köprü işlevi görmek üzere geliştirilen yöntem formül esnekliğidir. Doğru seçenek "D" şıkkıdır.

9.Soru

Parasal aldanma nedeniyle yanlış bir algılama sonucu emek arz ve talebinin artacağını öngören uyumlu beklentiler modelini hangi iktisatçı ortaya atmıştır?

- A
- A. Smith
- B
- J. Keynes
- C
- J. Hicks
- D
- A. Hansen
- E
- M.Friedman

Yanıt Açıklaması:

Parasal aldanma nedeniyle yanlış bir algılama sonucu emek arz ve talebinin artacağını öngören uyumlu beklentiler modelini M. Friedman ortaya atmıştır. Doğru cevap E'dir.

10.Soru

Maastricht kriterlerine göre kamu açığının milli gelire oranı maksimum yüzde kaç olabilir?

- A
- 3
- B
- 5
- C
- 20
- D
- 50
- E
- 60

Yanıt Açıklaması:

Maastricht kriterlerine göre kamu açığının milli gelire oranı maksimum %3 olabilir. Doğru seçenek "A" şıkkıdır.

11.Soru

I. Fiyat ve ücretler katıdır.
II. Spekülatif olarak para talep edilir.
III. Yatırımların belirlenmesinde yatırımın marjinal etkinliği de dikkate alınır.
Yukarıdakilerden hangisi ya da hangileri Keynesyen görüşün savundukları arasındadır?

- A
- Yalnızca I
- B
- I ve II
- C
- II ve III
- D
- I ve III
- E
- I, II ve III

Yanıt Açıklaması:

Keynesyen görüşe göre fiyat ve ücretler katıdır yani örneğin işsizlik durumunda ücretlerin geriletilebilmesi mümkün değildir, kişiler spekülatif olarak para talep edebilir, ayrıca yatırımların belirlenmesinde faiz oranının yanında yatırımın marjinal etkinliği de dikkate alınır.

12.Soru

I. Bir ekonomide olağan büyüme trendi ile fiilî büyüme oranı arasında bulunan aralıktır
II. Ekonomik durgunluk durumlarında oluşan pozitif büyüme aralığına karşın, genişleme dönemlerinde oluşan büyüme aralığı negatif niteliktedir
III. Amaç, olabildiğince fiilî büyüme oranını büyüme trendine yaklaştırarak, büyüme aralığını en düşük düzeye çekmektir
IV. İşsizliğin yükseldiği durgunluk dönemlerinde de fiilî büyüme oranı ile olağan büyüme trendi arasında büyüme aralığı bulunur.
Büyüme aralığı ile ilgili olarak yukarıda verilen ifadelerden hangileri doğrudur?

- A
- I,II
- B
- I,II,III
- C
- I,III,IV
- D
- II,III
- E
- II,III,IV

Yanıt Açıklaması:

I, III ve IV. ifadeler doğru iken II. ifade yanlıştır. Çünkü, ekonomik durgunluk durumlarında oluşan büyüme aralığı negatif iken, genişleme dönemlerinde oluşan büyüme aralığı pozitif niteliktedir. Doğru seçenek "C" şıkkıdır.

13.Soru

Keynesyen modelde, dışa açık bir ekonomide, ithalat neye bağlıdır?

- A Tüketim
- B Yatırım
- C Kamu harcamaları
- D Gelir
- E Faiz oranı

Yanıt Açıklaması:

Keynesyen modelde başka ülkelerin milli gelirine bağlı olan ihracatın otonom olduğu, ithalatın ise ülke gelirine bağlı olduğu varsayılmaktadır. Doğru cevap D'dir.

14.Soru

- I. Değişim aracı olma.
 - II. Servet biriktirme aracı olma.
 - III. Kaynak ve gelir dağılımını düzenleme aracı olma.
- Klasik yaklaşıma göre yukarıdakilerden hangisi ya da hangileri paranın işlevlerindendir?

- A Yalnızca I
- B I ve II
- C II ve III
- D I ve III
- E I, II ve III

Yanıt Açıklaması:

Klasiklere göre para değişim ve servet biriktirme aracıdır, reel değişkenler üzerinde etkili değildir ve gelir ve servet dağılımlarını düzenleme gibi bir işlevi yoktur.

15.Soru

Aşağıdaki vergi türlerinden hangisinin otomatik istikrar gücü en fazladır?

- A Kişisel gelir vergisi
- B Kurumlar vergisi
- C Servet vergisi

- D Tüketim vergisi
- E Baş vergisi

Yanıt Açıklaması:

Vergilerin otomatik istikrar gücünü belirleyen önemli unsur vergi esnekliğidir. Vergi türleri arasında vergi esnekliği en yüksek olanı artan oranlı kişisel gelir vergisidir. Doğru cevap A'dır.

16.Soru

Tam istihdamın sağlanmasına yönelik olarak kamu talebi ile destekli toplam talep miktarı ne tür bir talep olarak adlandırılmaktadır?

- A Potansiyel talep
- B Efektif talep
- C Spekülatif talep
- D Parasal talep
- E Düşük talep

Yanıt Açıklaması:

Tam istihdamın sağlanmasına yönelik olarak kamu talebi ile destekli toplam talebe efektif talep denir. Tam istihdamı sağlayan efektif talep, özel kesimin tüketim ve yatırım harcamaları toplamı ile kamu kesiminin tüketim ve yatırım talebi toplamından oluşur. Doğru cevap B şıkkıdır.

17.Soru

Aşağıdaki kamu harcaması türlerinden hangilerinin otomatik istikrar işlevi vardır?

- A Eğitim ve sağlık harcamaları
- B Savunma ve iç güvenlik hizmetleri
- C Yatırım ve transfer harcamaları
- D Personel giderleri ve bayındırlık harcamaları
- E İşsizlik tazminatları ve tarımsal destekler

Yanıt Açıklaması:

Kamu harcamalarının gelir düzeyine duyarlılığı az olduğu için istikrar sağlama işlevleri azdır. Bunun istisnaları işsizlik tazminatları ve kısmen de tarıma verilen desteklerdir. İşsizlik

tazminatında genişleme dönemlerinde çalışanlar fonuna ödeme yaparlar. Daralma dönemlerinde ise işsiz kalırlarsa işsizlik ödemesi alırlar. Bu ödemeler talep azalışını bir parça telafi eder. Tarımsal destekler de de doğa koşullarından dolayı geliri azalan üreticiye yapılmaktadır. Bu da kısmen de olsa talep yaratır. Doğru cevap E'dir.

18.Soru

Aşağıdakilerden hangisi kamu harcamaları çarpanıdır?

- A
 $1 / (1-c)$
- B
 $c / (1-c)$
- C
 $1 / c$
- D
 $c / (1-t)$
- E
 $1 / (1-t)$

Yanıt Açıklaması:

$Y=1 / (1-c) (C_0+I_0+G_0-cT_0)$ bu formülde kamu harcamalarındaki bir birimlik artış, gayri safi milli hasılanın denge değerinde $1 / (1-c)$ kadarlık bir artış meydana getirmektedir. Dolayısıyla doğru cevap A'dır.

19.Soru

Aşağıdakilerden hangisi toplam talep eğrisini sola kaydırır?

- A
Kamu harcamalarındaki artış
- B
Para arzındaki artış
- C
Kredi kartı kullanımının azalması
- D
Yatırım harcamalarındaki artış
- E
İhracatın artması

Yanıt Açıklaması:

Kredi kartı kullanımının yaygınlık kazanması işlem güdüsüyle para talebini azaltmakta, para talebindeki düşüş ise (LM eğrisinin sağa kayması) faiz oranını düşüreceğinden, yatırımlar ve dolayısıyla gelir düzeyi artmaktadır. Kredi kartı kullanımının azalması ise tam tersi bir etkiyle toplam talebi sola kaydırır. Doğru cevap C'dir.

20.Soru

Kişilerin ekonomik değişkenlere ilişkin tüm bilgileri kullanarak yaptıkları beklentiler aşağıdakilerden hangisi ile ifade edilir?

- A
Rasyonel Beklentiler
- B
Etkatif Beklentiler
- C
Cari Beklentiler
- D
Doğal Beklentiler
- E
Asgari Beklentiler

Yanıt Açıklaması:

Rasyonel Beklentiler: Kişilerin ekonomik değişkenlere ilişkin tüm bilgileri kullanarak yaptıkları beklentilerdir.

1.Soru

Bir ekonominin iç dengesinden bahsederken, hangi ekonomik olgudan bahsediyor olabiliriz?

- A
Fiyat istikrarı ve istihdam
- B
Cari denge
- C
Tasarruf-yatırım ilişkisi
- D
Vergi gelirleri-bütçe açığı
- E
Gelir-gider dengesi

Yanıt Açıklaması:

Ekonomik düşüncenin gelişiminde ve yazınında temel yaklaşım olan denge fikri, ekonominin iç ve dış dengeleri olarak analiz edilir. İç denge kavramı fiyat istikrarı ve istihdam, dış denge kavramı ise cari denge olguları üzerine oturtulur.

3.Soru

Verili bir faiz oranında halkın arz edilen tüm para miktarını tutmaya hazır olduğu durumu açıklayan kavram aşağıdakilerden hangisidir?

- A
Etkatif talep
- B
Orta gelir tuzağı
- C
Likidite tuzağı
- D
Reel para talebi

E
Nominal para talebi

Yanıt Açıklaması:

Verili bir faiz oranında halkın arz edilen tüm para miktarını tutmaya hazır olduğu durumu açıklayan kavramı Robertson Likidite tuzağı olarak tanımlamıştır.

4.Soru

Aşağıdakilerden hangisi iradi politika karşıtlarınca savunulmaktadır?

A
Mali kural

B
Formül esnekliği

C
Para politikası

D
Gelirler politikası

E
Tobin vergisi

Yanıt Açıklaması:

İradi politikalara karşı olanlar bu politikaların tahminlerin zorluğu ve gecikmeler sorunları yüzünden başarılı olamayacağını düşünmektedirler. Bunun yerine önceden belirlenmiş kuralların uygulanmasını savunurlar. Böylelikle ekonomide belirsizliklerin kalkacağını ve hükümetlerin popülist politikalarının önüne geçileceğini belirtmektedirler. Doğru cevap A'dır.

5.Soru

I. IS eğrisi, mal piyasasını ifade eder.

II. LM eğrisi, mal piyasasını ifade eder.

III. IS-LM model, J. Hicks ve A. Hansen tarafından geliştirilmiştir.

Yukarıdaki verilen bilgilerden hangisi ya da hangileri doğrudur?

A
I ve III

B
I ve II

C
II ve III

D
Yalnız III

E
Yalnız I

Yanıt Açıklaması:

LM eğrisi, mal piyasasını değil para piyasasını ifade etmektedir. Dolayısıyla doğru cevap A'dır.

6.Soru

Siyasal otoritenin hareket alanını tamamen daraltan katı kurallar yerine esnek kuralları gündeme getiren ve 2010 yılında kamuoyu ile paylaşılan tasarı aşağıdakilerden hangisidir?

A
Esnek formül

B
Mali kural

C
Orta vadeli program

D
Yeni Ekonomi Programı

E
Kalkınma programı

Yanıt Açıklaması:

Siyasal otoritenin hareket alanını tamamen daraltan katı kurallar yerine esnek kuralları gündeme getiren ve 2010 yılında kamuoyu ile paylaşılan tasarı Mali Kural'dır. Bu kuralın bir boyutu gerçekleşen ve hedeflenen büyüme ile ilgilidir. Örneğin, ortalama büyüme %5 olarak öngörülüyorsa, büyümenin bu oranın altında olması halinde kamu bütçesi açık verebilecek, bu oranın üzerinde olması halinde ise kamu bütçesi fazla verecektir. Doğru seçenek "B" şıkkıdır.

7.Soru

Bir ekonomide herhangi bir sorunun ortaya çıkışı ile bir mali işlem için harekete geçme kararı arasındaki gecikme ne tür bir gecikmedir?

A
Tanıma gecikmesi

B
Ara gecikme

C
Uygulama gecikmesi

D
Tepki gecikmesi

E
Yasal gecikme

Yanıt Açıklaması:

Tanıma gecikmesi bir ekonomide herhangi bir sorunun ortaya çıkışı ile bir mali işlem için harekete geçme kararı arasındaki gecikmedir. Doğru cevap A şıkkıdır.

8.Soru

Uzun bir zaman boyutu içinde yoğun işsizlik ve sermaye değersizleşmesine yol açan dalgalar aşağıdakilerden hangisi ile ifade edilir?

- A
Konjonktürel Dalgalar
B
Ekonomik Çöküş
C
Kondratieff Dalgaları
D
Büyüme Dalgaları
E
Balans Dalgaları

Yanıt Açıklaması:

Ekonomik Çöküş: Uzun bir zaman boyutu içinde yoğun işsizlik ve sermaye değersizleşmesine yol açan dalgalardır.

9.Soru

Fiyat düşüşleri karşısında bireyin tasarruf depolarının reel değerinin yükselerek bireyin harcama potansiyelini yükseltmesi aşağıdakilerden hangisi ile ifade edilir?

- A
Olağan büyüme etkisi
B
Reel balans etkisi
C
Konjonktür etkisi
D
Reel büyüme etkisi
E
Reel konjonktür etkisi

Yanıt Açıklaması:

Reel Balans Etkisi: Fiyat düşüşleri karşısında bireyin tasarruf depolarının reel değerinin yükselerek bireyin harcama potansiyelini yükseltmesidir.

10.Soru

Eşit miktardaki vergi artışı ile finanse edilen kamu harcamalarının gelir düzeyinde, artan kamu harcamalarına eşit miktarda bir artış yaratması durumuna ne ad verilmektedir?

- A
Denk bütçe çarpanı
B
Vergi çarpanı
C
Transfer harcamaları çarpanı
D
Marjinal tüketim eğilimi
E
Kamu harcamaları çarpanı

Yanıt Açıklaması:

Kamu harcamaları çarpanı, kamu harcamalarında meydana gelen değişikliğin meydana gelen değişikliğin gelir düzeyinde meydana getirdiği değişikliği ölçmek için kullanılan katsayıdır. Transfer harcamaları çarpanı, transfer harcamalarındaki bir değişikliğin gelir düzeyinde yarattığı değişmeyi gösteren katsayıdır. Vergi çarpanı, vergilerde meydana gelen değişikliğin gelir düzeyinde yarattığı değişmeyi ölçen katsayıdır. Dolayısıyla doğru cevap A'dır.

11.Soru

Daraltıcı maliye politikası uygulamasında ise gerçekleşen ihracatın oluşturduğu düşük döviz fiyatının eski düzeyine çekilebilmesi için Merkez Bankası aşağıdakilerden hangisini uygular?

- A
Döviz alımı yapar
B
Piyasaya döviz sürer
C
Piyasadan türk lirası toplar
D
Vergi ve sübvansiyon uygular
E
Ulusal para tabanını sabit tutar

Yanıt Açıklaması:

Daraltıcı maliye politikası uygulamasında ise gerçekleşen ihracatın oluşturduğu düşük döviz fiyatının eski düzeyine çekilebilmesi için bu kez Merkez Bankası döviz alımı yaparak piyasaya ulusal para sürer. Piyasaya sürülen para bu kez de daraltıcı politikanın etkisini zayıflatır.

12.Soru

Tam istihdamın sağlanmasına yönelik olarak kamu talebi ile destekli toplam talebe verilen ad aşağıdakilerden hangisidir?

- A
Efektif talep
B
Spekülatif işlev
C
Mutlak nakit tercih
D
Likidite tuzağı
E
Monetarist görüş

Yanıt Açıklaması:

Tam istihdamın sağlanmasına yönelik olarak kamu talebi ile destekli toplam talebe **efektif talep** adı verilir. Tam istihdamı sağlayan efektif talep, özel kesimin tüketim ve yatırım harcamaları toplamı ile kamu kesiminin tüketim ve yatırım talebi toplamından oluşur.

13.Soru

Aşağıdakilerden hangisi klasik dönemin ekonomik özellikleri arasında yer almaz?

- A
Tüm kural ve koşullarıyla piyasa koşulları varsayımı
- B
Faktör ve ürün fiyatlarında tam esneklik vardır
- C
Sektörler arasında geçişlilik söz konusudur
- D
İhtisaslaşma tam olarak oluşmamıştır
- E
Güçlü bir emek örgütlülüğüne sahiptir

Yanıt Açıklaması:

Klasik dönem ekonomi anlayışında tüm kural ve koşullarıyla piyasa varsayımı esastır. Bu varsayımda tüm piyasalarda tam rekabete yakın işleyiş koşullarının varlığı ileri sürülmüştür. Bu iddialar zamanın koşullarına da uygundur. Klasik dönemde faktör ve ürün fiyatlarında tam esneklik ve sektörler arası geçişlilik söz konusu idi. İhtisaslaşmanın henüz oluşmadığı ve emek piyasalarında örgütlülüğün ortaya çıkmadığı klasik dönemde fiyatlar yolu ile hem ürün hem de faktör piyasalarında denge sağlanabilirdi.

14.Soru

Emek verimlilik artışının sıfır ve ortalama reel ücret haddinin sabit olduğu, sonuçta fiyat düzeyinin de sabit kalabildiği koşuldaki işsizlik oranını açıklayan doğal işsizlik oranı kavramı hangi iktisatçı tarafından ortaya atılmıştır?

- A
John Maynard Keynes
- B
Adam Smith
- C
David Ricardo
- D
John Forbes Nash
- E
Milton Friedman

Yanıt Açıklaması:

Doğal işsizlik oranı kavramı 1976'da Nobel Ödülü almış ABD'li ekonomist Milton Friedman tarafından ortaya atılmıştır?

15.Soru

Mahreçler kanunu olarak da bilinen ve "Her arz kendi talebini yaratır." şeklinde özetlenen görüş aşağıdaki iktisatçılardan hangisi tarafından ortaya konmuştur?

- A
Alfred Marshall
- B
Jean Baptiste Say
- C
John Maynard Keynes
- D
Karl Marx
- E
Milton Friedman

Yanıt Açıklaması:

Her arzın kendi talebini yaratacağını belirten be Mahreçler ya da Say yasası olarak da bilinen görüş Jean Baptiste Say tarafından ileri sürülmüştür.

16.Soru

Vergi oranı % 15, $c=0.7$ iken, Go'da 100 liralık bir artış olduğunda milli hasılanın denge değeri üzerinde ne kadarlık bir artış meydana gelir?

- A
222,12 TL
- B
234,67 TL
- C
246,91 TL
- D
254,98 TL
- E
265,71 TL

Yanıt Açıklaması:

Milli hasılanın denge değeri üzerinde meydana gelen değişimi aşağıdaki formül yardımıyla hesaplayabiliriz:

Gelirde meydana gelecek artış 246,91 lira olacaktır. Doğru seçenek "C" şıkkıdır.

17.Soru

Kamu harcamalarındaki artışın özel sektör harcamalarında düşüşe yol açması nasıl adlandırılır?

A

İkame etkisi

B

Dışlama etkisi

C

Fisher etkisi

D

Gelir etkisi

E

Tamamlayıcılık etkisi

Yanıt Açıklaması:

Kamu harcamalarındaki artışın özel sektör harcamalarında düşüşe yol açması dışlama etkisi olarak adlandırılır. Doğru seçenek "B" şıkkıdır.

18.Soru

Keynesyen toplam arz eğrisi ekseninde nasıl gösterilmektedir?

A

Pozitif bir eğridir

B

Negatif bir eğridir.

C

Yatay eksene paralel bir eğridir.

D

Yatay eksene dik bir eğridir.

E

Dikey eksene paralel bir eğridir.

Yanıt Açıklaması:

Klasik toplam arz eğrisinin yatay eksene paralel olması, mevcut fiyat düzeyinde talep edilen bütün malların firmalar tarafından arz edilebileceği anlamına gelir. Dolayısıyla doğru cevap C'dir.

19.Soru

Siyasal otoritenin hareket alanını daraltarak katı kurallar yerine esnek kuralları gündeme getiren ve 2010 yılında kamuoyu ile paylaşılan tasarı aşağıdakilerden hangisidir?

A

Yeni Ekonomik Program

B

Orta Vadeli Program

C

Mali Kural

D

Açık enflasyon hedeflemesi

E

Rezerv Opsiyon Mekanizması

Yanıt Açıklaması:

Siyasal otoritenin hareket alanını daraltarak katı kurallar yerine esnek kuralları gündeme getiren ve 2010 yılında kamuoyu ile paylaşılan tasarı Mali Kural'dır. Doğru seçenek "C" şıkkıdır.

20.Soru

Toplam arz eğrisi ile ilgili aşağıda verilen ifadelerden hangisi yanlıştır?

A

Keynesyen varsayımlar altında talep artışının tamamı üretime yansır

B

Girdi fiyatının artması sonucu arz eğrisi sola (yukarı) kayar

C

Toplam arz eğrisi artan marjinal maliyetler nedeniyle, genellikle pozitif eğimlidir

D

Klasik varsayımlar altında talep artışının tamamı fiyat düzeyine yansır

E

Döviz kurunun artması durumunda toplam arz eğrisi sağa (aşağı) kayar

Yanıt Açıklaması:

A,B,C ve D şıklarındaki ifadeler doğru iken "E" şıkkındaki ifade yanlıştır. Çünkü döviz kurunun artması durumunda (yerli paranın yabancı para karşısında değer kaybetmesi) ithal edilen malların fiyatları artacaktır. Toplam arz eğrisi yatay eksene paralel ise bu durumda toplam arz eğrisi yukarı doğru kayacak, üretim miktarı değişmese bile fiyatlar artacaktır.

1.Soru

Bütçe devresel bileşkesinde görülen fazlanın ekonomide gelir artışını frenleme etkisidir. Aşağıdaki seçeneklerden hangisi bu etkiye verilen addır?

A

Bütçe devresel bileşkesi

B

Mali sürüklenme

C

Maliye Politikası

D

Rasyonel beklentiler

E

Dışlama etkisi

Yanıt Açıklaması:

Mali sürüklenme:Bütçe devresel bileşkesinde görülen fazlanın ekonomide gelir artışını frenleme etkisidir.

2.Soru

Aşırı esnek vergi sistemleri aşağıdaki durumlardan hangisine neden olabilir?

- A
Mali sürüklenme
- B
Kaynak dağılımında etkinsizlik
- C
Gelir dağılımında bozulma
- D
Fiyatlar genel seviyesinde artış
- E
Belirsizlik

Yanıt Açıklaması:

Aşırı esnek vergi sistemlerinin büyük boyutlu dalgalanmaları istikrara kavuşturmada bir engel oluşturabileceği savunulmaktadır. Mali sürüklenme olarak tanımlanan bu durumda, örneğin, durgunluk döneminde vergiler otomatik olarak azalarak telafi edici bir rol oynarken, ekonomi durgunluktan çıkarken gelir arttığından, vergi gelirleri daha fazla artarak ekonominin durgunluktan çıkmasını engelleyebilir. Doğru cevap A'dır.

3.Soru

Ortalama bir birey gelirin yüzde altmışını harcıyorsa kamu harcamalarındaki bir birimlik artış gayri safi milli hasılda ne kadar birimlik artışa/azalışa neden olur?

- A
3 birim – azalış
- B
2,5 birim – artış
- C
2,5 birim – azalış
- D
4 birim – artış
- E
4 birim – azalış

Yanıt Açıklaması:

$Y = 1 / (1 - c) (C_0 + I_0 + G_0 - cT_0)$ olup $Y = 1 / (1 - c) * ?G_0$ olup $c = 0,6$ ise G 'deki bir birimlik artış Y 'de 2,5 birimlik bir artış olur. Dolayısıyla doğru cevap B'dir.

4.Soru

I. Esnek döviz kuru sisteminde döviz fiyatı piyasada beliren arz ve talebe göre şekillenir

II. İthalatın yükseldiği dönemde kur yükselir, ihracatın yükseldiği dönemde ise kur geriler.

III. Genişletici maliye politikası ithalatı tetikleyerek döviz fiyatını yükseltebilir

IV. Maliye politikasının etkinliği sabit kur sistemine kıyasla daha fazladır

V. Politika etkisinin dış ekonomilere yansımada şiddeti sabit kur sistemindekine göre daha yüksek olur

Esnek kur sistemi ile ilgili yukarıdaki ifadelerden hangileri doğrudur?

- A
I,II,III
- B
I,II,IV
- C
I,III,IV
- D
I,II,III,IV
- E
I,II,III,V

Yanıt Açıklaması:

I,II ve III. ifadeler doğru iken IV ve V. ifadeler yanlıştır. Çünkü, esnek kur sisteminde maliye politikasının etkinliği sabit kur sistemine kıyasla daha fazla değil daha hafiftir. Ayrıca, Politika etkisinin dış ekonomilere yansımada şiddeti sabit kur sisteminde daha fazladır. Doğru seçenek "A" şıkkıdır.

5.Soru

Fonksiyonel maliye sisteminde ekonomik durgunluk dönemleriyle ilgili bilgilerden hangisi yanlıştır?

- A
Gelirler artar
- B
Vergiler artar
- C
Sosyal nitelikli harcamalar azaldığı için bütçe fazlası oluşur
- D
Bütçe açığı milli gelir üzerinde çarpan etkisi ile yükseltici etki yapar.
- E
Aşırı fiyat artışı olmadan ekonomik istikrara dönülebilir.

Yanıt Açıklaması:

Ekonomik durgunluk dönemlerinde gelirler gerilediğinden vergi gelirleri azalır, buna karşın bütçeden yapılan tahdidi ödeneklerin

gerilememesi yanında, sosyal nitelikli harcamalar da yükseldiğinden bütçe açığı oluşur. Oluşan bütçe açığı milli gelir üzerinde çarpan etkisi ile yükseltici etki yapar.

6.Soru

Otomatik istikrar sağlayıcılar ve iradi maliye politikaları ile ilgili aşağıda verilen ifadelerden hangisi yanlıştır?

A

Büyük büyüme aralığı oluşturan derin dalgalanmalarda otomatik istikrar sağlayıcılar etkilidir

B

İradi maliye politikası uygulamasında, istikrarsızlığın şekline göre kamu harcaması ve gelir sistemlerinde değişiklikler yapılarak gelişme aralığının kapatılmasına çalışılır

C

İsrarlı ve uzun süren istikrarsızlıklarda iradi maliye politikasının devreye sokulması kaçınılmazdır.

D

Otomatik istikrar sağlayıcılar ufak büyüme aralığı oluşan hafif istikrarsızlıklarda etkili olabilirler

E

İradi politikalarla müdahalede kur politikasına göre farklı sonuçlar oluşabilir

Yanıt Açıklaması:

B,C,D ve E seçeneklerindeki ifadeler doğru iken, A seçeneğindeki ifade yanlıştır. Çünkü, Büyük büyüme aralığı oluşturan derin dalgalanmalarda otomatik istikrar sağlayıcılar etkili değildir ve iradi politikalara ihtiyaç vardır. Doğru seçenek "A" şıkkıdır.

7.Soru

1929 sonrası ortaya çıkan kriz sonrası paranın sadece peçe işlevini gören dışsal ve yansız bir veri olmayıp ekonomik işleyişle organik bağ içinde olduğunu ileri süren görüş aşağıdakilerden hangisine aittir.

A

Adam Smith

B

David Ricardo

C

George Mankiw

D

John Maynard Keynes

E

Milton Friedman

Yanıt Açıklaması:

Keynes para ve faiz konularını ele alarak klasik görüş sahiplerinin ekonomide dikotomi görüşünün aksine, parasal ve reel sektörler arasındaki etkileşimi vurgulamıştır. Böylece para sadece peçe işlevini gören dışsal ve yansız bir veri olmayıp ekonomik işleyişle organik bağ içinde bir meta konumuna gelmiştir. Doğru cevap D şıkkıdır.

8.Soru

Genişletici bir maliye politikası sonrasında ithalatın artarak kurda artış oluşmasının arkasında yatan "temel" sebep nedir?

A

Nominal gelirin yükselmesi

B

Faizlerin yükselmesi

C

Reel gelirin yükselmesi

D

Talep artışının var olan ve/veya anında genişletilebilen üretim kapasitesi ile karşılanamıyor olması

E

Sermaye hareketliliği serbestisi

Yanıt Açıklaması:

Genişletici maliye politikası sonrasında paranın miktar teorisi çerçevesinde ilk olarak ekonomide nominal gelirler yükselir. Nominal gelirlerin yükselmesi politikanın birincil ve ara amacıdır. Umulur ki yükselen nominal gelirler mal ve hizmetlere olan talebi yükseltecek ve ekonomi yüksek bir üretim ve tüketim aşamasına ulaşacaktır. İşte sistemin hassas gösterge noktası burasıdır. Yükselen gelirlerle piyasaya yansıtılan talep varolan ve/veya anında genişletilebilen üretim kapasitesi ile karşılanabiliyorsa fiyatlar yükselmez ve dış ticaret dengesi sarsılmaz. Dolayısıyla, ithalatın artarak kurda artış oluşmasının arkasında yatan "temel" sebep üretim kapasitesinin genişletilebiliyor olmasıdır. Doğru seçenek "D" şıkkıdır.

9.Soru

Aşağıdakilerden hangisi yeni Keynesyen akımın temsilcilerinden değildir?

A

G. Mankiw

B

J.Yellen

C
G. Akerlof
D
D. Carlton
E
R. Lucas

Yanıt Açıklaması:

Robert Lucas yeni klasik akımı temsil eder.
Doğru cevap E şıkkıdır.

11.Soru

Doğal işsizlik kavramını ileri süren iktisatçı aşağıdakilerden hangisidir?

A
Irving Fisher
B
John Maynard Keynes
C
Milton Friedman
D
John Steward Mill
E
Adam Smith

Yanıt Açıklaması:

Emek verimlilik artışının sıfır ve ortalama reel ücret haddinin sabit olduğu, sonuçta fiyat düzeyinin de sabit kalabildiği koşuldaki işsizlik oranı doğal işsizlik oranıdır ve Milton Friedman tarafından ileri sürülmüştür.

12.Soru

Devletin bütçe kanalından yaptığı harcama artışının milli gelir ve istihdam üzerindeki yükseltici etkisi aşağıdakilerden hangisinin kapsamında incelenir?

A
Mikro ekonomi
B
Makro ekonomi
C
Dar anlamda maliye politikası
D
Geniş anlamda maliye politikası
E
Genel bütçe teorisi

Yanıt Açıklaması:

Dar anlamda maliye politikası ile Keynes doktrini üzerinde şekillendirilen ve devletin

bütçe kanalından yaptığı harcama artışının (özellikle yatırım harcaması) milli gelir ve istihdam üzerindeki yükseltici etkisi anlaşılır.

13.Soru

Ekonomik istikrarın sağlanabilmesi için para arzının üretim artışı ile sabit oranda tutulması gerektiği fikrini savunan görüş aşağıdakilerden hangisidir?

A
Klasik
B
Keynesyen
C
Modern
D
Monetarist
E
Yeni Keynesyen

Yanıt Açıklaması:

Monetaristler, ekonomik istikrarın sağlanabilmesi açısından para arzının üretim artışı ile sabit oranda tutulması gerektiği fikrini ileri sürmüşlerdir. Doğru cevap D şıkkıdır.

14.Soru

I. Parasal tabanın değişmesi tüm ürünlerin parasal değerini aynı yönde değiştirirken değişim oranı ise sabit kalır.
II. Parasal tabanın genişlemesinin reel satın alma gücü üzerinde etkisi yoktur.
III. Parasal değişimlerin reel değişkenleri etkileyememesi homojenite varsayımı gereğidir.
Klasik yaklaşıma göre yukarıdakilerden hangisi ya da hangileri doğrudur?

A
Yalnızca I
B
I ve II
C
II ve III
D
I ve III
E
I, II ve III

Yanıt Açıklaması:

Klasiklere göre, parasal tabanın değişmesi tüm ürünlerin parasal değerini aynı yönde değiştirirken değişim oranı ise sabit kalır. Ayrıca parasal tabanın genişlemesinin reel satın alma gücü üzerinde herhangi bir etkisi yoktur ve

parasal değişimlerin reel değişkenleri etkileyememesi homojenite varsayımı gereğidir. Homojenite varsayımı gereği parasal değişimler olurken tüm ürün ve faktörlerin parasal değeri aynı yön ve şiddette değişir.

15.Soru

Maastricht kriterlerine kamu açığının milli gelire oranı maksimum ne kadar olabilir?

- A
% 3
- B
% 5
- C
% 7
- D
% 8
- E
% 9

Yanıt Açıklaması:

Maastricht kriterlerine kamu açığının milli gelire oranı maksimum %3 olabilir. Doğru seçenek "A" şıkkıdır.

16.Soru

Keynesyen yaklaşıma göre, tam istihdamın sağlanmasına yönelik olarak kamu talebi ile destekli toplam talep aşağıdakilerden hangisi ile ifade edilir?

- A
Kümülatif Talep
- B
Kantitatif Talep
- C
Etketif Talep
- D
Düzeltilmiş Talep
- E
Asgari Talep

Yanıt Açıklaması:

Keynesyen sistemde toplam talebin yükseltilmesi işlevi devlete verilir. Keynes'e göre, devletin ekonomiye müdahalesi sistemin işleyişini bozmayıp tersine, tam istihdamı sağlayıcı işlev görür. Tam istihdamın sağlanmasına yönelik olarak kamu talebi ile destekli toplam talebe efektif talep adı verilir. Tam istihdamı sağlayan efektif talep, özel kesimin tüketim ve yatırım harcamaları toplamı ile kamu kesiminin tüketim ve yatırım talebi toplamından oluşur.

**FİNALLERDE NELER GELDİ?
NELER GELEBİLİR?**

1. Aşağıdakilerden hangisi nötr vergiye en tipik bir örnektir?

- A) Emlak vergisi
- B) Gelir vergisi
- C) Katma değer vergisi
- D) Kurumlar vergisi
- E) Baş vergisi

E

2. Olağan büyüme trendinden ekonomik genişleme ya da daralma olarak saporak, artı veya eksi büyüme aralığı oluşturan, bir yıl hatta daha kısa süreli ve hafif olarak ortaya çıkan ekonomik dalgalara ne ad verilir?

- A) Kondratieff dalgaları
- B) Resesyon
- C) Enflasyon
- D) Konjonktür dalgaları
- E) Depresyon

D

3. Aşağıdakilerden hangisi gelir düzeyinde meydana gelen değişikliğin ithalat miktarında meydana getirdiği değişikliği ifade eder?

- A) Marjinal ithalat eğilimi
- B) Marjinal ikame oranı
- C) Ortalama ithalat eğilimi
- D) Marjinal tasarruf oranı
- E) Ortalama verim

A

4. Bir ekonomide talebi yönlendirmek veya istikrar sağlamak amacıyla siyasal otoritenin isteğe bağlı kararlar almasına ----- maliye politikaları denir.

Yukarıdaki cümlede boş bırakılan yeri aşağıdakilerden hangisi doğru şekilde tamamlar?

- A) fiziki
- B) siyasi
- C) iradi
- D) idari
- E) coğrafi

C

5. Maastricht ölçütüne göre, Avrupa Birliği'nin kabul etmiş olduğu kamu açığının millî gelire oranının yüzde kaç geçmemesi gerekir?

- A) 1
- B) 3
- C) 5
- D) 7
- E) 10

B

6. Devletin ekonomiye hiçbir şekilde müdahale etmemesi gerektiği görüşü yanında, kamu borçlarının da ekonomik işleyişi bozacağı görüşünü ileri süren yaklaşım aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Neo-klasik
- B) Keynesyen
- C) Fizyokrat
- D) Merkantilist
- E) Ricardocu

A

7. [Vergi ve olağan bütçe gelirleri - (Toplam kamu harcamaları - Faiz ödemeleri)] = -----

Yukarıdaki formülde boş bırakılan yeri aşağıdakilerden hangisi doğru şekilde tamamlar?

- A) Objektif bütçe dengesi
- B) Birincil bütçe dengesi
- C) İkincil bütçe dengesi
- D) Reel bütçe dengesi
- E) Nihai bütçe dengesi

B

8. Olağan bütçe harcamalarının olağan bütçe gelirlerini aşan miktarına ----- denir.

Yukarıdaki cümlede boş bırakılan yeri aşağıdakilerden hangisi doğru şekilde tamamlar?

- A) bütçe fazlası
- B) faiz dışı açık
- C) bütçe açığı
- D) net balans
- E) reeskont oranı

C

9. Bireylerin refah düzeyine ve yaşam kalitesine olumlu etkilerini dikkate alan büyüme türü ----- büyümedir.

Yukarıdaki cümlede boş bırakılan yeri aşağıdakilerden hangisi doğru şekilde tamamlar?

- A) faktörel
- B) nicel
- C) kantitatif
- D) nitel
- E) marjinal

D

10. Eğitim ve sağlık hizmetleri yoluyla sağlanan teknik bilgi birikimi ve organizasyon yeteneğine ----- sermaye denir.

Yukarıdaki cümlede boş bırakılan yeri aşağıdakilerden hangisi doğru şekilde tamamlar?

- A) teknik
- B) beşeri
- C) eğitsel
- D) otonom
- E) öz

B

11. Kamu yatırımlarının özel sektör yatırımlarını özendirilmesini ifade eden kavram aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Yatırım primi
- B) Otofinsanman
- C) Yatırım İndirimi
- D) Hızlandırıcı etkisi
- E) Tasarruf eğilimi

D

12. Aşağıdakilerden hangisi bir ülkede üretim imkânlarının tam anlamıyla kullanılması hâlinde elde edilecek olan üretim düzeyini ifade eder?

- A) Üretim potansiyeli
- B) Gayrisafi üretim
- C) Marjinal üretim
- D) Üretim eğrisi
- E) Radikal üretim

A

DON'T ASK QUESTIONS, JUST FOLLOW...

13. Bireyin ya da grubun kamusal politikalara yaptığı net katkıya ne ad verilir?

- A) Mali tatmin
- B) Mali gelir
- C) Mali kural
- D) Mali rant
- E) Mali sömürü

E

14. ----- gelir, nominal gelirin enflasyona göre düzeltilmiş halidir.

Yukarıdaki cümlede boş bırakılan yeri aşağıdakilerden hangisi doğru şekilde tamamlar?

- A) Akım
- B) Otomatik
- C) Reel
- D) Sürreel
- E) Birincil

C

15. Aşağıdakilerden hangisi klasik ve neo-klasik teoriye göre, üretim faktörlerinin piyasalarda oluşturdukları marjinal yararın karşılığı olarak aldıkları faktör payı çeşitlerinden biri değildir?

- A) Rant
- B) Kâr
- C) Faiz
- D) Ücret
- E) Tatmin

E

16. Akım gelirden ayrılan tasarruflar yanında, bağış ve yardımların oluşturduğu birikim toplamına ne ad verilir?

- A) Reel birikim
- B) Otomatik birikim
- C) Stok birikimi
- D) Nominal birikim
- E) Akım birikimi

C

17. Atmosferde oluşan toz, gaz, duman, su buharı, koku gibi kirleticilerin insanlara ve diğer canlılara zarar verici hâle gelmesi ile oluşan çevre kirliliğine ne ad verilir?

- A) Hava kirliliği
- B) Su kirliliği
- C) Toprak kirliliği
- D) Gürültü kirliliği
- E) Radyoaktif kirlilik

A

18. Aşağıdakilerden hangisi görüntü kirliliğinin kaynaklarından biri değildir?

- A) Dar sokaklar
- B) Radyoaktif atıklar
- C) Reklam panoları
- D) Altyapı çalışmaları
- E) Düzensiz alışveriş merkezleri

B

19. Çevre sorunlarının piyasa mekanizması içinde çözüme kavuşabileceğini ileri süren yaklaşım aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Oyun Teorisi
- B) Tiebout hipotezi
- C) Wagner Kanunu
- D) Coase Teorisi
- E) Say Yasası

D

20. Çevrenin, ekonomik faaliyetlere bağlı olarak ortaya çıkan atıkları kendiliğinden yok etmesi gücüne ne ad verilir?

- A) Boşaltma kapasitesi
- B) Biriktirme kapasitesi
- C) Koruma kapasitesi
- D) Rekreasyon kapasitesi
- E) Taşıma kapasitesi

E

1. Bir kriz şeklinde seyredip uzun bir zaman boyutu içinde yoğun işsizlik ve sermaye değersizleşmesine yol açan ekonomik çöküşe ne ad verilir?

- A) Kondratieff
- B) Regresyon
- C) Konjonktür
- D) Depresyon
- E) Resesyon

D

2. Aşağıdaki kamu harcaması kalemlerinden hangisinin otomatik istikrar işlevi diğerlerine göre daha güçlüdür?

- A) Kırtasiye alımları
- B) Onarım giderleri
- C) Tarım destekleri
- D) Ödül ve ikramiyeler
- E) Personel maaşları

C

3. Devletin tüm vergi, harcama araçları ve kamu teşebbüsleri ile girdiği ekonomik faaliyetleri içeren maliye politikası aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Nötr
- B) Dar anlamda
- C) Statik
- D) Dinamik
- E) Geniş anlamda

E

4. Devletin mal ve hizmet alımlarında meydana gelen değişikliğin gelir düzeyinde meydana getirdiği değişikliği ölçmek için kullanılan çarpan katsayısı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Marjinal tüketim
- B) Kamu harcaması
- C) Transfer harcaması
- D) Özel harcama
- E) Denk bütçe

B

5. [Vergi ve Olağan Bütçe Gelirleri – (Toplam Kamu Harcamaları + Faiz Ödemeleri)] = -----

Yukarıdaki formülde boş bırakılan yeri aşağıdakilerden hangisi doğru şekilde tamamlar?

- A) Birincil bütçe dengesi
- B) Cari açık
- C) İkincil gelir dağılımı
- D) Vergi çarpanı
- E) Kamu tasarrufu

A

6. Efektif talep düzeyinin yakalanabilmesi için kamu açıklarına aktif işlev yükleyen yaklaşım aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Arz yanlısı
- B) Klasik
- C) Keynesyen
- D) Radikal
- E) Neo-klasik

C

7. Tüm kamu kurum ve kuruluşlarının bütçe açıklarının toplamını ifade eden açık kavramı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Merkezi
- B) Cari
- C) Yerel
- D) Kamu
- E) Bütçe

D

8. Bütçe açıklarının borçlanmayla finansmanının bugünkü vergi yükünün gelecekteki aynı yükü ikamesi olması nedeniyle tüketimi etkilemeyeceğini ileri süren hipotez aşağıdaki düşünürlerden hangisine aittir?

- A) Friedman
- B) Pareto
- C) Barro
- D) Ponzi
- E) Romer

C

9. Eğitim ve Ar-Ge harcamalarıyla hızlandırılan teknolojik gelişmeye ne ad verilir?

- A) Sabit teknolojik gelişme
- B) Uyarılmış teknolojik gelişme
- C) Marjinal teknolojik gelişme
- D) Otonom teknolojik gelişme
- E) Teknik teknolojik gelişme

B

10. İkili yapı modeli ile 1950'li yıllarda ekonomik gelişme sürecini genel olarak geleneksel tarım toplumu ile modern sanayi toplumu ayrımı yaparak inceleyen düşünür aşağıdakilerden hangisidir?

- A) J. Hicks
- B) K. Arrow
- C) W. Baumol
- D) S. Fischer
- E) A. Lewis

E

11. Aşağıdakilerden hangisi yatırım yapılması için verilen sübvansiyonları ifade eder?

- A) Yatırım primi
- B) Yatırım indirimi
- C) Zarar mahsubu
- D) Vergi tatili
- E) Amortisman

A

12. Üretim imkânlarının tam anlamıyla kullanılması hâlinde elde edilebilecek olan düzeye ----- denir.

Yukarıdaki cümlede boş bırakılan yeri aşağıdakilerden hangisi doğru şekilde tamamlar?

- A) nitel büyüme
- B) yatırım kapasitesi
- C) üretim potansiyeli
- D) yapısal uyum
- E) arz fazlası

C

13. Aşağıdakilerden hangisi gelir sağlama kanalı olan faktör piyasalarının getirilerinden biri değildir?

- A) Kâr
- B) Faiz
- C) Rant
- D) Ücret
- E) Tatmin

E

14. Bireyin ya da grubun kamusal politikalara net katkı yapmasını ifade eden kavram aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Tevzin
- B) Terkin
- C) Faiz haddi
- D) Mali sömürü
- E) Mali rant

D

15. Aşağıdaki Gini katsayıları ile birlikte verilen ülkelerin hangisinde gelir dağılımı diğerlerine göre daha adildir?

- A) Slovenya - 0.25
- B) Macaristan - 0.28
- C) Kanada - 0.31
- D) İngiltere - 0.36
- E) ABD - 0.39

A

16. Aşağıdakilerden hangisi yeniden gelir dağılımı politikasının dayandırıldığı teorilerden biridir?

- A) Gini Kuralı Teorisi
- B) Lorenz Kuralı Teorisi
- C) Tobin Kuralı Teorisi
- D) Laffer Kuralı Teorisi
- E) Pareto Kuralı Teorisi

E

17. Çevrenin kirlletici faaliyetlere karşı olarak doğallığını koruyabilme durumuna ne ad verilir?

- A) Geri dönüşüm
- B) Taşıma kapasitesi
- C) Organik tarım
- D) Negatif dışsallık
- E) Çevre kirliliği

B

18. Aşağıdakilerden hangisi çevre sorunlarının çözümüne ilişkin ortaya konulan Coase Teorisi'nin varsayımlarından biri değildir?

- A) İşlem maliyetinin olmaması
- B) Pazarlık yapılabilir olması
- C) Dışsallığın belirli olması
- D) Devletin müdahil olması
- E) Tarafların sayısının az olması

A B C D E

19. Çevre sorunlarının kaynağında yer alan esas unsur aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Tabiat
- B) İnsan
- C) Atmosfer
- D) Hayvanlar
- E) İklim

B

20. Aşağıdakilerden hangisi çevre sorunları ile mücadelede kamu sektöründe gerçekleştirilen düzenlemelerden biri değildir?

- A) Sosyal kurumlar
- B) Pazarlanabilir haklar
- C) Mülkiyet tesisi
- D) Vergileme
- E) Sübvansiyon

A

1.SORU

Bütçe açıklarının kapitalist sistemin işleyişinin içsel dinamikleri sonucunda organik olarak ortaya çıktığını iddia eden yaklaşım aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Radikal yaklaşım
- B) Ricardocu yaklaşım
- C) Keynesyen yaklaşım
- D) Klasik yaklaşım
- E) Monetarist yaklaşım

Yanıt Açıklaması:

Kamu açığı konusuna sistem dışı ve eleştirel olarak yaklaşan radikal görüş yanlıları bütçe açıklarının kapitalist sistemin işleyişinin içsel dinamikleri sonucunda organik olarak ortaya çıktığını iddia etmektedir. James O'Connor ve taraftarlarının savunduğu görüş, kamu kesiminin

işlevi ile ilgili çözümleme doğrultusunda geliştirilmiştir. Doğru cevap A seçeneğidir.

2.SORU

I. Emek

II. Sermaye

III. Teknoloji

Yukarıdakilerden hangisi ya da hangileri büyümeyi etkileyen temel dinamiklerdendir?

A

Yalnızca I

B

I ve II

C

II ve III

D

I ve III

E

I, II ve III

Yanıt Açıklaması:

Emek, sermaye ve teknoloji büyümenin temel dinamikleri olarak bilinen 3 değişkendir.

3.SORU

Yeniden gelir dağılımı politikalarına teorik yaklaşımlardan birisi olan ve bireysel refah toplamının en üst düzeye çıkarılması ilkesini savunan görüş aşağıdakilerden hangisidir?

A

Pareto

B

Pigou

C

Bentham

D

Rawls

E

Wagner

Yanıt Açıklaması:

Yeniden gelir dağılımı politikalarına teorik yaklaşımlardan birisi olan ve bireysel refah toplamının en üst düzeye çıkarılması ilkesini Benthamcı görüş savunmaktadır. Doğru cevap C şıkkıdır.

4.SORU

Farklı sektörlerde yaratılan gelirler itibarıyla yapılan gelir dağılımı modeli aşağıdakilerden hangisidir?

A

Birincil gelir dağılımı

B

İkincil gelir dağılımı

C

Fonksiyonel gelir dağılımı

D

Bölgesel gelir dağılımı

E

Sektörel gelir dağılımı

Yanıt Açıklaması:

Farklı sektörlerde yaratılan gelirler itibarıyla yapılan gelir dağılımı modeline sektörel gelir dağılımı denir.

5.SORU

Çevre sorunlarına kamu sektörünün kullandığı en güçlü politika araçlarından birisi vergidir. Vergi ile çevre sorunlarını oluşturan firmaların üretim faaliyetlerini sınırlandırmak üzere vergi kim tarafında önerilmiştir.

A

Ramsey

B

Pigou

C

Tobin

D

Marshall

E

Caose

Yanıt Açıklaması:

Çevre sorunlarına kamu sektörünün kullandığı en güçlü politika araçlarından birisi vergidir. Vergi ile çevre sorunlarını oluşturan firmaların üretim faaliyetlerini sınırlandırmak üzere vergi uygulaması 1920 yılında Pigou tarafında önerilmiştir.

6.Soru

İlk uluslararası çevre toplantısı hangi yılda ve nerede gerçekleştirilmiştir?

A

1972 Stockholm

B

1975 Kopenhag

C

1979 Lahey

D

1980 Paris

E

1975 Londra

Yanıt Açıklaması:

İlk uluslararası çevre toplantısı 1972 yılında Stockholm'de gerçekleştirilmiştir.

7.SORU

I. 0 ile 1 arasında değer alır
II. 1'e yaklaştıkça gelir dağılımı eşitsizliği artar
III. Lorenz eğrisinden türetilir
Gini katsayısı için yukarıdakilerden hangisi ya da hangileri söylenebilir?

- A
Yalnızca I
B
I ve II
C
II ve III
D
I ve III
E
I, II ve III

Yanıt Açıklaması:

0 ile 1 arasında değer alan ve Lorenz eğrisi vasıtası ile türetilen gini katsayısı gelir dağılımı eşitsizliğini yansıtır ve 1'e yaklaştıkça gelir dağılımı eşitsizliği artar.

8.SORU

Borç faizinin de yeni borçlanma ile karşılanarak borç stokunun sürekli yükselmesi durumu aşağıdakilerden hangisidir?

- A
Hoş olmayan monetarist artimetik
B
Borçların monetizasyonu
C
Senyoraj
D
Ponzi tipi borçlanma
E
Asimetrik borçlanma

Yanıt Açıklaması:

Borç faizinin de yeni borçlanma ile karşılanarak borç stokunun sürekli yükselmesi durumu ponzi tipi borçlanmayı ifade eder. Doğru seçenek "D" şıkkıdır.

9.SORU

Aşağıda yer alan Gini katsayılarına göre hangisinde gelir dağılımı daha eşittir?

- A
0,3

- B
0,4
C
0,5
D
0,8
E
0,9

Yanıt Açıklaması:

Gini katsayısı 0 ile 1 değerleri arasındaki konumuna göre gelir dağılımı hakkında genel bir fikir vermekle beraber, gelirin nüfus dilimleri itibarıyla nasıl paylaşıldığı hakkında hiçbir bilgi oluşturmaz. Örneğin, Gini katsayısının bir ülkede 0,6 değerinde 0,9 olması, sadece birinci ülkede gelir dağılımının ikinciye göre daha adil olduğunu göstermektedir.

10.SORU

I. Bir tür gelirdir
II. Bir tür akım gelirdir
III. Stok birikimini arttırabilir
Aylık ücretler ile ilgili yukarıda verilen bilgilerden hangisi ya da hangileri doğrudur?

- A
Yalnızca I
B
I ve II
C
II ve III
D
I ve III
E
I, II ve III

Yanıt Açıklaması:

Aylık ücretler bir zaman aralığını ifade ettiği için bir tür akım gelirdir ve tasarrufa konu olduğu takdirde stok birikimini arttırabilir.

11.SORU

I. Gini katsayısı -1 ile 1 değerleri arasında değişir
II. Gini katsayısı gelir dağılımı hakkında genel bir fikir vermekle beraber, gelirin nüfus dilimleri itibarıyla nasıl paylaşıldığı hakkında hiçbir bilgi vermez
III. Gini katsayısı, fiili eşitsizlik alanının tam eşitsizlik alanına oranı ile elde edilir
Gini katsayısı ile ilgili ifadelerden hangisi/hangileri doğrudur?

- A
I
B

- II
C
I ve III
D
II ve III
E
I, II ve III

Yanıt Açıklaması:

Gini katsayısı 0 ile 1 değerleri arasında değişir. Doğru cevap D şıkkıdır.

12.SORU

AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ VERGİLERİN OTOMATİK İSTİKRAR DÜZEYİNİ ETKİLEYEN UNSURLARIN BAŞINDA GELİR?

- A
Verginin tabanının büyüklüğü
B
Vergi kayıplarının düzeyi
C
Bütçenin büyüklüğü
D
Vergi idaresinin etkinliği
E
Vergi esnekliği

Yanıt Açıklaması:

Vergilerin otomatik stabilizatörlüğe sahip olup olmamasını bir çok unsur belirler. Bunların başında verginin esnek değeri gelmektedir. Eğer bu değer 1'den büyükse o vergi esnektir ve böylece gelirdeki değişime karşı vergi hasılatında meydana gelen değişiklik ekonomik istikrarın sağlanmasına yardımcı olacaktır. Doğru cevap E'dir.

13.SORU

Aşağıdakilerden hangisi bir dönem içinde bireyin elde ettiği ekonomik değerlerin toplamı anlamına gelmektedir?

- A
Nominal gelir
B
Reel gelir
C
Psikolojik gelir
D
Tatmini gelir
E
Akım gelir

Yanıt Açıklaması:

Akım gelir; bir dönem içinde bireyin elde ettiği ekonomik değerlerin toplamıdır.

14.SORU

Aşağıdakilerden hangisi Radikal yaklaşım ve çıkarımlarıyla ilgili doğru bir ifade DEĞİLDİR?

- A
Bütçe açıklarının kapitalist sistemin işleyişinin içsel dinamikleri sonucunda organik olarak ortaya çıktığını iddia etmektedirler
B
Önderliğini James O'Connor yapmaktadır
C
Kamu kesiminin birinci işlevi özel sermaye birikimine katkı yapacak faaliyette bulunmaktır
D
Bu yaklaşıma göre, temel üretim girdi maliyetleri kamulaştırılmaktadır
E
Kamu açıkları ekonomide tam istihdamı sağlamaya yönelik iradi araç olarak kullanılırlar

Yanıt Açıklaması:

A,B,C ve D şıklarındaki ifadeler Radikal yaklaşıma ait iken, E şıkkındaki ifade bu yaklaşımla ilgili doğru bir ifade değildir. Çünkü, James O'Connor'un savunduğu radikal görüş çerçevesinde kamu açıkları, Keynesyen görüşte savunulduğu gibi, ekonomide tam istihdamı sağlamaya yönelik iradi araç olarak değil fakat sistemin işleyiş dinamikleri doğrultusunda oluşan bir sonuç olarak ortaya çıkmaktadır. Doğru seçenek "E" şıkkıdır.

15.SORU

ÇEVRE SORUNLARI İLE MÜCADELEDE VERGİNİN BİR YÖNTEM OLARAK KULLANILMASI İLK KEZ KİM TARAFINDAN ÖNERİLMİŞTİR?

- A
Pigou
B
Smith
C
Marshall
D
Keynes
E
Rawls

Yanıt Açıklaması:

Vergi, kamu sektörünün kullandığı en güçlü politika araçlarından biridir. Vergi, çevre sorunlarını oluşturan firmaların üretim

faaliyetlerini sınırlandırmak üzere Pigou tarafından 1920'de önerilmiştir ve bir firmanın optimum ya da etkin üretim düzeyinde üretim yapmasını sağlamaktadır.

16.SORU

Çevrenin, ekonomik faaliyetlere bağlı olarak ortaya çıkan atıkları kendiliğinden yok etmesi gücüne ne ad verilir?

- A
Eksiltme gücü
- B
Eksiltme kapasitesi
- C
Taşıma kapasitesi
- D
Taşıma gücü
- E
Dışsal maliyetler

Yanıt Açıklaması:

Çevrenin, ekonomik faaliyetlere bağlı olarak ortaya çıkan atıkları kendiliğinden yok etmesi gücüne taşıma kapasitesi adı verilir.

17.SORU

Farklı sektörlerde yaratılan gelirler itibarıyla yapılan gelir dağılımı modeline ne ad verilir?

- A
Bireysel gelir dağılımı
- B
Fonksiyonel gelir dağılımı
- C
Sektörel gelir dağılımı
- D
Bölgesel gelir dağılımı
- E
Üçüncül gelir dağılımı

Yanıt Açıklaması:

Ekonomik faaliyetler tarım, sanayi ya da hizmetler olarak farklı sektörlerde yürütülür. Farklı sektörlerde yaratılan gelirler itibarıyla yapılan gelir dağılımı modeline sektörel gelir dağılımı adı verilir.

18.SORU

Çevre Kirliliği aşağıdaki şıklardan hangisinde doğru tanımlanmıştır?

- A
Çevrenin insan faaliyetlerine bağlı olarak doğallığını koruyabilme durumudur
- B

Çeşitli faaliyetlere bağlı olarak oluşan katı, sıvı, gaz, ses, görüntü ile hava, su ve toprağın kirlenmesi ya da yaşam kalitesinin etkilenmesi

C

Bütün canlıların yaşamlarını sürdürdükleri, toprak, hava ve su ile bir bütünlük arz eden dış ortamdır.

D

Atmosferde oluşan toz, gaz, duman, su buharı, koku gibi kirlleticilerin insanlara ve diğer canlılara zarar verici hale gelmesidir.

E

Suyun kalitesini düşürecek biçimde içinde organik, inorganik, radyoaktif veya biyolojik her hangi bir maddenin bulunmasıdır

Yanıt Açıklaması:

Çevre kirliliği çeşitli faaliyetlere bağlı olarak oluşan katı, sıvı, gaz, ses, görüntü ile hava, su ve toprağın kirlenmesi ya da yaşam kalitesinin etkilenmesidir. Diğer şıklarda taşıma kapasitesi, çevre, su kirliliği ve hava kirliliği tanımlanırken B şıkında çevre kirliliği tanımlanmıştır. Doğru cevap B şıkkıdır.

19.SORU

Devletin organize sanayi bölgeleri gibi uygulamaları ile ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A
Çarpan etkisi yoktur
- B
Çoğaltan etkisi yoktur
- C
Hızlandıran etkisi yoktur
- D
Ekonomik büyümeyi destekler.
- E
Bir tür yatırım indirimidir.

Yanıt Açıklaması:

Devletin organize sanayi bölgeleri kurmasının çarpan yani çoğaltan ve hızlandıran etkileri vasıtasıyla ekonomik büyümeyi olumlu etkilemesi beklenir. Yatırım indirimi ise yatırım harcamalarının vergi borcundan silinmesidir.

20.SORU

Kamu borçlarının Merkez Bankası para tabanının genişletilmesi ile itfa edilmesi aşağıdakilerden hangisidir?

- A
Borçların Senyorağı

- B
Borçların Devalüasyonu
C
Borçların Monetizasyonu
D
Borçların Satın Alınması
E
Borçların Spekülasyonu

Yanıt Açıklaması:

Borçların monetizasyonu:
Kamu borçlarının Merkez Bankası para tabanının genişletilmesi ile itfa edilmesidir

1.SORU

Bir ekonomide istikrarsızlık yaratan etkilerin hafifletilmesi amacıyla kısa süreli sermaye hareketleri veya sıcak para olarak adlandırılan dış finansal hareketler üzerinden alınması önerilen düşük oranlı vergi hangi adla anılır?

- A
Dış finansman vergisi
B
Pigou vergisi
C
Tobin vergisi
D
Laffer tipi vergi
E
Ramsey vergisi

Yanıt Açıklaması:

Bir ekonomide istikrarsızlık yaratan etkilerin hafifletilmesi amacıyla kısa süreli sermaye hareketleri veya sıcak para olarak adlandırılan dış finansal hareketler üzerinden alınması önerilen düşük oranlı vergi Tobin vergisi olarak adlandırılır. Doğru cevap C şıkkıdır.

2.SORU

Çevrenin, ekonomik faaliyetlere bağlı olarak ortaya çıkan atıkları kendiliğinden yok etmesi gücüne ne denir?

- A
Kapasite kullanımı
B
Taşıma kapasitesi
C
Dışsalılık
D
Yok edebilme oranı
E

Çevre sürdürülebilirliği

Yanıt Açıklaması:

Çevrenin, ekonomik faaliyetlere bağlı olarak ortaya çıkan atıkları kendiliğinden yok etmesi gücüne taşıma kapasitesi denir. Doğru seçenek "B" şıkkıdır

3.SORU

Aşağıdakilerden hangisi çevre kirliliği ile mücadele araçlarından değildir?

- A
Pazarlanabilir kirletme hakları
B
Vergiler
C
Sübvansiyonlar
D
Yasal düzenlemeler
E
Jandarma devlet anlayışı

Yanıt Açıklaması:

Çevre kirliliği ile yasalar, pazarlanabilir kirletme hakları gibi düzenlemeler, sübvansiyonlar, vergiler ile mücadele edilebilir. Fakat yalnızca güvenlik önlemleri ile kendini sınırlayan ve piyasaya müdahaleyi öngörmeyen jandarma devlet anlayışı çevre kirliliği ile mücadelede bir araç değildir.

4.SORU

Aşağıdakilerden hangisi çevre sorunlarının arttıran temel etmenler arasında yer almaz?

- A
Sanayileşme
B
Kentleşme
C
Politik çıkarlar
D
Hızlı nüfus artışı
E
Bilim ve icatlarda ilerleme

Yanıt Açıklaması:

Çevre sorunlarını oluşturan önemli faktörler arasında endüstrileşme, kentleşme, nüfus artışı, hareketleri bilim ve icatlar ve doğanın yanlış ve aşırı kullanımı sayılabilir

5.SORU

Aşağıdakilerden hangisinde çevre kirliliği türleri doğru olarak verilmiştir?

- I- Hava kirliliği
II- Su kirliliği
III- Toprak kirliliği
IV- Gürültü kirliliği
V- Görüntü kirliliği

- A
I-II-III-IV
B
I-III-IV-V
C
I-II-IV-V
D
II-III-IV-V
E
I-II-III-IV-V

Yanıt Açıklaması:

Gürültü ve görüntü kirlilikleri de çevre kirliliği türleri arasında yer almaktadır.

1.SORU

Bir ülke ekonomisinde vergi yönetiminin vergi toplama ve vergi mükelleflerinin vergi ödeme çabaları sonucunda vergi kapasitesinin kullanılabilen bölümünü açıklayan kavram aşağıdakilerden hangisidir?

- A
Vergi gayreti
B
Vergi kapasitesi
C
Vergi yükü
D
Tanzi etkisi
E
Laffer etkisi

Yanıt Açıklaması:

Vergi gayreti bir ekonomide vergi idaresinin vergi toplama ve vergi mükelleflerinin vergi ödeme çabaları sonucunda vergi kapasitesinin kullanılabilen bölümünü açıklar. Doğru cevap A şıkkıdır.

2.SORU

Aşağıdakilerden hangisi "bir ülkede mal ve hizmet üretim kapasitesinde genişleme veya milli gelirdeki reel artış" tanımını ifade eder?

- A
Ekonomik gelişme
B
Ekonomik kalkınma

- C
Ekonomik gelişme
D
Üretim artışı
E
Ekonomik artış

Yanıt Açıklaması:

Ekonomik büyüme, bir ülkede mal ve hizmet üretim kapasitesindeki genişleme olarak tanımlanabilir. Bu genişlemenin doğal sonucu olarak üretilen mal ve hizmet miktarı, diğer deyişle millî gelirin reel değeri artacaktır.

3.SORU

Gelir dağılımın ölçülmesinde kullanılan model aşağıdakilerden hangisidir?

- A
Philips eğrisi
B
Lorenz eğrisi
C
Laffer eğrisi
D
J eğrisi
E
Modifiye edilmiş philips eğrisi

Yanıt Açıklaması:

Gelir dağılımının ölçülmesinde lorenz eğrisi kullanılır.

4.SORU

Farklı gelir statüleri itibarıyla yapılan gelir dağılımı modeline ne ad verilir?

- A
Bireysel gelir dağılımı
B
Fonksiyonel gelir dağılımı
C
Sektörel gelir dağılımı
D
Bölgesel gelir dağılımı
E
Ulusal gelir dağılımı

Yanıt Açıklaması:

Bireyler farklı statülerde üretim elemanı olarak üretime katılıp gelir elde ederler. Farklı gelir statüleri itibarıyla yapılan bu dağılım modeline fonksiyonel gelir dağılımı adı verilir.

5.SORU

Merkez Bankasından borçlanmak yoluyla para tabanının genişlemesinin dış ticaret üzerindeki etkisi aşağıdaki durumlardan hangisinde ortaya çıkar?

- A Sabit döviz kuru uygulamasında
- B Ülke parasının değeri düştüğünde
- C Serbest döviz kuru uygulamasında
- D Dövizin fiyatı arttığında
- E Efektif talep azaldığında

Yanıt Açıklaması:

Merkez Bankasından borçlanmak para tabanını genişleterek enflasyona yol açabilir. Böyle bir durumda sabit döviz kuru uygulanıyorsa ticaret hadleri ülke aleyhine değişir yani ithal mallar daha ucuz hale gelir. Bu ise ithalatın artıp ihracatın azalmasına yol açar. Diğer bir ifadeyle dış ticaret dengesi olumsuz etkilenir ve cari açık oluşur. Doğru cevap A'dır.

6.SORU

Anayasamızın 56.ncı maddesi aşağıdakilerden hangisine yer vermemektedir?

- A Sağlıklı, dengeli çevrede yaşam hakkı
- B Çevreye zarar verildiğinde kirleten öder ilkesi uygulanır
- C Çevreyi geliştirmek devletin ve vatandaşların görevidir
- D Çevre sağlığını korumak devletin ve vatandaşların görevidir
- E Çevre kirlenmesini önlemek devletin ve vatandaşların görevidir

Yanıt Açıklaması:

Ülkemizde çevre ile ilgili yasal gelişmelere bakıldığında 1982 Anayasası'nın 56. maddesinde "herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların asli görevi" olduğu belirtilmiştir.

7.SORU

Gini katsayısı hangi değerler arasında hesaplanır?

- A 0-1
- B 0-10
- C 0-100
- D 0-1000
- E 0-10000

Yanıt Açıklaması:

Gini katsayısı 0 ile 1 değerleri arasındaki konumuna göre gelir dağılımı hakkında genel bir fikir vermekle beraber, gelirin nüfus dilimleri itibarıyla nasıl paylaşıldığı hakkında hiçbir bilgi oluşturmaz.

8.SORU

- I. Özel yatırımlar
 - II. Devletin altyapı yatırımları
 - III. Kamu iktisadi teşebbüsleri
- Yukarıdakilerden hangisi ya da hangileri bir ülkede sermaye birikimi üzerinde etkilidir?

- A Yalnızca I
- B I ve II
- C II ve III
- D I ve III
- E I, II ve III

Yanıt Açıklaması:

Bir ülkedeki sermaye birikimi temelde özel yatırımlar ve kamu yatırımlarından etkilenir. Kamu yatırımları ise devletin altyapı yatırımları ile ortaya çıkabileceği gibi kamu iktisadi teşebbüsleri şeklinde de kendini gösterebilir.

9.SORU

- I. Ekonomik büyümede klasik yaklaşım, yatırımların kapasite etkisiyle ilgilenir
 - II. Ekonomik büyümede Keynesyen yaklaşım yatırımların gelir etkisine önem verir
 - III. Harrod-Domar büyüme modelinde, yatırımların hem kapasite hem de gelir etkisi dikkate alınmıştır.
- Yukarıdaki ifadelerden hangisi/hangileri doğrudur?

- A Yalnız I

- B
Yalnız II
C
I ve II
D
II ve III
E
I, II ve III

Yanıt Açıklaması:

Ekonomik büyümede klasik yaklaşım, yatırımların kapasite etkisiyle ilgilenirken, Keynesyen yaklaşım yatırımların gelir etkisine önem verir. Harrod-Domar büyüme modelinde ise yatırımların hem kapasite hem de gelir etkisi dikkate alınmıştır. Doğru cevap E şıkkıdır.

10.SORU

Dünya Sağlık Örgütü, 2004 yılı verilerine göre, Türkiye'deki ölümlerin % kaçını çevre sorunlarına bağlı olarak gerçekleştiği ileri sürülmektedir?

- A
% 11
B
% 14
C
% 17
D
% 21
E
% 25

Yanıt Açıklaması:

Dünya Sağlık Örgütü, 2004 yılı verilerine göre, Türkiye'deki ölümlerin % 21'ini çevre sorunlarına bağlı olarak gerçekleştiği ileri sürülmektedir. Doğru cevap D şıkkıdır.

11.SORU

Olağan bütçe harcamalarının olağan bütçe gelirlerini aşan miktarı aşağıdakilerden hangisi ile ifade edilir?

- A
Kamu Açığı
B
Bütçe Açığı
C
Balans Açığı
D
Kamu Kesimi Borçlanma Gerekсинimi
E
Konjonktürel Gerekсинim

Yanıt Açıklaması:

Bütçe açığı: Olağan bütçe harcamalarının olağan bütçe gelirlerini aşan miktarıdır.

12.SORU

Aşağıdakilerden hangisi gelir dağılımını ölçüm yöntemleri ile ilgili değildir?

- A
Mundel_Fleming yaklaşımı
B
Tam eşitlik doğrusu
C
Lorenz eğrisi
D
Gini katsayısı
E
Dalton-Atkinson Ölçüsü

Yanıt Açıklaması:

Mundel_Fleming yaklaşımı gelir dağılımı ile ilgili değildir. Doğru cevap A şıkkıdır.

13.SORU

Küresel ısınmaya yol açan kirlilik türü aşağıdakilerden hangisidir?

- A
Toprak kirliliği
B
Su kirliliği
C
Hava kirliliği
D
Gürültü kirliliği
E
Görüntü kirliliği

Yanıt Açıklaması:

Kirli hava, iklimleri etkilemekte, atmosferde biriken gazlar sonucunda sera etkisi oluşturarak küresel ısınma sorununu oluşturmaktadır. Doğru seçenek "C" şıkkıdır.

14.SORU

Bir ülkenin zenginleşmesi ile birlikte, o ülkede yaşayan insanların yaşam standartlarının yükselmesine ne ad verilir?

- A
Ekonomik büyüme
B
Ekonomik gelişme
C
Ekonomik refah
D

Ekonomik kalkınma

E

Ekonomik istikrar

Yanıt Açıklaması:

Ekonomik kalkınma, bir ülkenin zenginleşmesi ile beraber, o ülkede yaşayan insanların yaşam standardının da artmasıdır. Buradaki ayırım, gelir düzeyinin refaha dönüşüp dönüşmediğine göre yapılmaktadır.

15.SORU

Aşağıdakilerden hangisinde birincil bütçe dengesi formülü doğru olarak verilmiştir?

A

[Vergi ve Olağan Bütçe Gelirleri – Toplam Kamu Harcamaları]

B

[Vergi ve Olağan Bütçe Gelirleri – Faiz Ödemeleri]

C

[Vergi ve Olağan Bütçe Gelirleri + Toplam Kamu Harcamaları]

D

[Vergi ve Olağan Bütçe Gelirleri – (Toplam Kamu Harcamaları – Faiz Ödemeleri)]

E

[Vergi ve Olağan Bütçe Gelirleri + (Toplam Kamu Harcamaları + Faiz Ödemeleri)]

Yanıt Açıklaması:

Bütçe açığı ile ilgili diğer bir tanımlamada ise toplam kamu harcamalarından faiz ödemeleri çıkartılır ve sonuç vergi ve olağan bütçe gelirleri ile karşılaştırılır.

[Vergi ve Olağan Bütçe Gelirleri (Toplam Kamu Harcamaları – Faiz Ödemeleri)]

Böylece formüle edilen açıklamada bulunan sonuca birincil bütçe dengesi adı verilir.

16.SORU

Devletin firmalara çevreye verdikleri zarar için belirli bir limit koyarak sertifika satması hangi tür çözüme bir örnektir?

A

Mülkiyet haklarının tesisi

B

Pazarlanabilir kirletme hakları

C

Sübvansiyon

D

Coase Teorisi

E

Piyasa çözümü

Yanıt Açıklaması:

Devletin firmalara çevreye verdikleri zarar için belirli bir limit koyarak sertifika satması pazarlanabilir kirletme haklarına bir örnektir. Doğru seçenek "B" şıkkıdır.

17.SORU

Bir firmanın atıklarını serbestçe yakından geçen dereye boşaltması bölgede yaşayan insanların tepkisine bağlı olarak işletme sahibi tarafından sınırlandırılması, çevre sorunlarının çözümünde kullanılan araç ve politikalardan hangisine örnek olarak gösterilebilir?

A

Coase Teorisi

B

Sosyal kurumlar

C

Vergileme

D

Sübvansiyon

E

Pazarlanabilir kirletme hakları

Yanıt Açıklaması:

Çevre sorunlarının oluşumunu engelleyen ya da sınırlandıran piyasa çözümlerinden biri de sosyal kurumlar olarak tanımlanan toplumun değer yargılarının kullanılmasıdır. Ayıplama, hoş karşılamama, toplumsal ya da mesleki veya sektörel baskılar sınırlı da olsa sonuç verebilir. Bir firmanın atıklarını serbestçe yakından geçen dereye boşaltması bölgede yaşayan insanların tepkisine bağlı olarak işletme sahibi tarafından sınırlandırılabilir.

18.SORU

I. Nominal gelir

II. Reel gelir

III. Tatmin

Yukarıdakilerden hangisi ya da hangileri birer gelir türüdür?

A

Yalnızca I

B

I ve II

C

II ve III

D

I ve III

E

I, II ve III

Yanıt Açıklaması:

Gelir, modern ekonomilerde parasal olarak ifade edilir. Nominal (parasal) gelir bir bireyin belirli bir sürede akım hâlinde sahip olduğu parasal değer toplamıdır. Enflasyonist dönemlerde nominal gelirin gerçek satın alma gücünü bulabilmek

için fiyat değişimleri karşısında düzeltme yapılır. Reel gelir nominal gelirin enflasyona göre düzeltilmiş hâlidir. Üçüncü bir gelir türü ise tatmindir. Tatmin ya da psikolojik gelir veya haz duygusu bireyin çeşitli şekillerde ve ortamlarda yaşadığı parasal değerle ifade edilmeyen haz duygusudur. Şunu da belirtmek gerekir ki tatmin bir gelir türü olsa da parasal olarak ifade edilmediği için maliye politikası alanına girmez.

19.SORU

Rikardocu hipoteze göre bütçe açıklarının tüketim düzeyi üzerinde etkili olmamasının nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- A Faizlerin yükselmesi
- B Borçların monetizasyonu
- C Borçların artması
- D Tasarrufların artması
- E Dışlama etkisi

Yanıt Açıklaması:

Rikardocu hipotez insanların yaşam boyu gelirine göre karar veren rasyonel kişiler olduğunu savunmaktadır. Buna göre bütçe açıkları verildiğinde kişiler tüketimlerini artırmayıp tasarrufa yönelirler. Bunun nedeni devlet borcunu geri ödediğinde devletin vergi artışına gideceğini düşünmeleridir. Bu vergileri karşılayabilmek için tasarrufa gitmektedirler. Doğru yanıt D'dir.

20.SORU

Devlet harcamalarının vergilerle karşılanan bölümü dışında kalan kısmının borçlanma ile karşılanmasına ne ad verilmektedir?

- A Senyoraj
- B Birincil bütçe dengesi
- C

- Borçların monetizasyonu
- D Bütçe açığının finansmanı
- E Ponzi tipi borçlanma

Yanıt Açıklaması:

Devlet harcamalarının vergilerle karşılanan bölümü dışında kalan kısmının borçlanma ile karşılanmasına bütçe açığının finansmanı denilmektedir. Eğer bütçe açığının tamamı vergilerle kapatılıyorsa buna bütçe açığının finansmanı değil, bütçe açığının kapatılmasıdır. Doğru cevap D'dir.

1.SORU

Bütçe açığının alternatif finansman yönteminin etkileri aşağıdakilerden hangisi ile ifade edilir?

- A Borçlanma etkisi
- B Olağan etki
- C Balans etkisi
- D Diferansiyel etki
- E Finansman Etkisi

Yanıt Açıklaması:

Bütçe açığının alternatif finansman yönteminin etkileri fark etkisi ya da diferansiyel etki adı verilir.

2.SORU

Aşağıdakilerden hangisi çevre sorunları ile mücadelede kamu sektöründe getirilen çözümlerden birisi değildir?

- A Vergileme
- B Sübvansiyon, pazarlanabilir kirletme hakları, mülkiyet haklarının tesisi ve yasal düzenlemeler
- C Pazarlanabilir kirletme hakları
- D Mülkiyet haklarının tesisi
- E Siyasal düzenlemeler

Yanıt Açıklaması:

Siyasal düzenlemeler değil yasal düzenlemeler çevre sorunları ile mücadelede kamu sektörü getirilen çözümlerden birisidir. Doğru cevap E şıkkıdır.

3.SORU

Aşağıdakilerden hangisi farklılık analizi açısından doğrudur?

- I. KAMU HARCAMALARININ YENİDEN GELİR DAĞILIMI ETKİSİ İNCELENİRKEN KAMU GELİR SİSTEMİ SABİT TUTULUR.
- II. KAMU GELİR SİSTEMİNİN YENİDEN GELİR DAĞILIMI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ İNCELENİRKEN KAMU HARCAMA SİSTEMİ SABİT TUTULUR.
- III. İNCELEME ALTINA ALINAN ARACIN NET ETKİSİNİ ORTAYA KOYMAKTADIR.

- A
Yalnız I
- B
Yalnız II
- C
Yalnız I, II
- D
Yalnız II, III
- E
I, II, III

Yanıt Açıklaması:

Farklılık analizi (diferansiyel analiz) adı verilen yöntem kamu harcamalarının yeniden gelir dağılımı etkisi incelenirken kamu gelir sistemi, kamu gelir sisteminin yeniden gelir dağılımı üzerindeki etkisi incelenirken ise kamu harcama sistemi sabit tutulmaktadır. Bu yöntem, inceleme altına alınan aracın net etkisini ortaya koymaya yaramaktadır.

4.SORU

Negatif dışsallık kavramı aşağıdakilerden hangisinde doğru tanımlanmıştır?

- A
Bir ekonomik birimin faaliyetinin başka ekonomik birimleri, fiyat sistemi dışında da olumsuz etkilemesidir.
- B
Bir ekonomik birimin faaliyetinin başka ekonomik birimleri, fiyat sistemi dışında da olumlu etkilemesidir.
- C

Bir siyasi birimin faaliyetinin başka siyasi birimleri, fiyat sistemi dışında olumlu etkilemesidir.

D

Bir siyasi birimin faaliyetinin başka siyasi birimleri, fiyat sistemi dışında olumsuz etkilemesidir.

E

Bir siyasi birimin faaliyetinin başka ekonomik birimleri, fiyat sistemi dışında olumlu etkilemesidir.

Yanıt Açıklaması:

Negatif dışsallık bir ekonomik birimin faaliyetinin başka ekonomik birimleri, fiyat sistemi dışında da olumsuz etkilemesidir. Çevre sorunlarını oluşturan faaliyetler birer negatif dışsallık sorunudur. Doğru cevap A şıkkıdır.

5.SORU

Ortalama bir birey gelirin yüzde 60'ını harcıyorsa ve transfer harcamalarında bir birimlik artış sonucunda milli hasılanın denge değerinde ne kadarlık bir değişim olur?

- A
2,5 birim – azalış
- B
1,5 birim – artış
- C
3,5 birim – azalış
- D
1,5 birim – azalış
- E
0,5 birim – artış

Yanıt Açıklaması:

Transfer harcamalarında meydana gelen bir artışın gayri safi milli hasılanın denge değeri üzerindeki etkisi $?Y = c / (1 - c) * ?Tr_0$ şeklinde olup $?Y = 0,6 / 0,4 * ?Tr_0$ olup 1,5 birim artış söz konusu olur. Dolayısıyla doğru cevap B'dir.

6.SORU

Kamu kesimi hacminin küçültülmesini ve devletin ekonomik faaliyetlerden çekilerek, sadece özgürlükleri koruyan ve temel kamu hizmetlerini sunan jandarma devlet anlayışını savunana yaklaşım aşağıdakilerden hangisidir?

- A
Neo-klasik Yaklaşım
- B
Keynesyen Yaklaşım
- C
Monetarist Yaklaşım

D
Ricardocu Yaklaşım
E
Radikal Yaklaşım

Yanıt Açıklaması:

Monetarist görüş kamu kesimi hacminin küçültülmesini ve devletin ekonomik faaliyetlerden çekilerek, sadece özgürlükleri koruyan ve temel kamu hizmetlerini sunan jandarma devlet anlayışını savunmuştur.

7.SORU

I. Kamu harcamaları
II. Vergiler
III. Sosyal yardımlar
Yukarıdakilerden hangisi ya da hangilerini devletler ikincil gelir dağılımını sağlama aracı olarak kullanabilirler?

A
Yalnızca I
B
I ve II
C
II ve III
D
I ve III
E
I, II ve III

Yanıt Açıklaması:

Devletler ikincil gelir dağılımını kamu harcamaları, vergiler, sosyal yardımlar gibi araçlarla gerçekleştirebilirler.

8.SORU

Dünya Bankası tarafından yapılan sınıflandırmaya göre bir ülkenin düşük gelir grubuna girmesi için kişi başına gelirin üst sınırı aşağıdakilerden hangisidir?

A
250\$
B
500\$
C
1000\$
D
5000\$

E
10000\$

Yanıt Açıklaması:

Dünya Bankasının tanımlamasına göre dörtlü bir ayırım yapılmaktadır. 1000 doların altında olan ülkeler düşük gelir grubu, 1000-3700 dolar arası orta altı gelir grubu, 3700-11500 arası orta üstü gelir grubu, 11500 dolar üstü ise yüksek gelir grubu ülkeleri olarak tanımlanır. Doğru cevap C şıkkıdır.

9.SORU

I. Sadece merkezî devlet bütçesinin açıklarına bütçe açığı denir
II. Harcamaların tümünün olağan bütçe gelirleri ile karşılanması durumunda bütçe denkliliği söz konusudur
III. Bütçe açığının bir diğer adı da kamu kesimi borçlanma gereksinimidir
IV. Kamu bütçesinde önce gelir tahmini yapılır
V. Bütçeye göre vergilerle karşılanamayan harcamalar kamu borçları ile karşılanır.
Bütçe kavramı ile ilgili olarak yukarıda verilen ifadelerden hangileri doğrudur?

A
I,II,III
B
I,II,V
C
I,III,V
D
II,IV,V
E
II,III,IV,V

Yanıt Açıklaması:

I, II ve V. ifadeler doğru iken, III ve IV. ifadeler yanlıştır. Çünkü, bütçe açığının bir diğer adı merkezi bütçe borçlanma gereksinimidir. Kamu kesimi borçlanma gereksinimi, kamu açığının bir diğer adıdır. Ayrıca kamu bütçesinde önce gelir değil, gider tahmini yapılır. Kamu bütçelerinde birinci aşamada kamu harcamalarının saptanması, ikinci aşamada ekonomik ve sosyal koşullara göre vergi ve diğer gelirlerin saptanması kuralı geçerlidir. Vergilerle karşılanamayan harcamalar ise kamu borçları ile karşılanır. Doğru seçenek "B" şıkkıdır.

10.SORU

I. Hızlı nüfus artışı
II. Göç
III. Kentleşme

Yukarıdakilerden hangisi ya da hangileri çevre kirliliğine neden olabilir?

- A
- Yalnızca I
- B
- I ve II
- C
- II ve III
- D
- I ve III
- E
- I, II ve III

Yanıt Açıklaması:

Çevre kirliliği, göç, hızlı nüfus artışı ve özellikle çarpık kentleşme gibi olgulardan önemli ölçüde etkilenebilmektedir.

11.SORU

Bir ülkenin vergi ve olağan bütçe gelirler 10.000 lira toplam kamu harcamaları 7500 lira ve faiz ödemeleri ise 2500 lira ise nihai bütçe dengesi kaçtır?

- A
- Bütçe dengededir
- B
- 2500 lira açık vermiştir
- C
- 2500 lira fazla vermiştir
- D
- 7500 lira fazla vermiştir
- E
- 20000 lira fazla vermiştir

Yanıt Açıklaması:

Tüm kamu harcamalarının dahil edildiği birinci tanımlamada ne kadar borçlanma gereksiniminin taşınabilir olduğu saptanabilir. Bu hesaplamada tüm kamu harcamaları ile vergiler ve olağan bütçe gelirleri arasındaki fark hesaplanır. (Vergi ve Olağan Bütçe Gelirleri - Toplam Kamu Harcamaları) olarak formüle edilen tanımlamanın sonucuna Nihai Bütçe Dengesi adı verilir.

$10000 - 7500 = 2500$ lira fazla vermiştir.

12.SORU

Sanayi Devrimini başlatan buhar gücü ile çalışan makine hangi yılda icat edilmiştir?

- A
- 1763
- B

- 1773
- C
- 1783
- D
- 1793
- E
- 1803

Yanıt Açıklaması:

Endüstrileşme ya da sanayileşme 18 ve 19. yüzyıllarda önce İngiltere’de ve sonra da Avrupa’da ortaya çıkmış en önemli ekonomik gelişmelerden biridir. 1763’te buharla çalışan makinenin icadı Sanayi Devrimi’ni başlatmış ve makine gücü ile üretim başlamıştır.

13.SORU

Bireylerin yaşam standardı ve refah düzeyi ve yaşam kalitesini olumlu etkileyen büyüme ne tür bir büyümedir?

- A
- Nicel büyüme
- B
- Nitel büyüme
- C
- Sektörel büyüme
- D
- Bölgesel büyüme
- E
- Potansiyel büyüme

Yanıt Açıklaması:

Bireylerin refah düzeyini ve yaşam kalitesini olumlu etkileyen büyüme nitel büyümedir. Doğru cevap B şıkkıdır.

14.SORU

2008 yılında patlak veren kapitalizmin üçüncü derin krizinden çıkış yolu olarak, hükümetler hangi görüşün politikalarını uygulamışlardır?

- A
- Klasik görüş
- B
- Keynesyen görüş
- C
- Monetarist görüş
- D
- Ricardocu görüş
- E
- Yeni Klasik görüş

Yanıt Açıklaması:

2008 yılında patlak veren kapitalizmin üçüncü derin krizinden çıkış yolu olarak, başta ABD hükümeti olmak üzere tüm gelişmiş devlet hükümetlerinin uyguladığı politikalar Keynesyen görüşle uyumlu olarak gelişmiş ve krizle mücadele eden gelişmiş ekonomilerde bütçe denkliliği ilkesi ikinci plana atılarak bazı kurum ve finans kuruluşlarının mali sorunlarına çözüm sağlamaya yönelik olarak para arzının yükseltilmesi gündeme gelmiştir. Doğru seçenek "B" şıkkıdır.

15.SORU

Aşağıdakilerden hangisi negatif dışsallığa örnek DEĞİLDİR?

- A
Yoğun trafik nedeni ile ortaya çıkan gürültü
- B
Bir fabrikanın atıklarını doğaya serbestçe salması
- C
Sigara dumanı
- D
Komşunuzun hayvanlarının bahçenize zarar vermesi
- E
Belediyenin zararlılar için ilaçlama yapması

Yanıt Açıklaması:

A,B,C ve D şıklarındaki ifadeler negatif dışsallıklara örnek iken, E şıkkındaki ifade değildir. Doğru seçenek "E" şıkkıdır.

16.SORU

Aşağıdakilerden hangisi piyasada faaliyet gösteren aktörlerin elde ettikleri faktör getirisi türlerinden biri değildir?

- A
Ücret
- B
İtibar
- C
Faiz
- D
Rant
- E
Kar

Yanıt Açıklaması:

Piyasada faaliyet gösteren aktörler ücret, rant, faiz ve kar olarak getiri elde ederler. tüm bunlar para ile ifade edilebilen değerlerdir.

17.SORU

Aşağıdakilerden hangisi maliye politikalarının büyüme üzerindeki etkileri arasında yer almaz?

- A
Yatırım ve sermaye üzerindeki etkiler
- B
Emek arzı üzerindeki etkiler
- C
Teknolojik gelişme üzerindeki etkiler
- D
Tasarruf eğilimi üzerindeki etkiler
- E
Cari açık üzerindeki etkiler

Yanıt Açıklaması:

Cari açık üzerindeki etkiler daha çok para politikasına bağlıdır.

18.Soru

Gelir dağılımı hesaplamalarında nüfus 5 kaçlık dilimlere ayrılır?

- A
% 10
- B
% 20
- C
% 25
- D
% 50
- E
% 100

Yanıt Açıklaması:

Bakınız, Tablo 7.1 Yüzde 20'lik grupların gelirden aldığı paylar, 2004-2005.Cevap C dir.

19.SORU

Bireyler farklı statülerde üretim elemanı olarak üretime katılıp gelir elde ederler. Farklı gelir statüleri itibarıyla yapılan bu dağılım modeline ne ad verilir?

- A
Bireysel gelir dağılımı
- B
Fonksiyonel gelir dağılımı
- C
Sektörel gelir dağılımı
- D
Bölgesel gelir dağılımı
- E
Üçüncül gelir dağılımı

Yanıt Açıklaması:

Bireyler farklı statülerde üretim elemanı olarak üretime katılıp gelir elde ederler. Farklı gelir statüleri itibarıyla yapılan bu dağılım modeline fonksiyonel gelir dağılımı adı verilir.

20.SORU

Aşağıdakilerden hangisi gelişmekte olan ülke özellikleri arasında yer almaz?

- A
Sağlık hizmetlerinin miktarı ve kalitesi düşüktür
- B
Otoriter siyasal rejimlerle yönetilmektedirler
- C
Üretim yapısı sanayi ağırlıklıdır
- D
Gizli işsizlik yaygındır
- E
Tasarruflar düşük ve dolayısıyla sermaye birikimi yavaştır.

Yanıt Açıklaması:

Üretim yapısı sanayi değil tarım ağırlıklıdır.
Doğru cevap C şıkkıdır.

SKYMOON PDF
DON'T ASK QUESTIONS,JUST FOLLOW...